Erich von Däniken

Sfenks'in Gözleri

Nil'in kıyısındaki eski ülkeye yöneltilmiş yeni sorular.

3. BASKI

İNKILÂP / ÇAĞDAŞ YAZARLAR

eskikitaplarim.com

Çağdaş Dünya Yazarlarından/'Bestseller
Sfenks'in Gözleri!Erich Von Däniken

© 1989, Erich Van Däniken/C. Bertelsmann Verlay GmbH, München

Tesim Telif hakları Ajansı aralığı ile Türkiye'de yayın hakkı

© 1990, İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir.

Baskı

ANKA BASIM
Matbaacılar Sitesi, No: 38
Bağcılar - İstanbul

ISBN

975-10-0234-5
00-34-Y-0051-0127

00 01 02030405 1098 7 6 5 4 3

İNKILÂP
Ankara Caddesi, No: 95
Sirkeci 34410 İSTANBUL
Tel: (0212)514 06 10-(Pbx)
Fax: (0212) 514 06 12
Web sayfası: http://www.inkilap.com
e-posta: posta@inkilap.com
http://www.eskikitaplarim.com

Erich von Däniken

SFENKS'İN GÖZLERİ

(Die Äugender Sphinx)

Nil'in kıyısındaki eski ülkeye yöneltilmiş yeni sorular

Çeviren
Meral GASPIRALI

İNKILÂP

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM
HAYVAN MEZARLIKLARI VE BOŞ MEZARLAR 7

İKİNCİ BÖLÜM
KAYBOLAN LABİRENT 91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ADI OLMAYAN DÜNYA HARİKASI 145

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SFENKSİN GÖZLERİ 239

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYVAN MEZARLIKLARI VE BOŞ MEZARLAR

"Ah Mısır! Mısır!
Bilgi hazinenden geriye yalnız sonraki kuşaklara inanılmaz gözüken efsaneler kalacaktır."

Lucius Apuleius,
Romalı filozof,
I.S. 2. Yüzyıl

KARA bıyıklı genç adam, "Welcome to Egypt! (Mısır'a hoşgeldiniz!) diyerek yolumu kesti ve bana elini uzattı. Biraz şaşkın halde elini sıkarken, bunun, turistlerin hedef edildiği yeni selâm şekli olması gerektiğini düşünüyordum. Selâmı, nereden geldiğime ve Mısır'da nereleri gezmeyi amaçladığıma ilişkin beylik sorular izledi. Sırnaşık delikanlıyı biraz zoraki bir mezaretle başımdan savdım. Ama aradan çok geçmedi. Kahire hava limanı binasından henüz dışarıya adımımı atmıştım ki, bir başka delikanlı, "Mısır'a hoşgeldiniz!" sözleriyle önüme geçti. İster istemez aynı el sıkışma faslı bir kez daha yinelendi.

Sonraki günlerde aynı can sıkıcı sahneyi tekrar tekrar yaşadım. Kahire'deki Mısır Müzesi'nin önünde Mısır'a hoşgeldiğim yinelendi, Papirüs satıcısı "Mısır'a hoşgeldiniz!" diyerek beni karşıladı. Sokağın köşesindeki kundura boyacısı çocuk, taksi şoförü, otel kapıcısı, hatıra eşyası satıcısı beni hep, "Mısır'a hoşgeldiniz!" diye selâmladılar.

Herkes nereden geldiğimi öğrenmek istediği, ben de aynı soruyu cevaplamaktan bıkıp usandığım için basamaklı Sakkara piramitinin önünde el sıkıcıların kırk ikincisine dünyanın en ciddi yüzüyle, "Merih'ten geliyorum!" dedim. Bu kimse, yanıtımdan zerrece etkilenmeyerek hemen ellerimi yakaladı ve yüksek sesle yineledi: "Mısır'a hoşgeldiniz!"

Mısırlılar demek işi bu kadar ileri götürdüler: Merih'ten gelen turistler bile artık orada kimseyi şaşırtmıyor.

Elli dört yıllık yaşamım içerisinde Nil kıyısındaki ülkeyi defalarca ziyaret etmişimdir. Sokakların görünümü, araçlar, egzozların zehirlediği hava, saraydan farksız yeni oteller bu ülkenin uğradığı değişikliği gösterir, ancak, Mısır'a egemen olan gizemin sisleri ve bu ülkenin binlerce yıldır saldığı büyüleyici çekicilik hiç değişmeden kalmıştır.

1954'de sadece on dokuz yaşında bir gençken ilk kez olarak Sakkara'daki kumların altında yatan dehlizlere inmiştim. Mısırlı bir üniversite arkadaşımla iki bekçi önüm sıra ilerliyorlardı. Ekibimizdeki dört kişinin her birinin elinde yanar haldeki mumlar vardı. Nedeni de otuz beş yıl önce küf kokulu kubbe altlarında elektrik olmayışıydı. Yeraltı tünelleri o tarihte turizme henüz açılmamışlardı. Bekçilerden birinin, mumunun ışığıyla adam büyüklüğündeki heybetli bir sandukayı aydınlatışını bugünmüş gibi anımsarım. Alevcikler granit blokunun üstünde titreşerek dans-ediyordu.

"Bunun içinde ne var?" diye kekeledim.

"Kutsal boğalar, delikanlı, kutsal boğalar!"

Birkaç adım ileride duvar içinde oyulu geniş bir rafta bir boğa sandukası daha. Bunun karşısında da aynı şey. Mumların ışığının uzanabildiği yere kadar hiç bitmeyecekmişcesine dizili dev canavar sandukaları. Yüzyılların toz birikiminden oluşmuş bir halı ayak seslerimizi boğuyordu. Yeni koridorlar, yeni raflar, yeni sandukular. Garip bir sıkıntı yüreğimi sıkıyor, incecik toz bo-

gazımı tırmalıyordu. Bozulmuş, ağır havayı hafifletecek en küçük hava akımı yoktu. Bütün boğa konteynerleri açıktı, ağır granit kapaklar biraz kaydırılmış olarak sandukaların üstünde yatıyorlardı. Bir boğa mumyası görmek istediğim için, bekçilerden biriyle üniversite arkadaşımdan yardım istedim. Onların omuzlarına tırmanarak karnımı bir sandukanın üst kenarına dayadım ve mumunun alevini içeriye tuttum. Sandukanın içi tertemiz — ve de boştu! Başka dört sandukayı da aynı şekilde inceledim ve aynı sonucu aldım. Boğa mumyalarına ne olmuştu? O ağır hayvan vücutlarını alıp başka yere mi götürmüşlerdi? Kutsal mumyalar müzelerde miydiler? Ya da —içimde ani bir şüphe yer etti— sandukaların içinde hiçbir zaman boğa mumyaları olmamış mıydı?

Otuz beş yıl sonra şimdi yine yeraltındaki dehlizlerdeyim. O zamandan beri buraya elektrik getirilmiş bulunuyor. Turist grupları paralel uzanan geçitlerden geçiriliyor. İnsan yumaklarından yükselen "Ahh..." ve "Ohh..." sesleri kulağa geliyor, araya karışan turist rehberinin ölçülü sesi, her bir dev sandukanın içinde bir zamanlar kutsal Apis boğasının bir mumyasının bulunduğunu anlatıyor.

Turist rehberini yalancı çıkarmadımsa da, onun bilmediği gerçeği ben öğrenmiş bulunuyorum: heybetli granit sandukaların içinde hiçbir zaman bir boğa mumyası bulunmamıştı!

Her Şey Auguste Mariette'le Başladı

1850 yılında Paris. Yirmi sekiz yaşındaki Auguste Mariette Louvre Müzesi'nde bilimsel yardımcı olarak çalışıyor. Yüz kızartıcı küfürler sıralayabilen bu ufak tefek adam, son yedi yıl içinde Mısır hakkında kapsamlı bilgiler edinmişti. Kusursuz İngilizce, Fransızca ve Arapça konuşuyor, hiyeroglifleri okuyabiliyordu, ayrıca kendini, eski Mısır metinlerinin çeviri işine adamıştı. Arke-

oloji alanındaki büyük rakipleri İngilizlerin Mısır'da eski yazıları satın almaya hazırlandıkları Fransızların kulağına gelmişti. Büyüklüğüyle övünen Fransız ulusu buna seyirci kalamazdı. Paris Bilimler Akademisi bilimsel asistan Auguste Mariette'i Mısır'a yollamaya karar verdi. Genç bilgin, altı bin Fransız frangıyla silâhlı olarak en iyi papirüsleri İngilizlerden kapmaya çalışacaktı.

Auguste Mariette 2 Ekim 1850'de Kahire'ye vardı. Hemen ertesi gün Kopt patrikliğini ziyaret etti. Amacı, Kopt manastırları aracılığıyla eski Mısır papirüslerini ele geçirmekti. Kahire'nin antil'Hcı dükkânlarını dolaşırken, her dükkânın sahibinin gerçek Sfenksler satmaya çalıştığı dikkatini çekti. Bunların hepsi Sakara dan geliyordu. Mariette düşünüp taşındı. Kopt Patrikliği 17 akimde ona, arzusu üzerine eski papirüsler hakkında bir karara varmak için uzunca bir zamana lüzum olduğunu bildirince, genç bilgin hayal kırıklığının pençesinde kaleye çıktı ve bir basamağa ilişerek düşünceye daldı.

Kahire ayaklarının altında akşam sisinin içinde yüzüyordu. Mariette sonradan şunları yazacaktı: "Bu yoğun sis denizinin içinden batmış bir donanmanın direkleri gibi üç yüz minare yükseliyordu. Batıda batan güneşin alevden parmakları piramitleri yalıyordu. Görünüm olağanüstü görkemliydi. Büyülenmiş gibiydim. Hayatımın en büyük düşü gerçekleşmek üzereydi. İleride, uzanabileceğim kadar yakınımda mezarlar, dikili taşlar, yazıtlar ve heykellerden oluşan bir dünya vardı. Daha ne bekliyordum? Ertesi gün eşyam için iki, üç katır, kendim için de bir, iki eşek kiraladım. Bir çadır ve bir çöl yolculuğu için gerekli en zorunlu öteberiyi satın almıştım. 20 Ekim 1850'de büyük piramitlerin eteğinde çadırımı kurdum..."

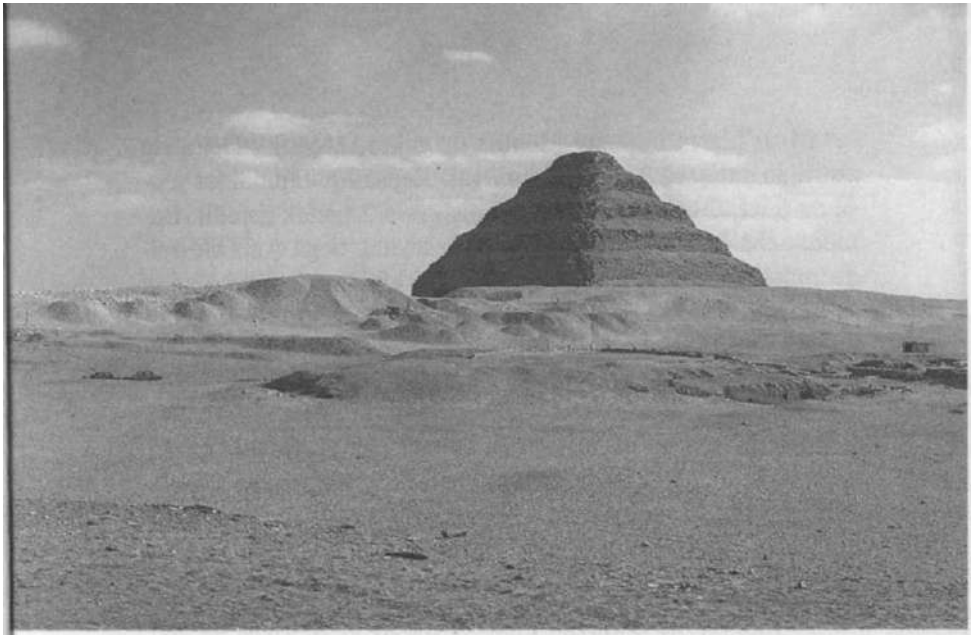
Huzursuz Mariette yedi gün sonra piramitler çevresindeki patırtı gürültüden bıkmıştı. Küçük kervanıyla birlikte güney yönünde yarım günlük bir yere kadar yol aldı ve Sakkara'da, etraftaki duvar kalıntıları ve devrilmiş sütunların arasında kamp kurdu. Bugünkü Sakkara'nın simgesi olan Firavun Zoser'en (İ.Ö. 2630-

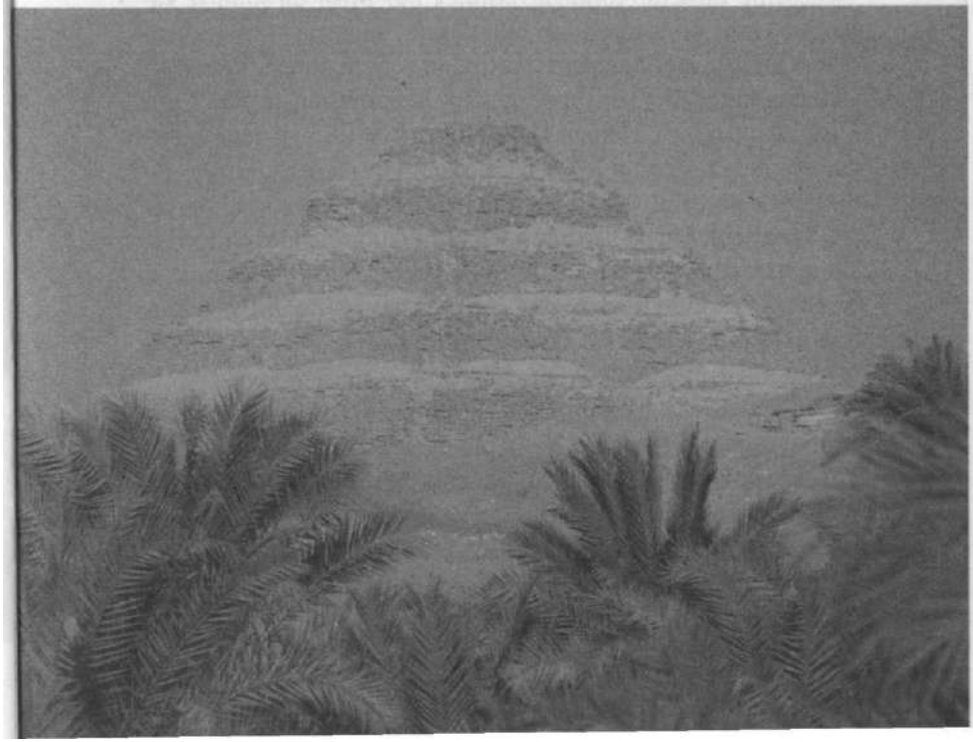

Kahire kalesi.

2611) basamaklı piramiti o sıralar henüz kimse tarafından bilinmeyerek toprağın içinde bulunuyordu. Bir şey yapmadan oturmak Mariette'e göre değildi. Etrafta araştırma yapınca, kumun içinden çıkmış bir Sfenks kafasına rastladı. Anında, Sakkara[1] dan geldiklerini bildiği antikacılardaki sfenksler gözlerinin önünde canlandı. Birkaç metre ileride, üstünde "Apis" kelimesini deşifre edebildiği bir taş levhaya ayağı takıldı. Paris'ten gelen yirmi sekiz yaşındaki konuk şimdi dikkat kesilmişti. Augusta Mariette'den önceki bazı ziyaretçiler de sfenks kafasıyla yazıtı görmüşler, fakat ikisi arasında ilişki kurmak hiçbirinin aklına gelmemişti. Mariette aksine, Eski Mısır'da gizemli bir Apis kültünden söz etmiş Heredotus, Sicilya'lı Diodor ve Strabon gibi eski yazarları anımsamıştı. Strabon (İ.Ö. 63 - İ.S. 26) çöyle yazar:

Sakkara'nın basamaklı piramitiyle önündeki henüz el sürülmemiş mezarlık alanı kim bilir daha ne sürprizler gizliyordur?

"Mısırlıların başkenti Memfis de yakında, çünkü Delta'yla arasında yalnızca 3x16,648 km. var. Kapsadığı tapınaklar arasında önce, Osiris'in aynı olan Apis'inkini saymak gerekir. Burada, daha önce söylediğim gibi tanrı sayılan boğa Apis bir holde muhafaza ediliyor. Serapis tapınağı ise çok kumlu bir alanda yer alıyor, şöyle ki rüzgâr adım başı kum tepeleri oluşturuyor, bunların içinde de kısmen kâh başına kadar kumla örtülü kâh yarı yarıya gömülü sfenks'ler görüyoruz..."

Böylece Strabon'un yarı yarıya kumla örtülmüş sfenkslerden, Apis boğasından ve bir Serapis tapınağından söz ettiğini gördük. Mariette tam yerine gelmişti. İ.Ö. I. yüzyılda yaşamış olan ve kırk ciltlik bir "Tarih Kütüphanesi" yazan Sicilya'lı Diodor'un yazılarında da, "Apis diye adlandırdıkları boğaya gelince, bu yaratık, ölüp de en tantanalı biçimde süslenip püslenerek toprağa verildiğinde..." diye okumuştu.

Süslenip püslenip toprağa verilmek ha? Mısır'da şimdiye kadar hiç kimse boğa mezarları bulmamıştı. Auguste Mariette kendisine Fransız meslektaşları tarafından verilen görevi, Kopt Patrikliğini, papirüslerden yapacağı kopyeleri unutmuştu. Keşif tutkusu sarmıştı onu. Hemen kürekli otuz işçi tuttu ve onlara, birkaç metrede bir çölün içinden yükselen kum tepeciklerini yerle bir etmek görevini verdi. Auguste Mariette böylece sayılamıyacak kadar çok Sfenks'in dünya yüzüne çıkmasına âlet oldu. Her altı metrede bir yeni bir Sfenks bulmasıyla 134 betimden oluşan bir Sfenks caddesi böylece gün ışığına çıkmış oldu. İhtiyar Strabon'un haklı olduğu bu suretle anlaşılmıştı.

Mariette küçük bir tapınağın kalıntıları arasında resimler ve yazıtlarla bezeli birkaç taş levha buldu. Bunlarda, tapınağı Tanrı Apis'e adayan Firavun 2. Nektanebo (İ.Ö 360-342) görülüyordu. Mariette'in artık kuşkusu kalmamıştı: "Süslenip püslenerek" toprağa verilen Apis boğalarının mezarları bu yakınlarda bir yerde olsalar gerekti.

Bundan sonraki haftalar hummalı bir aramayla dolu olarak geçti. Keşifler birbirini izliyordu. Mariette, toprağın içinden şahin, tanrı ve pars heykelleri çıkardı. Minik bir tapınakta kireçtaşından bir Apis boğasının betimi gün ışığına çıktı. Boğa heykeli çevre köylerinin kadınları arasında şaşırtıcı tepkilere yol açtı. Mariette bir öğle tatili sırasında on beş kızı ve kadını birbiri arkasından boğanın üstüne tırmanırken yakaladı. Hayvanın sırtında ritmik karın ve bacak hareketleriyle bir raks tutturmuşlardı. Mariette bu jimnastik hareketlerinin kısırlığa karşı şaşmaz bir çare olduğunu öğrenecekti.

Mariette, boğa mezarlarına girişi ararken yüzlerce heykelciği ve muskayı gün ışığına çıkaracaktı. Kahire'de sinirli Fransız arkeologunun altın heykelleri ortadan yok ettiğine dair söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Mısır hükümeti kazı yerine askerler yolladı ve Mariette'in başka kazılara girişmesi yasaklandı.

Mariette küfürlerini sıraladı sonra, pazarlığa girişti. Mariette'in raporlarına ve onlara ulaştırdığı hazinelere pek sevinen Paris'teki işverenler, ona otuz bin frank daha yolladılar ve Mısırdaki ilgililere karşı ona diplomatik yardım sağladılar. Mariette böylece 30 Haziran 1851'den itibaren kazılarını sürdürebildi. Hattâ sabırsızlanarak dinamite bile başvurdu ve patlamalar sırasıda yeri dinlemeye koyuldu.

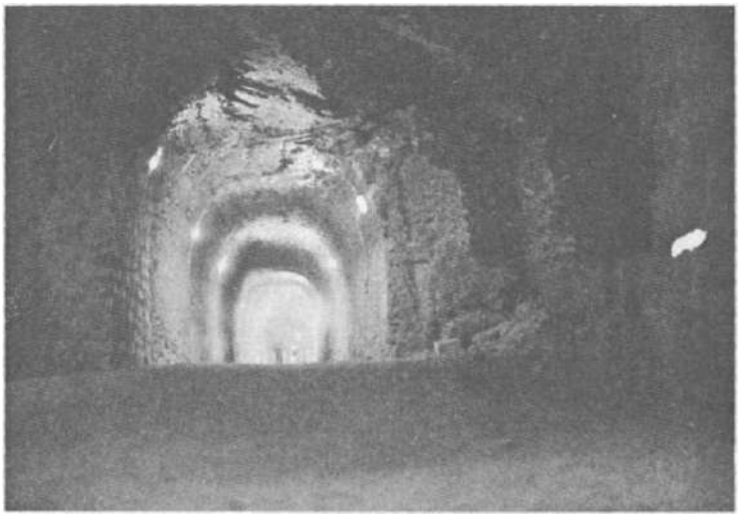
Boğa Mumyaları Nerede?

12 Kasım 1851 günü Mariette'in ayaklarının altından irice bir kaya kayıverdi. Bilgin, asansöre binmiş gibi, bir yeraltı mahzenine doğru ağır ağır kaydı. Tozlar dağılıp içeriye meşaleler indirildiğinde Mariette, içinde heybetli bir sanduka bulunan bir oyuğun önünde durduğunu gördü. Hiçbir kuşkusu kalmamıştı. Artık hedefine ulaşmıştı. Sandukanın içinde mutlaka tanrısal bir \pis boğası olmalıydı. Fakat, bilgin, elindeki meşalenin ışığını

duvardaki oyuğun içine tutunca, dev sanduka kapağını farketti. Sandukanın üstünden kaymıştı. Bu sanduka da boştu.

O günü izleyen haftalarda Mariette tüyler ürpertici mahzenleri sistematik şekilde taradı. Ana mahzen üç yüz metre uzunluğunda, sekiz metre yüksekliğinde ve üç metre enindeydi. SAğında ve solunda geniş odalar yer alıyordu. Bunların her birinde birer granit sanduka bulunmaktaydı. İlki kadar büyük ikinci bir mahzendeki on iki sanduka da ilk mahzendekiler kadar görülmemiş büyüklükteydi. Sandukalardan birinin boyutlarını verelim: uzunluk 3,79 m., en 2,30 m., yükseklik (kapaksız) 2,40 m. Sanduka duvarının kalınlığı ise 42 cm.'di. Mariette, bir sandukanın ağırlığının yetmiş ton, kapağının da fazladan yirmi ya da yirmibeş ton olduğunu tahmin etti. Gerçekten dev boyutlardı bunlar. Bütün sanduka kapakları ya yana kaydırılmış ya da sandukanın üzerinden aşağı itilmişti. Ne çare ki "süslenip püslenip son uykularına yatırılmış" boğa mumyalarından en küçük bir iz yoktu.

Memfis'leki Serapeum'un yeraltı mahzenleri.

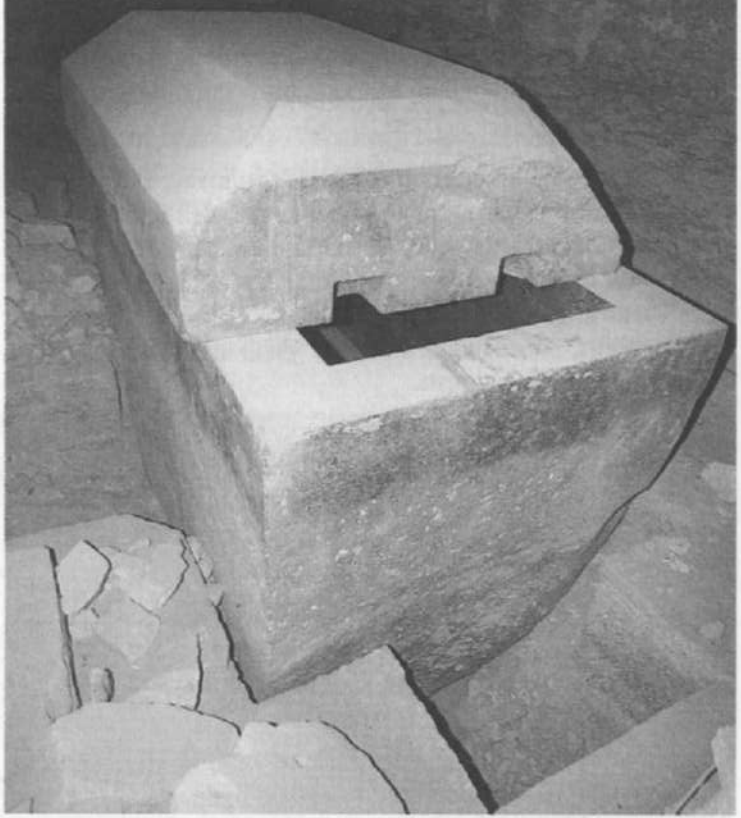
Mariette, mezar soyguncularının ya da o yakınlardaki Aziz Jeremias manastırının keşişlerinin kendisinden önce davrandıkları kanısındaydı. Öfke içinde kazıya devam etti. Yeni mahzenler ortaya çıkarıldı. Bunlarda 19. Sülâleye ait (İ.Ö 1307-1196) tahta sandukalar bulunuyordu. Bir kaya kitlesi işçilerin ilerlemelerini engelleyince, Mariette dinamite başvurdu. Patlayıcı, yerde kocaman bir delik açmıştı. Adamlar meşalelerin alevinde dev bir tahta sanduka gördüler. Patlama bunun kapağını parçalamıştı. Tahta parçaları kenara itildiğinde Mariette bir insan mumyasıyla karşılaştı.

"Mumyanın yüzü altın bir maskeyle örtülüydü. Boynunun etrafındaki altın zincirin ucunda birer parça yeşil feldispatla kırmızı akik dikkati çekiyordu. Bir başka altın zincire ise yeşim taşından iki tılsım geçirilmişti ve bunlar II. Ramses'in oğullarından Prens Kaemvese'nin adını taşıyordu. Üstünde 'Osiris-Apis, Büyük Tanrı, Sonsuzluğun Efendisi' yazılı insan kafalı on sekiz heykel de etrafa saçılmıştı.

Mariette'in, bir prense ait olduğunu varsaydığı bu mumya ancak yüzyılımızın otuzlu yıllarında incelendi. İngiliz ejiptologları Sir Robert Mond'la Dr. Oliver Myers sargıları kesip çıkardıklarında pis kokulu bir bitümen kitlesiyle karşılaştılar. Minicik kemik kırıklarıyla karışık bir kitleyle...

Tanrısal boğalar nerelerde kalmıştı? Mariette 1852 yazı içinde yeni bir mahzende başka Apis Sandukaları da keşfetti. Bunlardan en eskilerinin üstünde İ.Ö. 1500'lerin tarihi vardı. Ama hiçbirinin içinde boğa mumyası yoktu!

En sonunda 5 Eylül 1852'de Mariette, kendini, el sürülmemiş iki sandukanın karşısında buldu. Yerdeki tozların içinde rahiplerin, tanrısal boğaları mezarlarına taşırken üç bin beş yüzyıl önce bıraktıkları ayak izlerini görebiliyordu. Tanrı Osiris'in altın kaplamalı bir heykeli duvardaki oyuğa bekçilik ediyor, geçen binlerce yıl içerisinde tavandan ayrılan altın levhacıkları yere saçılmış bulunuyordu. Tavanda, karma bir yaratık olarak betimlenmiş

Bu dev sandukalar kayanın içinde oyulmuş odalarda bulunmuştur. Acaba hangi amaçlara hizmet ediyorlardı?

Tanrı Apis-Osiris'e içki ikram eden II. Ramses'le (İ.Ö. 1290-1224) oğlunun gravürleri Mariette'in gözüne çarptı. Sandukanın kapağı büyük çaba karşılığında vinçler ve halatlarla kaldırıldı. Ama biz yine Auguste Mariette'i dinleyelim:

"Bu kez bir Apis mumyasıyla karşılaşacağıma emindim, bu nedenle iki kat dikkatli davranıyorduk... En büyük özeni boğanın başına göstermeye hazırlanıyordum. Ama boğayı bu kez de bulamıyacaktım. Sandukanın içinden daha el sürülürken ufalanan pis kokulu zift gibi bir kitle çıktı. Bu kokulu kitlenin içinde daha defin sırasında parçalanmış izlemini veren bir yığın minik kemik kırığı vardı. Düzensiz kemik parçacıklarının arasında rastlantı sonucu onbeş heykelcik buldum..."

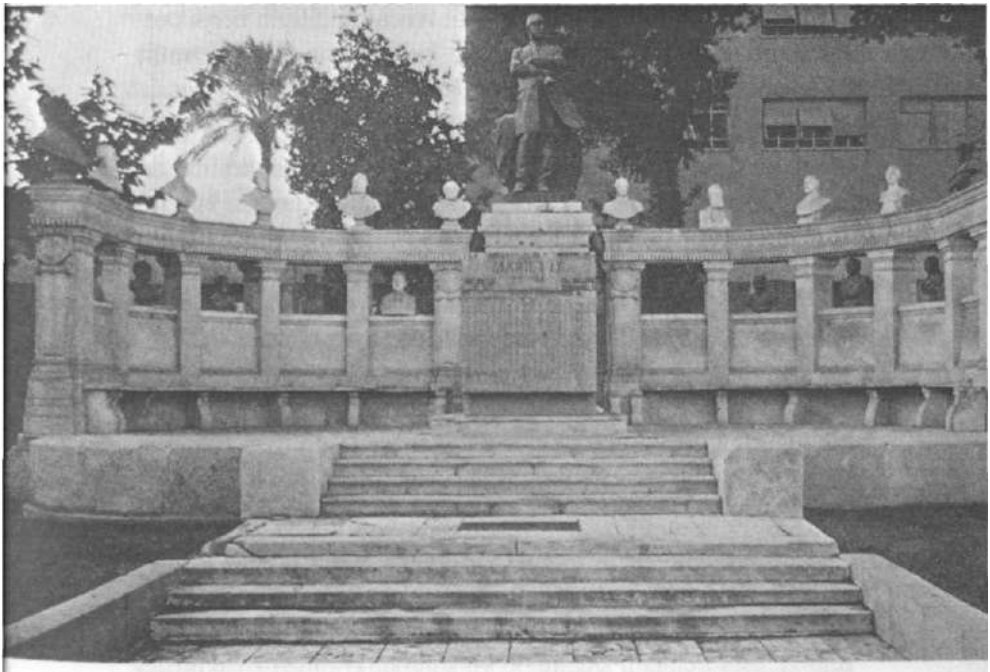
Mariette ikinci sandukanın açılışında da aynı derecede umut kırıcı bir gözlemde bulundu: "Sandukada ne boğa kafatası vardı, ne de irice kemikler. Aksine, yine bir yığın minik kemik kırığı karşımıza çıktı."

Turistlere tam tersinin söylenilmesine rağmen, içinde hiç Apis boğaları bulunmamış olan Sakkara'nın altındaki mahzen bugün Serapeum adını taşıyor. Bu terim Osir-Apis-Serapis kelimelerinin Yunanca bir sentezidir.

Bıkıp usanmadan araştırmalarını sürdüren, bu arada Mısır ilgilileriyle de defalarla çatışan Auguste Mariette, kısa bir süre Paris'te kaldıktan sonra yine Mısır'a döndü. Mısır hükümeti, Süveyş Kanalını açan Ferdinand Lesseps'in önerisi üzerine 1858'de ona, Mısır'daki çeşitli kazıların denetimini verdi. Ele avuca sığmaz Fransız inanılmaz bir çalışma şevkiyle işe girişti. Onun denetiminde kırk ayrı yerde kazılara başlandı. Vakit vakit iki bin yedi yüz işçi çalıştırdığı olmuştu. Mariette, bütün bulguları gerçeğe uygun biçimde kataloge ettiren bir ejiptolog olmuştur. Dünyaca ünlü Mısır Müzesi'ni kurdu ve 1879'da Paşa unvanıyla ödüllendirildi. Bugün binlerce turist bilmeden onun mezarının yanından geçmektedirler. Auguste Mariette'in sandukası Kahiredeki Mısır Müzesi'nin ön bahçesinde bulunuyor.

Yalancı Mumyalı Sandukalar

Tutucu arkeologlar, Serapeum'daki heybetli sandukaların içinde bir zamanlar boğa mumyaları bulunduğundan şüphe etmiyorlar. Bu konunun bir uzmanı birkaç zaman önce, "İçlerinde başka ne olacaktı, nükleer döküntü mü?" sözleriyle beni utandırmaya kalkışmıştı. O kadar da değil, okurlarım. Ancak, bilmecenin çözümü hiç umulmadık bir yönden karşımıza çıkabilir. Detektifliğimi sonuçlandırmadan önce garip bazı olguları gözler önüne sermem gerekiyor.

Her gün binlerce turist Auguste Mariette'in sandukasının önünden hiç farkında olmadan geçmektedir.

Mısırlılar tanrısal Apis'lerin yanısıra, Mnevis ve Buhis adlarında daha az tanınmış başka iki boğaya daha taparlardı. Strabon 17. kitabında şunları kaydetmiştir:

"İşte dökme bir tepenin üstündeki Heliopolis kenti. Burada bir güneş tapınağı bulunduğu gibi, bir odada Mnevis adında bir boğayı barındırıyorlar ve Memfis'de Apis'e ibadet edilmesi gibi, burada da ona bir tanrı gözüyle bakılıyor."

Mnevis kocaman bir siyah boğaydı. Bu Mnevis boğasının gerçekten mumyalandığını Heliopolis'teki bir tapınak rahibinin yazdığı mektuptan öğreniyoruz. Rahip bu yazısında, Mnevis'in sarılması için yirmi kol boyu ketenin teslim alındığını doğruluyordu. Güneş Tanrısı Re-Atum'un kenti Heliopolis'de Mnevis boğalarının mezar yerleri bulunmuştu: Ancak bunların hepsi parçalanmış ve yağmalanmıştı. Mnevis boğalarının el sürülmemiş bir mezarına ne yazık ki bugüne kadar rastlanamamıştır.

Buhis kültü ise Orta Mısır'da bugünkü Lüksor'dan pek uzak olmayan bir yerde gelişmiştir. Buhis katakomblarının keşfini, arkeolojide pek sık olarak görüldüğü gibi, bir rastlantıya borçluyuz. İngiliz arkeologu Sir Robert Mond, Armant mevkiinin birkaç kilometre uzağında bronzdan bir boğa betiminin kumun içinden çıkarıldığını duymuştu. Bu Armant köyü gerçekte, eski Mısırlıların "Kuzey On" yani Heliopolis'den ayırt etmek için "Güney On" dedikleri tapınak kenti Hermontis'in tâ kendisiydi. Sir Robert Mond şöyle düşündü: Kuzey On'da bir boğa kültü bulunduğuna göre, güneydekinde de aynı şey olmalıydı. Bulunan bronz heykel bu görüşünü destekliyordu. Sir Mond hemen kolları sıvayıp araştırmaya başladı.

İngiliz arkeolog ekibi, aynen Mariette'in Serapeum'da yaptığı gibi, Hermontis'in yerle bir olmuş tapınak kalıntılarının altında heybetli sandukalarla bezenmiş mezarlık bölümleri tesbit etti. Bunlar, ana dehlizin sağındaki ve solundaki duvar oyuklarına yerleştirilmişlerdi. Tanrısal Buhis boğaları söz konusu olduğu için, toplam otuz beş mezar oyuğu içeren alana "Buheum" adı veril-

di. Sir Robert buradan pek uzak olmayan bir konumda ikinci bir mezar alanı keşfetti ve buraya "Bakaria" denildi. Her iki mezar alanı perişan haldeydi. Mezar soyguncularının arkeologlardan daha atik davrandıkları yetmiyormuş gibi, mezar odaları kısmen su altındaydı, mumyalar ya da mumya olarak kabul edilen cisimler ise milyonluk bir beyaz karınca ordusu tarafından yenilmişti. Etrafta aşınmış bronz heykelcikler atılı duruyor, demirler pas tozuna dönüşüp dağılıyorlardı.

Sir Robert Mond, "Çalışmalarımızın sonunda bulduğumuz en iyi durumdaki cisim belki de Bakaria 32'ydi. Bu mumyayı çok dikkatli inceledik ve tüm özelliklerini gözden geçirdik. Konumu dinlenen bir boğadan çok, bir çakalınki ya da bir köpeğinkiydi... Hiçbir kemiği kırılmış değildi," diye kaydediyor.

Bütün bunlar insana garip ve karışık gözüküyor. Boğa sandukaları dayanılabilecek tek gerçek. Bunlara Serapeum'da, Heliopolis'in altındaki mahzenlerde, Buheum'da, Bakaria'da, ayrıca, Gize'nin yakınındaki Abusir'de rastlanıyor. Sandukaların içinde ise ha hiçbir şey yoktur ya da kemik kırıkları içeren ziftli bir kitle bulunuyor.

Büsbütün şaşırtıcı olan taraf, bulunması beklenen boğalar yerine, altın maskeli bir insan mumyasının keşfedilmesidir. Bununla birlikte, sonraki bir tarihte sargılar çözülünce, altlarından yine pis kokulu bir zift kitlesi çıkmıştır. Daha da marnlamayacak olan buluntu ise beklenen boğa mumyalarının çakallara ya da köpeklere ait olduğunun ortaya çıkmasıdır.

Mond ile Myers adındaki İngiliz arkeologları, Buheum'daki ve Bakaria'daki buluntulardan bazılarının kimyasal analizini yaptırmışlardır. Bir beyaz cam parçası yüzde 66,6 oranında alüminyum oksit içeriyordu, ki bu kadarı alelade cam için çok fazlaydı. Kilden yapay bir göz ise ortalamadan fazla kireç içerdikten başka, fayans olduğu sanılan gözün beyazı ne fayanstı ne de cam. (Mısır fayansı ya da çinisi sahici fayansın aksine cam kuvertürlü

çok ince kuvarz kumundan oluşurdu. Mısır'lılar bundan ziynetler imal ediyorlardı.)

Kapaksız boğa sandukaları tek bir blok Assuan granitinden imal edilmişlerdir. Assuan, Serapeum'a yaklaşık bin kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. Kapakla birlikte doksan ya da yüz ton ağırlık anlamına gelen bir sandukanın çekiçle döverek kayanın içinden çıkarılması, yontulması ve cilâlanması, sonra da nakliyesi bile başlı başına insanüstü bir başarıdır. Bu yetmiyormuş gibi, dev kitlelerin çekilmesi, itilmesi, yuvarlanması ve duvar oyuğundaki yerlerine tesbit edilmesi gerekiyordu. Bu organizasyon ve teknik mucizesi, Mısırlıların, sandukaların içindekilere verdikleri muazzam önemi göstermektedir. Bunun arkasından da rahiplerin, maharetle mumyalanmış boğaları minik kemik kırıklarına dönüşecek biçimde parçalamaları ve hepsini yumuşak ve yapışkan bir ziftle karıştırmaları, içine birkaç tanrı betimiyle tılsımı katmaları ve kokulu kitleyi nefis bir işçiliğin ürünü olan sandukalara boşaltmaları aklın alacağı iş değildir.

Durum böyle olsaydı, Mısırlılar herhalde heybetli sandukalar yüzünden bunca eziyete katlanmazlardı. Hem kafası, boynuzu olmayan kemik kırıklarını binlerce yıl koruyup saklamak için dev granit konteynerlere gerek yoktu. Uzmanlar üstelik, eski Mısır rahiplerinin tanrısal bir boğayı asla parçalayamayacakları konusunda fikir birliğine varmışlardır. Böylesi günah olurdu, hezeyan olurdu. Sir Robert Mond şöyle diyor: "Bir mumyanın, bütün vücudunkinden farklı bir biçimde mezara konulması eski Mısır'da aklın almayacağı bir şeydi."

Oysa aynen böyle olmuş olmalı. Derken, Abusir'deki yeraltı tesislerinde iki göz alıcı boğa mumyası bulundu. Hayvanın vücudunun üstüne haç oluşturacak biçimde geçirilmiş keten şeritler hiç dokunulmamış izlenimi veriyorlardı. Lortet ve Gaillard adındaki Fransız uzmanlar, binlerce yıllık şeritleri dikkatle kestiler ve mumyanın üstünden tabaka tabaka uzaklaştırdılar. Şaşkınlıkları görülecek şeydi. Sargıların altına belli bir türe bile ait olma-

yan çeşitli hayvanların kemikleri karmakarışık biçimde doldurulmuştu. Dıştan boğaya gerçekten benzeyen iki buçuk metre uzunluk ve bir metre enindeki ikinci mumya ise aralarında dana ve boğa da bulunan en azından yedi hayvanın kemiklerinden oluşan bir karışımı kapsıyordu.

Bütün boğa mahzenleri tahrip edilmişti. Bu, mezar soyguncularının mı, yoksa rahiplerin mi marifetiydi? Mezar soyguncuları oldum olası para ve değerli taşlar aramışlardır, boğa mumyaları onları hiç, ama hiç ilgilendirmezdi. Ayrıca, mezar soyguncularının varlığı, yalancı bir boğa mumyasının içinde çeşitli hayvan kemiklerinin bulunmasına açıklık getirmez. Tanrı korkusunun pençesindeki Hıristiyan keşişlerinin çeşitli boğa mezarlıklarına nasıl girileceğini bilmeleri halinde dev sanduka kapağını bir kenara itip içindekileri güçlü âletlerle parça parça etmiş olmaları daha akla yakın. Ama bu açıklama da yeterli değil. Hıristiyanların giriştiği böylesi bir imhanın izlerinin kalmış olması gerekirdi: sargıların parçalanmış, tanrısal betimlerin kırılmış ya da eritilmiş olması gerekirdi. Hıristiyan keşişler ayrıca putperest iblisi kaçırmak için, her sandukanın içine bir istavroz ya da yeraltı geçitlerine Hıristiyan azizlerinin betimlerini koyarlardı. Ama öyle bir şey görülmüyor. Öyleyse tanrısal Apis boğalarının mumyalarına ne oldu?

Çelişkili Söylentiler

İ.Ö. 450'lerde Mısır'da geniş kapsamlı yolculuklar yapan ve oradaki rahiplerle konuşan Yunanlı tarihçi Herodotus'un (İ.Ö. 490-425) sözüne inanacak olursak, Apis mumyalarını boşu boşuna arıyoruz. Herodotus, Mısırlıların tanrısal boğalarını afiyetle yediklerini ileri sürüyor.

Bu konuda şunları söylüyor: "Boğaları Epafos'un kutsal hayvanları sayarlar. Bu nedenle hayvanı aşağı biçimde sınarlar: bir

boğanın üstünde tek bir kara kıl bulunursa, hayvan murdar sayılır. Bu sınav, sırf bu işi yapmakla görevlendirilmiş bir rahip tarafından uygulanır. Hayvan bu arada dik durur, sonra da sırtüstü yatırılır. Dili dışarı çekilir ve burasında başka bir yerde tanımlayacağım belirtinin bulunup bulunmadığına bakılır. Rahip, hayvanın kuyruk kıllarını bile gözden geçirir. Demek oluyor ki hayvan bu şekilde sınanır, ama kurban olayı başka biçimde yerine getirilir.

"Saptanan hayvan sunağa götürülür ve bir ateş yakılır. Rahipler bundan sonra kurbanlık hayvanın üstüne şarap döker, tanrılarına ibadet eder ve hayvanı keserler. Ölü sığırın kafası kesilecektir. Vücudun derisi yüzülür, fakat kafa binbir bedduanın eşliğinde oradan uzaklaştırılır. Oralarda bir pazar bulunur, Yunanlılar da yabancı tacirler olarak orada alışveriş yaparlarsa, kafa pazara götürülür ve satılır. Orada Yunanlıların bulunmaması halinde kafa Nil nehrine atılır... Kurbanlıkların karnının içinin temizlenmesi ve hayvanların yakılması duruma göre değişiklik gösterir... Boğanın derisini yüzüp bir dua okumalarından sonra, karın boşluğunu dışarı çıkarır, fakat sakatat ile yağı hayvanın vücudunda bırakırlar. Buna karşın, bacakları, kalça kemiğinin ucunu, kürek kemiğini ve boynu ayırıp çıkarırlar. Arkadan, hayvanın geride kalan vücut bölümünü temiz ekmek, bal, kuru üzüm, incir, günlük ve mür ağacıyla doldurur ve kurban niyetine yakarlar. Bundan önce hayvanın üstüne bol zeytinyağ dökerler. Kurban yanarken ağlayıp sızlanırlar. Yeterince sızlandıktan sonra, kurbanlık hayvanın kalan bölümlerinden kendilerine ziyafet çekerler.

Bütün Mısırlılar temiz boğalar ve danalar kurban ederler. Ama İsis'in gözünde kutsal olan ineklere dokunmaları yasaktır..."

Herodotus haklı olduğu takdirde, boğa mezarlıklarının var olması için hiçbir neden yoktur. Rahipler hayvanlarla kendilerine ziyafet çekecek olduktan sonra, granit sandukalarla boğuşmak niye? Ama aynı Herodotus bir başka yerde bir boğanın nasıl

mumyalandığını anlatıyor. Bunların barsakları, içlerine sedir yağı zerkedilmek suretiyle vücutlarından sökülüyordu. Antik çağ yazarları her nedense kutsal boğalar konusunda çelişkiye düşmektedirler. Herodotus'un hayvanları rahiplere yedirmesine karşın, Sicilya'lı Diodor, "görkemli defin törenleri"nden söz etmektedir. Hepsi antik çağın Romalı yazarları olan Plinius, Papinius Statius ve Ammianus Marcellinus, boğaların kutsal bir kaynakta boğuldukları konusunda fikir birliğindeydiler.

Hangisi bize daha güzel görünüyor: boğaların boğulması mı, yenilmesi mi, mumyalanması mı, parçalanması mı?

Eski Mısır'ın "Apis Papirüsü"nde tanrısal boğanın nasıl mumyalandığı tüm ayrıntılarıyla nakledilmektedir. Her bir hareket tanımlanmakta, kaç rahibin mumyalama işlemi sırasında hangi yerlerde durmak zorunda bulundukları, keten sargıların sağdan sola, yukarıdan aşağıya ve çapraz olarak nasıl uygulanacağı belirtilmektedir. Su ve yağla yapılan temizlikten sonra boğanın tamamiyle kuruyana kadar sodayla örtülü olarak dinlendirilmesi lâzımdır. Tören boyunca bir rahibin boğanın önünde durup afsun duaları okuması, dualar mırıldanması ve yanlış bir hareket yapılmadığına emin olmak için mumyacıları gözlemesi bu işlemin gereğidir. Boğa en sonunda birkaç bin metre keten şeritle sarıldıktan sonra, kafatası alçılanır ve boynuzların arasına bir altın disk sıkıştırılır. Bu, boğanın, Güneş Tanrısının soyundan gelişini simgeler. Son olarak, hayvanın göz boşluklarına cam gözler sıkıştırılır ve bu şekilde hazırlanmış mumya, görkemli bir törenle hazırlanan mezara nakledilir. Bütün bunlar ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Öyleyse aksi giden nedir?

Ömer Hayyam Kimdi?

Bir tanıdık beni tipik bir Mısır lokantasına davet etmişti. Mönüde pilav, tavuk eti, haşlanmış fasulye ve ulusal sebze mühliye

vardı. Bu sebzenin bol sulu yapraklarından lezzetli çorbalar ya da sebze yemekleri yapılır. Ağırca parfümlü bir şarabı yudumladığımız sırada, tanıdığım, 996-1021 tarihlerinde Kahire'yi yöneten zalim Halife El Hakim'in zamanında mühliye yerken yakalananların oracıkta öldürüldüğünü anlattı. Halife El Hakim'in zamanını düşünürken gözlerim birden şarap şişesine takıldı. Bunun etiketinde "Ömer Hayyam" diye okudum. Ömer Hayyam da kimdi?

Masa arkadaşım, "Sanırım, bağ sahibinin ya da toptancının adıdır," diye yanıtladı.

Bize kulak misafiri olan bir garson hemen itiraz etti. "Ömer Hayyam Mısır'ın eski hükümdarlarından biridir."

Masamızın yanında birden başgarson belirdi ve rütbesiz meslektaşını elinin bir hareketiyle uzaklaşmaya zorladı. "Ömer Hayyam ünlü bir generaldi!" dedi. Bitişik masada oturan adam bu açıklamayı hiç, ama hiç beğenmedi. "Ömer Hayyam'ı mı soruyorsunuz?" diye atıldı. "Bedevilerin bir aşiret reisiydi."

Keşke bu konuyu hiç açmasaydım. Lokantanın içi birden bir menkul kıymetler borsasına benzemişti. Biri, "Bir amiraldi!" diye bağırdı. Bir başkası, "Hayvanat bahçesinin kurucusuydu," diye onun sözlerini bastırdı. Yaşlı bir adam da öbürlerinden geri kalmadı. "Ömer Hayyam Assuan barajının mühendisiydi..."

Günlerden sonra Sakkara arkeologlarının şefi Dr. Halil Gali'yle konuşurken ona takılmayı denedim. "Sahi, Ömer Hayyam kimdi?"

Arkeologların başındaki bey gülümseyerek bir sözlüğe sarıldı. Bunun içinden okumaya başladı: "Ömer Hayyam, İran'lı şair, matematikçi, astrolog. 1048-1122 arasında yaşadı. Felsefî konuları araştırır, çok mecazlı aşk şarkıları yazardı."

Sizin anlayacağınız, işin erbabına başvurmak gerekiyormuş.

Bir Piramit Keşfediliyor

İşin erbabının karşısında oturuyordum. Dr. Halil Gali rastgele bir ejiptolog değildir, unvanı olan "Sakkara Antikalarının Müdürü" de bunun kanıtı. Çok lisan bilen bu zeki ve de sevimli uzman, kitaplarımdan bazılarını okuduğunu bile itiraf etti. "Hayal gücü bizim alanımız olan arkeolojide de önemlidir," dedi. onun gibileri keşke daha fazla olsaydı!

Sakkara arkeolojik alanı, dünyanın en büyük kazı alanı olan Mısır'ın en yaygın kazı bölgesidir. Abusir'de Gize sınırında başlar ve Nil boyunca altmış kilometre güneye uzanır. Çok sayıda uluslararası ekip kış ayları boyunca aralıksız olarak iş başındadır ve çöl kumuyla kayalık zeminin altındaki sırları açığa çıkarmaya çalışır. Collège de France'dan bir Fransız ekibi 1988 ilkbaharında I. Pepi (İ.Ö. 2289-2255) zamanına ait o zamana kadar bilinmeyen iki piramiti keşfetmiştir.

Sakkara antik eserlerinin müdürü Dr. Halil Gali zeki ve sevecen bir kişidir.

Dr. Gali, "Piramitleri görmek ister misiniz?" diye sordu. Onun cipiyle kum tepelerinin üstünde yol alarak turizme açılmış Sakkara bölgesinin yanından geçtik. Yoldayken bu Firavun Pepinin uzun zamandır bilindiğini öğrendim. 6. Sülâlenin kurucusu olan Teti'yi (İ.Ö. 2323-2291) izlemişti. I. Pepi'nin piramiti Güney Sakkara'da, Fransız ekibinin keşfinin pek uzağında olmayan bir noktadaydı. Fransızların keşfi yine Pepi hanedanına ait bir piramitti.

Saat 16'ya yaklaşıyor, sıcak ateşten parçacıklar gibi insanın gözeneklerine giriyor, ter içindeki kafa derisinin içine geçiyordu. Cip son bir sarsıntıyla yerdeki kocaman bir deliğin başında durdu. Bir piramitten görünürde hiçbir iz yoktu. Dr. Gali, arkadaşım Willi Dünnenberger ve ben çukurun kıyısına yürüdük. Birden soluğum kesildi, ama sıcak yüzünden değil. Neden, on metre kadar aşağımızdaki görünüştü. İnsanlar, piramitlerin önünde durmaya, ufkun önündeki keskin çizgilerini hayranlıkla seyretmeye alışmışlardır. Ama burada durum bambaşkaydı. Binlerce yıldan beri yerlilere ucuz bir taş ocağı görevi yapmış bir piramitin kalıntılarının on metre yukarısında zaman tünelinden gelmiş gibi duruyorduk. Kusursuz biçimde birbirine eklenmiş cilâlı gibi iki piramit yüzeyi her şeye rağmen seçilebiliyordu.

"Burada ne kadar zamandır kazı yapılıyor?" diye sordum.

Dr. Gali, "Fransız ekibiyle Mısırlı arkeologlar yüz seksen işçiyle birlikte son altı aydır burada iş başındaydı," diye açıkladı. Ekledi. "Şimdi yazın kazıları sürdürmek sıcak yüzünden olanaksız."

Collège de France'ın arkeologları kalın kum ve taş katmanlarının altındaki piramitleri elektronik aygıtların yardımıyla belirlemişlerdi. Bunun için Heinrich Schliemann'ın düşlerinde bile göremeyeceği çeşitli yeni yöntemler vardır. Manetometre, söz konusu yerin magnetik alanını saptamaktadır. Ölçü birimine "gamma" denilmektedir. Dünyamızın magnetik alanı Ekvatorda 25000 ve Kutuplarda 70000 gamma arasında değişiklik gös-

Bu deliğin altında Firavun I. Pepi zamanından kalma bir piramit yer almaktadır. 1988'den beri burada kazılar yapılmaktadır.

Arkeologlar Sakkara'da kazı alanlarım işaretliyorlar. Araç gereçleri bir bakıma 19. yüzyıldakilerin aynıdır.

termektedir. Belli bir noktadaki gamma değeri özel bazı ölçümlerle saptanır ve bu değerin arazinin her noktasında aynı olup olmadığı sondajlarla sınanır. Yerdeki metaller ya da boşluklar nedeniyle düzensizlikler ortaya çıktığı takdirde, "ground penetrating radar" (toprağa nüfuz eden radar) GPR'ye başvurulur. Bu, aynen bir sesli iskandil gibi işler. Verici toprağa yüksek frekanslı impulslar yollar, bunların yansımaları ise özel bir antenle ölçülür. Portatif bir bilgisayar impulsları kaydeder ve monitörün üzerine dalgalarla çizgiler düşürür. Yerde olağandışı bir şey saptandığı takdirde, yabancı cisim GPR ile sarılır. Fransız arkeologları ekibi böylece bir kez bile kazma sallamadan keşfini gerçekleştirebilmişti. Hattâ Kaliforniya'daki Berkeley Üniversitesi'n-

den bir fizikçi ve arkeolog ekibi on yıldan beri Krallar Vadisindeki yeraltı tesislerinin eksiksiz bir haritasını hazırlamakla meşgul.

Binlerce yıldan beri kaybolmuş mezarlar, yeraltı mahzenleri keşfedilmektedir. Gelecek on yılın içinde bundan önceki yüz yıl boyunca olduğundan daha çok arkeolojik değerin gün ışığına çıkarılması mümkün. Tam yerine gelip zaman ve para bahsinde de cimrilik edilmediği takdirde, hiçbir şey modern hazine arayıcılarının gözünden kaçmamaktadır. Ne yazık ki bu arkeolojik amaçlara ters düşen dinsel ve politik inanış yönleri vardır. Atalarıyla ilgili açıklamalardan korkanlar bu arkeolojik araştırmalara karşı koyanların başında gelir.

Dönüş yolunda Dr. Gali'ye, "Sakkara adının anlamının ne olduğu biliniyor mu acaba?" diye sordum.

"Bu kelime Eski Mısırca'da vardı. Sakkara kelimesi çakaldan gelmektedir."

"Sakkara'daki en eski buluntular kaç yaşında dersiniz?" Soruma oldukça genç görünüşlü Dr. Gali aşağıdaki yanıtı verdi: "Sakkara'nın tarihi İ.Ö. 2920'lerde başlayan I. Sülâleden Hıristiyanlık dönemine kadar uzanır. Burada tarih öncesine ait buluntular bile vardır."

Hâlâ tanrısal Apis boğalarının izinde olduğumdan büyük bir ciddiyetle, "Auguste Mariette'in kazı raporlarını dikkatle inceledim. Mariette'in Serapeum'da tek bir boğa bile bulamadığını biliyor muydunuz?" diye sordum.

Dr. Gali kısa bir duraklamadan sonra itiraf etti. "Evet, bunu biliyorum."

"Sakkara'daki kazılar başka heyecan verici buluntularla sonuçlanacak mı?"

Lüksor yakınlarındaki Krallar Vadisi Mısır'ın görülmeye değer yerlerinin başında gelir.

Ejiptolog, esmerliğinin arasında fildişi gibi parlayan dişlerini sergileyen bir gülümseyişle soruyu yanıtladı: "Sakkara'nın sadece yüzde yirmisinin bilindiğini tahmin ediyoruz. Yüzde sekseni henüz el değmemiş olarak toprağın altında yatıyor."

Gelecek bizlere daha ne kadar sürpriz hazırlıyor acaba? Grubuyla birlikte Zoser'in (İ.Ö. 2630-2611) basamaklı piramitini, Firavun Unas'ın (İ.Ö. 2356-2323) piramitler yöresini ve Sakkarada soylu Ti'nin görkemli mezarını ziyaret eden hangi turist, ayaklarının altındaki yerin binden fazla tünelle labirent gibi oyulmuş olduğunu tahmin edebilir? Turist çadırında tatlı çayını ya da ılık Kola'sını yudumlayan hangi gezgine Sakkara'da her türden milyonlarca (!) hayvan mumyasının bulunduğu söylenir? Yerin altında olağanüstü boyutlarla bir Nuh'un gemisi!

Yalancı hayvanların anıtsal sandukaları düşünce mekanizmamda bir kilit rol oynamaktadır. Sabredelim lütfen! Uğrunda Mısırlıların en ağır işleri bile görmekten sakınmadıkları canavarları saptamak üzereyim. Hem her şeyi mumyalamak tutkusu neden? Bu işlem insanlar için bir dereceye kadar hoş görülebilir. Ama ya hayvanlar için?

Vücut, Ka ve Ba

Piramitlerdeki metinler, bir dizi mezar yazıtları, aynı zamanda da papirüsler ve Herodotus gibi antik yazarların kitaplarından Mısırlıların inançlarını öğreniyoruz. Koç kafalı Tanrı Hnum insanı biçimlendirirken onu iki parça olarak yaratmıştı. Bunlar Vücut ve Ka idi. Vücut gelip geçicidir, ama Ka ölmez. Bu Ka, büyük evrensel ruhun her şeye hayat veren titreşimlerinin bir bölümüdür. Vücut, Ka'nın yokluğunda canı olmayacak olan maddedir. Buna karşın Ka tinsel, her yerde hazır ve ölmezdir. Ka buna rağmen ruh kavramımızın karşılığı değildir. Birinci derecedeki bir uzman olan Reinhard Grieshammer bu konuda şöyle yazıyor:

"Ka insanoğlunun bir dublörü ya da bir tür koruyucu ruh olarak kabul edilmek istendi. Muhakkak olan belli bir gücü simgelemesidir. İnsanın Ka'yla nitelendirilen yönünün, doğumuyla birlikte işlerlik kazandığını biliyoruz."

İnanın Ka'nın yanısıra bir de Ba'sı vardır. Bununla, vücutla Ka'nın birleşmesinden oluşan bir durum kastedilmektedir. Bu Ba bilinç, bireysel vicdan ya da hayatın enformasyon, bilgi dağarcığı olarak değerlendirilebilir. Vücut ölünce, Ka Ba ile birleşir. Eski Mısırlılar, birisi ölünce, "Ka'sına gitti," derlerdi. Vücut şimdi yüzülmüş bir post, boşalmış bir kabuktur, buna karşın Ka ile Ba sonsuza dek birleşiktirler ve bir başka boyutta tanrıların ve ataların karşısına çıkarlar.

Binlerce yıldan beri şu veya bu şekilde dinler tarafından öne sürülen bu dünya kadar eski görüş, bugün ultramodern olmuştur. Adlar değişmiş, fakat içerikler aynı kalmıştır. Fizik, her maddenin arka planında titreşimin varlığını kabul etmektedir. Atomların, her şeyin yapısının temelindeki subatomik zerreciklerin dünyası, radyasyonun, titreşimin boyutudur. Örneğin: her atomun öğesi elektron, saniyede $İO^{23}$ kere atar. 23 sıfırlı bir 10'dur, bu. Her şeyi açıklığa kavuşturacak dünya formülünün peşinde olan fizik, titreşimin kaynağını, titreşimin motorunu neyin güttüğünü bilmiyor. Esoteriklerle filozoflar ise yalnız duygularla anlayışın zayıf yanlarıyla silâhlı olarak, "Her şey birdir, şey şu veya bu şekilde her şeye bağlıdır," diyorlar.

Titreşim ve Ka ağaçta, hayvanda, insanda vardır. Öyleyken bitkiyle insan kendi kendine karşı sorumluluktan yoksundur. Örneğin, bir ağaç doğru ya da yanlış, iyi ya da kötü, mantıklı ya da mantıksız olarak değerlendirilen fiillerde bulunmaz. Dolayısiyle bir psişe, bireysel bir sorumluluk geliştirmez. Ba'dan yoksundur. Ancak vücut, Ka ve Ba üçlüsü insanı, bütün insanlardan farklı olmasını sağlayan bir kişilik sahibi yapar. Hiçbirimiz, hattâ tek yumurtadan olma ikizler bile, aynı deneyimleri aynı şekilde yaşamaz, kaydetmez, hiç kimse aynı kuvvetle duymaz veya

sevinmez. Hepimiz aynı genetik temel maddeden oluşmuş insanlarız, öyleyken hiç kimse birbirinin eşi değildir. Ne isek, öyle olduk.

İyi de, bütün bunlar ölü bir vücudu, Ka'sız ve Ba'sız boş kabuğu mumyalamak için bir neden değildir. Eski Mısırlılarda Ka'nın ölümden sonra vücuda bağlı kaldığı, geriye dönmek için vücuda gereksindiği savı giderek daha güçlü olarak yer etti. Ka ve Ba'nın öbür dünyadaki esenliği için vücudun korunması lâzımdır. Mısırlılarla ölüleri mumyalayan öbür ulusların bu garip saplantıya düşmelerinin nedeni belli değildir, oysa bu, kendi inanışlarına terstir. Ka ile Ba'nın uçmasından sonra vücut onlarca saf-raydı. Vücudun da korunmasının gerektiği fikri, ister istemez ölülerin mumyalanmasına ve kale gibi mezar yapılarının dikilmesine yol açtı. Türbeler, tuzaklarla, yanıltıcı koridorlarla donatıldı, düşmanlara ve soyguncular a karşı garanti altına alındı. Ölü ne kadar zenginse yanına o kadar çok değerli madde verilirdi. Yalnızca altın, elmaslar ve dayanıklı yiyecekler değil, en sevdiği eşya, oyuncaklar, süs eşyası, hattâ yatağı ve araç, gereçleri bile ölüyle birlikte o karanlık zindana kapatılıyordu. Ölen kişi kendini mutlu hissetmeli ve öbür dünyanın çeşitli diyarlarından geçerken armağan olarak vereceği yeterli değerleri yanında götürmeliydi.

Bütün bunlar doğrudur ve mezarlardaki buluntularla kanıtlanmıştır —aynı zamanda da mantıksız ve yanlıştır. İster istemez sormak zorundayım: biz Eski Mısırlıları ne denli aptal zannediyoruz? Ya da: Mezarlar ve yazıtlar hakkında bir yargıya varırken nerede yanıldık? Mısır'ın ölülere ilişkin debdebe merakının açıklaması, kum zemininin üstünde olup her türlü pratik deneyim ve görüşe karşı çıkmaktadır. Acaba niçin?

Mezarlar tarihin her çağında açgözlü torunlar tarafından yağmalanmıştır. Sıkı korunan Firavun mezarları da öyle. 18. Sülâle iktidara geçtiği sıralarda (İ.Ö. 1500 yılları) yağmalanmamış tek bir hükümdar mezarı yoktu denebilir. Yazıtlardan öğrenildiğine

göre, Firavun Haremheb (İ.Ö. 1319-1307), Firavun 4. Tutmosis-in (İ.Ö. 1401-1391) kırılıp açılan mezarını onartmıştır. Tutmosis o zamana kadar sandukasında seksen yıl geçirmiş bulunuyordu. Firavunlarla rahipler, rahmetlinin, hazinelerini ve sevdiği eşyayı öbür dünyaya götürmediğini ya da tanrılara armağanlarını yarı yolda okutmadığını çok iyi biliyorlardı. Bu durumda, ölüleri mumyalama geleneklerinin, tinsel ve ölmez Ka'ya ilişkin dinsel inanışa ters düştüğü için, tümüyle saçma olduğuna karar verecek yerde, rahipler çabalarını daha da yoğunlaştırdılar. Teb yakınlarındaki Krallar Vadisine taşınıldı, dağların içinde yeraltı mezar odaları oyuldu, bunlar, tuzaklar ve dev gibi kayalarla güvenlik altına alındı ve ölüler daha da çok lüzumsuz öteberiyle donatıldılar. İstisna olarak soyulmamış olan Tutankamun'un (İ.Ö. 1333-1323) mezarından öğrenilenler ciltler doldurabilir.

Burada çelişkili olan bir şey var!

Uyuyan Ölüler

Yirmi üç yıl önce GELECEĞE ANILAR'da eski Mısırlıların, tinselden çok, bedensel bir yeniden doğuşu gözönünde bulundukları faraziyesini ifade etmiştim.

"Mezar odalarında mumyalanmış cesetlerin bu dünyadaki bir hayat için hazırlanmalarının nedeni budur. Aksi halde, para, ziynet eşyası ve sevdikleri cisimlerle ne yapacaklardı? Hizmetkârlarının bir kısmı, hiç kuşkusuz canlı olarak, yanlarına verildiğine göre, eski yaşantının tüm ayrıntılarıyla yeni bir hayatta devamının gözönünde bulundurulduğu anlaşılıyor. Mezarlar, atom bombalarına karşı güvenlikte olacak kadar sağlam yapılmışlardı. Zamana da karşı koyacakları kuşkusuzdu. Ölülerin yanına verilen değerler: altın ve elmaslar da tüm ekonomi krizlerine karşı güvenlikteydiler."

O zamanlar, cesetlerin ileride tekrar canlandırılmayı mümkün kılacak şekilde nasıl hazırlanabileceklerini kaydeden fizikçi ve astronom C.W. Ettinger'in bir kitabına söz arasında değinmiştim. Ya bugün?

Birleşik Amerika'da —başka nerede olacaktı?— "American Cryonics Society" (ACS) adında bir kuruluş vardır. Bunun kurucusu ve başkanı olan matematikçi A. Quaife, ölümü kaçınılmaz olarak kabul etmeyi kesinlikle reddetmektedir. Kuruluşun amacı, cesetleri, belki de yüzyıllardan ya da binlerce yıldan sonra diriltmek üzere hazırlamak ve dondurmaktır. Bu alandaki hayvan deneyleri hayli ilerlemiştir. Dr. Paul Eduard Segall kendi köpeğini derin dondurucuda dondurduktan onbeş dakika sonra normal ısıya döndürdüğünü iddia ediyor. Hayvan, hiçbir şey olmamış gibi yürümeye ve kuyruğunu sallamaya başlamıştı. Bu deney hamsterler üzerinde yüz kez denenmiş, hayvancıkların beşte biri soğuk uykusundan uyandırılabilmişlerdi. Kediler, balıklar ve kaplumbağalarda da başarıyla denenmiştir. Hayvanların kanı dışarı emilmekte, damarlarına bunun yerine antifrize benzer bir sıvı doldurulmaktadır. Nedeni de kanın donması ve hücrelerin yırtılması olasılığı. Kanları boşaltılmış vücutlar, içinde, sıfırın altında 196 derecede sıvı azot bulunan özel tanklarda depolanmaktadır. İnsanlarda, beynin ve duyarlı bazı organların vücuttan çıkarılarak ayrı konteynerlerde korumaya alınması düşünülüyor. Transplantasyonlar için organ nakillerinde zaten aynı yönteme başvurulmaktadır.

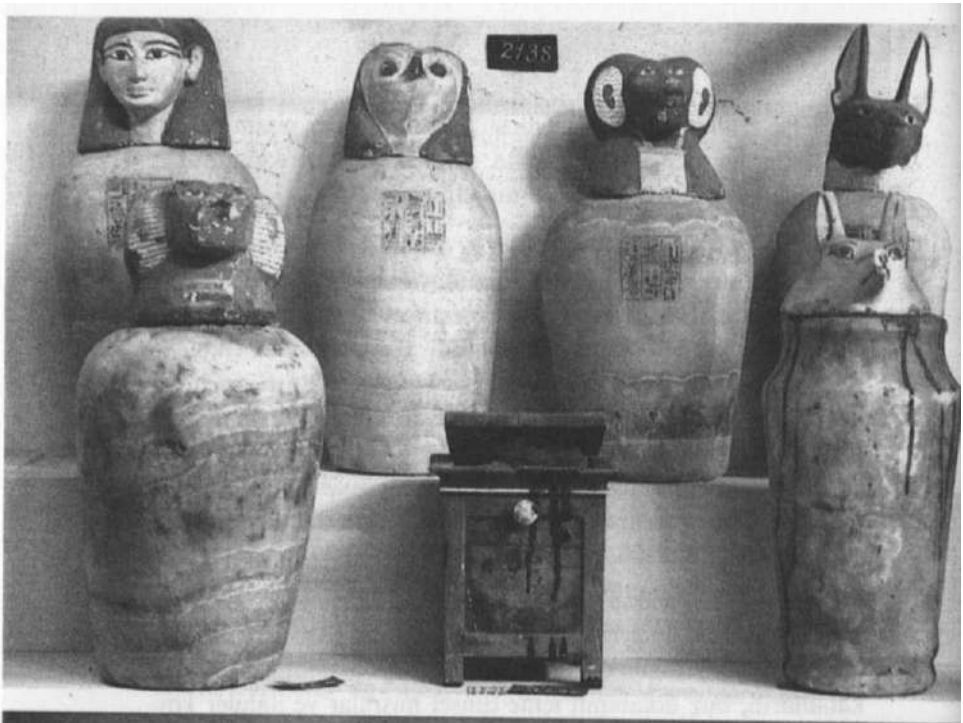
Birkaç yıl önce Birleşik Amerika'nın Florida eyaletindeki Orlando'da bir mezar piramitini gezmiştim. İçinde ölünün bulunduğu tabut burada artık toprağın içine konulmamakta, yakılmamakta, bunlar yerine soğutulmuş bir çekmece içinde bulundurulmaktadır. Her çekmecenin dışında, ölünün özel verilerinin kayıtlı bulunduğu bir tablet bulunmaktadır. Ölüm nedenini de buraya kaydetmişlerdir. Piramitin merkezinde halılarla kaplı bir meditasyon odası bulunmaktadır. Akrabalar ölülerini her ne zaman

isterlerse ziyaret edebilirler. Gürültüsüz asansörler piramitin bütün katlarına hizmet götürmekte, canlılar ve ölülere günün her saatinde hafif bir org müziği dinletilmektedir.

Üç bin beş yüz yıl sonra vakumlu çekmecelerin içinden çıkan derin dondurulmuş ölüler ya da mumyalanmış cesetlerle karşılaştıklarında arkeologlar nasıl bir sonuca varacaklardır acaba? Üç bin beş yüz yıl, bizim bugün mumyaları hakkında fikir yürüttüğümüz eski Mısır'la aramızdaki zaman süresine aşağı yukarı eşittir. Bence bu iki örnek karşılaştırılmamalıdır, çünkü eski Mısır'da mumyalara yolluk olarak verilmiş kutsama dilekleri ve vecizeler bulunmuştur. Mısır'ın Ölü Kitapları ölümden sonraki davranışlara ilişkin öğütlerle direktiflerden oluşmaktadır. İtirazımız yerinde, değil mi?

Sağlıklıyken kendini dondurmayı, ölümünden sonra da iç organlarıyla beyninin ayrı kaplarda korunmasını göze alan kişi, *bedensel* olarak yeniden doğacağına inanmış olmalıdır. Bu, geride kalanların, buz dolabının içine dinsel mısralar ve ilâhiler koymalarını önlemeyecektir. Örneğin, "Daha iyi bir dünyada gerçekleşecek hayatına sevin", "Yeni bir dünyada sana ıstırap veren hastalıktan kurtulmuş olacaksın" ya da "Her şeye kadir Tanrı yolculuğunda seni korusun, senden merhametini esirgemesin" yazılı olabilir.

Gelecekteki arkeologların, benzer sözlerden, ölenlerin başka bir dünyada ikinci bir hayata inandıkları sonucunu çıkarmaları gerekir. Düşünün! Dört bin altı yüz yıl önce bir Firavunun, kendisi için sonsuzluğa dek ayakta kalacak lüks bir türbe yaptırırken hangi amaca hizmet ettiğine kesin olarak nasıl emin olabiliriz? Büyüklerini, hükümdarlarını örnek alan herkes de hiç kuşkusuz mumyalanmak istemiştir. Özgün hedef, yani bedensel bir yeniden uyanış umudu, bu arada unutulmanın sisleri arasında silinip gitmiştir. Bu işten en kârlı çıkacaklar olan rahiplerin de teşvikiyle Mısır'da dünyada bir benzeri daha olmayan mumya kültü başlamıştır. Bu arada, tahnitçilik, ölü yıkayıcılığı, kesi-

2138

Mısır Müzesinde küçük bir hayvana! bahçesi yer alır: vazolar içinde hayvan mumyaları. Örneğin, şahinler ve Mısır turnaları.

cilik gibi yeni iş kolları oluşmuştu. Nice endüstri kolları mumyalama işi için çalışmış olsa gerek. Granitten, somaki mermerden ve tahtadan sandukalar yapılmış, akıl almaz miktarlarda bal, balmumu, merhem, sıvı yağ ve soda tedarik edilmiş, iç organlar ve beyinler için milyonlarca vazomsu kap hazırlanmış, birkaç milyon metre sargı ve kefen bezi dokunmuştur.

Sarılıp sarmalanan bu yığınlarla ceset ne olmuştur acaba?

Firavunlar ülkesinin Romalıların eline geçmesinden sonra mezarlara bekçilik edecek Mısır'lı rahip sınıfı kalmamıştır. Böylece, binlerce mezar yağmalanmış, mumyalar ve tahta sandukalar yakıt niyetine kullanılmıştır. 2. yüzyılda Hıristiyanlığın bu ülkeye girmesi üzerine, keşişler, mumyaların çok kez üst üste istif-

lenmiş bulundukları yeraltı dehlizlerini tahrip ettiler. Orta Çağlarda Avrupa'da bir mumya salgını almış yürümüştü. Mumyalar ilâç olarak kullanılıyordu, mumya parçaları, mumya tozu, mumya derisi ve mumya ezmesi felç, koroner yetmezlik, karaciğer harabiyeti, zehirlenme, sara, hattâ kemik kırıklarına karşı öneriliyordu. Mısır'dan mumya ihracatı başlamıştı. Avrupa'lı eczacılar mumyalan kapışıyorlardı. "Biraz mumya" her evdeki eczanenin bir parçası olmuştu. "Mumya"lar ağızdan alınıyor ya da merhem veya toz biçiminde kullanılıyordu. İki yüz yıl kadar süren bu modadan sonra "Ejiptomanya" faslı başladı. Mumyalar artık çok aranılan koleksiyon parçaları olmuşlardı. Onları müzelere koyuyorlar, şatolarda şövalye zırhları gibi hollere dikiyorlar, mumyaların sargılarını çözmeyi bir tür tören haline getiriyorlardı. Geçen yüzyıl içinde ise Birleşik Amerika'nın Maine eyaletinde bir iş adamı mumyaları ham madde olarak kullanmak suretiyle kâğıt imal etmeye başlamıştı. Ne çare ki mumyaların bileşimindeki reçinelerle zift kâğıda kahverengimsi bir ton verdi. Bu, paket kâğıdının başlangıcı oldu! Yazı kâğıdı olarak işe yaramayan kahverengi kâğıtlar, rulolar halinde perakende satış yapan işyerlerine sevkedildi. Mumya şimdi ambalaj olarak işe yarıyordu.

Sargılar İçinde Milyonlarca Hayvan

İnsanoğlu, korkuların, sevinçlerin, hüznün ve umudun bir yumağıdır. Bakıyorsunuz, insanın annesi, babası, sevgilisi, çocuğu, arkadaşı ölüyor. İnsanın bir seçeneği yoktur, ölümle uzlaşmak zorundadır. Ölenler şu veya bu şekilde var olmayı sürdürmekte midirler? İyi midirler? Acı çekiyorlar mı? Ölümle her şey biter mi, yoksa tanrılar ve ruhlar bizden dünya yüzünde yaptıklarımız dolayısıyla hesap soruyorlar mı? Burasını bilmiyoruz. Beş bin yıllık insanlık tarihi, o çok eski sorulara yanıt getirmemiştir. Ölümden sonraki hayatla yeniden doğuşa ilişkin olup, bilimsel

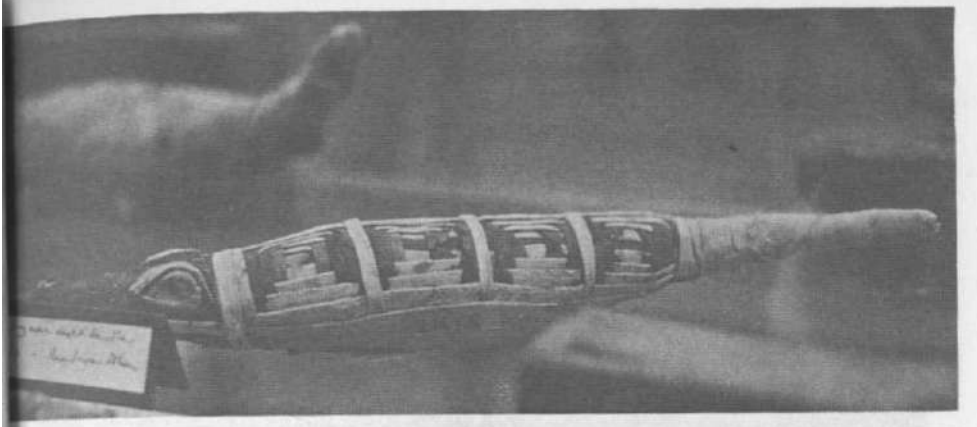
açıdan kanıtlanabilir bir tek işaret yoktur. Evet, bunun aksini öne süren kitapları biliyorum. Böyleleri ya dinsel inanışlardan, felsefeden ya gizlilikten kaynaklanmaktadırlar ya da yaşanmış olayların öyküsüdürler. İnsanlar, öbür dünyadaki hayattan, bol renkli bir boyuttaki hür bilinçten söz ederler, hipnoza benzer durumlarla önceki hayatlarına götürülürler. Ben bu tür deneyler hakkında çok şey okudum, kendim de bir geçmiş hayatlara dönüş deneyine konu edilmeme izin verdim. Bugün bazı araştırmacı grupları, teypler kanalıyla ölenlerle iletişim kurmaktadır. Başkaları, öbür dünyadan televizyon görüntülerini monitör üstünde belirtmeyi başarmışlardır. Bu tür deneyler bazı durumlarda insana gerçekten inandırıcı gelmektedir. Ama bunlar bilginlerin işine yaramamaktadır. Bir bilgin daima yinelenebilir deneyler talep etmekte, ölümden sonraki hayat ve yeniden doğmaktan başka yoruma yer vermeyen veriler istemektedir. Hipnotizmalı ya da hipnotizmasız özel yaşanmış olayların tabiî bilimlerde hiçbir değeri yoktur.

Ölümün ötesine ilişkin yanıtları İsrarla aramak insanların huzursuzluğunun bir parçasıdır. Herkesin hayat öyküsü acılı ve yorucu olmaktadır. Bütün bunlar bir hiç uğruna mı oluyor? Uzun bir ölüme karşılık kısa bir yaşam mı? Olamaz! Hayatın ölümün ötelerine uzanan bir anlamı olmalıdır.

Eski Mısırlılar bu tür düşüncelere karşı bizler kadar savunmasızdılar. Yanıt arayan yanıt bulur. Ve bizler kesin bir sona razı olmadığımız için, bilincimizde bir umut kıvılcımı çakar. Ölümden yakayı kurtarmanın bir yolu vardır. Tekrar doğmak! Bu yeniden doğuşun tinsel mi, yoksa bedensel mi olacağı şimdilik önemli değildir. Daha iyi bir hayata doğuş şimdi hayatın anlamına dönüşmüştür. Öyle olunca da günlük eziyetler, acılar, öfkeler ve haksızlıklar dayanılır hale gelir. Bugün Amerika'daki ACS gibi kuruluşlar, eskiden ise mumyalama işiyle ilgilenen dinsel örgütler hep yeniden doğma umudunun ürünüdürler.

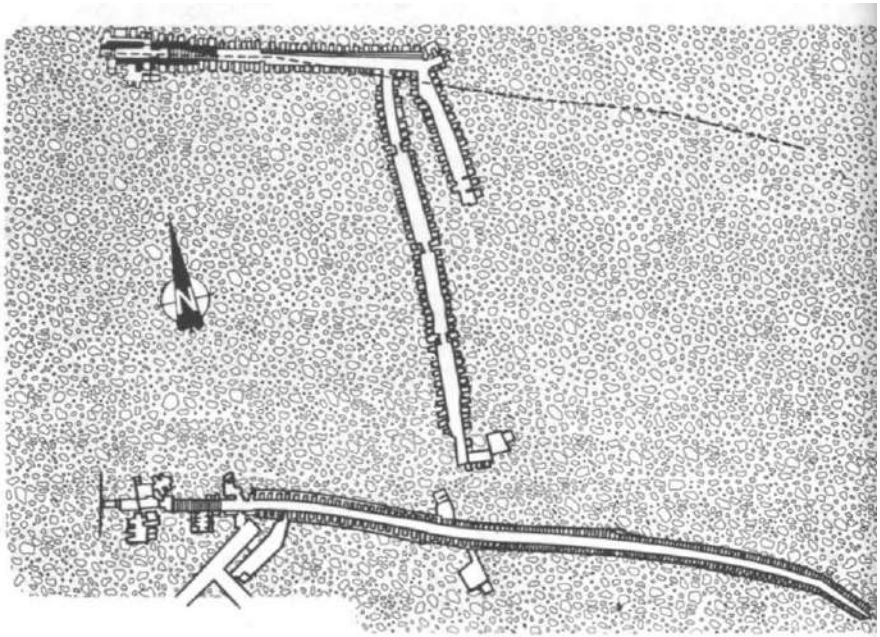
Bütün bunlar akla yakın. Ne de olsa insanın kendisiyle ilgilidir. Ama bir ulusu milyonlarca hayvanı mumyalamaya iten nedir? Varlıklı bir hanımın küçük köpeğini ya da sevgili kedisini bir insan gibi gömdürmek istemesi günlük olaylardan. Dış ülkelerdeki hayvan mezarlıkları bunun kanıtı. Yalnızlık, insanları öteden beri evcil hayvanlara bağlamıştır. Bunu önemsiz olarak nitelemek isteyenler bulunabilir. Ama bu takdirde yüzbinlerce timsah, yılan, suaygırı, kirpi, fare, kurbağa ve balık niçin mumyalanmıştır acaba? Üstelik bu saydıklarımızın sevimli evcil hayvan kategorisine de girmedikleri kesin. Aşağıda eski Mısırlıların mumyaladıkları hayvanların (tamam olmayan) bir listesini bulacaksınız.

Boğa	İnek
Koç	Koyun
Keçi	Antilop
Ceylan	Köpek
Kurt	Şebek
Timsah	Gelincik
Soreks	Fare
Yılan	Aslan
Kedi	Ayı
Vaşak	Tavşan
Kirpi	Suaygırı
Yarasa	Kurbağa
Balık	Yılanbalığı
Su samuru	İbis (Mısır turnası)
Doğan	Kartal
Akbaba	Atmaca
Baykuş	Karga
Kuzgun	Güvercin
Kırlangıç	Hüthüt kuşu
Leylek	Kaz
Böcek	Akrep

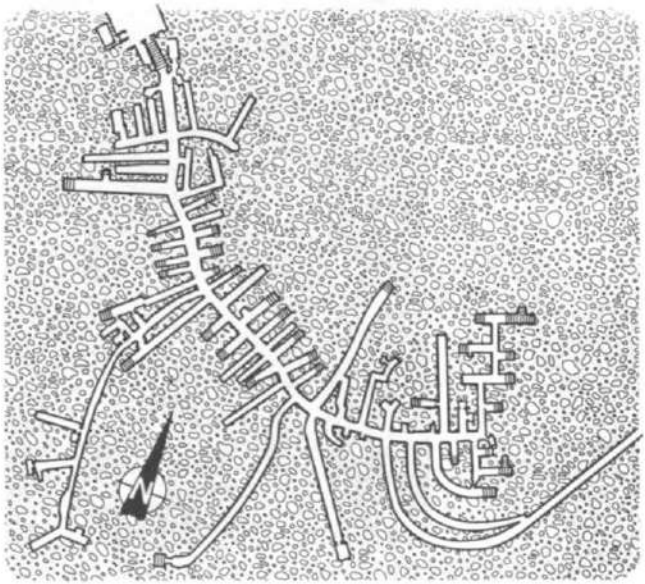

Yalnız köpekler değil, balıklar bile mumyalanıyordu.

Sakkara'nın yer altındaki yer yer iki katlı kuş dehlizlerinin planı.

I

Sakkara'ın en ünlü ve hiç kuşkusuz en başarılı kazıcıları arasında Dr. Walter Brian Emery (1903'den 1971'e kadar) de yer alır. Henüz genç bir ejiptologken tapınak kenti Armant'ın (Güney On) altında Buhis boğalarının sandukalarının bulunduğu Buheum yeraltı dehlizlerini keşfeden arkeolog ekibindendi. Emery 1935'den itibaren hemen hemen sadece Sakkara'da kazılarını sürdürdü. Bu arada, I. Sülâleden en eski firavun mezarlarıyla birlikte bu hükümdarların, efendilerinin ölümü üzerine hayatlarından olan maiyetlerinin mezarlarını keşfetti. Emery 1964'de Ptolemaios döneminden (330'dan Roma işgaline kadar) daha yeni bir mezarı ortaya çıkardığında, 1,25 m. derinlikte, bir zamanlar kefene sarılmış olan bir boğanın kalıntılarına rastladı. Altı metre daha derinde toprağın içinde konik kapaklı bir testi keşfetti. Emery bu testiyi özenle temizlerken, bunun sağında ve solunda aynı türden başta testiler de gördü. Bunlardan bazılarının üstünde ay tanrısı Tot'un simgesi vardı. Böylece, beş yüz testi ortaya çıkarıldı. Bunlardan her birinin içinde bir ibis (Mısır turnası) mumyası vardı.

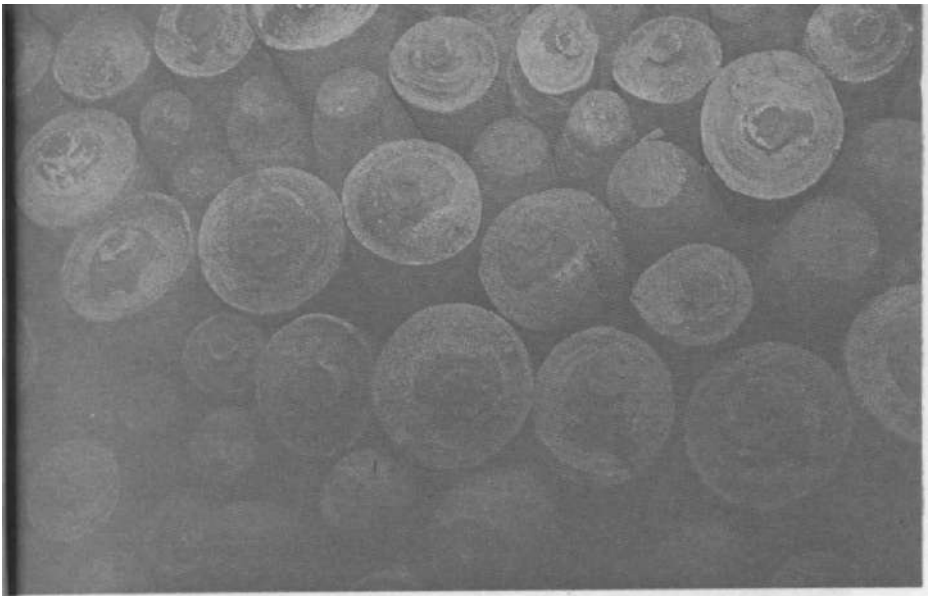
3. Sülâleye ait (İ.Ö. 2649-2575) 3510 no.lu mezarın da birkaç metre doğusunda Emery on metre derinlikte yerden tavana kadar ibis mumyalarıyla dolu olan bir kuyuya rastladı. Açığa çıkan kuyunun uzun ve kavisli bir ana dehlize açıldığını, buradan da başka kuyulara varan elli yan dehlizin saptığını görünce, arkeologlarla amelelerin şaşkınlığı görülecek şeydi. Yaklaşık bir buçuk miyon ibis mumyası kapsayan kilometreler uzunluğunda bir labirent keşfedilmişti! Bütün kuşlar özenle hazırlanmış, sargılarla sarılmış ve vazoya benzer testilerin içine tıkılmıştı. Testiler tavana kadar üst üste kümelenmişti. 4,5 m. yüksekliğinde ve 2,5 m. enindeki ana dehlizden bir traktörle rahatça geçilebilirdi. Fransız kökenli Mısır gezgini Paul Lucas'ın 18. yüzyıl başlarında içinde dört kilometre yol aldığını yazdığı yeraltı lâbirenti bugün dahi tamamiyle ortaya çıkarılmamıştır. Emery'nin açtığı girişler yine kumların altında kalmıştır. Milyonlarca ibis mumyası ne işe ya-

rar ki? Belki de bir seramik satıcısı bu arada hayatının en kazançlı işini yapar. Bir buçuk milyon vazo alıcısını bekliyor.

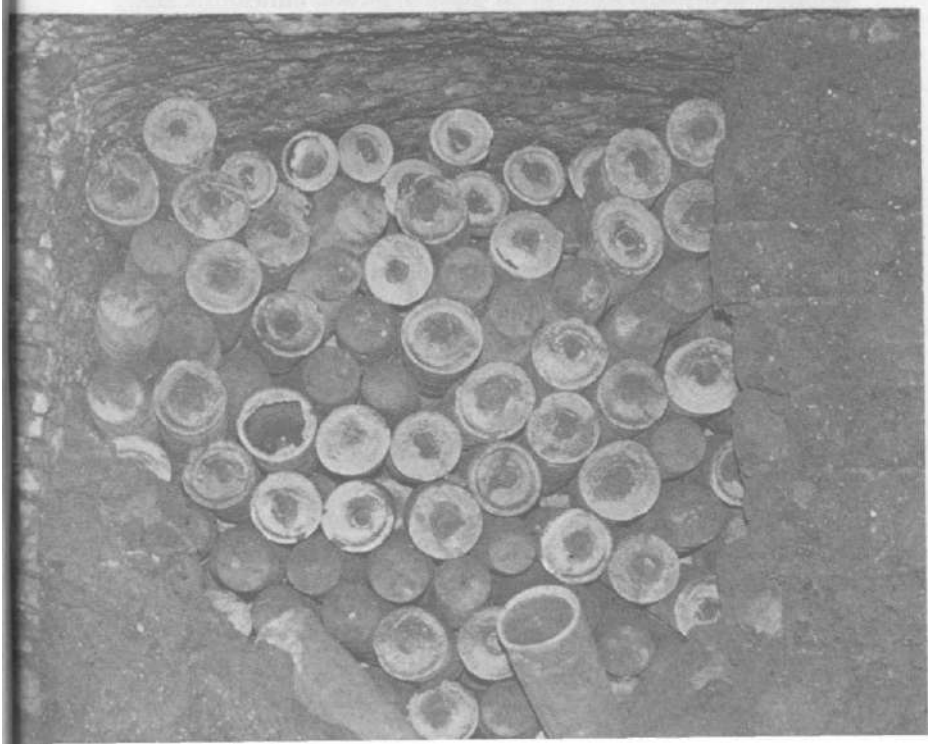
Kuşların miktarı açısından Tuna el-Cebel'deki ibis mumyaları bütün rekorları kolayca kırabilir. Tuna el-Cebel, el-Minia'nın yaklaşık kırk kilometre güneyinde eski tapınak kenti Hermopolis'in yakınındadır. Ejiptologlar orada on altı hektarlık bir alan kaplayan bir hayvan yeraltı mezarlığı keşfetmişlerdi. İki galeri içinde ilerleyen kazıcılar sokakları, çıkmazları ve odaları olan bir kaya kente varmışlardı. Burası ibis mumyalarıyla olduğu kadar doğan, flamingo ve şebek mumyalarıyla da ağzına kadar doluydu. Bu katakomblarda yalnız dört milyon ibis sayılmıştır! Hermopolis'le yedi kilometre batısındaki Tuna el-Cebel, Yunan ve Roma dönemlerine kadar kutsal hayvanların bulunduğu bir hac yeri olarak biliniyordu. Firavun Ekhnaton'un bir sınır taşı, bu mezarlık alanının en eski anıtı sayılmaktadır. Firavun Ekhnaton'la Roma dönemi arasında ise bin üç yüz yıl geçmiştir. Bu denli uzun bir süre ana simgelerini ayakta tutan bir dinin muhakkak ki olağanüstü bir inandırıcılığı olmuş olmalı. Oysa Tuna el-Cebel'deki hayvan mezarlığının, geçmişin bin metre daha derinlerine dayanıp dayanmadığını bile bilmiyoruz.

Habeş Maymunları İçin Sandıklar

Abidos, Nil boyunca Kahire'nin beş yüz altmış km. kuzeyinde yer alır. Bu yerin arkeoloji açısından önemi, Abidos mezarlarının 1. ve 2. Sülâlelerinin zamanına, yani bugünden itibaren geriye doğru gidildiğinde beşbin yıl öncesine ait olmasından kaynaklanıyor. Abidos, dünyasal olan her şeye egemen sayılan Tanrı Osiris kültünün merkeziydi. Tarla tarımıyla bağcılık gibi yararlı faaliyetleri dünyaya tanıttığı için Osiris'e "Kâmil" lâkabı uygun görülmüştür. Osiris'in Set adında bir kardeşi vardı. Osiris'in bu denli sevilmesini kıskanan Set, tanrısal soyu kandırıp

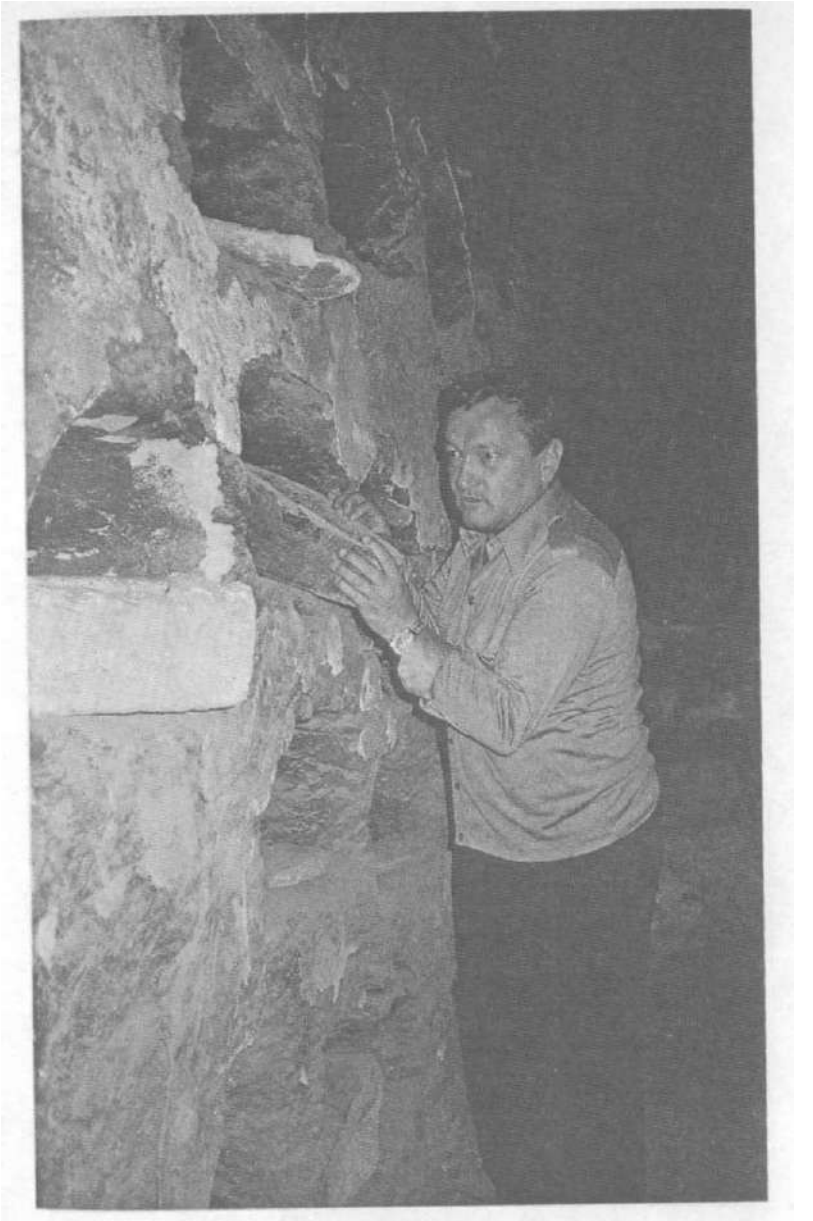
Dr. Walter Brian Emery boru görünüşlü bu vazoların içinde milyonlarca kuş mumyası bulmuştu. Fotoğraflar Sakkara'daki yer-altı şahinler galerisinde çekilmiştir.

bir sandığa kapattı, bu sandığı parçaladı ve parçalarını Nil'e attı. Efsaneye göre, Osiris'in başı Abidos'da gömülüdür. Bu durumda, ilk firavunların, en çok saygı duydukları Osiris'in yanında uykularına yatmak istemelerinde şaşılacak bir taraf yok. Abidos'da yalnızca sanat değeri olağanüstü olan kral mezarları açılmakla kalmamış, aynı zamanda saray hizmetkârlarının, üst düzeydeki memurlarının hattâ harem kadınlarının mezarları keşfedilmiştir. Bunların hepsi hükümdarlarının arkası sıra mezara girmek zorunda kalmışlardı. Bunu isteyerek mi, yoksa istemeyerek mi yaptıkları belli değil. Muhakkak olan Abidos'da gömülmenin büyük bir şeref olduğudur.

Abidos'un kutsal toprağında niçin sayıları on binleri aşan köpek mumyalarının bulunduğu bu nedenle anlaşılamıyor. Bu yüzyılın başlarında taşlarla doldurulmuş bir kuyuyu açtıklarında arkeologlar bir buçuk metre yüksekliğinde ve iki metre eninde yeraltı koridorlarıyla karşılaşmışlardı. Bu koridorlar tavanlarına kadar köpek ölüleriyle dolu mezar odalarında son buluyordu. Beyaz bezlere sarılı olan hayvanlar, onar onar üst üste istiflenmişlerdi. Köpek leşlerinin taşınmasının olanaksız olduğu anlaşılmakta gecikmedi. Mumyalar en hafif bir dokunuşta dağılıveriyorlardı. Bununla birlikte, üst üste dizili köpek ölülerinin arasında İ.Ö. 1. yüzyıla ait Roma işi yağ lambaları bulundu. Bu da, köpek mumyalarının tâ Roma dönemine kadar binlerce yıl boyunca Abidos dehlizlerine bırakıldıklarını gösteriyordu. Belki de Romalı mezar soyguncuları sadece lambalarını İ.Ö. 1. yüzyılda Abidos'un bunaltıcı dehlizlerinde unutmuşlardı.

Ne tarafa bakarsanız bakın köpek mumyaları. Üstelik bu, buzdağının sadece zirvesi. Sakkara'nın sadece yüzde yirmisinin bilindiğini unutmayalım. Sakkara'nın milyonluk ibis ordusunu keşfeden yorulmak bilmez kazıcı Walter Emery, olağanüstü bir başka keşfin de kahramanı. Firavun I. Nektanebo (İ.Ö. 380-322) zamanının bir tapmağını ortaya çıkarırken, Emery, daha derindeki dehlizlerin ağzını oluşturan küçük bir oda keşfetti. Ana dehlizin iki yanında kayanın içinde kare biçimli oyuklar açılmıştı. Her kaya

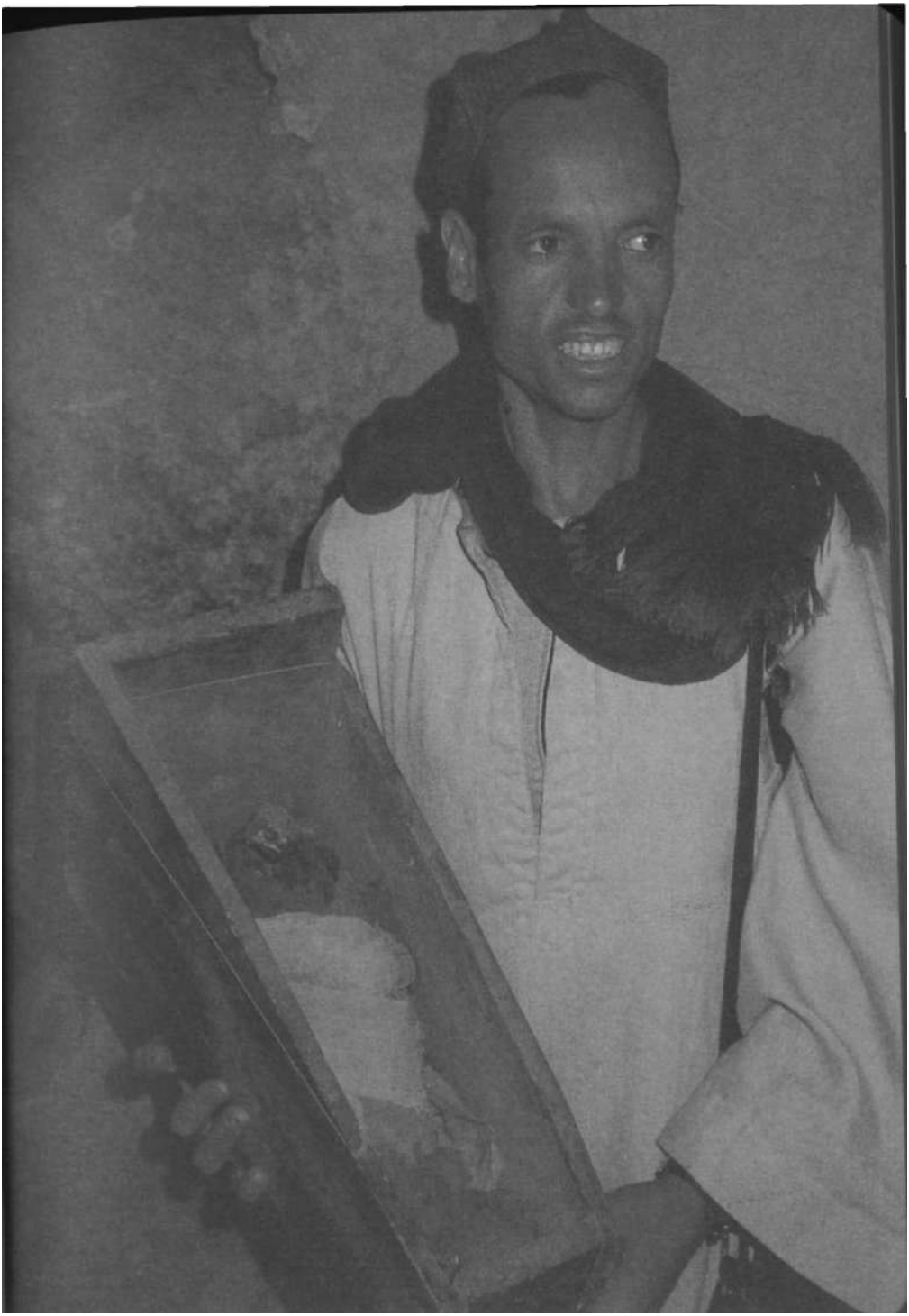

Tuna el-Gebel'in kayalık tabanının altında oyuklar açılmıştır. Her oyukta bir kuş mumyası bulunmaktadır. <r

oyuğunun içinde tahta bir sandık, sandığın içinde de sargılarla sarılıp sarmalanmış Habeş maymunları bulunuyordu. Hayvanların ayakları kireç ya da alçının içine sokulmuştu: böylece, dikdörtgen biçimli tahta sandukanın devrilmesi önlenmiş oluyordu. Rahatça iki yüz metre uzunluğu bulan ana dehliz, güneydoğu ucunda duvarında oyuk bulunmayan uzunca bir odaya ulaşıyordu. Emery ile ekibi lambalarla aranınca dik bir basamak keşfettiler. Bu, doğu-batı yönünde hiç bitmeyecekmiş gibi uzayıp giden daha derindeki bir dehlizin başıydı. Burada kaya içindeki oyuklar bir dizideki inciler gibi sıralanmışlardı, her bir oyukta ise dikey bir tahta sandık, sandığın içinde ise bir Habeş maymunu mumyası bulunuyordu. Emery daha yüksekteki galeride molozları temizletirken, işçiler insan vücudu parçalarının alçıdan kopyalarına rastladılar. Eller, bacaklar, ayaklar, kollar, aynı zamanda peruklar ve eksiksiz kafalar burada karmakarışık durumda atılıydılar. Walter Emery'nin çalışma arkadaşı ve bugün Sakkara'nın büyük ihtiyar adamı olan Fransız ejiptologu Jean Philippe Lauer şöyle yazıyor:

Sarılıp sarmalanmış kuşlar dik dörtgen biçimli mini sandukalara yerleştirilmişlerdi.

"Hiç kuşkusuz ki burada sağlıklarına kavuşmaya çalışan hastalar tarafından bırakılmış adaklar söz konusuydu. Böylece, ya tanrılarına hastalıklarının türünü ve bununla ilgili vücut bölümlerini duyurmayı amaçlıyorlar ya da iyileşmelerinden ötürü şükranlarını iletiyorlardı."

Emery, Habeş maymunu galerisini temizletti. Başka sürprizlerle karşılaşacağını umuyordu. İçgüdülerine güvenen yılmaz bir kazıcıydı. Aynen Auguste Mariette gibi. Gerçekten de Emery Habeş maymunu galerisinin daha derinlerinde yeni yeraltı labirenti kompleksleriyle bağlantı oluşturan bir oyuk keşfetti. Bu koridorlardan biri tavana kadar kırık seramik testiler içindeki ibis mumyalarıyla doluydu. Bu mumyaların binlercesi geçişi engelliyorlardı. Emery 1970/71'deki kazı süreci içinde yırtıcı kuşların ölülerine de rastladı. Kartalların, doğanların, akbabaların, kargaların ve kuzgunların toplam sayısı hakkında ancak bir tahmin

Tuna el-Gebel'de yeraltında dizi dizi maymun sandukaları bulunuyor.

yürütülebilirdi. "Yeraltı dehlizlerinin dev ağı"nı gözleriyle gören uzman Jean Philippe Lauer, "milyonu rahatça aşabilecek bir sayı"dan söz ediyor. Bilindiği kadarıyla, eski Mısırlılar otuz sekiz farklı kuş türünü tanrılaştırmalar ve mumyalamışlardı.

Emery, dehlizlerle 3. Sülâlenin (İ.Ö. 2649-2575) toprak üstündeki yapıları arasında bir tür bağlantı olduğuna emindi. Ne çare ki yazgısı ona kuramını kanıtlamak fırsatını vermeyecekti. Onu büyüleyen kazılar sırasında vücuduna inme indi.

Mumyaların Dansı ve Ölüm Büyüsü

Mısırlıların milyonlarca hayvanı mumyalamaktan amaçları her şeye rağmen insanın kafasını kurcalıyor. Örneğin inek, Hindular için bugünlerde dahi kutsal sayılıyor. Öyleyken, ölü ineği baharatla ovuşturmak, özenle kurutmak, sanatkârane biçimde sarıp sarmalamak, dev sandukaların içine yerleştirmek ve kayanın içinde oyulması gereken mezarlara koymak akıllarından geçmemiştir. (Lâf arasında belirtelim: inek Mısırlıların gözünde de kutsaldı. Kim kimi taklit etti acaba?)

Nil ülkesinde yalnız kuşlar, Habeş maymunları ve köpekler mumyalanmamıştır. Küplerin içinde ibis yumurtaları da bulunmuştur. Her biri özenle kumaşlara sarılı kırk veya yüz yumurta. Nil'in batısında Medinet el Fayyum vahasında bulunan Tebtinis yeraltı mezarlığında iki yüz bini aşkın timsah mumyası sayılmıştır! Yarı yarıya dağılmış ve böcekler tarafından yenmiş timsah ölülerinin yanında da özenle paketlenmiş timsah yumurtaları bulunuyordu. Antik yazarların (Herodot ve başkalarının) yazıları bize tanrısal timsahların daha da kalabalık olarak bulundukları bir labirentin adını veriyor: Suheion. Bu Suheion'un yeri bugüne kadar saptanamamıştır.

Mısırlıların hayvanları mumyalama merakı yılanlarla kurbağaları da kapsamaktaydı. Mısır'ın kaynaştığı çeşitli zehirli yılan

türleri mis kokulu merhemlere bulanır, ince keten sargılarla sarılıp sarmalanır ve uzun tahta sandukalara yerleştirilirdi. Kurbağa mumyaları da sargılarıyla birlikte küçük bronz kapların içine sıkıştırılmıştır. Bugünkü Lüksor'un elli kilometre kuzeyindeki Esna kentinin rahipleri ise balıkları mumyalamayı bile başarırlardı. En küçük türlerinden en büyüklerine kadar binlercesi, tertemiz şekilde sarılmış olarak Esna kentinin on kilometre batısındaki özel bir balık mezarlığında bulunmuştur.

Mısırlıların bu göze gülünç gözüken mumyalar dansı ancak dinsel dürtülerin ışığında anlam kazanır. Mısırlılar hayvanların kutsal olduğuna, zavallı ineğin bile bir Ka'sı olduğuna ve bu Ka[1] nın öbür dünyadaki yaşamında bu dünyadaki vücudunu gereksineceğine inanırlardı. Ekonomi açısından bakılınca bu iş gerçek bir çılgınlıktı. Muazzam miktarlarda değerli eşya ve metaller sandukalara yerleştirilir, bu mumyalama işine inanılmayacak kadar çok iş gücü harcanırdı. Acaba niçin? Mısırlıların, bin yıllık deneyimleri ve günlük gözlemlerinden hiçbir işe yaramayacağını bildikleri kurumuş cesetler uğruna mı? Sargıların içindeki bir ceset hiçbir zaman kendiliğinden dirilmemiş, hiçbir timsah mumyası sargıların içinden dışarı süzülmemiş, mezarlıkların sessizliği içinde hiç köpek ulumaları duyulmamıştır. En küçük bir kuşkusu yok: Mısırlıların daha tarih öncesi çağlarda hayvanları ululadıkları saptanmıştır; bu tutum, firavun rahiplerinin telkini değildir. Bu ne inanıştır ki, Mısır tarihinin binlerce yılı süresince etkisini sürdürmüştür?

Aynı soru Antik Çağ yazarlarını da fazlasıyla meşgul etmiştir. Sicilyalı Diodor ilk kitabının 86. bölümünde şöyle yazıyordu:

"Mısırlıların, tüm inanışları aşan bu olağandışı hayvan ulumaları, bu tür konuları araştırmaya çalışanları şaşırtmaktadır. Rahiplerin bu konudaki görüşleri gizli tutulmuşsa da, Mısır ulusu bu konuda o eski çağların safdilliğiyle uyumlu üç neden ileri sürmüştür. Örneğin, o çok eski tanrılar, sayılarının az oluşu nede-

niyle dünyadaki insanların sayısına ve taşkınlığına yenik düşünce, bazı hayvanların kılığına girmişler ve böylece insanların kabalığından ve zorbalığından yakayı kurtarmışlardı. Sonradan, bütün dünyaya ve içindeki canlılara egemen olunca, kurtulmalarını sağlayan türlere minnettarlık duymuşlar ve bu hayvan türlerini kutsal ilân etmişlerdi.

Mısırlılar tarafından öne sürülen ikinci neden de şudur: eski Mısırlılar ordularındaki düzensizlik nedeniyle birçok çarpışmalarda yenik düşmüşler, bu yüzden de tek tek birliklere birer işaret vermeyi uygun bulmuşlardı. Bu amaçla bugün hâlâ ululadıkları hayvanların resimlerini yapmışlar, bunları mızrakların ucuna saplamışlar ve o birliklerin bir öncüsüne taşıtmışlardır, böylece, herkes de hangi kıtaya ait olduğunu bilmiştir...

Üçüncü açıklama, bu hayvanların her birinin insan toplumuna ve bireylere sağladığı yararlardır.."

Sicilyalı Diodor'un bu belirttikleri hiç kuşkusuz halkın görüşleridir, çünkü hayvanları ululamanın kökenleri hakkında rahiplerin bilgisi daima gizli tutulmuştur.

Yunanlı yazar Lukian (I.S. 120 etrafında) ileri yaşında Mısırda önemli bir görevin sahibi olmuştu. Onun kanısınca, hayvanların Mısırlılar tarafından ululanması estrolojiye dayanmaktadır. Mısırlılar sözde çeşitli bölgelerde gökteki çeşitli işaretleri ululamışlar ve bu işaretleri yerel hayvanlara maletmişlerdi. Antik çağın başka yazarları bu görüşe karşı çıkmaktadır. Onlara bakılırsa, hayvanlar esinledikleri korku nedeniyle ya da mucizeler gösterdikleri için ululanmışlardı. Sicilyalı Diodor böyle bir mucizeyi nakletmektedir:

"Bu hayvanlara ilişkin bir efsane daha vardır. Adı Menas olan yaşlı bir kral, kendi köpekleri tarafından kovalanmış, kurtulmak için Moeris gölüne atlamış ve bir timsahın korumasında karşı kıyıya çıkabilmiştir."

Alaya alınan bu tür efsane ve masallarda bir gerçek payı olabilir mi acaba? Bundan yetmiş yıl önce Mısırlıların hayvanları ululaması konusunda açıklamalarda bulunan ve antik yazarlar tarafından nakledilenlerin tümünü bilen uzman Dr. Theodor Hopfner özetle şöyle diyordu:

"Bu olguların hiçbiri, tanrıların hayvanların vücudunda cisimlendiğine inanmanın Mısırlıların nereden akıllarına estiğini aydınlatmaya yetmiyor. Hayvanların ululanmasının nedeni ne tanrıların ne de ölülerin ruhlarının hayvanların vücudunda cisimleşmesi olabilir. Ayrıca, ruhların göçü de Mısır için söz konusu olamaz."

İlginç olan bir gerçek de bir tür içinde yalnız bazı belli örneklerin kutsal olarak kabul edilmesidir. Rahipler her ceylana, her köpeğe, rastgele her ineğe veya boğaya tanrısallığı yakıştırmamışlar, buna sadece, belli bazı özellikleri olanlar lâyık görülmüştür. Herodotus siyah ve beyaz lekeli Apis boğası hakkında şunları yazıyor:

"Bu Apis'in aşağıdaki özellikleri var: rengi siyah. Alnında kare biçimli beyaz bir lekeyi, sırtında bir kartalın resmini taşır. Kuyruk kılları çifttir, dilinin altında da bir böceğin şekli görülür."

Bu çok özel boğa —ve yalnız o— tarih öncesi Mısır'ında ululanırdı. Mısırlıların tarihin derinliklerinde kaybolmuş bu ataları, tanrısal boğayı evrenden gelmiş bir varlık, Tanrı Ptah'ın bir eseri olarak görmüşlerdi. Bu en eski ululama, Abidos'da bulunan yıldızlarla süslü boğa kafalarının betimlendiği levhalar ve Apis boğalarının boynuzlarının arasına yapıştırılan altından güneş kursları tarafından kanıtlanmaktadır. Yunanlı tarihçi ve filozof Plütark (İ.S. 50 etrafında), tanrısal boğanın normal yoldan dünyaya gelmediğini, gökten düşen bir ay ışınından oluştuğunu yazmıştır. Bu türden görüşler Auguste Mariette'in Serapeum'da bulduğu bir dikili taş tarafından doğrulanmaktadır. Orada Apis'in üstünde. "Senin baban yok, sen gökte oluşmuşsun," diye yazılıydı. Herodotus da benzer görüşler dile getirmiştir: "Mı-

sırlılar, onun, Apis'i dünyaya getirmeden, gökten düşen bir ışınla döllendiğini ileri sürmektedirler."

Hayvanların ululanmasının başlangıcı, tarihsel olarak kavrayamadığımız kadar eski çağlarda tanrıların çelişkili davranışlarına dayanmaktadır. Doğaüstü bir kökeni olan bu tanrılar, basit insanlara göre olanaksız olan şeyler yapıyorlardı. Hayvanları diriltiyorlar, hayvanların içinde yaşıyorlar, hayvanların aracılığıyla etkilerini gösteriyorlardı. Tanrılara insanlar hakkında bilgi iletenler hayvanlardı. Hayvanlar, tanrıları birbirlerine karşı savaşımlarında ve insanlara karşı koruyorlardı. Doğada var olmayan yeni hayvanların yaratılması, hayvan türlerinin birleşmesi tanrısaldır. Erdişi yaratıklar, canavarlar ve çeşitli Sfenksler de tanrısal kökenliydiler. Bütün bunlar, taş devrinden henüz çıkmış insanoğlunun sınırlı kavrama gücüne göre çok müthiş şeylerdi.

Tasarım Tahtası Üstünde Hayvanlar

Son kitabımda, eski ulusların hayvanları ululamasıyla arasında bağlantı kurulabilecek bir kuşkumdan söz etmiştim. Gen teknolojisinin gelişimiyle ileride sunacağı olanaklarını ele almış, genetikçilerin yakın bir gelecekte yeni yaratıklar oluşturmayı ve var olanlardan melezler yaratmayı başarabileceklerini belirtmiştim. Şöyle ki:

"Gelişim dört nala gitmekte ve uygulamanın en cesur kurgudan daha hızlı olabileceğini kanıtlamaktadır. Amerika Patent Dairesi 1987 Nisanında, gelecekte "çok hücreli, canlı organizmalara", doğada var olmayan bir programa göre oluşturulmuş olmaları koşuluyla patent korumasına alacağını açıklamıştı. Uzun zamandır pratikte var olan bir gelişme böylece yasallaştırılmış bulunuyordu. Birleşik Amerika'da 1987 Martından önce, örneğin, dökülen ham petrolü nötralize eden veya insülin oluşturan genetik bakımdan değiştirilmiş iki yüzü aşkın mikrop Patent Dai-

resine bildirilmişti. 1987 Nisanında doğada var olmayan hayvanlar için on beş patent istemi alınmıştı. Örneğin, Kaliforniya Üniversitesi bilim adamları biyoteknik yolla koyunla keçinin birleşmesinden bir melez oluşturmayı başarmışlardı. Bu laboratuvar ürünü vücudunun ön yarısı koyun, arka yarısı ise keçidir. Dehşet içinde kalanlar, bu "ucube"nin, Kaliforniyalı hayvan tasarımcılarının geliştirmeyi vadettikleri bir serinin ön modeli olduğu gerekçesiyle susturulmuşlardır.

Bu durumda günün birinde uçan atların olabileceğinin kim aksini ileri sürebilir? Binlerce yıldan beri uçan fareler (yarasalar) ve uçan balıklar yok mudur? Bu varyantların doğal bir evrimin ürünleri mi yoksa dünyanın dışından gelen ziyaretçilerin laboratuarlarının ürünü mü oldukları tartışmaya açıktır."

Bütün bunlar iki yıl öncesine aitti. O zamandan beri epeyi ilerlemeler olmuştur.

1976'da Kaliforniya'da GENENTECH firması kurulmuştu. Genetik yoluyla elde edilmiş ilâçların pratik kullanımını araştırmak ve ticarî alanda değerlendirmek isteniyordu. Firma ilk yıllarında yalnız yatırımlar yaptı ve ücretler ödedi. Çalışanlarının hiçbirinin fazla bir başarı umudu yoktu. Bu arada yıllık ciro iki yüz elli milyon dolara yükseldi. Bugün GENENTECH'in başarısı devam ederken, dünya yüzünde 300 benzer firma mantar gibi türemiştir. Bu firmalar ne üretiyorlar? GENENTECH 1979'da insandaki insülinin genini üretmeyi başardı. Aradan bir yıl geçmeden de Interferon -Alfa'nın Klon yoluyla elde edilmesi gerçekleşti. Çok geçmeden de bunu, çocuklardaki gelişim bozukluklarının giderilmesine yardımcı olan gelişme hormonu Protropin izledi.

Bu preparatlar ve benzerleri için lisanlar verilmektedir. Lisanslar ise para getirmektedir. GENENTECH şimdi kısa bir süre sonra yaraların kapanmasında mucizeler yaratan bir preparatın patentini elde etmek beklentisi içindedir. O zaman Mitoloji tanrı-

larının mucizeleri günlük olaylardan olacak. Koca bir yırtıktan farksız yaralar hemen hemen bir gecede kapanacaklar.

"DIE WELT" adındaki günlük gazetenin 13 Haziran 1988 sayısında şöyle bir yazı vardı:

"Moleküler biyolojinin en iddialı projelerinden biri, yani insanın kalıtımının tam olarak çözümlenmesi, somut bir şekle dönüşüyor. İki yıldan beri bilginler arasında tartışma konusu olan "Genom Projesi"nin toplam masrafları üç milyar dolar olarak tahmin edilmektedir. Böylece, birkaç yılın içinde büyük bir personel, araç, gereç ve para sarfı karşılığında insanın tüm kalıtımı en küçük yapı taşına kadar tahlil edilmiş olacaktır."

Ancak, "Genom Projesi" yalnız insanı değil, başka organizmaları da kapsamına almaktadır. Hepimiz akrabayız, öyle değil mi ya? Texas Üniversitesi genetikçileri, gen manipülasyonu yoluyla değişime uğratılmış hayvanların "sahici" veya "özgün" hayvanlardan ayırt edilebilmesini sağlayan bir yöntem geliştirmişlerdir. Bu iş gerçekte çok basittir. Değişmiş genlerin içine lüsiferaz saldıran ek bir gen katılmaktadır. Bu, ateş böceklerinin soğuk ışıklarını borçlu oldukları enzimdir. Enzim bir sonraki ve ondan sonraki kuşağa kalıtım yoluyla geçmekte, bütün o soydan gelenler lüsiferaz genini taşımaktadırlar. Küçük bir doku incelemesi, bir hayvanın, genetik bakımdan değişmeye uğratılmış ataların soyundan geldiğinin saptanmasına yetmektedir. Doku parçası bazı kimyasal maddelerle muamele görünce ışıldamaya başlamaktadır.

Londra Hayvanat Bahçesi müdürü Dr. Tony Flint kısa zaman önce bir "hayvan bankası" kurmuştu. Bu bankanın parayla, borsayla ilgisi yok. "Hayvan bankası, önümüzdeki yirmi yıl içinde yok olma tehlikesinde olan hayvanlara ait yumurta hücreleri, tohumlar, embriyonlar ve genetik temel maddeleri depolamaktadır. Böylece, geleceğin genetikçileri o hayvanları tekrar oluşturmayı başaracaklardır. Bilimin tanrılaşmasının bir örneği daha!

Maneto ve Ösebyus - İki Tanık

Yakın geleceği mistik geçmişe taşımak acaba fazla mı kurgul olurdu? Birinin ötekiyle acaba hiç mi ilgisi yoktur? O çok özel Apis boğası bir gen manipülasyonundan oluşmuş olabilir mi? Bu konuda sözü benden birkaç bin yıl yaşlı olan iki tanığa vermek istiyorum.

Bir tanesinin adı Maneto. Kendisi Mısır'da kutsal tapınağın başrahibi ve kâtibiydi. Yunanlı tarihçi Plütark, Maneto'yu Ptolemeaios sülalesinden ilk kralın (İ.Ö. 304-282) çağdaşı olarak tanıtır. Plütark'ın yazdığına göre, Kral ağır bir heykeli İskenderiye'ye taşıtmış, rahip Maneto da "gizemli şeklin bir Serapis olduğuna" dair Kral'a bilgi veren tek kişi olmuştu. Maneto Nil deltasındaki bir kent olan Sebennitos'da yaşardı. Mısır'ın tarihi hakkında üç ciltlik eserini orada yazmıştı. Üç bin yıllık Firavunlar İmparatorluğunun sonunu görgü tanığı olarak yaşamış, tanrılarının ve krallarının kroniğini bir uzman olarak kaleme almıştı. Maneto'nun asıl yazılarının ne olduğu bilinmiyor, ancak Yunanlı tarihçi Julius Afrikanüs (İ.S. 240'da öldü) Maneto'nun kitabından önemli bazı pasajları kendi eserlerine aktarmıştır.

İkinci tanık da tarihçidir: Filistin'de Caesarea'nın piskoposu ve erken Hıristiyanlık döneminin vakanüvisi olarak kilise tarihine geçen Ösebyus (İ.S. 339'da öldü). Ösebyus da Manetos'un eserlerinden, ayrıca "Kronografya"sının önsözünde belirttiği gibi birçok başka kaynaktan alıntılar yapmıştır:

"Eskilerin çeşitli yazılı eserlerini: Kaidelilerle Asurluların bildirdiklerini, aynı zamanda Mısırlıların yazdıklarını gözden geçirdim..."

İlkinin Hıristiyanlığın etkisinde olmasına, ikincisinin ise objektifçe isimler ve sayılar nakletmesine karşın, Ösebyus'la Maneto'nun eserleri birçok bakımdan birbirlerini tamamlamaktadırlar. Maneto, tarihine, tanrılarla yarım tanrıların adlarını say-

makla başlamakta, bu arada bu kişilerin egemen oldukları yılları belirtmekte. Bu sayıların arkeologları ürperttiğini açıklamadan geçmeyelim. Örneğin, tanrıların Mısır'a 13900 yıl, yarım tanrıların ise toplam 11000 yıl egemen olmuş olmaları gerekiyor. Maneto'ya göre, tanrılar bu sıralarda türlü yaratıklar, çeşit çeşit canavarlar ve karma yaratıklar oluşturmuşlar. Kilisenin yüksek rütbeli ruhanîsi Ösebyus da bunu doğruluyor:

"Aynı yerde başka bazı canavarlar vardı. Bunlardan kimi kendi kendine üremişti ve hayat üreten bir biçimde donatılmışlardı. Bunlar çift kanatlı insanlar üretmişlerdi. Bunlardan başka dört kanatlı, iki yüzlü ve tek vücutlu, iki kafalı kadın ve erkekler, erkek ve dişi ve hem erkek hem de dişi olanlar vardı. Başka insanlar da vardı. İçlerinde bazıları keçi ayaklıydılar ve başlarında boynuzları vardı. At ayaklı olan ya da arka yarıları at, ön yarıları insan olan hippokentor'lar da ilginç. Tanrılar insan kafalı boğalar, kuyrukları balık kuyruğu gibi arka ayaklarından çıkan dört vücutlu köpekler, at kafalı, insan vücutlu ve balıkların tarzında kuyruklu canavarlar, ejder biçimli yaratıklar, ayrıca, balıklar, sürüngenler ve yılanlar da *vücuda getirmişlerdi.* Bütün bunların betimleri Belos tapınağında birbirinin yanında bulunmaktadır."

Göz Görebildiği Kadar Erdişiler

Ösebyus'un iddiaları kolay kolay sindirilebilir cinsten değil. Söylenenleri kavrayana dek iki, üç kere okumak gerekiyor. Yani eskiden çift kanatlı insanlar mı vardı? Eğer bu iddia saçmaysa, nasıl oluyor da bütün büyük müzelerde dikili taş ve heykellerde bu tür yaratıkların kabartma betimlerine rastlıyoruz. Şu farkla ki oralarda altlarında "çift kanatlı insanlar" yazılı etiket yoktur. Ancak, fanteziden yoksun modern arkeoloji onlara "kanatlı dâhiler" demektedir. Keçi bacaklı ve başları boynuzlu insanlar

Sümer mühürlerinde (yukarıda) daima gizemli şekiller görülmektedir. Arkeologlar uçan yaratıklara (aşağıda, bugün Londra'da British Museum'da) "uçan dâhiler" demektedir.

hayal gücümüzün bir ürünü mü? Buna inanmıyorsanız, gelin, Sümer ve Asur mühürlerine ve tapınak duvarlarına bir göz atalım. Bu hayal ürünü yaratıkların betimlerinin yüzlercesi vardır. Ayrıca, "at ayaklı insanlar" ve yarı insan, yarı at Sentorlar antik betimlerde ölmezleştirilmiştir. Tanrısal Apis'lere gelince... Louvre Müzesi'ni gezen herkes, her biri on santim boyunda insan kafalı üç boğayı görebilir. Bunların yapılış tarihleri İ.Ö. 2200 etrafı olarak saptanmıştır. (Girit canavarı Minotor'u da burada anımsatmak gerekir. Giritlilerin, ünlü labirenti inşa etmelerine neden olan insan kafalı bir boğaydı bu.) "Balık kuyruklu köpekler" başka canavarlar ve bir yığın da harika yaratığın var olduğu naklediliyor. Sfenks denilince, büyük Gize piramidinin yanındaki insan yüzlü dev aslan figürü gözlerimizin önünde canlanıyor. Oysa sfenkslerin çeşitleri vardır. Koç kafalı aslan figürleri, insan kafalı köpek ve teke, kuş kafalı koç vücudu, timsah kafalı insan vücudu vs. Çöl kumunun içinden çeşitli sfenksler ve bezenmiş yollar ortaya çıkarılmıştır. Çeşitli sfenksler Mısır'ın tapınak duvarlarından bize bakıyorlar. Orta Mısır'da Dendera'nın küçük bir tapınağının duvarlarına özellikle garip yaratıklar oyulmuştur. Bunların uzun yeleli aslan veya Habeş maymunu kafaları, hemen hemen insansı, ince üst gövdeleri vardır. Bu şekillerin hepsinin alt gövdesi bir yılan kuyruğuyla son bulmaktadır. Tanrıça Hathor'a ait olan garip erdişiler, Tanrıçanın çift kıvrımlı kuyruklarına abanmaktadırlar. Ösebyus'un naklettiğine göre, "çeşitli türlerde ve birbirlerinden farklı harika yaratıklar"dır bunlar.

Büyük bir müzeyi gezenler, bu harika yaratıklara Mısır eserlerinde olduğu kadar Sümer ve Asurlularınkilerde de rastlıyabiIirler. Örneğin, Bağdat Müzesinde "arhayik tanrıça" figürü vardır. Zarif memeli ve canavar kafalı bir kadın vücududur, bu. Doğu Almanya'nın Berlin Devlet Müzesi'nde Babil'in yeniden oluşturulan İştar Tapınağının kapısı sergilenmektedir. Mavi-sarı ve kahverengi renklerde sırlanmış bir tuğla duvarın önünde uzun

kuyruklu, olağanüstü uzun boyunlu ve vücutları pullarla kaplı masal yaratıkları ziyaretçilerin karşısına çıkıyor. Bunların ön pençeleri aslan pençesine, ard ayakları kartalın kavrama organına benzemektedir. Bunun özgün şekli İ.Ö. 600'lerde oluşturulmuş deniyor. Bugün Paris'in Louvre Müzesi'nde sergilenen bir Sümer mühründe, aynı zamanda Kahire'de Mısır Müzesi'ndeki bir levhada yılan kafalarıyla son bulan çok uzun boyunlu ve dört ayaklı yaratıklar dikkati çekmektedir. Evrim hiçbir zaman böylesine saçma erdişiler ortaya çıkarmamıştır. Bunların hepsi sanatkârların hayal ürünü mü? Louvre'da İ.Ö. 2200'lerde yapılmış yirmi üç santim yüksekliğindeki "Gudea Kupası" ziyaretçilerin ilgisini topluyor. Kupanın üstündeki gravür çok özel bir karma yaratığı sergiliyor: ayaklarda kuş pençeleri, yılan vücudu, insan elleri, kanatlar ve bir ejderin kafası. Yirmi santim yüksekliğindeki bir minyatür dikili taşın üstünde de "kanatlı bir tanrıça" yer alıyor: zarif bir kadın vücudu, genç kız yüzü, kadın elleri... Yalnızca sırttaki kanatlar ve çirkin hayvan pençeleri bu erotik imajı bozuyor.

Sfenkslerin çeşitleri vardır. Yukarıdaki Kahire'deki Mısır Müzesi'nde, sağdaki Yunanistan'da Delphi'deki müzede bulunmaktadır.

Bu harika yaratıkların sanatkârlar tarafından vücuda getin. miş betimleri pek bol. İster Kalküta'daki Asutoş Müzesi'nde ister Ankara Arkeoloji Müzesi'nde, Yunanistan'daki Delfi Müzesi'nde ya da New York Metropolitan Müzesi'nde olsun, erdişiler ve canavarlar istemeyeceğiniz kadar bol.

Asur Kralı Assurnasirpal'in British Museum'daki bir kabartmasında iri yapılı bir adamın bir ipin ucunda garip bir hayvanı götürdüğü görülüyor. Hayvan iki ayak üstünde maymunvari yürüyor, elleri yüzgeçlerle son buluyor. Asur Kralı II. Salamasarın dikili taşı da British Museum'da. Küçük yapılı iki şekil, çocuk gibi, bir filin arkasından koşuyorlar. İnsan kafalı küçük yaratıkların bacakları bir hayvanınkiler gibi. İki gardiyan tarafından götürülüyorlar. Aynı dikili taşın bir başka bölümünde insan kafalı oldukları şüphe götürmeyen sfenksimsi iki şekil seçiliyor. Bunda olağanüstü ne var demeyin. Şu halde, sfenkslerden biri niçin başparmağını emiyor, niçin zincirlerle zaptediliyorlar ve yanlarına hakkedilmiş yazıda niçin "tutsaklığa götürülen insan hayvanlar"dan söz ediliyor?

Uzaktaki Orta ile Güney Amerika'da bile bu karma yaratıklar sanat eserlerinden eksik olmuyor. İster Ölmeklere ister Mayalara veya Azteklere ait olsunlar, tapınak duvarlarında daima hayvan-insanları gösteren betimler yer alıyor. Otoriter tanrılarla bağlantı halinde. 18 yıl önce Ekuador'un Cucenca yöresinde ihtiyar Peder Crespi'nin koleksiyonunda tanımlanması zor yaratıkların görüldüğü metal levhaların fotoğraflarını çekmiştim. Bugün ölmüş olan din adamı, İnka altın, bakır ve çinko alaşımlarından olan bu garip betimleri Indiolardan aldığını söylemişti. Ayrıca, 1988 yazında Kuzey Peru'da Sipan yakınlarında yakın tarihin en heyecan verici keşiflerinden biri yapıldı. Perulu arkeologlar yüksek düzeydeki bir Mohe rahibinin bozulmamış mezarını keşfetmişlerdi (Mohe kızılderililerinin kültürü İsa'nın doğumu sıralarında Peru kıyısında gelişmişti.) Yaklaşık otuz beş yaşlarında ölen din adamı, ziynet eşyası, inci dizileri, seramik

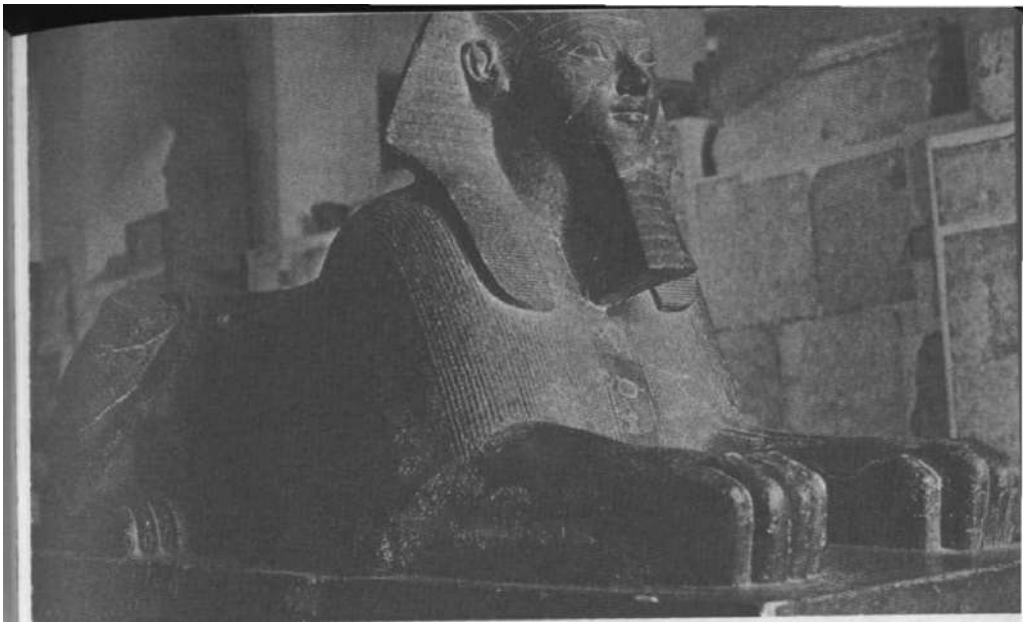

ve altın eşyayla donatılmış olarak tahta bir sandukanın içinde yatıyordu. Aynı aile mezarında içinde kadın ve erkekler bulunan dört başka sanduka, esas mezarın birkaç metre yukarısında ise bir erkeğin pamuklu bezlere sarılı iskeleti bulundu. Bir metre uzunluğunda sanatkârane işlenmiş bir asanın üstünde ise, bir kadının, yarı kedi yarı sürüngen olan karma bir yaratıkla çiftleştiği net olarak görülüyordu.

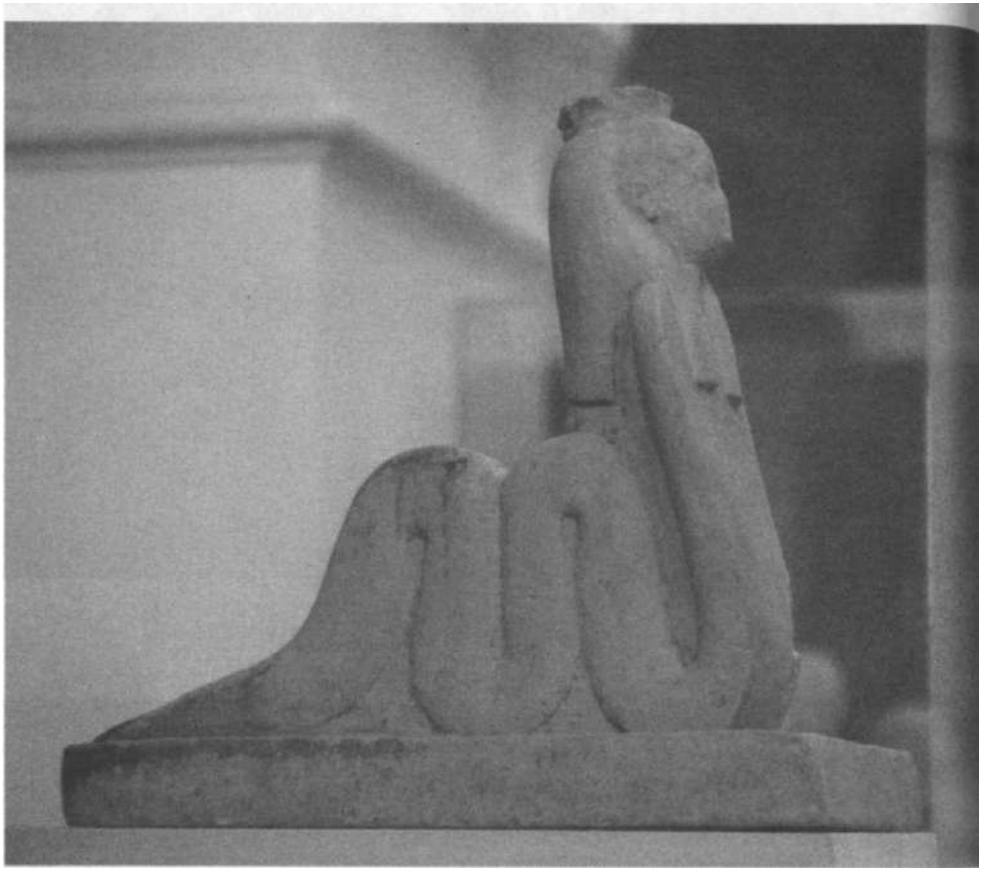
Bu belirgin betimlerin yanısıra insanın daha önce hiç görmediği sayısız karma yaratık biçimleri vardı. Birçok ulusların kültür tarihi bir tüyler ürpertici şekilden ötekine hayalî değişimin örnekleriyle doludur. Örneğin, bir santor, atla binicisinin siluetinin stilize edilmesinden doğmuş olabilir. Pegasüs'ün kökeni de niçin insanın, uçan bir ata sahip olma arzusuna dayanıyor olmasın?

Yunanlı şair Homeros (İ.Ö. 800 etrafında yaşadı) Odisseus'un serüvenlerinde denizcilere görevlerini unutturacak kadar büyü-

Yukarıda ve aşağıda: *Kahire'deki Mısır Müzesi'nden başka Sfenksler.*
Solda: *Paris'in Louvre Müzesi'nde masal yaratıkları.*

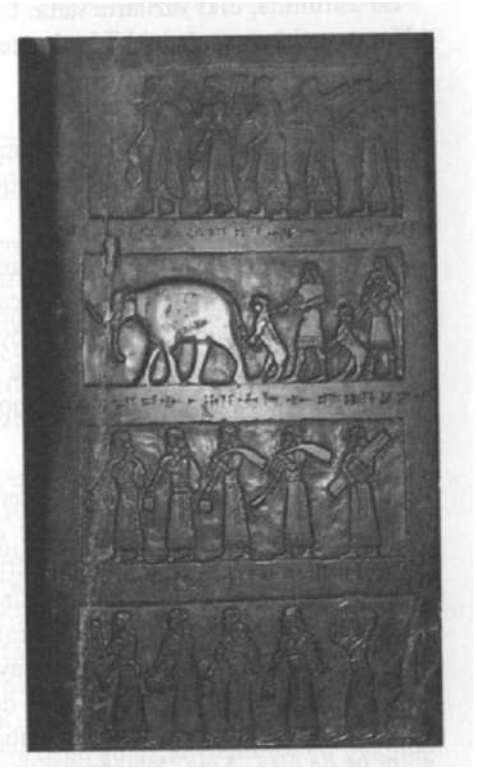

Bu yılansı kadın figürü de bir Sfenks sayılmaktadır.

leyici bir sesle şarkı söyleyen deniz kızlarını anlatır. Homeros bu deniz kızlarının görünüşünü tanımlamasa bile, daha sonraki yazarlar kuş ayaklı ve kanatlı kadınlar yarattılar. Hiçbir sanatkârın bir deniz kızını gözleriyle görmemiş olmasına rağmen, deniz kızlarına sanat tarihi içinde sık sık rastlanır. Almanların opera konusu olan Lorelei masalı bile kökenini antik çağların deniz kızlarına borçludur.

Karma yaratıklar antik çağlardan günümüzün çocuk masallarına kadar dramatik yazında yerlerini almışlardır. Yunanlı Hesiod (İ.Ö. 700 etrafında yaşadı), kafasından yılanlar fışkıran ve

Asur Kralı II. Salamasar'ın bu siyah renkli dikili taşı dikdörtgen biçimli kabartmalarla süslüdür. Londra'da British Museum'da sergilenmektedir. Ayrıntılı fotoğraflar 80. ve 81. sayfalarda.

görenleri dehşetten taşlaştıran Medusa adlı canavarı tarif etmiştir. Goethe "Walpurgis Gecesi"nde Âdem'i baştan çıkaran kadını kadın kafalı bir yılan olarak anlatır, yazar Elliott Smithde de Çin ejderi yılan, timsah, aslan ve kartalın bir melezidir.

Bunlar ve daha birçokları insanların hayal gücünün çeşitli ürünleridir. Ama ben bu kadarıyla yetinmiyorum. Bu hayallerin ortak bir kökenini, bu sihri düşünce dünyamıza maleden başlangıcı arıyorum. Çünkü bu "olağandışı yaratıklar"dan söz edenler yalnız Maneto'yla Ösebyus değildir, bunlara Strabon'un, Pla-

ton'un, Tasitüs'ün, Diodor'un ve Herodotus'un yazılarında da rastlanmaktadır.

Bu durumda, eski yazılarla sanat betimlerindeki karma yaratıkların varlığını aşağıdaki iki sebepten birine dayandırmak gerekiyor:

1. Bu yaratıklar hiçbir zaman var olmamışlardı. Hepsi istisnasız olarak hayal ürünüdürler. Bu takdirde, eski ressamlar, heykeltıraşlar ve yazarlar abartıyorlar.
2. Bu tür karma yaratıklar bir zamanlar vardılar. Bu takdirde, "harika yaratıklar" (Ösebyus) ancak genetik tasarım sonucu oluşturulmuş olabilirler. Evrim böylesine canavarları yaratamayacağına göre, başka bir sonuca varmak olanaksızdır. Canavarların cinsel organlarıyla kromozomları farklıdır. Bir çiftleşme sonuçsuz olurdu.

"Olağandışı yaratıklar"la uğraşırken gerçeklerden sapmamaya ve hayal gücüme yenik düşmemeye daima dikkat etmişimdir. Ösebyus'la başkalarının tarif ettikleri canavarların bir zamanlar gerçekten yaşamış olmaları düşüncesi ilk ağızda gerçekdışı gözükmektedir. Doğadaki sevimli yaratıklara alışık olan aklımız, yaşayan canavarlarla kaynaşan bir hayvanat bahçesini kabul etmekte zorluk çeker. Kendi isteklerim doğrultusundaki hayallerimi gerçeklere dönüştürmekle suçlanabilirim. Bu yolda yalnız değilim ne de olsa. Ama "olağandışı yaratıklar"ın yaşamış olmaları düşüncesi, hiç yaşamamış olmalarının kanıtı mıdır? Söylentiler efsanelerin kapsamına girdikleri için mi yanlıştırlar? Söylentileri efsaneleştiren kısıtlı aklımız mıdır? Bunu yapan, her kuşakta bize, hangi noktaya kadar düşünebileceğimizi buyuran üniversite mantığının sınırlı ufku değil mi? Ben aksine, bugün inanılmaz ve mantıksız sayarak, elimizin tersiyle ettiğimiz pek çok şeyin bir zamanlar yaşanmış bir tarih olduğunu tahmin ediyorum. İ.Ö. 2. yüzyılda yaşayan ve Mısır'ı da dolaşan Romalı filozof Lucius Apuleius "Değişimler" adlı eserinde şöyle diyor: "Ah

Mısır, Mısır! Bilgi hazinenden geriye, sonraki kuşakların inanılmaz varsayacakları masallar kalacak." Ebediyen genç bilim-kurgu hazinesinden bir masal bu alana daha büyük bir açıklık kazandırabilir.

Bilim-Kurgudan Bir Örnek

Tanrıların dünyaya egemen oldukları bir zaman olmuştur. İnsanlar, kimlerin tanrı olduklarını, bunların nereden geldiklerini bilmiyorlardı. Hayvanlıktan insanlığa geçişlerinin üzerinden fazla bir zaman geçmediği için, ışık karşısında budala budala gözlerini kırpıştırıyorlardı. Onlara göre, tanrılar gökte, yukarılarda yıldızların arasında bir yerde yaşıyorlardı.

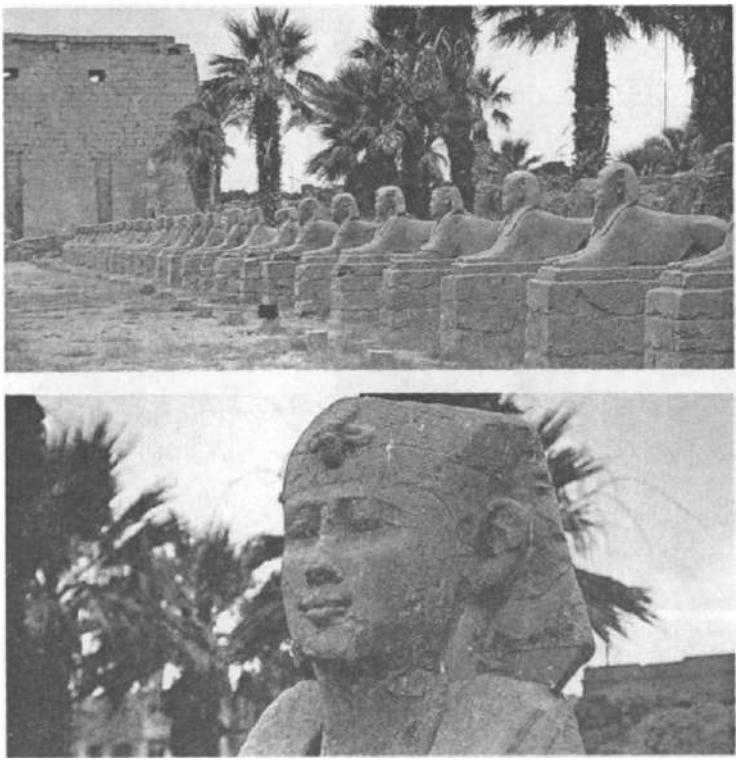
Dünyanın dışından gelenler Merih'le Jüpiter arasındaki planetoid kuşağında ana uzay gemilerini demirlemişlerdi. Yıldızların arasındaki uzun yolculuk çok fazla enerji tüketmişti, şimdi, uçuşun devamını garantiye almak, hammadde işlemek, yüklemek gerekiyordu. Bu durumda tanrılar için güneş sistemimizde birkaç yüzyıl oyalanmaktan başka yapılacak iş kalmıyordu. Yıllar uzayıp gidiyordu, tanrılar aradan çok geçmeden sıkılmaya başladılar. Değişiklik, eğlence aramaya başladılar. Oyunlar, yarışmalar icat ettiler. İnsanlara özgü ahlâk kavramlarının, bugünkü anlamda ahlâğın yabancısıydılar. Duygularının, düşüncelerinin boyutları farklıydı. Dünya onların oyun alanıydı.

Tasarımcı tanrı Ptah günün birinde tasarım tahtası üstünde yeni bir canlı oluşturdu. Bunun genetik temel maddesi dünya yüzündeki iki kıt zekâlı canlıdan alınmıştı. Aslanla koyunun arasındaki bu birleşme, otyiyen, fakat bir aslanın pençelerine ve hızına sahip yeni bir canlı oluşturdu. Bu arada gerçek bir aslan tanrısal yaratığı paralayarak Ptah'ı dehşet içinde bıraktı. Bu duyulmamış bir şeydi! Hnum Ptah'a, "Koyunun aklı dünyasal yır-

Asur dikili taşlarındaki bu ufak tefek insansı hayvanlar gardiyanları tarafından zaptedilmektedir. Bunlar insan kafalı hayvanlardır (aşağıda). *Karma yaratıklardan biri parmağını ağzına sokuyor - canavarlar yaşıyorlar!*

Eski Mısırlılar bu Sfenksleri yaparken kendilerine kimleri örnek aldılar acaba?

tıcı hayvana yenik düştü," dedi ve ekledi. "Bir aslan gövdesi ve bir boğa kafasıyla yeni bir deneme yap." Bu canavar hayatta kaldı. Dünyanın aslanları onunla karşılaşmamayı yeğlemişlerdi.

Ptah tam zaferinin tadını çıkarmaya hazırlanırken, aklın almayacağı bir şey oldu. İlkel iki ayaklılar bir araya toplanarak mızraklar ve taşlarla canavarın hakkından gelmişlerdi. Ptah yıldırım hızıyla dünyaya indi ve gafçı insanları ağır şekilde cezalandırdı. Onların tabiî bu işe hiç akılları ermemişti.

Tanrılar meclisi Ptah'a eleştiriler yağdırdı. "İnsanları davranışlarının menfi etkileri konusunda uyarmadan bu bir tek davranışları yüzünden onlara acı çektirmek yanlış," deniliyordu. Bunu kavrayan Ptah yeni eserlerini işaretlemeye, her "olağandışı yaratığa" gözle görünür bir nişan: örneğin, alna daha açık renk bir dörtgen ya da şakakta ışıldayan iki boynuz koymaya koyuldu. İnsanlar, hangi yaratıkların tanrıların malı olduğunu ve hangilerini kesip yiyebileceklerini artık biliyorlardı. Ziyaretçiler için can sıkıntısı faslı sona ermişti. Yeni dehşet verici yaratıklar yaratmayı sürdürürler. Hem de bunlar çok çeşitli ve birbirlerinden farklıydılar. Bu yaratıkların davranışlarını, yararlarını incelediler, onları doğada birbiri üzerine sürdüler, şaşkın insanların tepkilerine gülerek seyirci oldular.

Ana uzay gemisi en sonunda yakıtla doldurulmuştu. Artık uzaydaki yeni beldelere doğru yola çıkılabilirdi. Geride çok eskilerden beri alışık oldukları hayvanlarla çileli insanlar, bir de tanrısal canavarlar kalmıştı. Tanrıların ortadan yok olmalarını ilk algılayan rahipler olmuştu. Yine de semavi yaratıklara el sürmeye cesaret edemediler. Aradan nesiller geldi, geçti, tanrısal hayvanların birçoğunun soyu tükendi, "üremeye elverişli biçimde oluşturulan" başkaları değişime uğramışlar, tutsak edilmişler ya da tapınak hayvanı olarak şımartılmışlardı. Ve tanrıların her an habersiz ve ani bir dönüşlerinden korktukları için, rahipler gece göğündeki her tür hareketi şüpheyle inceler olmuşlardı. Rahip yamakları da arazide tanrısal hayvanları gözlemek ve kendilerine gerekli saygının gösterilmesi için tapınağa getirmekle görevlendirilmişlerdi. İçlerinde ölenlerin özenle mumyalandıklarını söylemeye gerek yok. Ne de olsa her an dönebilecek tanrıların malıydılar.

Yüzyıllar geçti, binlerce yıl geçti, zamanla birlikte insanlar da değişti. Korkunç canavarların anısı halkın inanışından silinmemişti. O ucubeler gerçi artık yoklardı, ama postlarının ya da ağızlarının belli bir özelliğinden tanınan torunları tanrısal casuslar gibi öbür hayvanların arasında yaşamayı sürdürüyorlardı. Kuş-

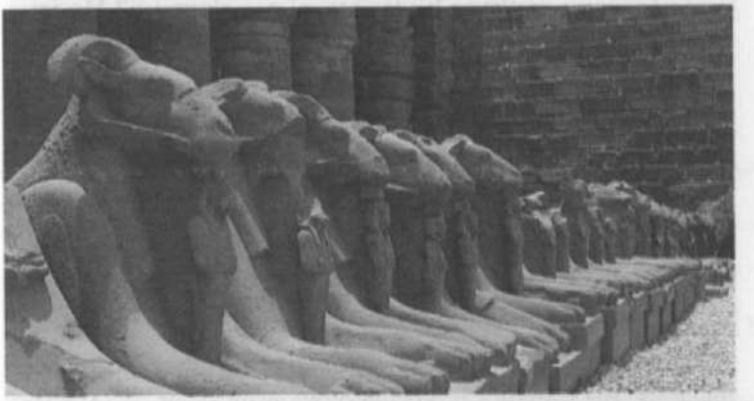
lar, balıklar ve evlerde beslenen hayvanlar gibi küçük yaratıklardan kimse korkmuyordu. İnsan onlarla anlaşabiliyordu, hattâ dualar hayvanların aracı servisleriyle tanrılara uluştarılabiliyordu. Ama o ürkütücü büyük hayvanlar ne olacaktı? Ölümlerinden sonra o korkunç ilk şekillerine dönecekler miydi? Tekrar doğduklarında insanların arasına yine korku ve dehşet duyguları yayacaklar mıydı? İnsanlar, bu hayvanların pençesinde acı çekmeden tanrıları hoşnut etmek için ne yapabilirdi?

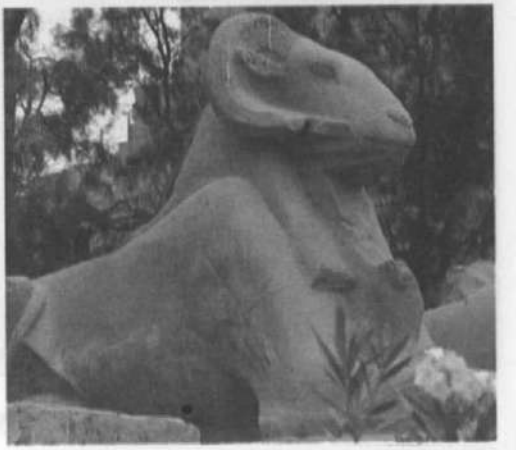
Bu önemli düşünce rahipleri uzun süre tasalandırdı. Sonunda soruna basit bir çözüm buldular. Yaşadıkları sürece bu hayvanlar şımartılacak, ululanacaktı, şöyle ki Ka ile Ba'ları ölümlerinden sonra tanrıların katına çıkacak ve orada insanların iyi niyetini ve kendilerine gösterdikleri saygıyı duyuracaktı. Buna karşın, korkunç yaratıkların kemikleri ölümlerinden sonra kırılacak, unufak edilecek ve ziftle karıştırılacaktı. En sert granitten sandukalar oyulacak ve bunlar o kadar sağlam olacaklardı ki, tekrar doğan hiçbir canavar bu hapishaneyi kırıp açığa çıkamayacaktı. Sandukalar yeraltındaki kaya mezarlarına duvar içine gömülecekler, böylece, insanlar bundan böyle hiçbir zaman canavarlar tarafından tartaklanamayacaklar, onların elinde eza ve işkence görmeyeceklerdi.

Yanlış Mezarların İçindeki Sahte Boğalar

Atalarımızın tutarsızlıklarını ve içine düştükleri çelişkileri bir dereceye kadar düzene sokabilmek için örneklere ve yeni düşünce biçimlerine gereksinmemiz vardır. Burada icat ettiğim öykü ancak böyle bir örnek, tarih öncesinin bulanıklığının içinden sıyrılmamıza yardımcı olacak bir koltuk değneği olabilir. Kabul edilen modele uyduğu sürece bir Herodotus'un, Strabon'un, Diodor'un, Tasitüs'ün, Maneto'nun veya Ösebyus'un yazdıklarını da

Lüksor'da Sfenkslerle çevrili caddeler vardır.

seve seve kabul etmiyor muyuz? Ama bu modele uymayanların vay haline! Bu takdirde aynı antik yazarların bize kadar ilettiklerini kılımızı kıpırdatmadan reddederiz.

Auguste Mariette 5 Eylül 1852'de SakkarVnın el sürülmemiş boğa sandukalarının içinde ne bulmuştu?

"En büyük özeni boğanın kafasına göstermeye hazırlanıyordum, ama böyle bir şey bulamadım. Sandukanın içinde, daha el sürülünce ufalanan pis kokulu bir asfalt kitlesi vardı."

Sahte hayvanın kemikleri, ölümden yüzlerce, hattâ belki binlerce yıl sonraya rastlayan bir tarihte mi parçalanmıştı? Mariette diyor ki:

"Pis kokulu kitlenin içinde bir yığın küçücük kemik kırığı vardı. Bunların ait oldukları kemiklerin, *hayvanın mezara konduğu dönemde* parçalandıkları besbelli.

Ya ikinci el değmemiş sandukanın durumu nasıldı?

"Bu sandukanın içinde ne boğa kafatası vardı, ne de iri sayılabilecek kemik. Aksine, burada daha da çok miktarda minik kemik kıymıkları vardı."

Arkeolog Sir Robert Mond nasıl oluyor da boğa sandukalarında "bir çakal ya da köpeğe" ait olduklarını *varsaydığı* kemikler bulmuştu? Bu koşullar altında kemikleri daha ayrıntılı bir incelemeden geçirmeyen antropologları kınamamak mümkün değil. Ösebyus'daki gibi "dört bedenli ve kuyrukları balık kuyruğu gibi art yarılarından uzayan köpeklerin" varlığına nasıl inanılabilir?

Dr. Ange-Pierre Leca Mısır mumyaları konusunda uzman. Bu konuda son derece ilginç bir kitap yazdı. Bunun içinde, Abusir dehlizlerinde bulunan "olağanüstü güzel görünüşlü ve çok büyük özenle sarılmış iki boğa"dan söz ediyor.

"Bir tek boğaya ait gözüken ikinci bir mumyanın içinde tekrar yedi hayvanın kemikleri bulunmuştu. Bunların arasında iki yaşındaki bir buzağıyla dev yapılı yaşlı bir boğa da vardı. Bir üçüncüsü iki kafatasına sahip gibi gözüküyordu."

İki kafatası ha? Ösebyus ne demişti? "Çok çeşitli ve birbirinden farklı olağandışı yaratıklar. ..Aralarında da iki kafalı bir beden."

Kuşkularımı Sakkara'daki kazıcıların başı Dr. Halil Gali'ye açtım. Onun ya da çalışma arkadaşlarının hiç bütün kemikleri birbirine uymayan hayvan mumyaları bulup bulmadığını sordum. Bilgin bana kulaklarına inanamıyormuş gibi baktı. "Aman Tanrım, kim böyle şeye dikkat eder?"

Demek hiç kimse dikkat etmiyor. Bunun düşüncesi bile korkunç.

Yılmaz kazıcı Walter Emery Sakkara'da içinde kutsal inekler bulunan katakomblar keşfetmişti. Bunun kuşkusu yok, çünkü özenle yontulmuş kireçtaşı bloklarının üstündeki yazılar da "Apis'in anası Isis burada yatıyor!' diye bunu doğruluyordu. Ayrıca, inek tanrıçanın ululandığı İ.Ö. 3. ve 4. yüzyıllara ait iyi du-

l)r. Halil Gali ve Erich von Damken.

rumdaki papirüsler de bulunmuştur. Fakat arkeologlar, beklenen inek ana yerine sarılıp sarmalanmış sığır ve başka hayvanların kemiklerini gün ışığına çıkardılar. Emery'nin ardılı olan arkeolog Jean Philippe Lauer bu konuda, "Bunların yağmalanmış mezarlardan getirilen kemikler olduğu apaçık. Ama bu mezarların girişi açığa çıkarılamadı," diyor.

Daha önce de söylemiştim: mezar soyguncuları maddî değerlerin peşindedir. Arkalarında karışıklık ve yıkım bırakırlar. Ama yağmacıların, kemikleri herhangi başka bir mezardan niçin kutsal ineklerin dehlizine taşıdıklarını anlamak zor.

Bebek Habeş Maymununun Sırrı

O zamanki Habeşistan ile Nübye'de (bugünkü Sudan) Mısırlıların tanrısal hayvan saydıkları köpek kafalı bir Habeş maymunu yaşıyordu. Bu köpek kafalı Habeş maymunu aynı zamanda Mısırlıların Nübyelilerden kopardıkları haraç ödemeleri arasında da yer alıyordu. Bu köpek çeneli ve gür yeleli komik yaratıkların binlercesi mumyalanmıştır. Kiıme bunun üzerinde durmamaktadır. Benzer maymunlara bugün dahi rastlanmaktadır. Bununla birlikte, bilimin büyütecinin altında incelenmeyi hakeden ilginç bir keşiften söz açmak gerekir.

Kahire'deki Mısır Müzesi'nin o tarihte müdürü olan Dr. Henry Riad 1972'de bazı bilim adamlarına mumyaların röntgen filmlerini çekmek iznini vermişti. Birleşik Amerika'nın Michigan Üniversitesi'nden Dr. James E. Harris bu arada rahibe Makare'nin mumyasıyla fazlaca ilgilendi. Bu hanımefendi, kadınlar hiyerarşisinin en ulu unvanına sahipti: "Tanrı Amon'un eşi"ydi. Vücudunun sarılıp sarmalanışı, rahibenin bir düşük sonucu öldüğü sonucuna varılmasına neden olmuştu. Çünkü sarılıp sarmalanmış olan bebek de sandukanın içinde annesinin vücudunun üstünde yatıyordu. Küçük paketin dört bir yandan özenle film-

leri çekildi. Sonuç büyük bir şaşkınlığa yol açtı. Çünkü sözüm ona bebeğin, fazlaca büyük bir beyni olan köpek kafalı bir Habeş maymunu olduğu anlaşılmıştı.

Tanrı Amon'un rahibesi olan kadının o küçük canavarı dünyaya getirip getirmediğini sormamak elde değil. Herodotus'un, eski Mısır'daki rahip sınıfının cinsel anormalliklerini yermesi boşuna değil. 2. kitabının 46. bölümünde Mısırlı heykeltraşların Tanrı Pan'ı "keçi kafalı ve geyik ayaklı" olarak betimlediklerini söylüyor. "Onu niçin bu şekilde betimlediklerini söylemek ağırıma gidiyor," dedikten birkaç satır sonra, "Belli ki bir erkek geyik bir kadınla çiftleşmiş," diye konuya açıklık getiriyor. Sicilyalı Diodor da, "Hayvanları ululamanın kökeninin gizli tutulması gerekmiştir," derken muhakkak ki yazdıklarından daha fazlasını biliyordu.

Şahsen tanıdığım birkaç ejiptolog, eski Mısır eserlerinin sırlarının açıklanması ve restorasyonları için olağanüstü başarılar sergileyen açıksözlü insanlardır. Ejiptoloji zaten arkeoloji tarihinde eşsiz bir konuma sahiptir. Yalnız Mısır'da yıllar boyunca kumun içinden sürekli bir çabayla birçok tapınaklar ve heykeller gün ışığına çıkarılmıştır. Eski Mısır'ın tarihi aydınlatılmış, hiyerogliflerin sırrı çözülmüştür. Ejiptologlar artık neden söz ettiklerini biliyorlar. Gerçek Apis boğası mumyalarının da bulunduğu gerçeğini kapalı geçtiğimi ileri sürerek beni kınayanlar bulunabilir. Böyleleri Louvre'da, Viyana, Münih ve New York'taki Doğa Bilimleri Müzelerinde ilgi topluyor. Bunu biliyorum, ama bildiğim bir başka şey, bu boğa mumyalarının kökeninin ve muhtevasının çok karanlık olduğudur. Özellikle Rahip Maneto'nun, Serapis kültüne büyük önem verdiğini ve onun hayatı sırasında muhakkak ki gerçek boğaların mezara konulduğunu da biliyoruz. İskenderiye'deki Serapeum'da ve başka yerlerde Apis onuruna yazılı metinler bulunduğu da bilinenler arasında. Ama bütün bunlar, Ptolemaios'ların ve Romalıların zamanında, yani *sadece* iki bin veya iki bin beş yüz yıl önce olmuştu. Benim kastet-

tiğim, bu yeni sayılabilecek dönem değil. Ben, hayvanları ululamanın tarih öncesine uzanan kökenlerini keşfetmek istiyorum. Çok garip: Ptolemaios sülâlesinden ilk kral (İ.Ö. 304-284), bir yerlerde pislik içinde sürünen ağır bir heykeli İskenderiye'ye taşıtmıştı. Bunun neyi betimlediğini ise kimse bilmiyordu. Orada hazır bulunanlar içinde yalnız Rahip Maneto kralını aydınlatabilirdi. Maneto'ya göre, esrarengiz figür bir Serapis'dir (Serapis, tanrısal boğanın Yunanca adı).

Plütark tarafından aktarılan bu kısa olaydan ilginç bir sonuç çıkarılabilir. Kralla bütün maiyeti budalaydı. Bir boğa heykelini bile tanıyamayacak durumdaydılar. Niçin mi? Heykel "olağanüstü bir yaratığı" betimlediği için. Bunu açıklayabilecek tek kişi Rahip Maueto'ydu.

"Hiçbir şey hakikat kadar inanılamaz değildir!' (F. Dostoyevski, 1821-1881).

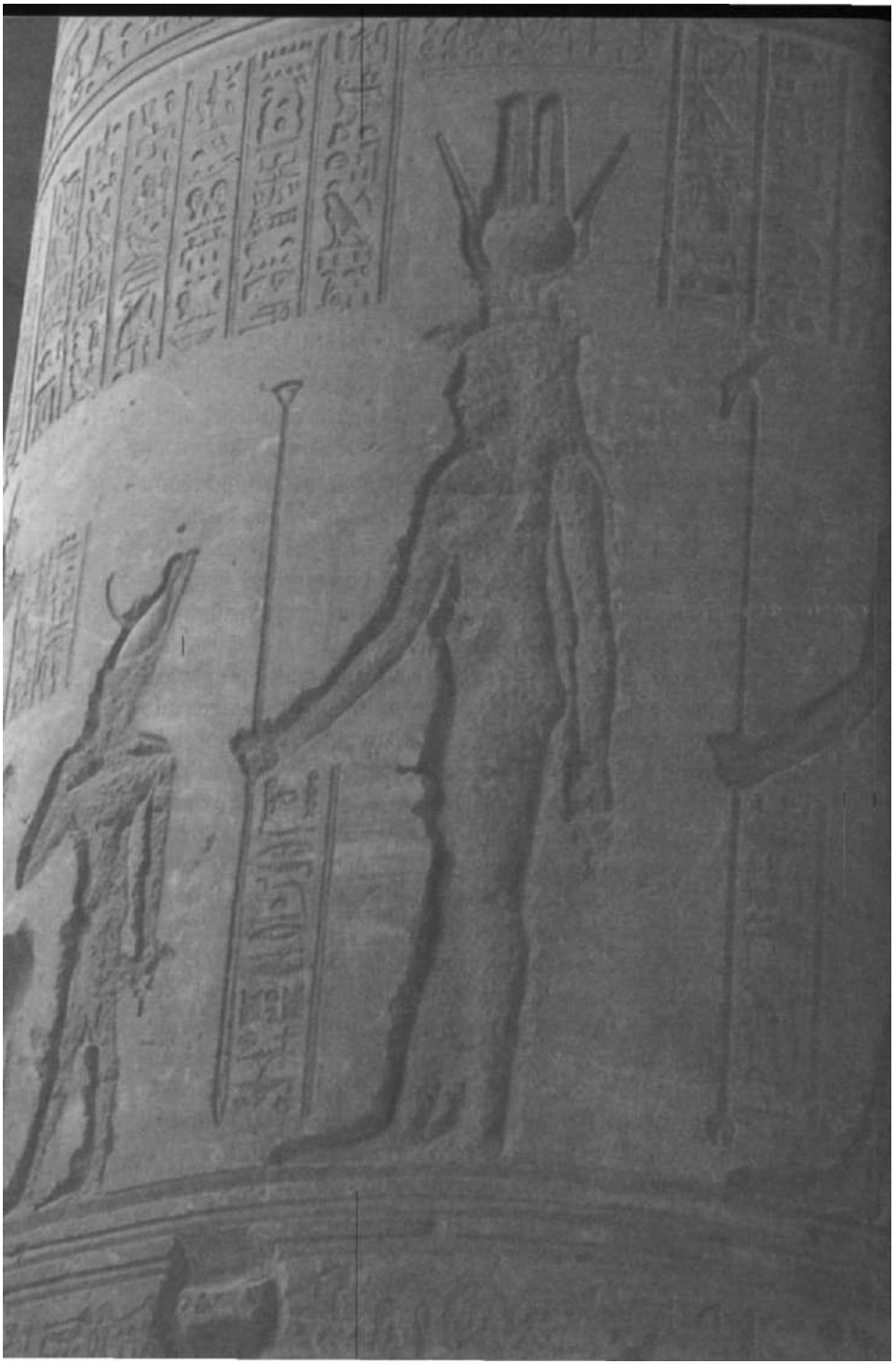
İKİNCİ BÖLÜM

KAYBOLAN LABİRENT

"Gerçek, çoğunlukla karıştırılmalıdır."

Jean Cocteau, Fransız şairi,
1889-1963

ON yıl önce Mısır hakkında yazı yazmanın anlamsız olduğunu düşünüyordum. Ülke hakkında her şey biliniyordu - öyle değil mi ya? Mısır'la ilgili kitapları isteksiz olarak karıştıranlardandım. Hep şu piramitler! Bu Sfenksler! Bu Firavunlar! Hele garip başlıklı tanrılar tek kelimeyle komikti. İşim gereği bütün dünyadaki müzeleri gezdiğimden adım başında eski Mısırlılarla karşılaşıyordum. Zamanla çeşitli tanrıların adları belleğime yerleşmeye başladı, çok geçmeden de onları müzelerdeki kaidelerinin üstünde eski dostlar gibi selamlamaya koyuldum. Hathor mu? Bu, saçlarının üstünde sığır boynuzlarıyla güneş kursunu zarif biçimde dengeye getirmiş kadın değil mi? Ya Thot? Biliyorum! Gururlu başının üstünde yeni ay ve küre olan kuş yüzlü delikanlı. Aynı zamanda da yazıcı yamaklarının tanrısı değil mi bu Thot? Sobek ise, timsah kafalı ve antenli kaçık. Min'in kukuletasının üstündeki çift güneş baterisi dizisiyle tanınmaması mümkün değil. Ne de olsa fazla enerji gereksiniyor bu tanrı. Daima üç başlı bir kamçıyla betimlenmiyor mu? Horüs derseniz, Mısır'a gelen hiçbir ziyaretçi onun önünde durmadan yoluna devam edemez. Aracı olan kanatlı güneş kursu altın yaldızlı tavanlardan binlerce defa göz kırpıyor, görkemli tapınak kapılarında göz kamaştırıyor. UFO'lar için olağanüstü bir reklam konusu. Horüs'ün gözü ise yerin yukarısında her zaman mevcut ve tetikte. Uydu yapımcılarına lâyık bir tanrı, değil mi? Horüs'ün kendisi ise, yerinin Yukarı veya Aşağı Mısır oluşuna göre ya şahin

kafalı ve insan vücutlu ya da sadece şahin olarak betimleniyor. Belki ayıp ama, çift tacı bana içinde içki şişesi bulunan bir kepçeyi anımsatıyor.

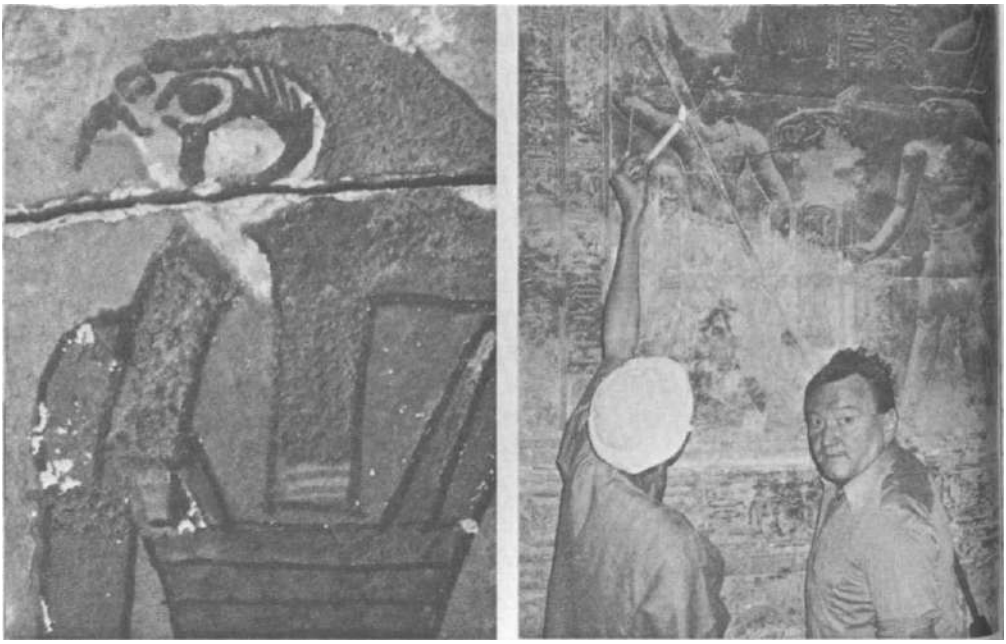
Tanrı betimleri pek çok. İçlerinde erkekler ve kadınlar, insan/hayvan karmaları ya da sadece hayvanlar var. Mısır'ın tanrılar göğü, tanrılar ailelerinin arasındaki akrabalık bağlarıyla ve semavi figürlere şunu ya da bunu yakıştıran insanların masalcılık hüneriyle karmaşıklık kazanmaktadır. Durum Mısır'da niçin Yunanistan'dakinden, Hindistan'dakinden, Japonya'dakinden ve Orta Amerika'dakinden farklı olsun? İnsanlar her küçük acıları için görevli bir tanrıya gereksinme duyarlar. Son iki bin yıl içinde göğe kabul edilen Hıristiyan azizleri de bu bakımdan bir istisna oluşturmazlar.

Mısır'ın tanrılar dünyasından söz eden bir kitap her nasılsa elime geçmişti. Bunu okurken ne kadar sıkıldığımı anımsarım. Çünkü hangi tanrının hangi baba tanrının soyundan geldiği ve hangi akrabalar arası birleşmenin ürünü olduğu umurumda değil benim. Zaten istesem bütün bu bilgileri Mitoloji sözlüklerinin birinden elde etmem işten değil. Arkeologlar ayrıca gerçekten takdir edilecek)bir çalışmayla bütün firavunların adlarıyla saltanat sürelerinin dökümünü yapmış, her tapınak, hattâ her sütun kataloge edilmiş, her resim motifi ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Hayır, ben Mısır hakkında bir kitap yazmam. Böylesi, benim yetkim dışında olurdu. Ben gerçekte bir detektifim, ve henüz çözümlenmemiş sırların izini bulmaya çalışırım. Mısır'da çözümlenmeyi bekleyen daha neler var acaba? I

Bütün Mısır tanrılarının başlarında ilginç süsler vardır. Örneğin, Tanrıça Hathor, başında bir ineğin boynuzlarıyla bir güneş kursu taşımaktadır. Uzmanlar güneş kursunun üstündeki parçaları "tüy" olarak yorumlamışlardır.

Saulus'tan Paulus'a

Bu isteksizliğim birkaç yıl önce bambaşka bir amaçla Herodotus'un eserlerini karıştırdığım sırada apansız değişti. Herodotus, ejiptologların "kanıtlanmış bilgileri"yle uzlaşmayan öyküler anlatıyordu. Kim haklıydı? İki bin beş yüz yaşındaki tarihçi mi yoksa modern arkeolog mu? Herodotus, yolunda yalnız başına giden biri miydi yoksa antik çağlardan başka görgü tanıkları öykülerini doğruluyorlar mıydı? Herodotus'la bilimin bugünkü konumu arasındaki çelişki öylesine çarpıcı ve tüyler ürperticiydi ki konuyu araştırmaya koyuldum. O çok eski kitaplara daldıkça Mısır'ı giderek daha ilginç bulmaya başladım. Bütün

Göklerin tanrısı Horüs sağda şahin adam olarak betimienmiştir. Soldaki ikili taç, bana, içinde bir içki şişesi duran bir kepçeyi anımsatmaktadır.

bunlar doğru olamazdı! O kadar övülen ejiptologlar uyumuşlar mıydı yoksa? Yüzeyin altındaki tutarsızlıkları örtmek için, yüzeysel mozayiği macunlayıp onarmışlar mıydı? Yalnızca eski rahiplerce bilinen binlerce yıllık bilgilerin izinde miydim? Eski Mısır'ın, modern çağımıza uymayan, bilinmemeleri daha hayırlı olan mesajları var mıydı? Bunların açığa çıkarılması günümüz insanlarını ürkütür müydü?

Fenikeli tarihçi Sanhuniaton (İ.Ö. 1250 etrafında) aşağıdaki satırları yazarken benzer düşüncelerin pençesinde miydi?

"En genç yaşımızdan beri çarpıtılmış anlatılar dinlemeye alışığız ve aklımız yüzyıllardan beri peşin yargılara öylesine batmıştır ki, aklın almayacağı yalanları hazine gibi korumaktadır. Sonuçta da gerçek inanılmaz olmakta ve sahte olan göze gerçek gibi görünmektedir."

Herodotus'a "Tarihçiliğin babası" unvanını yakıştıran filozof Plütark (İ.Ö. 106-43) olmuştu. Herhalde tarihçilerin ilki olmamasına rağmen, bu unvan bugüne dek Herodotus'a ait sayılmıştır.

Herodotus Kimdi?

Bu Herodotus hakkında neler biliniyor? Anadolu'nun güney batı köşesindeki Halikarnassos (Bodrum) adlı bir kentte doğmuştu. Herodotus'un babası zalim despot Ligdamis'e o kadar şiddetle karşı çıkmıştı ki, bütün aile kentten sürüldü. O zamanlar da bugünkünden pek o kadar farklı değildi. Herodotus, etrafındaki dünyada olan bitenleri Sisam adasından izliyordu. Huzurlu bir dönemde yaşanılmıyordu. Güçlü Pers İmparatorluğu Yunanı tehdit ediyordu. Atina'yla büyük bir askerî güç olan İsparta rekabet halindeydiler. Belki de genç Herodotus'u olayları yerinde gözlemeye ve bilgilerini ilk elden edinmeye iten bu siyasal kavgalar olmuştur. Böylece, gününün yazar gezgini oldu. Hero-

dotus bütün Anadolu'yu, İtalya'yı, Sicilya'yı gezdi ve Babil'e vararak orada uzun süre kaldı. İ.Ö. 448'de Mısır'a vardığında burası onun için bilinmedik bir ülke değildi. Hemşerisi olan doğa bilgini Hekataios (İ.Ö. 550-480 etrafı) ondan önce Nil ülkesini anlatmıştı. Herodotus eleştiriyi aklından bile geçirmeyerek öncelinin geçtiği yolları izlemedi, aksine, ona karşı belli bir önyargı ve güvensizlik duyuyordu.

Herodotus hiçbir zaman salt tarihçi olmamıştır. Konuştuğu kimselerin, ülkenin tarihi hakkında söylediklerini her ne kadar kaydediyor idiyse de, ziyaret ettiği yörelerin coğrafyasını ve topografyasını da not ediyordu. Tarih yazarı olduğu kadar coğrafyacıydı da. "Her tarihin kendi coğrafi mekânında incelenmesi gerektiği ve her coğrafi mekânın bir tarihi olduğu" fikrini kâğıda ilk döken Herodotus'dur.

O zamanki Mısır'la Yunanistan arasında sıkı ticaret bağları vardı. Nil ülkesine egemen olan Pers kralı I. Artakserkses hattâ Mısırlı gençleri lisan öğrenmeleri için Yunanistan'a yollar, Yunanlılar da tüccar ve meyhaneci olarak Mısır'da etkinlikte bulunurlardı. Mısır dilini bilmeyen Herodotus, bir tercüman kullanmak zorundaydı, ama öyleleri çoktu. Memfis, Heliopolis ve Teb gibi kentlerdeki rahipler, kütüphaneciler, bazı devlet memurları ve soylu Mısırlılar bu yabancıyla sohbet etmekten büyük zevk alıyorlardı.

Herodotus, hajktan duyduğu söylentilerle kütüphanelerle tapınaklardaki papirüslerde kayıtlı olan Mısır'ın tarihini ayırt etmeyi pek çabuk öğrendi. Bir rahip ona 331 firavunun adlarını okuduğunda bunları doğru olarak ezberlemiş, fakat ona Mikerinos'un bir ineğine ilişkin bir öykü nakledildiğinde anlatılanları saçmalık olarak nitelemişti. Uzun zamanlar önce ölmüş firavunların kahramanlıkları hakkında ayrıntılı bilgi almasına kar-

Yukanda Tanrıça Halhor'la oğlak kafalı tanrı Harsafes, aşağıda şahin kafalı tanrı Month. Başında güneş kursu ve "tüyler" dikkati çekmektedir.

şın, halktan duyduğu öyküler karşısında şüpheci bir tavır takınıyordu. Bu öykülerden biri de piramitlerin inşaı sırasında turplar ve soğanlar için bin altı yüz gümüş para verildiğiydi.

Dinleyici Herodotus, kulağına gelenleri inanamayarak ve şaşkınlıkla not ediyor, haklarında keskin bir anlayışla fikir yürütüyordu. Duyduklarını kendi deneyimleriyle zenginleştiriyor, fakat her defasında öyküyle kendi görüşünü ayırt etmeyi biliyordu. Onun yazdıkları, iki bin beş yüz yıllık bir görgü tanıklığı raporuydu.

Piramitlerden de mi Büyük?

"Onlar (on iki krallar) ortak bir anıt bırakmak istiyorlardı. Bu nedenle, Moeris Gölü'nün yukarısında, timsahlar kentinin yakınlarındaki Labirent'i inşa ettirdiler. Orasını ben de gördüm ve kelimelerle anlatılmasına imkân olmadığını söyleyebilirim. Bütün Yunanistan'daki bütün benzer duvarlar ve başka yapılar bir araya getirilse, bu bir tek Labirent'te harcanan iş gücüne ve paraya yaklaşamazlar. Oysa Efes tapınağı ile Sisam'daki oldukça etkileyicidir. Piramitler hiç kuşkusuz tüm tanımlamaların ötesindedir ve her biri Yunanlıların birçok büyük eseriyle eşdeğerdedir. Ancak Labirent, piramitleri dahi geride bırakır. Kapıları birbirinin karşısına düşen üstü örtülü oniki avlusu vardır. Bunların altısı kuzeyde, altısı ise güneyde ve hepsi birbirinin yanındadır. Hepsinin etrafı bir tek duvarla çevrilidir. Bu binanın içinde iki tür oda vardır: yeraltı odaları ve bunların yukarısında yerin üstündeki odalar. Her iki türden bin beşer yüz oda bulunuyor. Yerin üstündeki odaları dolaştığım için kendi deneyimime dayanarak konuşuyorum. Yerin altındaki odaları da görenlerden dinledim. Çünkü Mısırlı bekçiler buraları göstermeye kesinlikle razı olmuyorlar. Dediklerine göre, burada, Labirent'i yaptıran kralların ve kutsal timsahların sandukaları bulunuyormuş. Bu

durumda, alttaki odalar hakkında ancak duyduklarımı nakledebilirim. Kendi gözlerimle gördüğüm yerin üstündeki odalar ise insanüstü bir çalışmanın ürünü. Labirent'in sonundaki köşede, içine dev şekillerin hakkedilmiş bulunduğu kırk kulaç yüksekliğindeki bir piramit yer alıyor... Yeraltındaki bir dehlizden geçilerek piramite giriliyor. .. Ancak, kıyılarında bu Labirent'in inşa edildiği Moeris Gölü, daha da olağanüstü bir eser sergiliyor. Bunun insan elinden çıktığı ve yapay olarak kazıldığı belirgin şekilde görülüyor. Çünkü gölün ortasında suyun içinden elli kulaç yukarıya sivrilen ve suyun da o kadar derinine inen iki piramit yükseliyor. Her iki piramitin üstünde taştan dev bir şekil: tahtta oturan bir figür dikkati çekiyor.

Büyük Gize piramiti Mısır tarihinin tartışmasız en heybetli yapıtı, dünyanın yedi harikasından biridir. Bu piramiti çok iyi tanıyan ve ondan ayrıntılı şekilde söz eden Herodotus nasıl olur da "kelimelerle anlatılamayacak" ve "piramitleri dahi geride bıraktığını" ileri sürdüğü bir Labirent'i söz konusu edebilir? Yoksa Mısır'ın güneşi Bay Herodotus'un beynine mi vurdu? Bu izlenim uyanmıyor, çünkü Herodotus bu metin bölümünde gözüyle gördüklerini dört kere yineliyor: "...gözlerimle gördüm, kelimelerle anlatılması olanaksız... Yerin üstündeki bu odalardan geçtim ve kendi deneyimime dayanarak konuşuyorum... kendi gözlerimle görebildiğim üsttekiler net olarak görünüyor." Herodotus'un anlatısında dikkati çeken, kendisinin şaşırarak tanık olduklarıyla kendisine bildirilenler arasında yaptığı kesin ayırımdır, "...toprağın altındaki odalar hakkında yalnız bana anlatılanları biliyorum... onun için de yalnız o kadarını anlatabilirim."

Herodotus'un anlatısına göre, bu Labirent bir süper yapı olmuş olsa gerek. Toprağın yukarısındaki bin beş yüz odayı, bunlara ek olarak üstleri örtülü avluları ve bu mamur kompleksi çeviren tek bir duvarı gözünüzün önüne getirin. Olağanüstü: Bu kadarı yetmezmiş gibi, içinden iki piramitin yükseldiği muazzam bir yapay göl de var.

Böylesine heybetli bir yapının dünyanın yüzeyinden nasıl hiçbir iz bırakmadan yok olabildiğini havsalam alamıyor. İ.Ö. 448'de hâlâ vardı çünkü. Sonraki kuşakların kompleksin taş bloklarını birer birer başka yere taşıyıp başka yapıların yapımında kullandıklarını öne sürenler bulunabilir. Öyleyse bunlar kim? Mısır, Herodotus'un döneminde ve ondan sonra heyecan verici yapılar oluşturmuş değil. Piramitlerin çağı çoktan geçmiş, tapınaklar yıkılmaya başlamıştı. Mısırlıları izleyen Romalılar, Hıristiyanlar ve Araplar da bu ülkede olağanüstü eserler bırakmadılar. Ama yapılanın gerçekten olağanüstü olması gerekmiyor mu? Ataların heybetli eserlerini parça parça söküp konut ve yol yapımında kullanmak da mümkün. Dünyanın her tarafında böyle şeyler olmuştur. Öyleyse Labirent'in dev bloklarından inşa edilmiş Mısır'ın bu taş evleri nerede? Renklerle ve tanrı tabartmalarıyla bezenmiş kesme taşlardan oluşturulmuş o süper yollar nerede? Herodotus, harika binanın içi hakkında şunları yazıyor:

Harika Üzerine Harika

"Salonlarla buradan çıkış kapıları ve avluları aşan geçitler, harika üzerine harika sergiliyorlar. Avludan salonlara, salonlardan sütunlu galerilere, galerilerden başka odalara girilmekte, oralardan başka avlulara çıkılmaktadır. Tavan her tarafta taştandır, duvarlar da öyle. Duvarlar kabartmalarla kaplıdır. Her avlu bütünle uyumlu beyaz mermer sütunlarla çevrilidir."

Mısırlılar böylesine lüks ve duvarları böylesine kabartmalarla kaplı sanat eserlerini hiçbir zaman konut ve yol yapımı için feda etmemişlerdir. Dinsel anlatılar, Ptolemaios'ların ve Romalıların dönemlerinde fazlasıyla önemsenmiştir. Romalılar zaten barbar değillerdi. Tarih yazarları, böylesine olağanüstü güzellikte ve kıyaslama kabul etmez bir harikanın yağmalanmasını ve parçalan-

masını mutlaka kaydederlerdi. Oysa eserlerinde böyle bir şeyden söz yoktur. Yoksa Labirent'i Müslümanlar mı taş taş söktü? Camiler ve Kahire'nin dev kalesi bu taşlarla mı yapıldı? Bugünkü Kahire'nin çekirdeği 7. yüzyıl ortalarında bir ordugâhtan oluşmuştur. Bu arada, zengin bezemeler sergileyen ya da özellikle heybetli olan yapı elemanları kullanılmamıştır. Ve Sultan Salahattin 1176'da görkemli surları yaptırırken, artık hiç kimsenin dev bir Labirent'ten haberi yoktu. Ayrıca, söz konusu olan yalnız rakipsiz bir mühendislik şaheserinin sökülmesi değildir, olağanüstü büyüklükte granit bloklarının, mermer sütunların, "taştan dev heykellerin" (Herodotus) nakliyesi de hesaba katılmalıdır. Böylesi nakliyelerle bunlara ilişkin organizasyon problemlerinin çözümü firavunların imparatorluğunun ilk dönemlerinde ve doruk çağında gerçekleştirilmiştir, ondan sonra bir daha görülmemiştir!

Herodotus'un Labirent'ini acaba kumlar mı yuttu? Olabilir. Kum bir keresinde koca koca piramitleri ve hattâ Gize'nin dev Sfenks'ini yutmuştu. Ama Herodotus'un sözünü ettiği yerin *altındaki* bin beş yüz odayla on iki kralın mezarları nerede olabilir? Benim için, üstün bir hayal gücü var denir. Binbir Gece Masallarının masal saraylarından birini rahatça gözlerimin önünde canlandırabilirim. Ama yerin altındaki bin beş yüz odanın temsil ettiği insanüstü eser nerede? O günlerde tünel yapımcılarının emrinde dinamit ve modern delgi âletleri de yoktu. Yerin altındaki bin beş yüz oda herhalde çok zengin bezenmiş, kabartmalar ve heykellerle donatılmışlardı. Ne de olsa on iki kralın mezarları söz konusuydu. Yeraltındaki bin beş yüz oda ne ile aydınlatılıyordu? Kazı sırasında nasıl bir havalandırma sistemi yerleştirildi? Duvarlar hangi resimler ve yazılarla süslendi? On iki kralın sandukaları ne kadar derindeydi? Çoktandır tarihin karanlığında kalmış bir çağın hangi mesajları bin beş yüz odada deşifre edilmeyi bekliyor?

Bu Labirent'in, her ejiptologu çılgına çevirmesi gerekir. Dünyanın neresinde böyle şey görülmüştür? Herodotus'un tanıklı-

ğını ettiği yerin üstündeki bin beş yüz oda artık var olmasa bile, dev duvarın, sütunlu salonların belki de heybetli kapıların kirişlerinin kalıntılarının saptanabilmesi gerekirdi. O zaman yerin altındaki bin beş yüz odanın bulunması da gecikmezdi. Herodotus'un raporunu öğreneliden beri hiçbir arkeologun nasıl olup da bu on ikili kral mezarının keşfi için bir şeyler yapmadığını merak edip dururum. Bu kadar kayıtsızlığın nedeni ne olabilir?

Bir İnanış Meselesi mi?

Bu tembelce kayıtsızlığın nedenlerini biliyorum. Arkeologlar, Herodotus'un anlatısına güvenilemeyeceğini ileri sürerek işin içinden sıyrılmaya bakmaktadırlar. Ejiptologların çoğunluğu ise Labirent'in çoktandır keşfedildiğini ileri sürmektedir.

Herodotus'un inanılırlığı hakkında pek çok mürekkep harcanmıştır. Hem yalnız birkaç sayfa uzunluğunda bilimsel broşürler değil, hayli hacimli kitaplar içinde. Herodotus hakkındaki yargılar daima sübjektif olarak kalmıştır. Hiçbirimiz onunla şahsen tanışmadık ne de olsa. Herodotus'un karakteri hakkında yalnızca dolaylı sonuçlara varabiliriz. Daima haklı olduğunu mu iddia ederdi? Öfkeli miydi? Sessiz bir dinleyici ve not alıcı mıydı? Alman filozofu Dr. Wilhelm Spiegelberg 1926'da Herodotus'un Mısır efsanelerini aktardığını ve ona bu bakımdan güven duymak gerektiğini söylemişti. Buna karşın bilim adamı Kimball Armayor 1985 yılında şöyle bir sonuca varır: "Herodotus'un Labirenti gerçek Mısır tarihinde hiçbir zaman var olmamıştır!'

Coğrafyacı Hanno Beck biraz daha anlayışlı davranıyor:

"Herodotus, ziyaret ettiği ulusların dillerini bilip konuşmadığı için, arada sırada yanılgıya düşmüş olması kaçınılmaz. Ayrıca, abartılı, hattâ gerçekten uzak bilgilerin eserine katılmış olması çok olasıdır.

Herodotus'dan yana ve ona karşı olan nice eser okuduktan sonra, olumsuz yargıların daima bilim adamlarının hatası olduğu sonucuna vardım. Çünkü sorun bugünkü açısından ele alınıyor: Şu ya da bu *bugüne kadar* kanıtlanmadığına, şunu ya da bunu bugün hayal etmek güç olduğuna göre, Herodotus'un yanılgıya düşmüş olması gerekiyor, iyi de, bilimimizin beş bin yıllık bir tarihin yanında lâfı mı olur? Bir Çin atasözü şöyle der: "Bütün insanlar akıllıdır; kimi önce, öbürleri daha sonra."

Herodotus, Labirentiyle yapay gölünü icat etmiş değil. İ.Ö. 1. yüzyılda Sicilya'lı Diodor de bunlardan söz ediyor:

Görgü Tanıkları Anlatıyor

"O kralın ölümünden sonra, Mısırlılar yine bağımsızlıklarına kavuştular ve ülke halkından birini tahta geçirdiler: bazılarının Marhos diye de adlandırdığı Mendes'i. Bu kişi gerçi savaşlara girişip zaferler kazanmadı, ama kendine bir mezar inşa ettirdi: yalnızca yapının büyüklüğüyle değil, aynı zamanda da taklit edilemez sanatıyla da ünlü Labirenti. Şöyle ki bu Labirente giren bir kimse, yanında deneyimli bir rehber olmadığı takdirde, kolay kolay çıkış yolunu bulamaz. Bazı kimseler de Daedalosun Mısır'a geldiğini, bu eserdeki sanata hayran olduğunu, sonra da Girit Kralı Minos'a Mısır'dakinin eşi bir Labirent vücude getirdiğini, efsaneye göre ise Minotorus'un burada barındığını anlatırlar. Girit'teki Labirent bugün tamamiyle yok olmuştur. Belki bir hükümdar tarafından yerle bir edilmiş ya da zamanın hışmına uğramıştır. Ama Mısır'daki bugüne kadar bütünüyle bozulmadan kalmıştır."

Diodor beş bölüm daha ileride on iki kral ve ortak mezarları hakkında Herodotus'la aynı şeyleri anlatıyor. Diodor ayrıca Labirent'in kanalın Moeris Gölüne açılan ağzından bulunduğunu doğruluyor.

Herodotus'tan 423 yıl sonra bir başka tanık aynı yere gelir: Yunanlı coğrafyacı Strabon (İ.Ö. 63 etrafı - İ.S. 26). Strabon uzun yolculuklara çıkmış, bu arada İ.Ö. 25 yılında Mısır'a uğramıştı. Strabon'un tarihi kaybolmuştur, ama on yedi ciltlik "Geographika"sı günümüze kadar gelmiştir. Strabon 17. cildin 37. bölümünde şöyle yazıyor:

"Moeris Gölü, büyüklüğü ve derinliği dolayısiyle Nil'in kabardığı zamanlarda taşan suları zaptetmeye elverişlidir. Kanalın iki ucunda aynı zamanda, mimarların suyun içeriye ve dışarıya akışını yavaşlatmalarına yarayan savaklar da bulunmaktadır. Burada ayrıca Labirent vardır: piramitlerle boy ölçüşebilecek bir yapıttır, bu. Labirenti yaptıran kralın mezarı da yanındadır... Orada sayısız dizi dizi sütunlarla çevrili ve birbirine açılan sayısız salonlar var... Girişlerin önünde üstü kapalı çok sayıda uzun geçit var. Bunların birbirine geçmiş kavisli yolları, bir yabancının, rehbersiz olarak herhangi bir salonun girişini veya çıkışını bulmasını imkânsızlaştırıyor.

Şaşırtıcı olan, odaların her birinin tavanının bir tek taştan oluşması, üstü kapalı koridorların eninin olağanüstü büyüklükte tek bir taştan levhalarla kaplı bulunmasıdır. Hiçbir yerde taşa tahta ya da başka bir yapı malzemesinin karışmış olduğu gözükmemektedir. Dama çıkıldığında aynı derecede büyük levhalardan bir taş yüzeyi görülmektedir. Duvarlar da büyüklük açısından öbürlerinden geri kalmayan taşlardan oluşturulmuştur. Sonda ise mezar yer almaktadır. Bu, her bir yanında dört pletra taşıyan bir piramittir. İçinde gömülü olan zatın adı Ysmandes'dir. Bu yapıyı bırakıp bir süre ilerleyince Arsinoe kenti karşınıza çıkar. Eskiden buraya timsahlar kenti denilirdi. .. Bize orada kutsal eşyayı gösteren saygın rehberimiz bizimle göle kadar geldi..."

Herodotus gibi Strabon da Labirent'in büyüklüğünden ve görkemli taş levhalarından çok etkilenmişti. Toprağın altındaki bin beş yüz oda konusunda susmuş olması dikkati çekicidir. Acaba niçin? Strabon, Romalılar döneminde Mısır'da bulunuyordu. Ro-

ma İmparator Gayüs Jül Sezar İ.Ö. 47'de Mısır ordusunu yenmiş ve sevgilisi Kleopatra'yı Mısır tahtına oturtmuştu. On yedi yıl sonra —ya da Strabon'un ziyaretinden beş yıl önce— Mısır bir Roma eyaleti oldu. Mısır ruhban sınıfının fatihlere bin küsur yıllık sırlarını açıklamayacağı gün gibi açıktı. Jül Sezar'la ordularının yağmacılığı Mısır'da da korku uyandırıyordu. Mısır'ın rahipleri, fatihlerin yaklaşan ordularının karşısında Orta ve Güney Amerika'lı meslektaşları gibi davranmış olmalılar, Kültür hazineleri gizlendi. Strabon'dan 423 yıl önce bile Herodotus yeraltı odalarına girme iznini elde edememişti. Bu durumda, Strabon'un yeraltı hazineleri hakkında tek kelime duymamasına şaşmamak lâzım. Yunanlı olmasına karşın, Strabon nefret edilen Roma İmparatorluğundan geliyordu. Yunanistan o tarihlerde Roma İmparatorluğunun bir parçasıydı.

Ayrıca, Herodotus'la Strabon'un ziyaretleri arasında hemen hemen beş yüz yılın geçmiş olduğunu unutmamalı. Bir karşılaştırma yapalım: Köln Katedralinin yapımına 1248'de başlanmış, iki yüz yıl sonra güney kulesi çan katına kadar tamamlanmış bulunuyordu. Bugünkü yapı ise ancak 1880 yılında tamamlandı. Mimarlar ve inşaatçılar bundan beş yüz yıl önce katedralin altındaki katakomblar hakkında bilgi verebilirlerdi. Bugün ise hiçbir turist bu konuda bir şey öğrenememektedir. Herodotus'la Strabon arasındaki zaman süreci ise 423 yıldır! Rahipler Herodotus'a, yapının sadece yarısını gördüğünü, öbür yarısının toprağın altında olduğunu gururla belirtebilirlerdi. Strabon'un zamanında ise rahipler ya toprağın altındaki odalar hakkında bir şey bilmiyorlardı, ya da politik nedenlerle bildiklerini gizliyorlardı. Strabon'un, Labirent'in altındaki kral mezarları hakkında bazı söylentiler duyduğu, ancak bunlara inanmadığı, dolayısıyla da başkalarına nakletmediği de akla yakındır.

Strabon'dan yüz yıl sonra Romalı tarihçi Kayüs Plinius Sekundus (İ.S. 61-113) Mısır Labirentini bir kez daha tarif etmiştir. Plinius'dan üstelik, öncellerinin habersiz bulundukları ek ayrıntı-

lar öğrenilmektedir. Romalı tarihçinin, Herodotus'la Strabon-un ulaşamadıkları kaynaklar bulduğu anlaşılıyor. Plinius ayrıca Herodotus'un yazılarını düzeltmeye ve tamamlamaya çalışıyor.

"Labirentlerden, insan zekâsının ve becerisinin en gizemli, fakat hiç de sanıldığı gibi uydurma olmayan eserlerinden de söz etmemiz gerekiyor. Bir tanesi bugün hâlâ Mısır'ın Havara bölgesinde bulunuyor. Bu, benzerlerinin en eskisi olup, söylenildiğine göre, üç bin altı yüz yıl önce Kral Petusuhus veya Ttitoes tarafından yaptırılmıştır. Herodotus buna karşın, yaptıranının on iki krallar olduğunu anlatır. Yaptırılışının başka başka açıklamaları vardır... Daedalos'un Girit'te yaptırdığı Labirent için Mısır'dakini örnek aldığının kuşkusu yoktur, ama bu eski eserin ancak yüzde birini taklit edebilmiştir... Daedalos'un Labirentinin böylece Mısır'dakinden sonra ikinci Labirent olduğu anlaşılıyor. Üçüncüsü Limni adasında, dördüncüsü ise İtalya'daydı. Bunların hepsi cilalanmış taşlardan tonozlu olarak inşa edilmişlerdi. Mısır'dakinin, başlıca yapı malzemesi dev siyenit bloklarıydı ve yüzyıllar dahi bu yapıyı dize getirememiştir. Bu labirent ayrıca bütün Mısır tanrılarının tapınaklarını, kırk minik mabette intikam tanrıçalarını, her biri kırk arşın yüksekliğinde ve tabanlarıyla dokuz dönümlük bir arazi kaplayan çok sayıda piramiti kapsamaktadır. Yürümekten yorgun düşen insan böylece birbiriyle girift olmuş bir koridor ağıyla karşılaşır. Ama yukarıda yüksek tavanlı yemek odaları da vardır. Ve doksan basamakla porfir sütunlar, put betimleri, kral heykelleri ve binbir tüyler ürpertici şekil içeren dehlizlere inilmektedir. Evlerden bazılarının öylesine bir konumları vardır ki, kapıları açıldığında tüyler ürpertici bir gök gürlemesi duyulmaktadır. Labirentin en büyük kısmında karanlıkta ilerlemek zorunludur. Duvarın dışında başka büyük binalar da bulunmakta, bazı evler de yeraltındaki kubbeli alanlarda bulunmaktadır."

Eski anlatılar içinde Herodotus'unki en ayrıntılı olanıdır. Bu da normal, çünkü Herodotus Labirent'in ilk ziyaretçisiydi. Görgü

tanığı olduğu şeyler ve rahiplerin ona yeraltındaki tesis hakkında anlattıkları, zaman açısından geçmişin en derin köşesindedir.

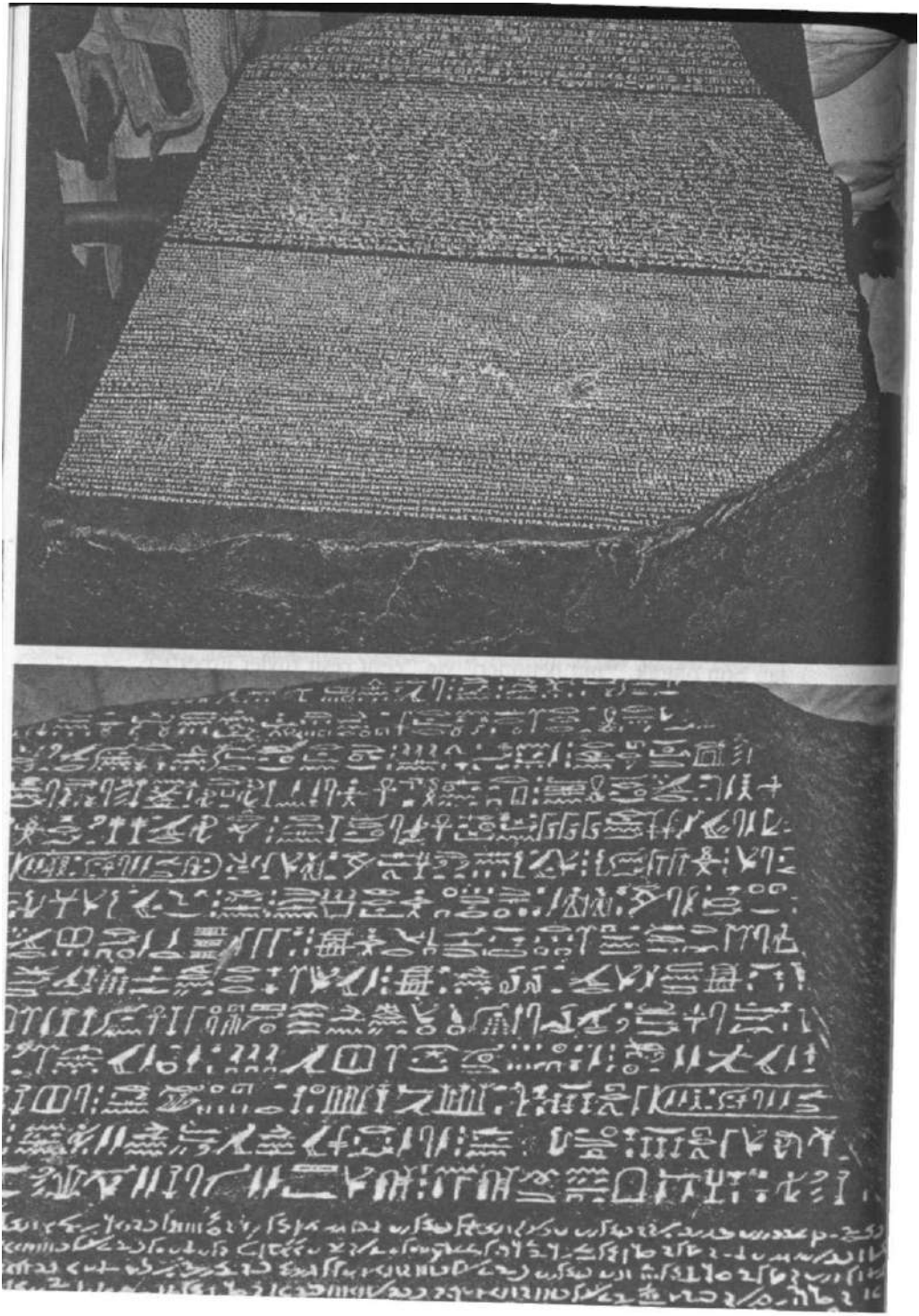
Tarih yazarları Labirent'in yapımcısı için farklı adlar kullanıyorlarsa da, önemli noktalarda fikir birliğine varıyorlar. Karmaşık tapınak kompleksi Moeris Gölünde bulunmaktadır. Burada timsah kentinden uzak olmayan yapay kanallar vardır. Toprağın yukarısındaki yapılar "insanüstü bir eser"dir. Tavanlar her yerde taştır (Herodotus, Strabon, Plinius), duvarlar olağanüstü büyüklükte taş levhalardan oluşmaktadır. Alçaktaki damdan bakılınca da "aynı irilikte levhalardan bir taş yüzeyi" görülmektedir (Strabon). İnşaatlarda tahta hiç kullanılmamıştır (Plinius, Strabon), ancak, Labirent'in yakınında bir veya birkaç piramit yer almaktadır (Herodotus, Strabon, Plinius). Herodotus ve Plinius "yeraltı odaları"ndan söz ediyorlardı. Fakat Herodotus'la Diodor yapay gölden dışarıya sivrilen başka iki piramiti bildiriyorlar. Son olarak, "put betimleri"yle "çeşit çeşit tüyler ürpertici şekiller"! bilen sadece Plinius'dur.

Eski tarihçilerin anlata anlata bitiremedikleri o efsanevi binalar kompleksi ne oldu?

Ejiptologların çoğunluğu, bu labirentin 1843 yılında ünlü Alman arkeologu Richard Lepsius (1810-1884) tarafından keşfedildiği kanısındadır. Söz konusu olan Firavun 3. Amenemhet'in (İ.Ö. 1844-1797) mezar piramiti ve etrafındaki kalıntılardır. Lepsius, bu yapıların bugünün El Fayum vahasının yakınında olduklarını saptamıştı.

Şen Arkeolog

Bu varsayım doğru mu acaba? Lepsius neye dayanarak Labirent'i keşfettiğine kanaat getirmişti? Yerin altındaki bin beş yüz

odaya giren olmuş muydu? Bu kişiler on iki kralın mezarlarını görmüşler miydi? Lepsius'la Prusya Krallığının Mısır seferine mensup adamları "olağanüstü büyüklükte taş levhalar"a veya "aynı derecede büyük levhalardan oluşan taş yüzeyler"e (Herodotus) rastladılar mı? Kazıcılar "çeşitli korkunç şekiller" (Plinius) ve "iç içe geçmiş kavisli yollar" (Strabon) buldular mı?

Bunların hiçbirinin yeri saptanmış değildir.

Bir devlet memurunun oğlu olan Richard Lepsius, geçen yüzyıl Alman arkeologlarının dâhisi sayılıyordu. Eksantrik tabiatlı, tutkulu, heyecanlı, iddiacı ve şüpheci biri olarak tanınan Lepsius, aynı zamanda çok çekici bir erkekti. Genç Lepsius 1833'de Paris'e geldi. 1822'de hiyeroglif yazısının sırrını çözen Jean-François Champollion bir yıl önce ölmüştü. Lepsius hiyeroglifleri okuyamamakla birlikte, Champollion'un çalışmalarından çok etkilenmişti. Aynı zamanda da Champollion'un deşifre etme çalışmalarının tam olamayacağını içgüdüsel olarak hissetmekteydi. Champollion'un bir öğrencisi olan Ippolito Rossellini'yle mektuplaşmaya başladı. Üç yıl sonra Piza'da buluştular. Arada geçen süre içinde Lepsius hiyeroglifle yazılmış metinleri okumayı öğrenmişti. Champollion'un, hiyeroglifleri yalnızca bir tür kelime kısaltması olarak gördüğünü, pek çabuk farketti. Lepsius, Champollion'un çevirilerini tamamlarken, çok önemli bir keşifte bulundu: hiyeroglifler yalnızca kısaltmalar değillerdi, aynı zamanda ses ve hece işaretleri de oluyorlardı. Lepsius bunun üzerine Avrupa'ya ulaşabilmiş olan hiyeroglifle yazılı hemen bütün metinleri enerji ve inatla kopye etti ve çevirdi.

1841 yılında aralarında Alexander von Humboldt da bulunan Lepsius'un çeşitli arkadaşları Kral 4. Freidrich Wilhelm'e başvurdular ve ileri görüşüyle cömertliğini vurgulayarak, Mısır'a gi-

Rosetta taşı (Londra'da British Museum'da) 1799'da Napolyon'un seferi sırasında bulunmuştu. Bazalt blokundaki hiyeroglifi metinle Yunan yazılarındaki işaretler büyük benzerlikler sergilemektedir.

decek bir heyetin eksiklerini tamamlamasını istediler. Heyetin başkanı, o zamana kadar Mısır hakkında pek çok yayını bulunan Richard Lepsius olacaktı. KraPın bu işe aklı yattı. "Prusya Kraliyet Mısır Heyeti" 1842 Ağustosunda Hamburg'dan vapurla yola çıktı. Heyettekilerin arasında bir ressam, bir desinatör, bir kartonpiyerci ve iki de mimar bulunuyordu. Vapura ayrıca türlü malzemeyle dolu otuz sandık da yüklenmişti.

Lepsius Mısır'a varınca oradaki Kral Naibi tarafından kabul edildi. Bu kişi Lepsius'a birkaç ruhsat verdikten başka, uygun bulacağı buluntuları Prusya Kralına armağan etmesini de ayrıca rica etti. Mısır'da antikaların kataloge edilmesi henüz başlamamış, Auguste Mariette de daha sahneye çıkmamıştı, Avrupalılar bu ülkede dilediklerini yapabiliyorlardı. Lepsius'un yıllar boyunca Berlin'e yolladığı iki yüz sandık dolusu değerli eşyanın bir kısmını geri alabilmeyi bugün Mısır çok isterdi. Gözü pek adamdı bu Lepsius. Kral'ın doğum günü onuruna Keops piramitine Prusya bayrağını çektirdi, piramitin dehlizleri de Prusya ulusal marşının nağmeleriyle çınladı. Lepsius'un verdiği direktif üzerine Mısırlı işçiler üç büyük piramitin tepesine kereste yığınları çıkardılar ve bunlar 1842 Noeli gecesinde yakıldı. Philip Vandenberg "Arkeolojinin En Büyük Maceraları" adlı espri dolu kitabında şöyle yazıyor:

"Friedrich Wilhelm'in korumasındaki sefer başkanı Richard Lepsius işte arkasında koyu renkli kostüm ve elinde bir mumla orada duruyor, herkese mutlu Noeller diliyordu. Firavun Keopsun sandukasına içinden genç bir palmiye yukarı sivriliyor, yapraklarının üstünde mumlar yanıyordu."

Lepsius duygusal bir insandı-üstelik şarkı da söyleyebiliyordu! Bütün Kahire şaşkınlığın pençesindeydi.

Prusya Kraliyet Mısır Heyeti Neler Buldu?

Prusya Kraliyet Mısır Seferine katılanlar 1843 Mayısında Gize'den ayrıldılar. Lepsius'un yeni bir hedefi vardı şimdi: Labirent. Herodotus'un, Strabon'un ve başkalarının anlatılarını biliyordu. Bildiği başka bir şey de Labirent'in yerini nasıl saptayacağıydı. Nasıl mı?

Kahire'nin yüz yirmi kilometre güney batısında çöl ortasında bereketli bir yöre bulunur: Fayum vahası. Bitkisel açıdan zengin arazi binlerce yıldan beri Bahr Yusuf adını taşıyan bir kanalla Nil'e bağlıdır. El Fayum kentinin yüz yirmi kilometre kuzey batısında ise birçok arkeolog, Herodotus'un Moeris Gölü olduğuna inandıkları sığ Karun Gölü yer alır. Üç bin yedi yüz yıl önce Firavun II. Sesostris (İ.Ö. 1897-1878), kurumuş kayalar ve kum tepeleriyle sarılmış bu cennet gibi yeşilliğin ortasında bir piramit inşa ettirmişti.

Sicilyalı Diodor, Labirent'in yapımcısının adının bazılarının Marrhos da dedikleri Mendes olduğunu yazmıştı. Aynı hükümdarın Maneto'da "Lamares" diye adı geçiyor, Plinius ise hükümdarın adıyla "Moeris" arasında bağlantı kuruyor. Gölün adı da budur. "Marrhes" aynı zamanda III. Amenemhet'in (İ.Ö. 1844-1797) tahttayken kullandığı addır. İşte bu firavun, yazlık kâşanesini piramitiyle birlikte bugünkü Karun Gölünün kırk kilometre uzağındaki Havara'ya nakletmişti. Üstelik, Fayum vahasının eski başkentinin adı "Krokodeilon polis"di, bunun anlamı ise Timsahkent'tir. Bu kent bir zamanlar timsah tanrı Sobek onuruna kurulan bir kültür merkeziydi. Düşünce silsilesini kurmak kolay: Labirent'in Timsahkent'in yakınında bulunması gerekirdi. Labirent'i yaptıran "Marrhos"du, ki bu, III. Amenemhet'in tahttaki adıydı. Bu firavun ise Fayum vahasında kendine

bir piramit yaptırmıştı. Dolayısıyla, Labirent'in bu piramitin hemen yakınında aranması akla yakındı.

Lepsius, Fayum vaha bölgesinde Labirent'i arayanların ilki değildi. Fransız gezgini Paul Lucas daha 1714'de Karun Gölü kıyısında çadırını kurmuştu. Herodotus'un zamanında tepeleri suyun dışına sivrilen iki piramitin kalıntılarının burada bulunacağını düşünüyordu. Ancak, balıkçıların onu gölde dolaştırmak istedikleri su alır, sallantılı tekneleri gördükten sonra, tasarısından caymıştı.

1801 Ocağında da Bonaparte'in Mısır ordusundan Dr. P.D. Martin adında bir mühendis, çölü aşarak Fayum vahasına varmıştı. Fakat bu kişi de Bedevilerin ona verdikleri bilgilere rağmen, Labirent'i bulmayı başaramadı.

Fransa Kralı X. Charles (1757-1836) 1828'de hiyerogliflerin çevirmeni Jean-François Champollion'u bir mısır seferini yönetmekle görevlendirdi. İnce ruhlu ve zeki Champollion da Fayum Vahasında Labirent'i boşu boşuna aradı.

Son olarak, Lepsius'dan bir yıl önce bir Fransız araştırmacı grubu III. Amenemhet'in piramitine ulaştı. Orada gerçi birkaç duvar ve kırık sütun parçaları göze çarpıyordu, ama dev bir bina kompleksinin kalıntılarından eser yoktu.

Jül Sezar İ.Ö. 2 Ağustos 46'da Antakya'daki zaferinden sonra üç önemli sözünü Roma'ya iletmişti: "Veni-vidi-vici!" (Geldim-gördüm-zafer kazandım!). Aynı şey Richard Lepsius için de söz konusudur. O da gelmiş, görmüş, kazanmıştır. Sonuçtan emin olarak, daha yöreye gelişinde defterine şunları kaydetmişti:

"19 Mayıs 1843'de yolumuza devamla ayın 23'ünde Fayum[1] da Labirent'in kalıntıları üzerinde kampımızı kurduk. Bunun konumu doğru olarak hesaplanmıştı. Daha ilk bakışta bundan kuşkumuz kalmadı."

Lepsius'un bu yargısı Berlin'e yolladığı mektuplarda daha da belirgindir:

"23 Mayıs gününden beri burada Moeris Piramidinin güney yanında Labirent'in yıkıntıları üzerindeyiz. Bu tanımlamada bulunmakta yanılmadığımızdan bölgeye gelişimizin ilk anlarından itibaren şüphem kalmadı. Bu kanıya varmamızın bu kadar kolay olacağını hiç tahmin etmemiştim."

Herodotus'un Labirentinin varlığı bu sözlerle doğrulanmış oluyordu, öyleyken, daha dikkatli bakılınca, bu anlatılanlarla eski tarihçilerin anlattıkları hiç de birbirine uymuyordu.

Lepsius etraftaki köylerden işçiler ve çocuklar tuttu: "Denetçileri bulunuyor. Onlara ekmek veriliyor. Her sabah sayılıyorlar, her akşam da çalışmalarının karşılığını alıyorlar. Ergin her işçi bir kuruş alıyor. Her çocuğa ise yarım kuruş, özellikle çalışkan oldukları günlerde ise otuz para veriliyor." Her işçinin bir tırmıkla örgü bir sepeti beraberinde getirmesi gerekiyordu, çocuklara daha az çukur bir sepet yetiyordu. Lepsius ayrı beş noktada ayrı ayrı çukurlar kazdırdı. Erkekler sepetleri doldururken, çocuklarla ihtiyarlar molozları taşıyıp götürüyorlardı. Sepetliler kafilesi böylece bir yandan şarkılar da söyleyerek, denetçilerin gözetiminde görev yapıyordu.

Aradan birkaç gün geçmeden Lepsius, içinde granit ve kireçtaşı sütun kalıntıları bulunan bir alanı açığa çıkartmış bulunuyordu. Bu sütunların "hemen hemen mermer gibi" parladıkları görülüyordu. Herodotus'da da "özenle dizilmiş beyaz mermer sütunlar" söz konusuydu. Prusyalı ise kendi söylediğine göre, "Yanyana veya birbiri üstünde yüzlerce oda," bulmuştu. Dediğine göre: Küçük, hattâ minicik odalar daha büyüklerinin yanında yer alıyor, bunlar küçük sütunlar tarafından desteklenmiş bulunuyorlardı. Giriş ve çıkışlarda bir düzensizlik vardı. Böylece, Herodotus'la Strabon'un bu hususlaki tanımlaması doğrulanmış oluyor.

Gerçekten öyle mi?

Arkeologlar Tarihçilere Karşı

"Kabartmalarla dolu duvarlar" nerede? (Herodotus)? Ya "iç içe geçmiş kavisli yollar" (Strabon)? Ya da her odada "bir tek taştan oluşan" tavan nerede, "olağanüstü büyüklükte tek taştan levhalarla örtülü dehlizler" (Strabon) nerede? Lepsius küçük, çok zaman da minicik odalardan söz ediyor, Herodotus aksine "salonlardan sütunlu dehlizlere, dehlizlerden başka sofalara" geçişi vurguluyordu. Herodotus'da ve ondan sonra gelenlerde sürünmekten ya da eğilmekten hiç söz yoktu.

Lepsius kompleksin bütünü hakkında şunları kaydediyordu:

"Bütünün tertibi şöyle ki doksan metre eninde heybetli üç yapı kitlesi, yüz seksen metre uzunluğunda ve yüz elli metre enindeki dikdörtgen biçimli bir alanı çeviriyordu. Yanlardan biri olan dördüncü kenar, arkasındaki piramit tarafından sınırlanıyordu. Kare yanları doksan metre olan bu piramit, bu nedenle yukarıdaki yapı kitlelerinin yan kanatlarına tam olarak ulaşamamaktadır."

Bütün bunların, Herodotus'un "üstü kapalı on iki avlu" suyla uyum sağlaması mümkün mü? Ya "dev oyma figürler"le? "İnsanüstü eser"le? Lepsius, "büyük oda kitleleri"nin kalıntılarında hiçbir yazıta rastlamadığını itiraf ediyor. Oysa Herodotus "Kabartmalarla dolu duvarlar"ın önüne mıhlanıp kalmıştı. Lepsius'da merkez meydan "uzun bir duvarla iki yarıya bölünmüş" tü. Herodotus ise, bütünün bir tek duvarla çevrili olduğunu yazıyordu. Plinius iki bin yıl önce "...doksan basamakla aşağıdaki dehlizlere iniliyor," diyordu. Doksan basamak hayli büyük bir derinlik anlamına geliyor. Her basamağın yirmi santim olduğu varsayılırsa, dehlizlerin "o zamanki" zeminin on sekiz metre altında yer alması gerekiyor. Lepsius'da bundan eser yok. Plinius, "Yeraltındaki galerilerde birkaç ev bulunuyor," diye yazmıştı. Lepsius ise "yeraltındaki mahzenlerde bulunan evlere" adımını atmış değil. Üstelik, Prusya Kraliyet Mısır Seferi her hangi firavun mezar ve sandukalarını da keşfetmemişti.

Labirent'in, altında bulunduğu piramitin III. Amenemhet'inki olduğu savı başından beri yanlıştı. Lepsius daha sağduyulu davranıp, duruma yüzeysel bir bakış atmakla yetinmeseydi, bu nokta her halde dikkatinden kaçmazdı. Sicilyalı Diodor'un ortaya attığı "Marrhos" adı aynı zamanda III. Amenemhet'in tahttaki adıydı, ama niçin bu kadın üstünde böyle İsrarla durmuştu? Eski tarihçiler Labirentin yapısı olarak bu "Marrhos"dan başka adlar da ortaya atmışlardı ne de olsa.

İşte bu adların bir listesi:

Herodotus: On iki krallar ve bunların arasında "Mısır'a elli dört yıl egemen olan" Psammetihos.

Diodor : Mendes veya Marrhos, ayrıca Sais'li Psammetihos ve Moeris.

Plinius : Petesuhus veya Thitoes, ayrıca Motherudes ve Moeris.

Maneto : Lamares

"Marrhos" veya III. Amenemhet'e überlerinden daha fazla önem verilmesi için görünürde bir neden yok. Üstelik Labirentin yapıcısı olmadığına işaret eden yöresel gerçekler azımsanamaz.

Peşpeşe Çelişkiler

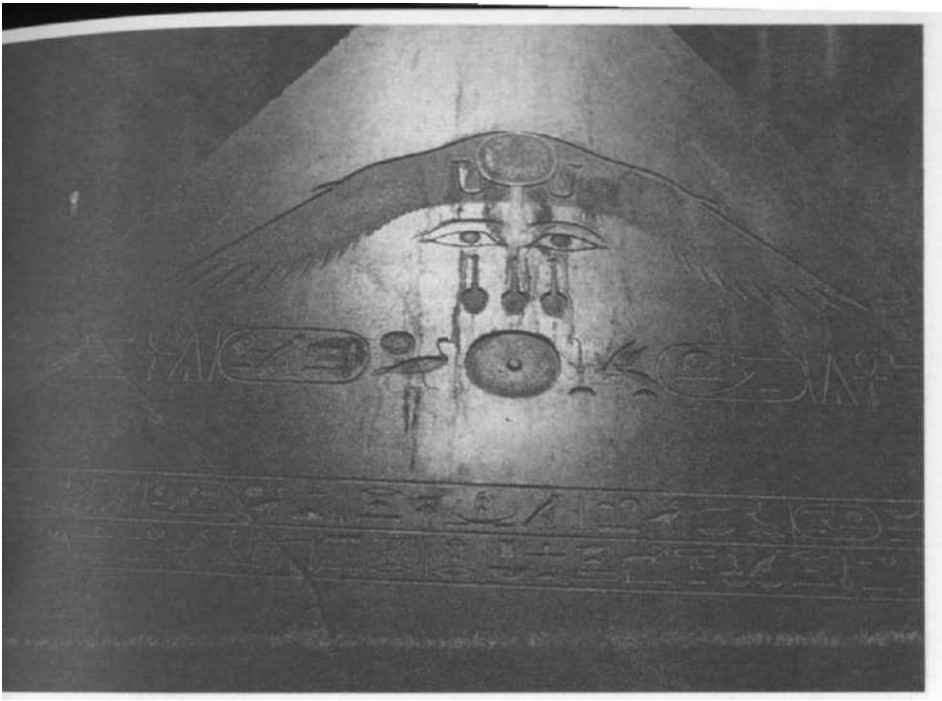
Yine görgü tanığımız Herodotus'a dönelim: "Labirent'in sonundaki köşede içine dev figürler hakkedilmiş kırk kulaç büyüklüğünde bir piramit yükseliyor." Strabon ise bu sayıyı katlıyor.

Herodotus'a göre, piramitin bir yanının uzunluğu 71 m, Strabon'a göre ise 120 m. Oysa III. Amenemhet'in Havara'daki piramitinin bir yanının uzunluğu 106 m. olarak ölçülmüştür. Görüldüğü gibi veriler çelişiyor. Herodotus ve Strabon, bu pirami-

tin, Labirent'in sonunda "bir köşede" yükseldiği noktasında birleşiyorlar. Oysa bu tanım Havara'ya uymuyor. III. Amenemhet'in piramiti bir köşede değil, tapınak kalıntılarıyla aynı eksen üzerinde bulunuyor. Görgü tanığı Herodotus, piramitin içine "hakkedilmiş dev figürler"den söz ediyor. Oysa bu, Havara piramitinde olanaksız, çünkü bu piramit çamur tuğlalardan inşa edilmişti. Kurutulmuş çamur tuğlalara ise değil "dev" gibi olanları, hiçbir şekil hakkedilemez.

Bir de şu Paradoks'u gözönüne getirin: tüm tarihsel görgü tanıkları Labirent'i "insanüstü bir eser" (Herodotus), "aşılması olanaksız" (Diodor), "olağanüstü büyüklükte dev taş levhalardan oluşturulmuş" (Strabon), "koca siyenit bloklarından inşa edilmiş" (Plinius) olarak tanımlıyorlar. (Siyenit mermeri andıran bir kireçtaşıdır. Gelin görün ki bu harikayla dünyayı şaşkınlığa düşüren aynı III. Amenemhet kendisi için en ucuz, en âdi ve en kolay ufalanır yapı malzemesinden bir piramit mezar yaptırmış oluyor. Evet, çamur tuğlalarından yapılmış bir piramit! İnanılır gibi değil, değil mi?

Firavunlar eserleriyle kıvanç duyuyorlardı. Nil kıyısında egemen olan hükümdarlar, hangi tapınakları inşa ettirdiklerini ya da restore ettirdiklerini levhalar ve yazılarla sonraki kuşaklara duyurdular. III. Amenemhet, Herodotus'a göre piramitleri bile gölgede bırakan Labirent'i inşa ettirmiş olsaydı, yazılar bu eşi görülmemiş hizmeti ve firavunu övecekler, göklere çıkaracaklardı. Oysa öyle bir şey yok. Lepsius bir odada ve sütun parçalarında "III. Amenemhet"in adına rastlayınca, bundan doğru olan sonucu çıkardı: "Piramitin yapımcısı ve sahibi saptanmış bulunuyor." Lepsius'dan kırk beş yıl sonra İngiliz arkeologu Sir Flinders Pétrie (1853-1942) piramitin içinde III. Amenemhet'in ve kızının el sürülmemiş sandukalarını bile keşfetti. Mezar odası, yere daldırılmış bir tek sarı kuvarzit blokundan oluşuyordu. Mezar odasının üstünde 1,22 m. kalınlığında üç ağır kuvarzit levha vardı. Bu da, üzerlerindeki çamur tuğlalarının ağırlığını taşımaya yetiyordu. Kanal işçileri sonunda piramitin yakınlarında III.

Kahire'deki Mısır Müzesi'nde bulunan Firavun III. Amenemhet'e ait siyah piramitin tepesindeki son taş Piramidion.

Amenemhet'in kireç taşından 1,60 m. boyunda oturur durumdaki bir heykelini buldular. Bu buluntuların hiçbirinin üstünde III. Amenemhet'in, Labirent'i yaptırdığına işaret eden bir hiyeroglif yoktur. Flinders Pétrie, III. Amenemhet'in mezar odasını el sürülmemiş olarak bulmuştu. Bunun içindeki Firavunun, Labirent'in yapıcısı olarak övülmüş olmaması aklın alacağı şey değil. Hiçbir firavun böylesine bir ün fırsatını kaçırmazdı!

Garip değil mi, aynı III. Amenemhet Kahire'nin yirmi kilometre güneyindeki Dahşur'da kendine ikinci bir piramit yaptırmıştı. Halk ağzındaki "siyah piramit" adı, bu piramitin koyu gri renkli Nil çamurundan tuğlalarla yapılmış olmasından ileri gelir. Bu piramitin 1,40 m. boyundaki sonuncu taşı siyah granittir ve bugün Kahire'deki Mısır Müzesi'nde bulunmaktadır. Tan-

rı Horüs'ün koruyucu kanatları altındaki taşın üstündeki hiyeroglifler, bu piramiti yaptıranın III. Amenemhet olduğunu belgelemektedir. Ama aynı zamanda Labirent'i de yaptırdığının hiçbir yerde kaydı yoktur. Alman Arkeoloji Enstitüsünün arkeologları birkaç yıl önce Kahire'de pembe granitten boş sandukanın yanında III. Amenemhet'in karılarına ait iki sanduka daha keşfetmişlerdi. Bunlarda da Firavunun eşsiz Labirent'in yapımcısı olduğuna işaret eden herhangi bir yazı görülmemiştir.

Akıllı ve sağgörülü arkeologlar tarafından Mısır hakkında yazılan kitapları son yıllarda çok okudum. III. Amenemhet'in Hawars piramiti, bütün bu eserlerde, altında Labirent'in bulunduğu yapıt olarak tanımlanıyordu. Labirent'in Lepsius tarafından keşfine de bunların hepsinde yer verilmekteydi. Bunu, bilginlerin etraflarına dönüp bakmadan sarmal bir merdiveni çıkmasına benzetirim. Biri ötekinin zırvalığını devralıyor. Şimdi Lepsius'un, şarkı söyleyen karıncalar ordusu aracılığıyla gün ışığına çıkarttığı bir yığın duvarla odanın gerçekte Yunan ve Roma dönemlerinden kalma olduğu bugün çoktandır biliniyor! III. Amenembet çamur tuğlasından piramitleri ve bunların hemen yakınındaki birkaç tapınağı yaptırmıştı - bütün bunların Herodotus[1] un Labirentiyle ilişkisi, Beethoven'in 5. Senfonisiyle caz parçaları arasındakilerden farklı değildir.

Arkeolojik kalıntıların eski tarihçilerin tanımlarına uymadığı yerlerde coğrafi mekân saptamaları gerçekten gülünç bir hal alır.

Bir Göl Buharlaşıyor

Herodotus, Labirent'le Piramit'in Moeris Gölü'nün kıyısında olduğunu iddia eder. O, bu gölü, insanoğlunun "insanüstü bir eseri" olduğunu, yaklaşık 666 km.'lik çevresiyle Mısır'ın deniz kıyısına uzunluk bakımından yaklaştığını" anlatır. Bugünkü ölçülerle ele alındığı takdirde Herodotus'un gölünün 640

km.lik bir çevresinin olmuş olması gerekir. Avrupa'nın büyük göllerinden Konstans'ın çevre uzunluğu 259 km., yüzölçümü ise 538,5 km. karedir. Bu durumda, Herodotus'un Moeris Gölünün çevresinin Konstans Gölününkinin iki katından fazla olduğu anlaşılıyor.

Herodotus'un, Mısır hakkındaki abartılı rakamlara kanmış olması mümkün. Bir başka olasılık da rakamların Mısır dilinden Yunancaya yanlış çevrilmiş olması. Rakamlar bir yana, anlatılara göre Labirent Piramitle birlikte gölün kıyısındaymış. Çünkü Strabon da "Möris'in Gölü"nün büyüklüğünü vurguluyor. Herhalde kendisi de orada olmuş olacak ki, "Çok saygın bir kişi olan konukçumuz da bizimle göl kenarına gitti," diyordu. Ayrıca, bir rahip de göl kıyısında uyuklayan bir timsahı Strabon'la konukçunun yanında beslemişti.

Sicilyalı Diodor da ilk kitabının 51. bölümünde yapay gölü ele almıştı:

"Adı geçen Kral'dan on kuşak sonra Möris Mısır'ın yönetimini eline aldı ve Memfis'de kuzey dehlizlerini inşa ettirdi... Ayrıca, kentin dışında son derece yararlı ve inanılmaz büyüklükte bir göl kazdırdı. Çevresinin yaklaşık 666 km., bazı yerlerindeki derinliğinin de elli kulaç olması gerekir. Artık kaç bin insanın kaç yıl bu işte çalıştığını sormak gereksiz."

Bundan sonraki bölümlerde Diodor, aynen Herodotus gibi, göle akan su akışının dev savaklar tarafından düzenlendiğini, bunların, Nil'deki su düzeyine göre açılıp kapandıklarını doğrular.

Labirent, piramit ve göl birbiriyle bağlantılıdır. Jeologlara bakılırsa, Hawara piramitinin yakınında hiçbir zaman bir göl olmamıştır. Bunun, topraktaki rüsuptan saptanması mümkündür. Göl ayrıca başka iki nedenden dolayı da Hawara bölgesine uymamaktadır. III. Amenemhet'in piramiti yüzbinlerce çamur tuğlasından oluşmaktadır. Çamurla su bağdaşamazlar. Piramitin te-

meli kısa zamanda yumuşamış olurdu. Lepsius'un anlatıp durduğu odalar, su geçirmez hale getirilmiş olmadıkları takdirde, yeraltı suyunun baskınına uğramış olurlardı. Oysa Hawara'da su geçirmez yalıtım duvarlarından hiçbir ize rastlanmamıştır.

Sığ Karun Gölü bugün El-Fayum kentinin yirmi beş kilometre kuzeybatısında bulunuyor. Ancak bu göl, kesinlikle antik tarihçilerin Moeris Gölü olamaz. Yalnızca Hawara piramitine kuş uçuşuyla kırk kilometre uzaklıkta olduğu için değil, aynı zamanda doğal bir göl olduğu ve yapay su kanallarıyla beslenmediği için. Üç yanı güneşin kavurduğu bir çölle, dördüncü yanı ise zayıf bir bitki örtüsü ve birkaç turistik otelle çevrili olan Karun Gölü, deniz yüzeyinden de daha aşağıdadır. Lepsius bile bunu doğrulamıştı:

"NiPin kabarık zamanlarında ve daha bol su aldığı dönemlerde bu göl kabarmaktadır. Ancak, içine akan suların bir damlasını bile dışarıya akıtamayacak kadar derinde yer almaktadır. Bu suların tekrar ovaya dönebilmesi için, bütün eyaletin sular altında kalması gerekirdi... Birket el Korn'un (Karun Gölü) su yüzeyi, şimdi kanalın içine su akıttığı noktadan yetmiş ayak daha derindedir ve hiçbir zaman çok daha fazla yükseğe çıkmamıştır. Kıyılarında görülen eski tapınak kalıntıları bunu kanıtlamaktadır. Labirent'in ve bugünkü adı Medinet el Faium olan başkent Arsinoe'nin kıyılarında yer almış olduğu savı da gerçeğe aykırıdır."

Lepsius buna rağmen Labirent'in sözüm ona mevkiinde İsrar etmeyi sürdürdü. Üç çalışma arkadaşıyla birlikte bir bendin kalıntılarını incelemiş, bu kalıntıların, yapay olarak oluşturulmuş Moeris Gölü için yapılan bir dolgu olabileceğini ileri sürmüştü. Lepsius, bir ara Herodotus'un, Moeris Gölü sularının arasından yükseldiğini gördüğü iki piramit olduğu sanılan iki yapının kalıntılarını da incelemişti. Ancak, yapılan kazıdan sonra gerçeğe boyun eğerek, "Hiç değilse gölün içinde olmadıkları saptanmış oldu...." diye itiraf etmişti.

Lepsius gibi Labirent'i el çabukluğu marifetle Hawara'ya nakletmekle meşgul olanların, Herodotus'la başkalarının mesafeyle ilgili verilerine ayaklarının dolaşması gerekirdi. Sicilyalı Diodor, Kral Moeris'in yapay gölü "Memfis kentinin yaklaşık 55 km. yukarısında kazdırdığını" yazıyordu. Burası, yaklaşık olarak Dahşur'un hizası ya da Hawara'nin kuş uçuşuyla yetmiş kilometre kuzey doğusu olurdu. Strabon, gölü, denizle kıyaslanabilecek kumsalları olan dev bir su örtüsü olarak tanımlamıştır. Herodotus da 2. kitabının 4. bölümünde aşağıdakileri belirtmiştir:

"Moeris Gölü'nün kuzeyindeki şimdiki bölge o zamanlar suyun içinde yer almıyordu. Şimdi ise Moeris Gölü'ne gitmek için Nil'in kaynağı yönünde yedi gün yolculuk etmek gerekir."

Tarih yazarlığının babası Çiçeron da son bir coğrafî uyanda bulunmaktadır:

"Yerliler, gölün, yerin altından Libya Çölüne doğru suyunu akıttığını anlatıyorlar. Bu akım Memfis'in yukarısındaki dağlar boyunca batıya doğru uzanır."

"İnsanları yanıltan nesneler değil, nesneler hakkındaki görüşlerdir." (Evripides, Yunan trajedi yazarı, İ.Ö. 480-407).

Yerinde Denetim

Boynumda fotoğraf makinem asılı olduğu halde otelden çıktığımı gören taksi şoförü kahkahayı bastı. Aynı sürücüyle geçmiş günlerde de sağa, sola gittiğim için birbirimizi tanıyorduk. Eski bir Amerikan modeli olan siyah arabası oldukça iyi durumdaydı, bunun ise göz açıp kapayana kadar caddelerden çöl patikalarına ve tarla yollarına çıkılan Mısır'da yabana atılamayacak bir avantaj olduğuna emin olabilirsiniz. Adı Kemal olan şoförüm, Kahire Üniversitesinde dört yıl süreyle ejiptoloji okumuş-

tu. Şimdi, akademik bir büro işinden daha fazla para getirdiği için turistleri dolaştırıyordu. Zararsız İngilizce konuşuyor, fazla yılışık hatıra eşyası satıcılarını da benden uzak tutmayı başarıyordu. Çoğu rehberlerin ve satıcıların çok iyi tanıştıkları, şoförün de kârlı bir alışverişten payını aldığı bilindiğine göre, bu, yabana atılır bir iyilik değildi.

Klakson çalan ve boğucu kokular yayan taşıtların doldurduğu anacaddeden Gize yönünde yol alıyor, büyük piramitlerin yanından geçiyor, güney batıya doğru çölün içinde ilerliyorduk. Fayum Vahasına giden cetvelle çizilmiş kadar düzgün yol asfaltlanmıştır. Koyu gri renkli şeridin sağında ve solunda tek tek otomobiller paslanıyor, parçaları sökülmüş otobüslerle kamyonların iskeletleri kumun içinde ürkütücü gölgelerini düşmüyorlardı. Yenen taraf daima zaman oluyor.

Kemal, "Oralarda ne arıyorsunuz?" diye sormuştu.

"Hawara yakınındaki 3. Amenemhet'in piramitine gitmek istiyorum. Hepsi bu."

Kemal bir uzman tavrıyla, "İnanın, yorgunluğa değmez," demişti. "Orada dikkati çekecek bir şey yok. Kurutulmuş tuğlalardan başka..."

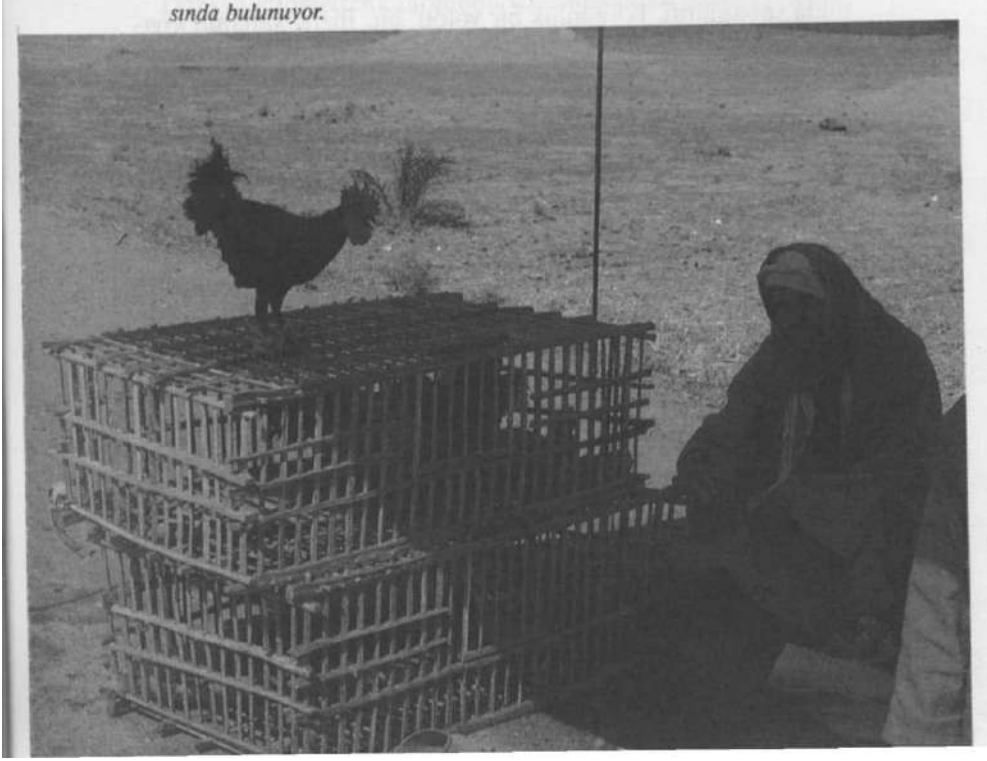
"Biliyorum - ama ben yine oraya gitmek istiyorum!"

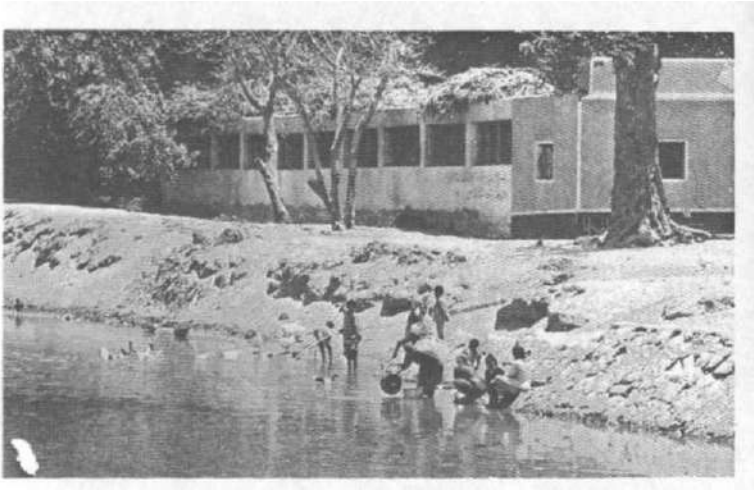
Kemal yine güldü. "Affedersiniz ama, dünyadan haberiniz yok sizin. Hiçbir Mısırlı Hawara piramitini ziyaret etmeyi aklından geçirmez."

Fayum için "vaha" sözcüğünü kullanmak gerçekte yanlış, çünkü "vaha" Bahr-Yusuf kanalı aracılığıyla tamamen Nil Nehrine bağımlı. Dört bin kilometre karelik koca "vaha" kendi suyunu üretmez. Ben yine de vaha sözünü kullanıyorum. Nerede olursa olsun su bir çölde daima vaha demektir, kaynağının neresi olduğu hiç önemli değildir. Bir an boyu Herodotus aklımdan geçti. Herodotus, Gize ile Hawara arasındaki yolculuğu yalnız deve sır-

Firavun IV. Tutmosis'in rüyasını anlatan dikili taş Gize Sfenksi'nin pençeleri arasında bulunuyor.

Çocuklar bugün hâlâ sularına bilharzioz bulaşmış kanallarda yüzüyorlar.

tında yapabilirdi. İki günlük bir yoldu, bu. Bizler vahanın kıyısına iki saatte ulaştık. Motorize develerden Tanrı razı olsun!

Çepeçevre çölle sarılmış bereketli Fayum bölgesi toplam 1298 kilometre uzunluğunda 324 kanalla sulanır. Buna, resmî bildirilere göre fazladan 964 kilometre uzunluğundaki 222 su yolunu eklemek gerekir.

Otomobilin radyosundan bir dua sesi yükseldi. Kemal, direksiyonda olmasına rağmen, üç kez eğildi. "Söz konusu olan su," diye açıkladı sonradan. "Sünnilerin en saygın kişisi El-Ezher, iman sahiplerinden Tann'ya su için yakarmalarını istemişti. 1988 yazı Habeşistan yaylasındaki yedinci kurak yıldı. Yağmur olmayınca Nil'in suyu olmayacaktı, NiPin suyu olmayınca kanallar çamurlanacak, kanallardan su gelmeyince tarlalardan ürün alınamayacaktı.

"İyi ama Mısır'ın Assuan'daki Nasır barajı var. Barajın Nil-in suyunu ayarladığını sanırdım," diyecek oldum. Kemal yine güldü. Zaten hep gülerdi, ama bu defa bilgisizliğime gülüyordu.

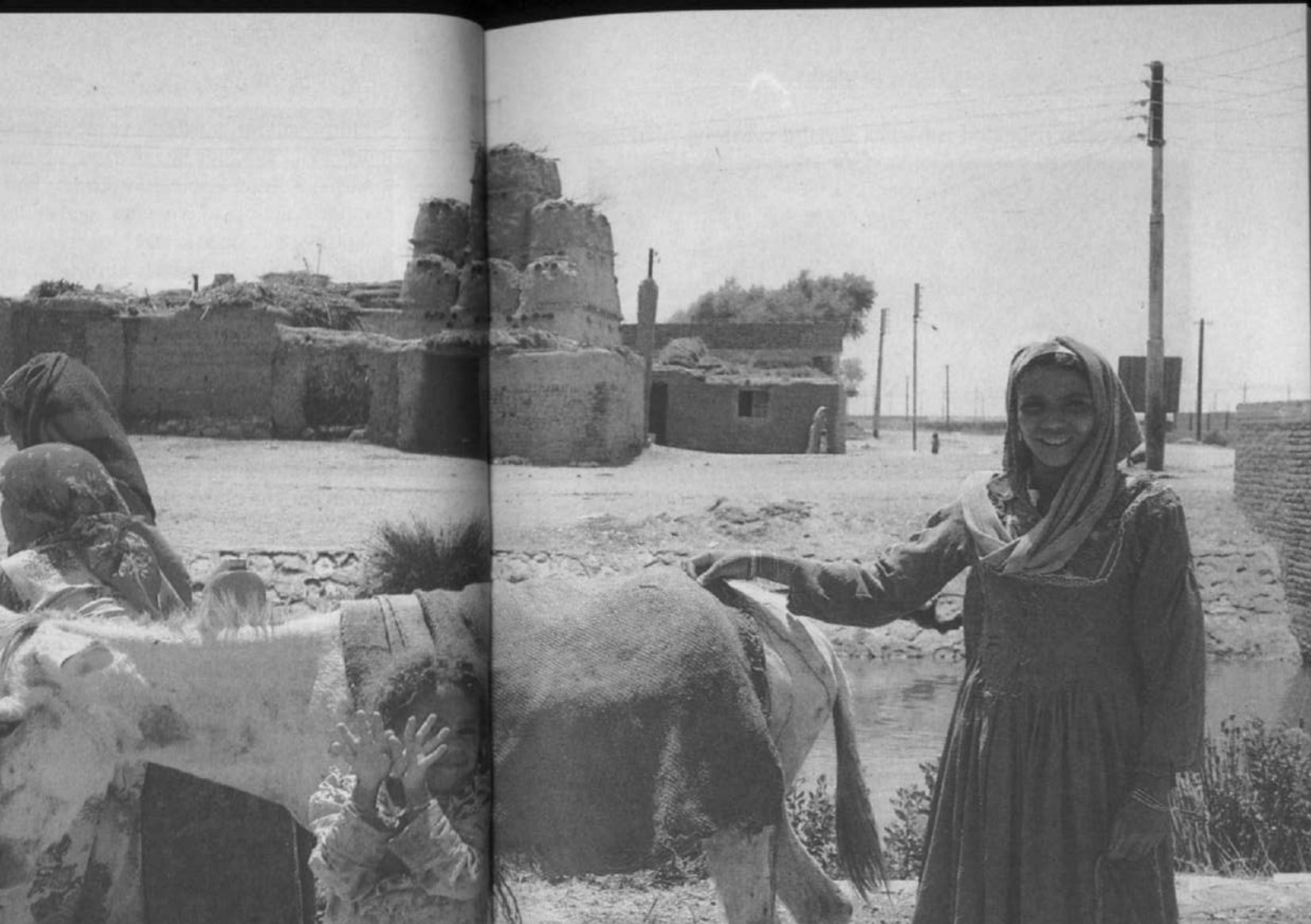
"Barajın suları son yıllarda yirmi beş metre kadar alçaldı. Önümüzdeki iki ay içinde Sudan'da veya Habeşistan'da yağmur yağmadığı takdirde, türbinlerin durdurulması gerekecek. Elektrik akımına bağlı olan her şeyin o zaman vay haline! Ayrıca, dereden farksız bir Nil, sağındaki ve solundaki kıyılarda bulunan kanalları besleyemez. Tarlalar kururlar. Bunun, 53 milyon Mısırlı için ne demek olduğunu biliyor musunuz?" dedi.

Bunu tahmin edebiliyordum. Bütün ülke, insanlığın başlangıcından beri bir tek su kaynağına bağımlı. Bugün için 2,6 milyon hektar tarla sulanmakta, bu işlem de yılda 49,5 milyar metre küp su yutmaktadır. Buna yıllık 3,5 milyar metre küplük bir içme suyu tüketimi eklenebilir. Herodotus'un Moeris Gölünü kazdıran 10. firavun her kim olursa olsun, çok ileri görüşlü bir hükümdar olmuş olsa gerek.

Doksan kilometrelik otomobil yolculuğundan sonra yol kenarında ilk yeşillik gözüktü. Burada türlü satıcılar mevzilenmişlerdi. Bize el, kol salladılar, gül buketleri uzattılar, çelenk gibi örülmüş soğanları ve canlı hindileri bize satmaya kalkıştılar. İlk virajdan sonra ilk kanal karşımıza çıktı. Sürünür gibi tembel tembel akan çorba görünüşlü suyun içinde çocuklar neşeyle oynaşıyordu. Arabayı durdurttum. Kemal artık gülmüyordu. Yüzüne küskün bir anlam gelmişti.

"Bilharziot mu?" diye sordum. Evet gibilerden başını eğdi.

Kanallara bilharzioz bulaşmıştı. Bunlar, adlarını Alman doktoru Theodor Bilharz'dan (1825-1862) alan mikroskopik kurtçuklardır. Deriden kan dolaşımına geçen asalakları Dr. Bilharz keşfetmişti. Bunlar karaciğerde çoğalıyor, karaciğer, barsak ve cinsiyet organı hastalıklarına yol açıyorlardı. Geçmiş günlerde bunun sonucu mutlaka ölümdü. Bugün bilharzioz'a karşı ilâçlar vardır. Mısır hükümeti bu sinsi hastalığa karşı dünya sağlık örgütüyle işbirliği halinde yıllardan beri büyük bir mücadele sürdürmektedir. Kurtçuklar, kanalların çamurlu kıyılarında suyun

hemen hemen tamamen durağan olduğu yerlerde patlama hızıyla çoğalmaktadır.

"Çocukların burada yıkanmalarına niçin izin veriyorlar?" diye sordum.

Kemal çaresizlik içinde başını salladı. "Televizyonda, radyoda, okullarda, hattâ çizgi roman kitapçıklarında aydınlatma kampanyaları yer alıyor. Köylüler buna rağmen tehlikeyi görmek istemiyorlar. Onlar sadece Tann'ya güveniyorlar."

Yılın bütün günlerini o sıcak ve yassı tarlalarda geçiren köylüler, Allah korkusu nedir bilen, dürüst ve kanaatkar insanlardır. Pamuk ekilir, mevsiminde fasulye, mısır, pirinç, hıyar, patates soğan, sarmısak, karnabahar ve karpuz ürünleri alınır. Tarım makinelerini hemen hiç göremezsiniz. Kadınlarla çocukların yere eğilmiş sırtları daha değerlidir. Palmiye grupları gölge verir. Pal-

miyelerin, gövdeden liflerine kadar her bölümleri değerlendirilir. Kerpiç kulübelerin önünde hasır sepetler ören kadınların oturduğunu görürsünüz, başka kadınlar da çanak, çömlek, lambalar ve heykelcikler yaparlar. Körpe çocuk elleri bu ürünleri göz alıcı renklere boyar. Zaman burada durmuştur.

Kemal ilerisini işaret itti. "Orası vahanın başkenti el Medinadır. Buraya artık daha çok Fayum denilmektedir. Eskiden de Timsah Kenti diye anıldığı söylenir."

"Söylenir de ne demek?"

Kemal yine güldü. Çamurlu sularda yıkanan çocuklar unutulmuştu, bilharzioz unutulmuştu. "Evet, buraya bir zamanlar Timsah Kenti denildiği kesin. Ancak, herkes, Timsah Kenti diye antik yazarların sözünü ettiği yeri: Moeris Gölü kıyısındaki Timsah Kenti'ni kasteder."

"Peki, bu doğru değil midir?"

Arkeoloji alanında bilgi sahibi taksi şoförüm omuzlarını silkti ve şakacı bir sırıtışla dudaklarının köşelerini kıvırdı. "Eski Mısır'da çeşitli timsah kentleri vardı ve Nil Deltasından başlayarak Assuan'a kadar uzanan topraklardaki her büyükçe tapınakta timsah şu ya da bu şekli ululanırdı. Burada Fayum'da ise her köyün bir timsah merkezi vardı. Herodotus'un sözünü ettiği Timsah Kenti'nin hangisi olduğunu ise saptamak zordur."

"Bu, işi hiç de kolaylaştırmıyor," diye düşündüm.

İnsan kalabalıklarının arasında ağır ağır kavisler çevirerek develerle yüklü bir kamyona yetiştik. Hayvanların da hayatı kolaylaştı denebilir!

Kentin orta yerinde akan bir kanalda dev boyutlu dört kahve rengi su dolabı tembel tembel dönüyordu. Yüz bin ruh, gözle görülmeyen kırbaçlar altında inlermiş gibi gıcırdıyor, çatırdıyor, feryat ediyordu su dolapları. Çarklar hiç aralıksız dönerler. Hayatım boyunca tanığı olduğum biricik devridaim makinesidir on-

lar. Fayum vahasında bunlara benzer yaklaşık iki yüz su dolabı olduğunu öğrendim. Su bu çarklar aracılığıyla çeşitli kanallara sevkedilir, başka bir düzeye yükseltilir ve bütün bunlar elektrik akımı ya da herhangi yapay enerji katkısı olmadan olagelir. Suyun akımı biricik enerji kaynağıdır. Olağanüstü bir sanat becerisi sergileyen görkemli çarklara, her dönüşte suya dalan geniş ve basit kürekler takılmıştır. Çarkın akıntıya bağlı olarak dönmesi gerekir. Her çarka, küreklerin yanısıra, suya dalışlarda suyla dolan ve her dönüşte bu suyu daha yüksek düzeydeki kanala sevkeden birkaç kepçe monte edilmiştir. Bu sürekli su asansörünün en büyük yüksekliği çarkın daire çehresine bağlıdır. İnsanın mucit tarafının, bundan binlerce yıl önce neler aklettiğini görüp de şaşmamak elde değildir.

Güney doğu yönünde yaklaşık on kilometre sonra, Hawara köycüğünün hemen arkasında III. Amenemhet'in piramitinin kurşuni renkli kitlesi yükselir. Burs sı uzaktan bana, ters dönmüş ve tepesi yassılmış bir pudingi hatırlattı. Buraya önyargılarla gelmemiştim. Piramitin çevresinde ep küçük bir labirent belirtisi gözükmüş olsa sevinçten zıp zıp zıplardım. Öyleyken, biz gelince yalnız bir polisin birden uykusundan uyandığı barınağın yerinde siyah çerçeveli bir levha dikkati çekiyordu. Bunun üstünde "Labirent" ve "305 X244 m/3000 oda" diye yazılıydı. Ne çare ki "3000 oda"dan görünürde hiçbir iz yoktu.

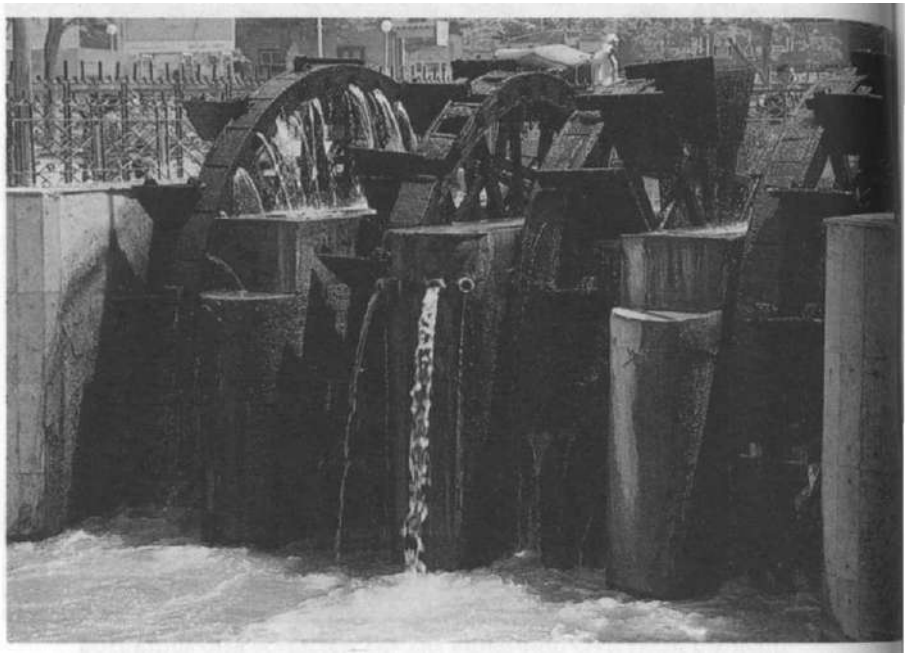
Birkaç saat etrafta arandım, Ptolemaios ve Roma dönemlerinden kalma küçük duvarların üstüne tırmandım, kalem fenerimin ışığını oyukların ve kuyuların içine tuttum, "kabartmalarla dolu duvarlar" (Herodotus) aradım. Fakat, eski tapınakları tek anımsatan tek tük kızılımsı Assuan graniti parçalarıydı. "Olağanüstü büyüklükte taştan levhalar"dan (Strabon) en küçük bir kalıntı, "dev siyenit bloklarından (Plinius), "insanüstü bir eserden (Herodotus) hiçbir iz yoktu.

Piramitin güney batı ucunda basamakları tek tek aşarak yukarı tırmandım. Gri-siyah çamur tuğlalarının arasında olağanüstü

Kamyonlarda nakledilen develer! Hayvanların da hayalı kolaylaştı.

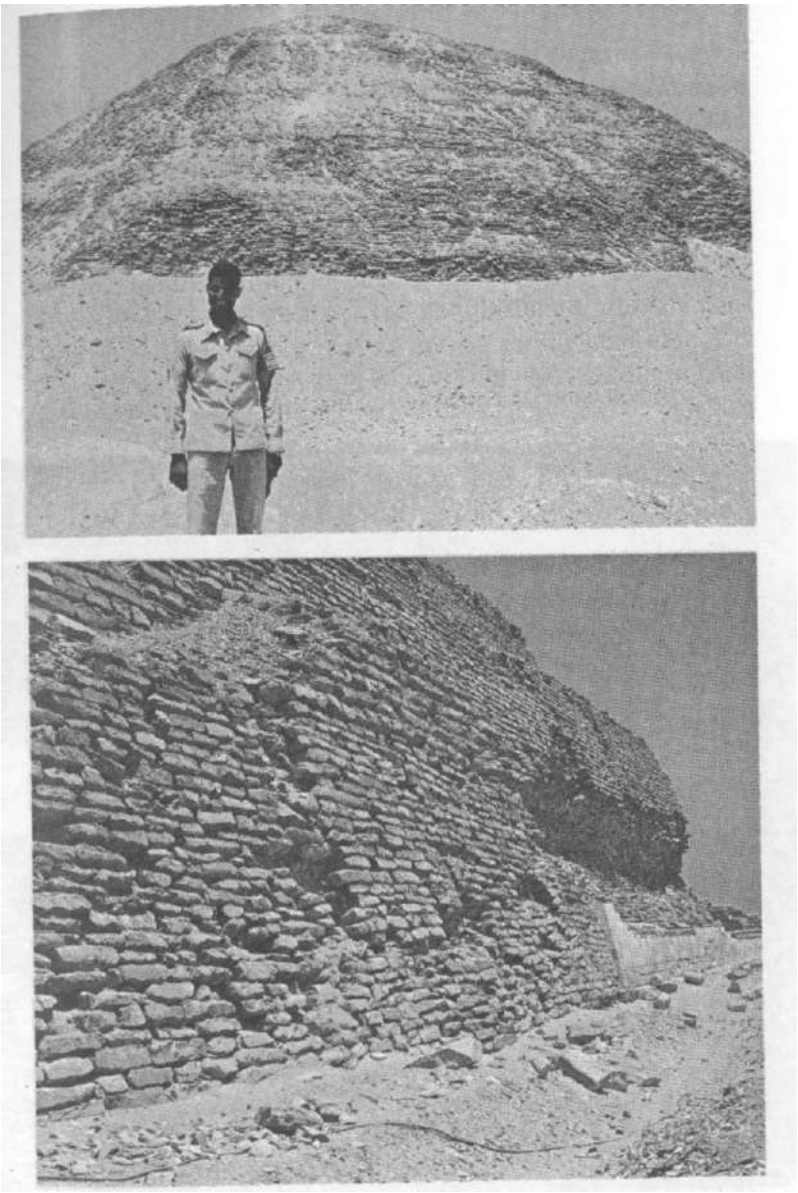
bir şeyi, belki de Herodotus'un zamanında "dev figürler"in yükünü taşımış olan piramit içine oyulmuş (Herodotus) bir granit çıkıntısı arıyordum. Ama aradıklarımın hiçbirinden eser yoktu. Piramit kısmen tahrip edilmiş, çevrenin insanları yapı malzemesinden evlerinin yapımında yararlanmışlardı. Yapının sivri tepesi tamamen yokolmuştu, tepede bir çadır bile kurmak kabildi. Bu piramitin zamanında kireç taşından bir üst kaplaması vardı - ama bundan en küçük bir kırıntı bile günümüze ulaşamamıştır. Çamur tuğlalarından yapılma dağın yüzeyinde yağmur izleri oyulmuş, yaklaşık elli santim uzunluğundaki tuğlaların büyük kısmı aşınmış, yıpranmıştır. Bu yapı malzemesinin hammaddesi bir zamanlar tahtaların arası sıkıştırılmış ve havada kurumaya

Bu su dolapları çok, çok eski zamanlardan beri dönmeyi sürdürüyorlar, devridaim makinesinin simgeleri.

bırakılmıştı. Bunun sonucu olarak tuğlalar gözeneklidir ve içlerine tek tek saman çöpleri, kurumuş otlar ve minik taşlar karışmıştır.

Geçmişin hiçbir Mısırlı Mikelanj'ı bu tuğlaların içine o "dev figürler"i oymuş olamaz, hiçbir çamur tuğla o devlerin ağırlığını taşıyamazdı. Bu iddianın karşıtları, dev figürlerin çoktandır yerlerinden kopup devrildiklerini, "kabartmalarla kaplı duvarların ise aradan geçen binlerce yıl boyunca ufalandığını ileri sürebilirler. Bu çözülme niçin burada Hawara piramitinde ve "sözüm ona" Labirent'te olagelsin? Mısır'ın başka yerlerinde nice firavunların kırık heykelleri bulundu, bu ülkenin her yıl milyon-

Firavun III. Amenemhet'in Hawara'da çamur tuğlalarından yapılmış piramiti.

larca turisti mıknatıs gibi çeken olağanüstü tapınaklarındaki "kabartmalarla dolu duvarlar" da havada eriyip yokolmadı. Labirent hakkında hiç değilse Herodotus'un zamanında var olduğu biliniyor. Şu halde, "olağanüstü büyüklükte" taş levhalarından parçaların ortalarda bulunması gerekir. Oysa ne gezer!

Seksen beş metre yüksekliğindeki piramitin görünümü de cesaret kırıcıdır. Bunun altında birkaç küçük duvar ve kum tepeciği, arkasında yüksek gerilim hatları ve bütün bölgeyi diyagonal doğrultuda kesen bir kanal, geri planda ise ekili tarlalar görülüyor.

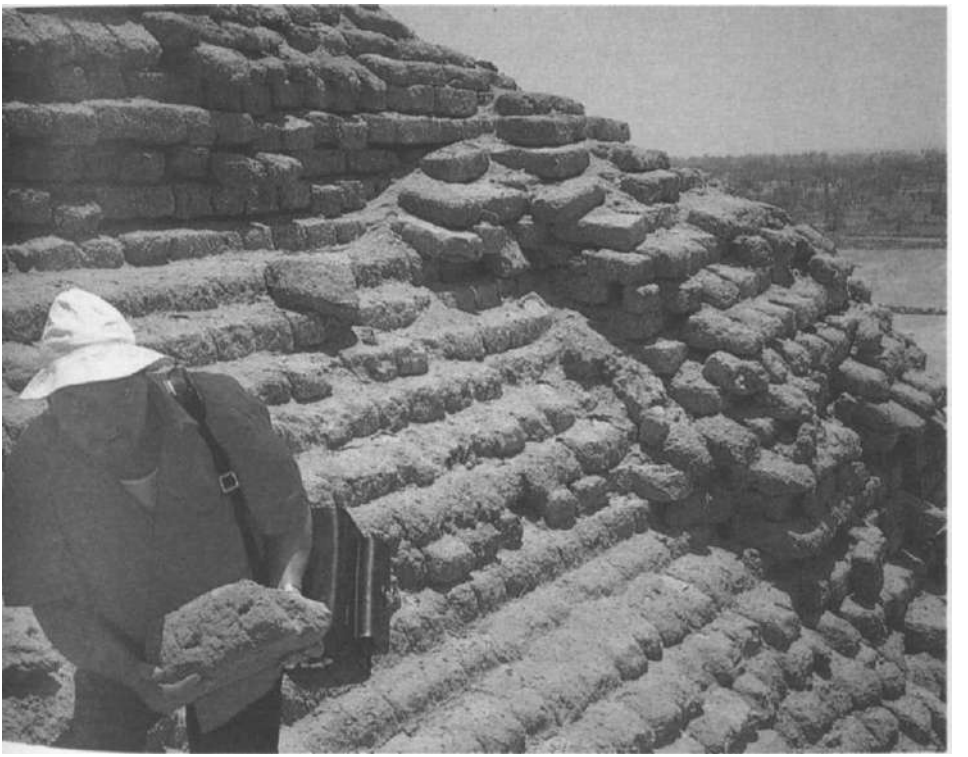
Acaba bu zavallı cüruf yığını mı göklere çıkarılan labirentten geriye kalanlar?

Kemal, molozların arasında bir ölü kafası bulmuştu. Polis kafatasını küçük bir duvara tosladı. Bomboş iskelet göz oyuklarına bakarken, ölen kişinin Strabon'a ya da Herodotus'a rastlamış olabileceğini düşünüyordum. Ölüler konuşabilmiş olsalardı, ben de bu kafatasına o eşsiz Labirent'in nerede kaldığını sorardım. Kemal kahkahalarla gülüyordu. Kafatası ve eski Mısır'ın bütün tanrıları da ona katılıyorlarmış gibi geldi bana.

Labirent Niyetine Bir Moloz Yığını

1888 yılında, yani Richard Lepsius'dan kırk beş yıl sonra, İngiliz arkeologu Sir Flinders Pétrie burada bulunmuştu. Pétrie, Lepsius'un gün ışığına çıkarttığı odalann, "Labirent'i tahrip edenlerin barındıkları Roma döneminden kalma barınaklar" olduğunu saptadı. İngiliz arkeolog, Labirent'in yerle bir olduğunu ve ancak bir çukurun içindeki bazı ufantıların yerini gösterdiğini ileri sürüyordu. Sir Pétrie, "Birkaç ufantıdan yola çıkarak bir şeyi ortaya koymak çok zor," diyordu. Keşke bunu söylemekle kalsaydı! Çünkü onun birçok odalı ve sütunlu Labirent

tanımı da Lepsius'unki kadar eski tarihçilerin anlattıklarına uymamaktadır. Flinders Petrie'de tapınaklar ve sütunlu salonlar düz hat üstünde yan yana dizilidir. Oysa Strabon, "iç içe geçmiş dönemeçli yollardan" söz ederek, buralara girenin yanında bir rehber olmadan çıkış yolunu bulmasının olanaksız olacağını belirtmişti. Plinius da "çözülmemecesine girift olmuş geçitler"den söz ediyordu. Sir Flinders Petrie'nin, tanımını yaptığı Labirent'e giren ziyaretçilerin buradan çıkmakta niçin güçlükle karşılaşacaklarını anlamak zor. Buradaki yapılar düz bir hat üstünde asker gibi dizilmiş değiller mi? Petrie'nin planı, oldukça uzak mesafeden birbirinin karşısına dikilmiş çok sayıda tapınağı gösterir. Gör-

y.uıuun *birçok çamur* ***tuğlasını aşındırmış*** *bulunuyor.*

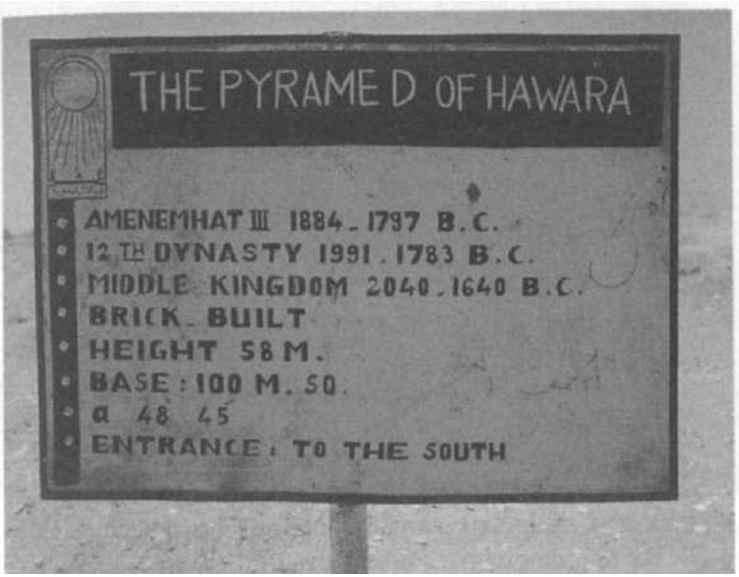
gü tanığı Herodotus, "birbirine bitişik denebilecek üstü örtülü avlular"dan söz etmişti. Pétrie, arazinin güneyinde ve batısında bir duvarın kalıntılarını buluyor, Herodotus ise "bütün Lebirent[1] in etrafını çeviren" tek bir duvar görüyor. Pétrie'nin duvar kalıntıları Herodotus'un çevre duvarı olamaz, aksi halde kuzeyde ve doğuda da temel kalıntılarına rastlanması gerekirdi. Petrienin Labirent planı sayısız çelişkilerle doludur. Bina kâh kare planlıdır, kâh dikdörtgen, kâh yuvarlak. Belli ki Pétrie de kendisinden önce Lepsius'un yaptığı gibi, tek tük ufantılardan yola çıkarak bir plan oluşturmaya çalışmıştı. Bu yöntemle hangi arkeolojik moloz yığını olsa bir Labirent'e dönüştürülebilir. Petrienin kazıları hiçbir sihirbazlığın Hawara'ya götüremediği Moeris gölünde ve tüm araştırmalara karşın bir türlü yerin altından çıkmayan bin beş yüz yeraltı odası tarafından bozguna uğratıldı.

"Her problemin basit, net ve de yanlış olan bir çözümü vardır." (Henry Luis Mencken, 1880-1956, Amerikalı yazar)

Peki, eski Mısır'ın Labirenti nerede kaldı? Herodotus'la ondan sonra gelenler bize yalan mı söylediler? Yoksa Herodotusun reklamını ettiği bu olağanüstü eser hiçbir zaman var olmadı mı? Ya da eski tarihçiler "Labirent" sözüyle başka bir şey mi kastediyorlardı? Herodotus'la kendisinden sonra gelenler öykülerini başka kaynaklardan çalan âdi fikir hırsızları mıydılar yoksa?

Labirent'le İlgili Karışıklıklar

Bugün Labirent adı altında insanlara yolunu şaşırtan geçitlerden örülü ve içinden çıkılması pek zor bir bahçe ya da mağara sistemi veya karmaşık merdivenlerden, sapaklı koridorlardan ve sayısız odalardan oluşturulmuş bir bina anlaşılmaktadır. Labirent mitosu çok, çok eskidir, taş devrine uzanacak kadar eskidir.

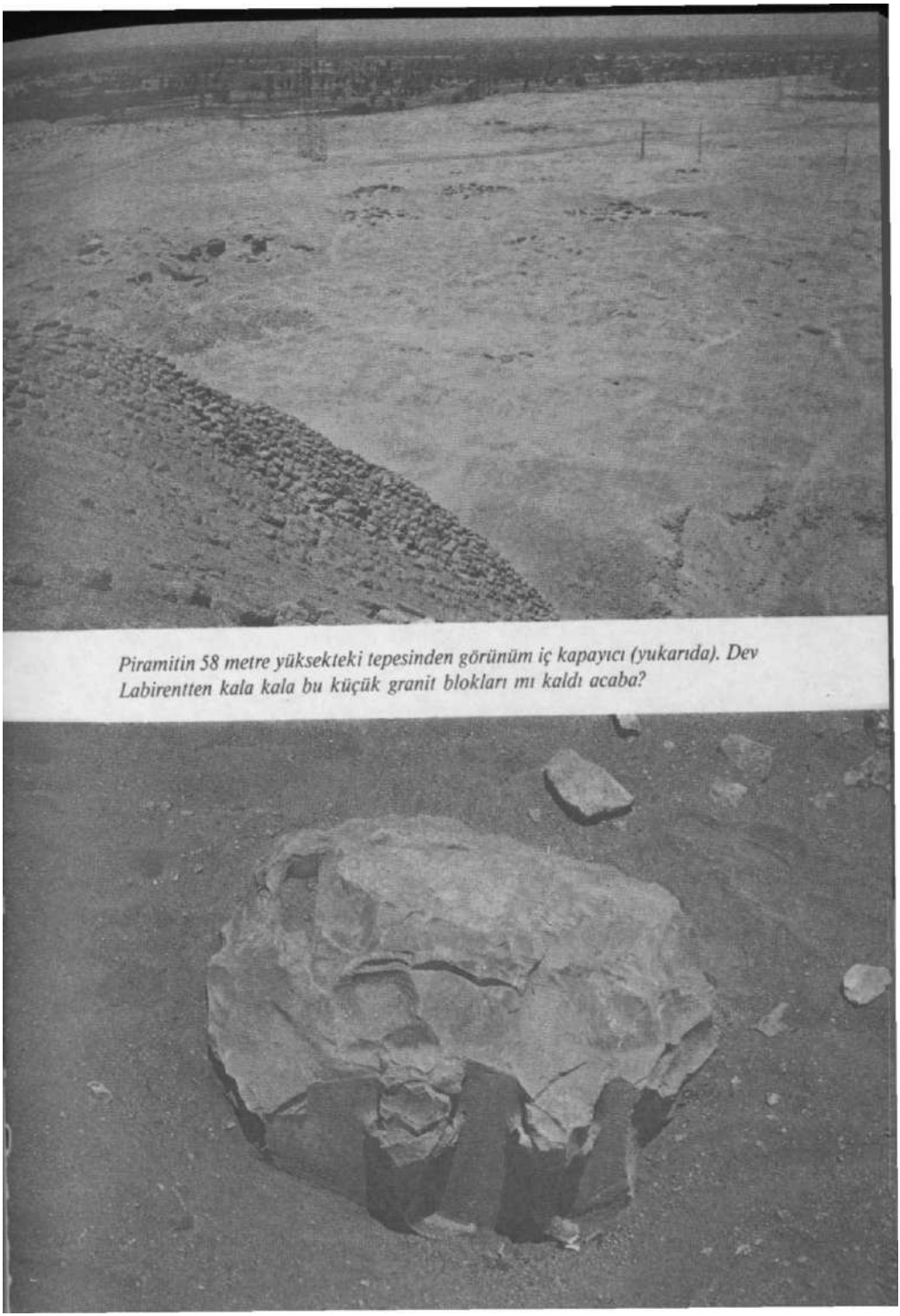
Kuzey Afrika'nın, Güney Fransa'nın, Girit'in, Malta'nın, hattâ Güney Hindistan'ın, İngiltere'nin, İskoçya'nın ve Birleşik Amerika'nın kaya ve mağara duvarlarının içine kazılmış labirent desenlerine rastlanmıştır. Demek oluyor ki bu tema daha tarih öncesinde bile evrenseldi. Daha sonraki dönemlere ait Yunan geometrik vazo resimlerindeki labirent motifleriyle Meksika ve Peru seramiklerindekiler şaşılacak bir benzerlik gösterirler. Bu evrensel uyumun nedenleri boşu boşuna aranmıştır. Arizona'daki Kuzey Amerika Indioları Avrupa'daki taş devri çağdaşlarıyla hiçbir bağlantı halinde olmamalarına rağmen, nasıl oluyor da taşın içine Labirent motifleri kazımışlardı? Yoksa Labirent'in ilk şekli insanoğlunun beyin kıvrımlarının gözleminden mi oluşmuştur? Yoksa bu insanlar, gri renkteki hücre kitlesindeki düşünceleri zaptetmeyi mi becermişlerdi? Sanırım, taş devri insanlarının beyinleri bugünkülerden çok daha az karmaşıktı.

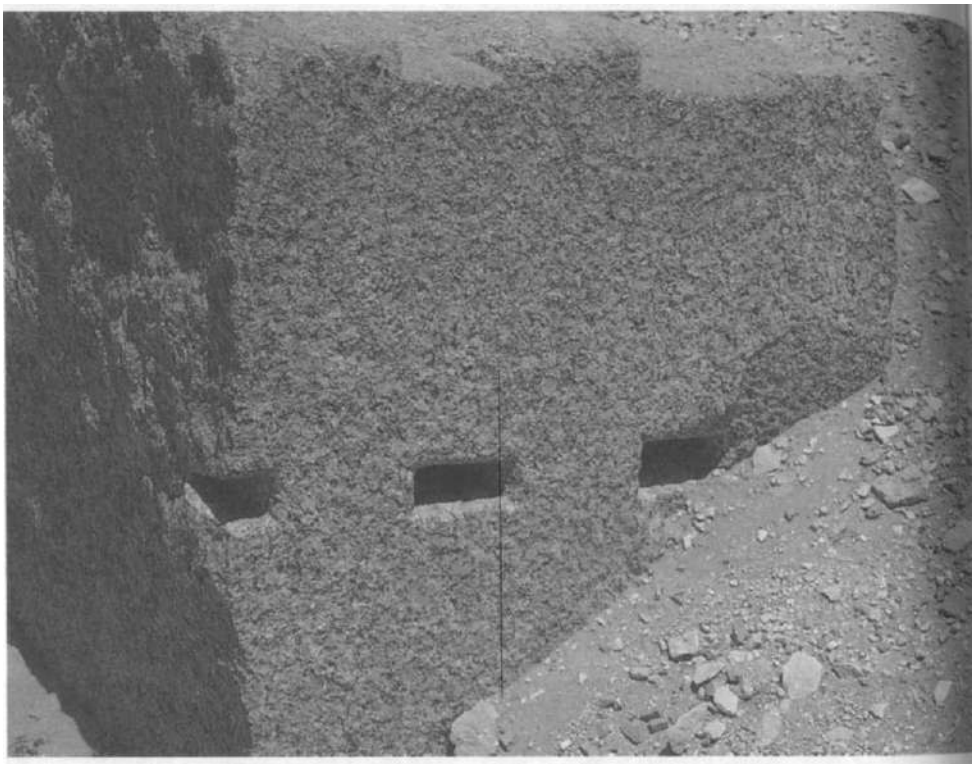
Motif arayışına çıkan araştırmacıları, günün birinde kumda bir ayak izine rastlayan kazazede Robinson'a benzetmemek elde değil. Bir iz insanı daima şüpheye düşürür. Labirent ise hiçbir yerinden kavranılamayan ve daima bir korku havası yaratan yüz dokunaçlı canavardan farksız. Yunan efsanesine bakılırsa, zanaatkar ve mucit Dedalos Girit adasının Knosos kentinde bir labirent inşa etmişti. Yardım görmeden içinden çıkılamayacak geçit yumağı, ilk zamanlar insan ve boğa karması olan canavar Minotoros için inşa edilmişti. Sicilyalı Diodor'la Kayüs Plinius Sekundus'un yazdıklarına göre, Girit'teki Labirent Mısır'daki orijinalin küçültülmüş bir kopyasıydı.

Girit'te kazılar yapan Sir Arthur Evans, labirentin kalıntılarına rastlayamamıştı. Bu gerçek, arkeologları, "Labirent"le tek bir yapı yerine, tüm sokaklarıyla birlikte bir kentin kastedildiğini düşünmeye şevketti. Labirent mitosunu araştıran Jan Pieper bunu şöyle özetliyor:

"Labirent mitosunun tarihsel temelinin, tek bir dev yapı olmayıp, göçebe uluslara labirent gibi gözükecek ve hayallerinde,

Piramitin 58 metre yüksekteki tepesinden görünüm iç kapayıcı (yukarıda). Dev Labirentten kala kala bu küçük granit blokları mı kaldı acaba?

Bir başka pembe granit blokunun yakından görünüşü.

tam ortasına, insan yiyen boğa kafalı bir canavarı yerleştirecekleri, insanlarla kaynaşan kentlerden biri olduğunu kabul etmek için pek çok neden var..."

Bu görüş mantıklı gözükse de, bu anahtarla Labirentin kapıları açılamayacaktır. Şurası muhakkak ki, bütün kıtalardaki tarih öncesi sanatkârlar, çizimlerine örnek olarak alabilecekleri "insanlarla kaynaşan" kentler bilmiyorlardı.

"Hepimiz yanılıyoruz, ama herkes farklı biçimde yanılıyor" (Georg Christoph Lichtenberg, 1742-1799).

Antik Çağın Yalancıları mı?

Mısır'da herkesin farklı biçimde yanıldığı muhakkak, çünkü orada Labirent'e bizzat girdiklerini ileri süren görgü tanıkları seslerini duyuruyorlar. Herodotus, gözlemlerine dayanarak konuştuğunu tek bir sayfada, tam dört kez iddia ediyor. "Tarih yazarlarının babası" bu tek noktada bize niçin tam dört kez yalan söylesin? Başka konularda gerçeğe bağlı kalmamış mıydı? Hem Strabon 423 yıl sonra niçin Herodotus'un yalanlarını tazeleyecek ve kendininkilerle daha da zenginleştirecekti? "Saygın bir kişi" olan hancısı ve bir rahiple birlikte Moeris Gölü'nde timsahları beslediği de o takdirde başından büyük bir yalan olurdu. Ya Labirent'in ağzında eşit büyüklükte taşların bulunduğunu yazan Kayüs Plinius Sekundus? Birbirine kavuşan o geçitlerin başına yürümekten yorgun haldeyken geldiğini yazarak niçin aldatsın bizi? Ayrıca, "doksan basamakla" hiç var olmayan "dehlizlere" nasıl inecekti?

Ona inanıyorum. "Piramitlerin bile papucunu dama attıran" Labirent, "Moeris Gölü'nün biraz yukarısında" yer alıyordu (Herodotus). Çevresi 640 km. olan bir göl ortadan kaybolabilir mi? Daha önce de söylediğim gibi, Herodotus'un öne sürdüğü boyutlar abartılı olabilir, ama büyük bir göl dahi kısa zamanda buharlaşabilir. Assuan'daki Nasır baraj gölünün uzunluğu beş yüz kilometre. Sudan'la Etyopya'daki yedi yıl süreli kuraklık su yüzeyini yirmi beş metre düşürmeye yetti. Yedi yıldan uzun süren kuraklık dönemlerini dünyanın sonu sanarak histeriye kapılmamalıdır. Tevrat'ta bile Hazreti Yusuf'un aldığı önlemler sayesinde atlatılabilen Mısır'daki yedi kurak yıldan söz edilir.

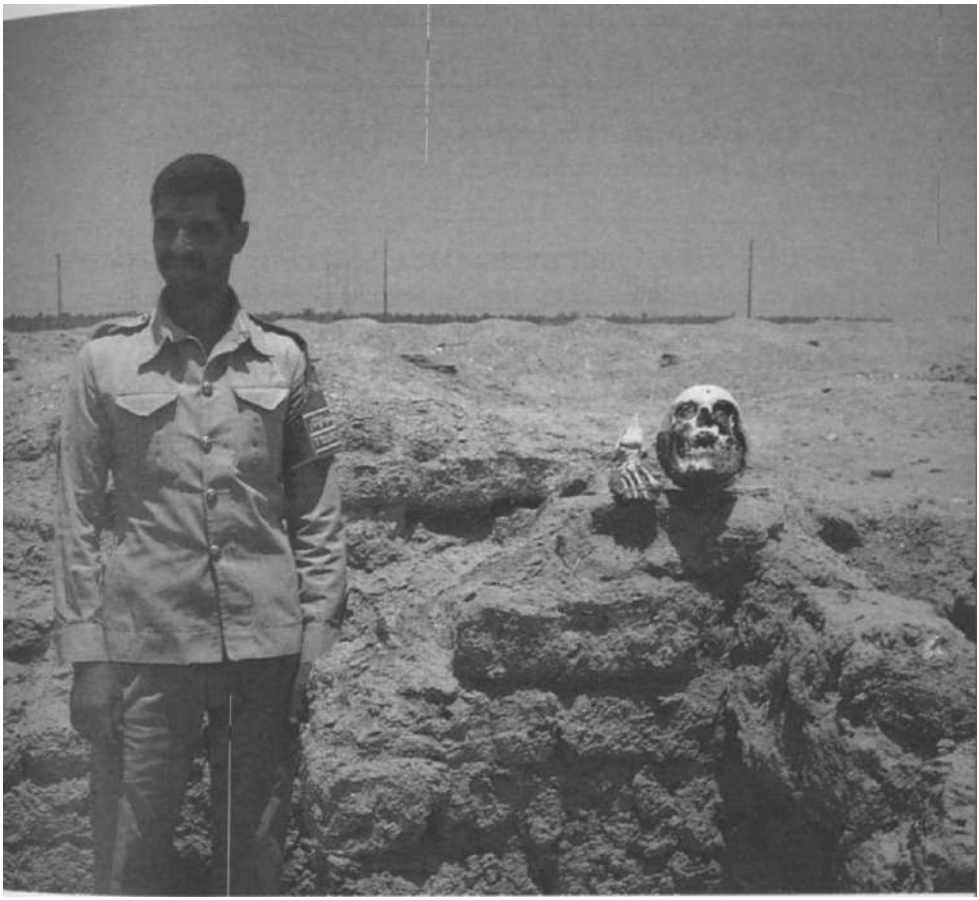
Herodotus'un Moeris Gölü bir kanal yoluyla Nil sularıyla besleniyordu. Nehir dereleştiği takdirde, kanal çamurlaşır ya da kumla dolar. Daha uzun süreli bir kuraklık döneminde Moeris Gölüne gelen suya geçit veren savaklar kapatılmış olabilir: hayatî

önem taşıyan suya Nil boyunca gereksinme duyulmuş olacaktır. Bu su sıkıntıları firavunların ülkesinde ender görülen hallerden değildi. Moeris Gölünde Nil'e su sevkedilmiş olması bile mümkündür. Ama sonra birden her şey değişti.

Moeris Gölü Herodotus'un çağında var olduğuna, 423 yıl sonra se Strabon gölün kıyılarında timsah besleyebildiğine göre, gölün yavaş yavaş kumla dolması Roma ve Hıristiyanlık dönemlerine rastlamış olsa gerek. O tarihte güçlü firavunlar imparatorluğu yıkılmış bulunuyordu. İleri görüşlü hiçbir hükümdar Moeris gölündeki kumların kürenmesi, kanalların taranması ve eski savakların yine işler hale getirilmesi emrini vermemişti. Strabon "Ceographika"nın 17. cildinde Mısır'da gemi trafiğine bile elverişli olan ve geniş bölgelere su sağlayan çeşitli kanallardan ve daha küçük göllerden bile söz eder. Bunlardan geriye ne kaldı?

Birkaç yıllık kuraklık ve birkaç yıllık uyuşukluk Moeris Gölü'nün buharlaşrnasıyla sonuçlandı. Sicilyalı Diodor, gölün kazılmasında kaç bin insanın kaç yıl çalıştırıldığı sorusunu ortaya atmıştı. Ama göl kumla dolmaya, kanallar da su özlemi duymaya başladıktan sonra, o binlerce insanı ve yeni bir karıncalar ordusunu güdecek ve yönetecek komut strüktürü artık yoktu. Son başlamıştı. Bu saptama yalnız Moeris Golüyle Labirent için değil, bütün Mısır için geçerli. Binlerce yıl boyunca bakım görmüş tapınak kentler boşaldı, dev piramitler ve Gize'nin azametli Sfenksi kumlar tarafından yutuldu. Günümüzdeki kazılar bunu doğruluyor.

Kum, yalnız her şeyi yutan bir canavar değildir, aynı zamanda bir koruyucudur da. Duvarları görkemli kabartmalarla bezeli, bin beş yüz yeraltı odalı ve belki de on iki efsanevi firavunun mezarlarının da bulunduğu Herodotus'un Labirenti belki de günümüzün bir Heinrich Schliemann'ını bekliyor. Eski tarihçilerin verdikleri ipuçları sayesinde yerinin saptanması şansları da zayıf sayılmaz. Herodotus ve arkadaşlarının dediklerinin bir sentezi yapılacak olursa, Labirent, "NiPin yukarı boylarına doğru

Bu kafatası bizimle gülmek istiyormuş gibime geldi.

yedi günlük yolda" ve "Libya yanında", "Memfis kentinin biraz yukarısında" ve "Moeris Gölüne sularını döken kanalın ağzında" olmalı. Bu gölün uzunluk ekseni kuzey/güney yönündeydi, kendisi ise Arsinoe bölgesindeydi. Son olarak, bu gölü besleyen kanal Nil'le bağlantılıydı ve savaklarla ayarlanıyordu.

Çok kolay, değil mi?

Son Şans

Küçük bir uçağa ya ***di.*** helikoptere binip daire ile çevrilmiş bölgenin yukarısında sabanın erken saatlerinde ve akşam vakti uçmalı.

Çevıe çizgileri gözle görülene kadar belki bir ay her gün bir Nil'in yukarı boylarına t ir de aşağısına uçmak gerekebilir. Hangi çevre çizgileri diye sormaya gerek var mı? Kanalındakiler tabiî! Hangi kanalınki? Labirejnt'in kıyısında bulunduğu kanal kuşkusuz. Ama kanal artık yok. İşte o yüzden ya...

Haviıdan çekilmiş resme dayanan arkeoloji bunu mümkün kılıyor. Kurumuş kanallar binlerce yıldan sonra en azından yer yer havadaı görülebiliyor. Örneğin, Memfis'in yukarılarında bir yerde Nil'den ayrılan bir kanal batı yönünde uzanmış olmalı. İzlediği yol araştırılabilir. Böyle bir kanal yoksa, kıyıları bugün bile yemyeşil olan eski Bahr-Yusuf su yolu geriye kalıyor. Havadan keşfedilen kanal, arazide son bulduğu noktaya kadar izlenecek. Moeris Gölü orada başlıyordu, Labirent de orada onu keşfedecek olanı bekliyor olmalı. Ama geride yalnız Bahr-Yusuf kanalı kaldıysa, eski gidiş yolunda çok, çok eski savak duvarlarının kalıntıları saptanmak gerekir. Bunlar da bizi doğru Labirent'e götürürler. Eski tarihçiler, orasının, kanalın göle ulaştığı yerde olduğu konusunda birleşmiyorlar mıydı?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADI OLMAYAN DÜNYA HARİKASI

"İnsanoğlu zamandan korkar, zaman piramitlerden korkar."

Mısır Atasözü

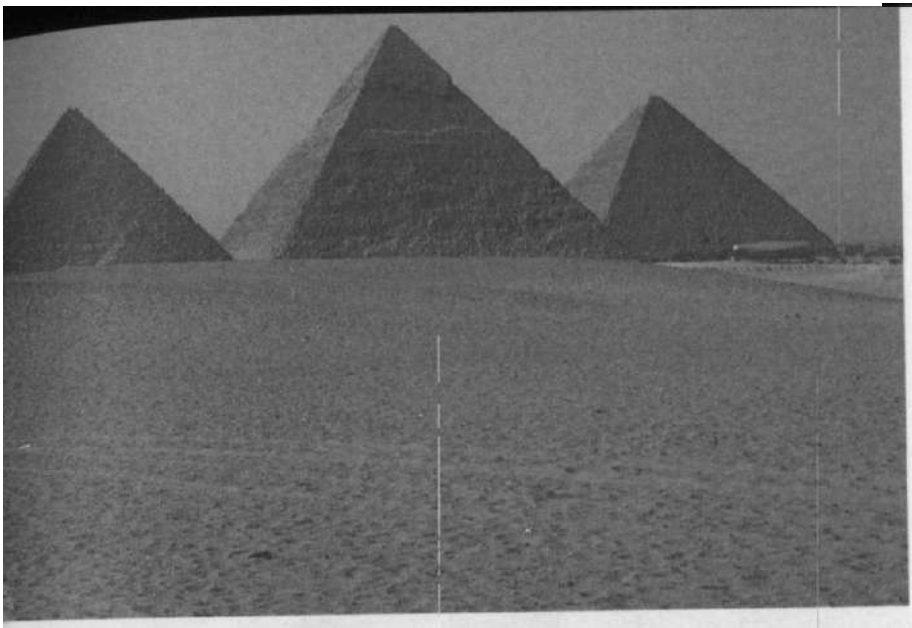
İ T TIYAR turşusu uçakların düşmesine, otomobil kazaları--TTna.savaşa ve kansere neden olur!' Bu şaşırtıcı haber "Journal for Irreproduçible Results"da (Yinelenemez Sonuçlar Gazetesi) 1982 yazında yayınlanarak bilim dünyasının sinirini bozmuştu. Oysa istatistik kanıtlar, çarpıcıydı. Bütün kanser kurbanlarının yüzde 99,7'si hayatlarının herhangi bir zamanında hıyar turşusu yemişlerdi. Bütün askerler hıyar turşusu yerler. Pilotlarla otomobil sürücülerinin yüzde 99,7'si de zaman zaman hıyar turşusunun tadını çıkarırlar[1]. Haber kuşkusui bir şakaydı. Zaten Birleşik Amerika'nın Illinois eyaletinde yayınlanan "Journal for Irreproduçible Results" yılda dört kez bilimsel çalışmaları parodilerle alaya alır. İstatistikler, yanlış bir soru dizimi ve çarpık bir yorumla tüm fikirlerin desteklenmesi mümkündür.

Bunu biz de komik bir soru dizimiyle bir kere deneyelim ve Mısırlıların soğan tüketimiyle piramit inşaatı arasında bir ilişki kuralım: büyük Gize piramiti oluşturulduğu sırada, Mısırlılar soğan ve turp yemeye bayılıyorlardı. Herodotus'dan öğrendiğimize göre, 100000 işçi 20 yıl boyunca görkemli yapının inşaatında Çalışmıştı. Bir tek işçinin günde yalnız bir tek 100 gramlık soğan yediğini varsayarsak, 100000 işçinin günde 10000 kilo soğan tüketmiş olmaları gerekir. Bu rakam, 10 günde 100000 kiloyu (100

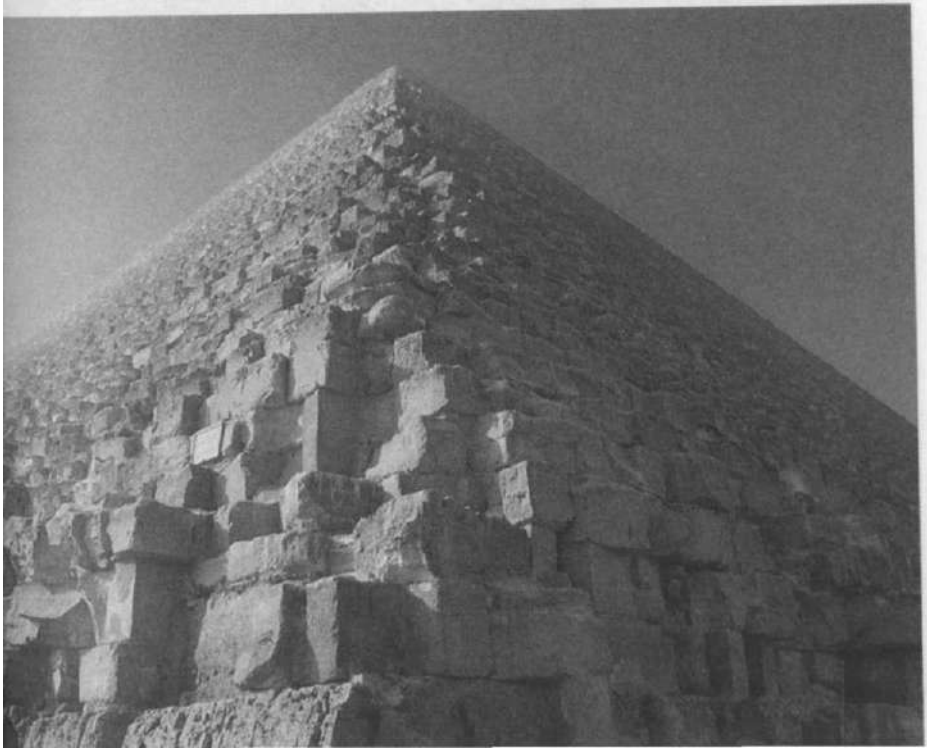
ton), ayda da 300 tonu bulur. İnşaat yerinde yılın yalnız altı ayında çalışıldığı takdirde, yalnız bu süre içinde 1800 ton soğanın yöreye nakledilmiş olması lâzım gelir. O tarihlerde ne kamyonlar ne de konteynerli trenler olduğuna göre, soğanları çuvalların ve teknelerin içinde, bir yerden sonra da öküzlere ve eşeklere yükleyerek nakletmiş olmalılar. Günde 200 işçinin de 50'şer kilo ağırlığındaki çuvalları boşaltmak ve dağıtmakla meşgul olduğunu kabul edelim. Ne var ki piramitin inşaatçıları yalnız soğan yiyerek yaşamıyorlardı, günde en azından bir kilo meyva, pirinç, yumurta ve sebze de tüketmiş olmalılar. 100000 işçide bu rakam günde 100000 kilo ya da ayda 3 milyon kilo (3000 ton) demektir. Bu 3000 tona inşaat yerinin dışındaki Mısır'da yenen yiyecek miktarlarını da katalım. Yekûn o zamanki Mısır'ın ekili alanlarıyla bölünebilir, normalin iki misli yenildiği Osiris ve Horus adlı tanrıların yortu günleriyle çarpılabilir. Bu hesap şemasına göre, piramit-parmak ölçüsüyle yer çevresi, metreküp ölçüsüyle güneşle Alfa Kentoris arasındaki açıklık ve soğan sindiren ulusun salıverdiği gazlarla aralıksız büyüyen ozon deliğinin çapı elde edilir.

Piramitler hakkında daha da saçma hesaplar yapılmış ve tüyler ürperti :i enine bağlantılar elde edilmiştir. Şöyle ki: Havari Yuhanna'rın gizli vahyinde sözü geçen 666 sayısı santimetre ölçüsüyle Keops piramitindeki sandukanın ortasından itibaren ölçülür ve K-al odasındaki iki hava kanalının eksenine uyarlanırsa sonuç o^larak 1987 yılının Temmuz ayı elde edilir. Aslında o günde Üçi ncü Dünya Savaşır ın patlak vermesi gerekirdi. Ama insanlık her nedense bu tarifi umursamamıştır.

Piramitlerde (ya da başka antik eserlerde) matematik tevazünler arayanlar bundan sonsuz sayıda örnekler buulacaklardır. Şimdi başında oturduğum yazı masasıyla kozmik mikyaslar arasında şöyle ya da böyle bir bağıntı vardır. Keops Piramitinden garip sayılar çıkaran rakam sihirbazları ve matematikçiler bu yüzden ciddiye alınmayacaklar mı?

Gize piramitlerinden çeşitli görüntüler. Nereden bakarsanız bakın insanı büyülüyorlar.

Bununla birlikte, büyük piramitte öyle uzun uzadıya aranması gerekmeyecek ölçüler büyük piramitle bütünleşmiştir. Bir lisanın, binlerce yıldan sonra hiç değilse uzmanlar tarafından anlaşılması için koltuk değnekleri gereksinmesine karşın, sayısal değerler zamana bağlı değildir. 1 +1 evrenin neresinde olursa olsun 2 yekûnunu verir.

Metre Nasıl Oluştu?

Her mimarın planlarını dayandıracağı bir ölçü birimine gereksinmesi vardır. Günümüzdeki temel birim olan metre, yer yuvarlığının bir boylamının kırk milyonda birinin karşılığıdır. 1875'de uluslararası bir konferansta bu noktada birleşilmişti. O zamandan beri Paris'teki uluslararası ölçüler ve ağırlıklar bürosunda bir platin ve iridyum alaşımından ilk metre bulundurulmaktadır.

Ama sonraki çok özenli ölçümler yer çevresinden minik sapmalar ortaya koydu, ilk metre birden arzın bir boylamının tam kırk milyonda biri olmaktan çıkmıştı. Böylece, 1927'deki yeni bir metre konferansında yeni bir temel metre etrafında anlaşmaya varıldı. Bu, kırmızı kadmiyum hattının ışığının on beş santigrat derecesindeki kuru havada her yerde oluşturulan dalga uzunluğuna uyuyordu. Ne çare ki bu temel metre de etrafında uyduların vızıldaştığı dünyamızda fazla dayanacağa benzemiyor. En yeni özgün metre soylu kripton gazının belli bir spektral hattının dalga uzunluğuna denktir, (sıra numarası 36, atomal ağırlık 83,7, erime noktası —157,2 derece.) İster kripton veya kadmiyum ister bir platin-iridyum alaşımından oluşturulmuş özgün bir metre olsun, kastadeline daima yerin bir boylamının kırk milyonda biridir. Böylesi bir özgün metre için zorunlu şart dünyanın çevresinin kesin olarak bilinmesidir.

Eski Mısır'daki endaze de benzer bir hesabını sonucudur. 63,5 santimlik ölçüsü, dünyamızın bir saniye içindeki devrinde ekvatorda döndüğü mesafenin binde birine denk gelir. (Bunun yanı-s'ıra 52,36 santimlik bir Mısır endazesi de vardı.)

Rastlantılar Daima İşin İçinde

[1] Rastlantı mı? Öyle olsa gerek. Aksi halde, esV.f Mısırlıların, ekvatordaki devir hızını bildiklerini ve hesaplarında saniyeyi ölçü olarak aldıklarını varsaymamız lâzım gelir. İşin asıl şaşırtıcı yanı, rastlantıların tek tek karşımıza çıkmayıp dev bir kül oluşturmalarıdır. Matematik konusunda çok usta bir tanıdığım, Büyük Piramitle ilgili tartışmalı verileri bir broşürde yayınlamıştı. Şöyle ki:

— Piramit dört ana yöne göre düzenlenerek inşa edilmiştir.
— Piramit dünyanın kara kitlesinin merkezinde yer alıyor.

— Gize'den geçen boylam, dünyanın denizleriyle anakaralarını iki eşit parçaya böler. Bu boylam ayrıca kara üstünden geçen en uzun kuzey-güney yönlü boylam olup, bütün yer küresi-r in uzunluğuna ölçümünde doğal sıfır noktasını oluşturur.
— Piramitin açıları NiPin delta yöresini eşit iki yarıya bölerler.
— Piramit kusursuz bir jeodezik yöneliş noktasıdır. Nirengi sayesinde göze görünen tüm karaların ölçülebildiğini Napolyonıın bilginleri saptayarak şaşkınlığa düştüler.
— Gize'nin üç piramiti aralarında bir Pitagor üçgeni oluşturacak biçimde düzenlenmişlerdir. Bu üçgenin kenarlarının birbirlerine göre orantısı 3:4:5'dir.
— Piramitin yüksekliğiyle çevresi arasındaki oran bir dairenin yarı çapıyla çevresi arasındaki oranın dengidir. Dört kenarlar dünyanın en büyük ve en çarpıcı üçgenleridir.
— Piramitle hem kürenin hacmi hem de dairenin yüzeyi hesaplanabiliyor.
— Piramit dev bir güneş saatidir. Ekim ortasıyla Mart başı aras nda düşürdüğü gölgeler mevsimleri ve yılın uzunluğunu gösterirler. Piramiti çeviren taş levhaların uzunluğu bir günün gölge uzunluğuna eşittir. Bu gölgenin taş levhalar üstünde gözlenmesiyle günün 0,2419. bölümünde yılın uzunluğu yanlışs z olarak saptanabiliyordu.
— Piramitin dörtgen biçim i tabanının normal kenar uzunluğu 365,342 Mısır endazesine denk gelir. Bu sayı tropik güneş yılinin günlerinin sayısına eşittir.
— Büyük Piramitle dünyanın merkezi arasındaki uzaklık, Kuzey Kutbuyla arasındaki uzaklığa eşittir ve Kuzey Kutbuyla dünyanın merkezi arasnidaki uzaklığa eşittir.
— Piramitin tabanının yüzeyi, anıtın yarısının iki katına bölündüğünde pi = 3,1416 sayısı elde edilir.
— Piramitin dört yüzünün toplam yüzölçümü piramit yüksekliğnin karesine eşittir.
— Büyük piramitin tepesi Kuzey Kutbunu, çevresi Ekvatorun uzunluğunu temsil eder ve iki uzunluk aynı mikyasa uygunlu! gösterir.

Bu matematik ve geometrik rastlantılar sıralaması alabildiğince uzatılabilir. Keskin zekâlı düşünürler bu konuda kalın ciltler kaleme almışlar, bunlar, aynı derecede keskin zekâlı başkaları tarafından çürütülmüştür. Bir iddia daha:

Büyük piramitin eğim açısı öylesine tutulmuştur ki, öğle güneşi Şubat sonundan Ekim ortasına kadar gölge düşürememektedir. Bunun bir nedeni vardı: güneş tanrısı Re insanlara bir işaret vermişti. Piramit, dünyayla güneş arasındaki yaklaşık uzaklığı içeriyorsa, artık buna şaşmamak gerekir. Bu uzaklık tam 10^9 piramit yüksekliğine bedeldir. Bu da rastlantı mı? Olmasa gerek, çünkü piramitin yüksekliğiyle tabanının yüzeyi arasındaki oran 9:10'dur.

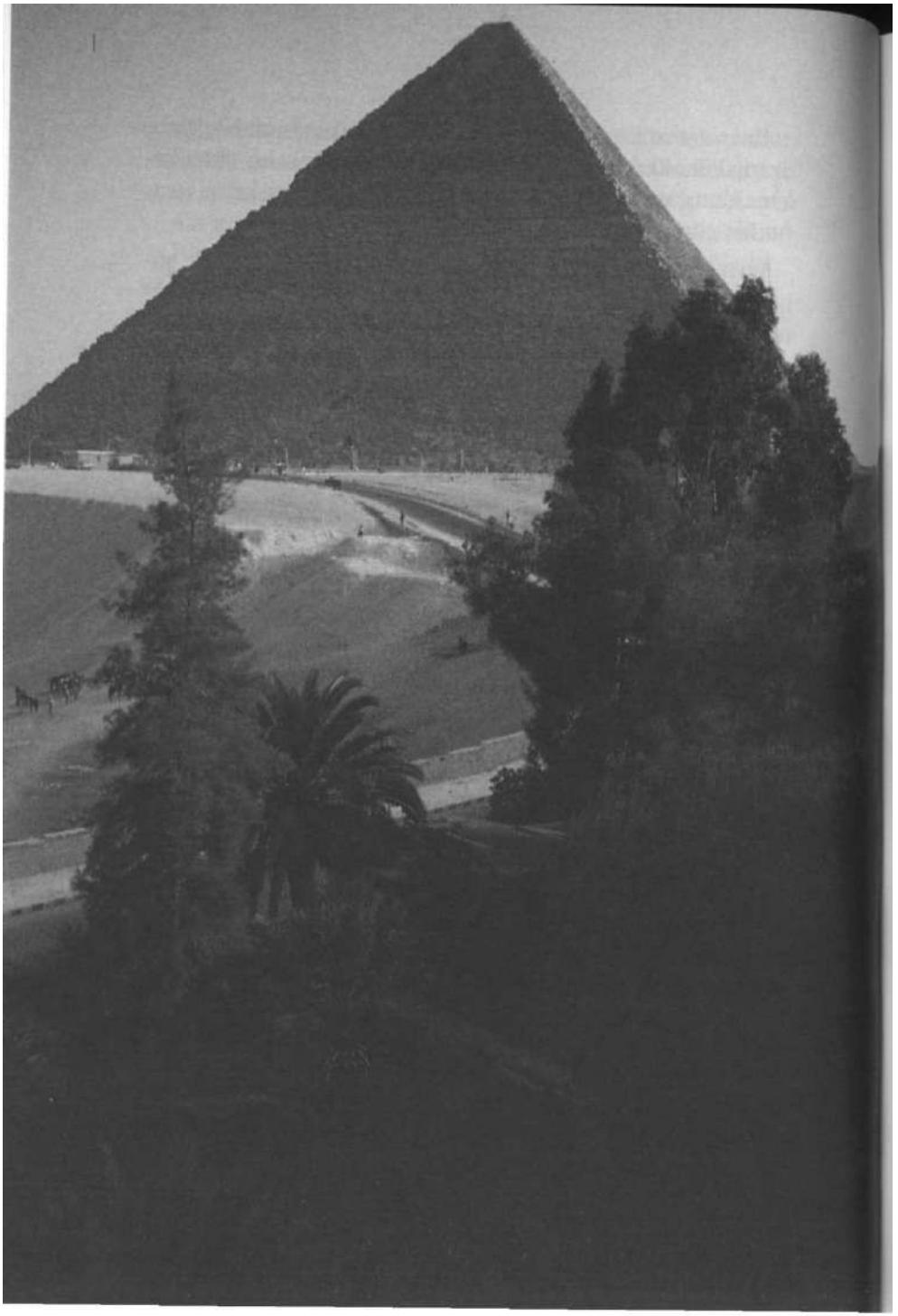
Benim gibi yüksek matematiğin yabancısı olan biri, bu dağ gibi sayıların karşısında ne kadar sasırsa yeridir. Örneğin, piramitle yer küresinin merkezi arasındaki uzaklık Kuzey Kutbuna olan uzaklığa eşitmiş. Bundan, piramitin plancılarının küre şeklini ve yer küresinin çevresini bildikleri sonucu çıkmıyor mu? Çünkü piramit, örneğin Köln'deki büyük katedralin yerinde yükselmiş olsa, Kuzey Kutbuyla arasındaki uzaklık, yer küresiyle arasındaki uzaklığa eşit olmazdı.

Piramitlerin içinden geçen boylamın denizlerle anakaraları eşit büyüklükte iki parçaya böldüğünü okuyor ve bunu okuyunca da şaşırıyorum. Çünkü bir kürenin eşit büyüklükte iki yarısı yok mudur? Yine de yanılıyorum demektir, çünkü kürenin bir yarısında daha fazla kara, bir yarısında da daha fazla su vardır. Kuzey-Güney boylamı demek en fazla kara üzerinden geçeni oluyor, öyle mi? Büyük bir dünya haritasını yere yaydım, metrelik bir cetveli elime aldım ve yere diz çöktüm. Karım o arada yeni bir dünya seyahati mi planladığımı sormaktan kendini alamadı. Gize üstüne oturttuğum cetvelim kuzey-güney yönünde gerçekten de harita yüzünde en fazla karanın üstünden geçti. Ne olur ne olmaz diyerek, cetveli New York'un, Hongkong'un veya tâ uzaktaki Lima'nın üstüne kaydırdım. Bunların hepsinde cetvel

Gize'dekinden daha az karayı örttü. Yere çömelmiş durumda cetvelimi harita üstünde köşegen durumuna geçirince daha da ilginç sonuçlara ulaştım. Piramitlerin üstünden kuzey doğudan güney batıya geçirilen hat, yer küresi üstündeki kara kitlelerinin yukarısından geçen en uzun mümkün hava yolu oluyordu. Aynı deneyi Yemen, Meksiko kenti, Orta Afrika veya Honolulu gibi çeşitli beldeler üstünde tekrarladım. Ne yaptımsa, Gize'nin bu ayrıcalığı değişmedi.

Büyük piramitin yapılmasına İ.Ö. 2551 yılı dolaylarında başlanılmış olmalı: Bu, günümüzden yaklaşık dört bin beş yüz yıl önce demektir. Beyaz fatihler Güney Amerika'yı topu topu yaklaşık üç yüz elli yıl önce keşfettiler. Kara kitlelerinin gerçeğe yakın biçimde haritalarının çizilmesi ise son birkaç on yıl içinde gerçekleşti. Güney batı-kuzey doğu çizgisi şimdi piramitten uzatıldığında mutlak şekilde Güney, Amerika'dan geçmekte, Recife'den (Brezilya) Santiago'nun kuzeyinde Şili kıyısına uzanmaktadır. Piramitin meçhul plancıları bunu biliyorlar mıydı? Herhangi birisi, rahipler arasında çok daha eskilerden kalma bir söylenti uyarınca da olsa, Firavun Keops'a piramitini mutlaka Gize'de yaptırmasını ve kesinlikle başka yerde yaptırmamasını mı kabul ettirmişti? Ölçüler tanrısal sırlar hazinesinden mi kaynaklanıyordu?

Keops'un çağındaki bir geometri dâhisinin, o zamana göre çok elişmiş yöntemlerle akıl almaz pepirüs hesapları ortaya çıkarığına inanmak zor. Bu matematik süperstarının her taş blokun ölçülerini milimetresine kadar saptadığını ve kralın mezar dasınııı tavanının cilalanmış granitten, daha doğrusu, tamamı tamamına yüz bloktan oluşturulması gerektiğini ileri sürdüğü de antik dışı görünüyor. Piramit plancıları ekibinin bu durumda atematik bilgilerinin ötesinde, dünyamızın ölçüleri, çevresi ve kseninin eğimi hakkında sağlam verilere sahip olmaları gereirdi. Bu bilgileri onlara kim verecekti? Büyük matematik düşünürler, yani Pitagor, Arşimet ve Öklid ancak iki bin yıl sonra dünya sahnesinde belireceklerdi.

Büyük Suskunluk

Piramitlerle ilgili gizlilikler uzman arkeologların fena halde canını sıkıyor. Ahmakça ya da yanıtlanamaz sorular soran piramit tutkunlarına kızılacağı da apaçık ortada. Ne var ki sorular tâ ki yanıtları bulunana kadar zihinlerden silinmemek eğilimindedirler. Bugün önemli bir yapı projesi gerçekleştirileceği zaman, mühendislik ve mimarlık büroları bu işle meşgul olurlar. Oysa bizi, büyük piramitin Mısırlı bir dâhinin icadı olduğuna ve ilginç matematik gerçeklerinin ya gökten düştüğüne ya da hiç var olmadığına inandırmak istiyorlar. Büyük piramitten önce bu eserin öncüleri üzerinde deneyim sahibi olunduğu itirazı da geçersizdir, çünkü bu "deneme piramitleri" zaman açısından Keops'dan sadece birkaç on yıl daha eskidirler. Ayrıca, Keops piramitinin dev ölçülerine ve matematik inceliklerine erişmekten uzaktırlar.

Ejiptolog Dr. Eva Eggebrecht "Eski Mısır" adlı resimli kitabında 4. Sülâlenin ilk seksen yılında toplam 8974000 metre küp hacminde inşaat yapıldığının geçenlerde hesaplandığından söz ediyor. Bu hacimleri Snofru'nun (İ.Ö. 2575-2551), Keops'un (İ.Ö. 2551-2528), Recedef'in (İ.Ö. 2528-2520) ve Kefren'in (İ.Ö. 2520-2492) piramitleri içeriyor. Bu seksen yılın içinde kayaların içinden 12066000 taş bloku oyuyup çıkarılmış, yontulmuş, ölçülmüş, cilalanmış, nakledilmiş ve inşaatın gerekli yerine katılmıştı. Günlük verim ise 413 taş blokuydu! Kazı ve planlama çalışmaları, araç gerecin yapımıyla onarımı, rampalarla iskelelerin kurulması, malzeme sarfiyatıyla insan kitlelerinin yiyeceği, içeceği burada hesaba katılmamıştır.

Ne plancılarla mimarlar ekibi, ne de rahiplerle firavunlar bu inşaat çalışmaları hakkında tek söz sarfetmiştir. Tek bir yazıt bile bu işin nasıl yapıldığına işaret etmiyor. Dr. Eva Eggebrecht bu konuda şöyle söylüyor:

"Piramitlerin yapımıyla ilgili olarak günümüzde sürdürülen suskunluk, özellikle bu mezar beldelerinde hiç de ölüm suskunluğunun egemen olmadığı düşünülürse, bütün bütün anlamsızlık kazanıyor. Kralların ölüm tapınaklarında kurbanlar kesilir, rahipler buralara girip çıkarlardı... Ama hiçbiri piramit yapımıyla ilgili soruların bir tekine bile açıklık getirecek herhangi bir not bırakmamıştır."

Bu suskunluğa bir dizi olası gerekçe gösterebilirim:

— İlgili yazıtlar henüz ortaya çıkarılmamıştır - ya da daha önceden imha edilmişlerdi.
— Piramit inşaatı dünyanın en basit işiydi. Bununla ilgili bir şeyler yazmaya gerek bile görmediler.
— Bunların tarif edilmesi yasaktı. Bazı bilgilerin sonra gelecekler den gizlenmesi gerekiyordu.
— Varsayımlarımız asılsız. Sonraki kuşaklar taklitlerini dikerken, Büyük Piramit çoktandır çarpıcı bir örnek olarak yükseliyordu.

Bilinmeyeni çözmeye çalışmak evrensel bir tutkudur. Kendilerini piromitologluğa adayan kişiler - bu arada, gerçek mühendisler, yapı ustaları, mimarlar ve arkeologlar piramitlerin sırrını çözmek için oldum olası kolları sıvamışlardır. Piramit yapımıyla ilgili akıllıca düşünülmüş ve hesaplanmış problem çözümleri öne sürülmüş ve çürütülmüştür. Uzun yıllardan beri eski Mısırlıların yapı tekniklerinin kendini kanıtlamış uzmanı bilinen arkeolog Prof. Dr. Georges Goyon, bilinen bütün yapı teorilerini ustaca çürütmüş ve kendi varsayımını öne sürmüştür. Dr. Goyonun varsayımı da Prof. Oskar Riedl tarafından geri çevrilmiş, bu kişi "binlerce yılın sırrının sihir ya da sihirbazlığa başvurmadan kendine göre çözümünü" dünyaya duyurmuştu. Bu, böyle sürüp gidecek, biriken metinlerin arasında belki de günün birinde bu işin nasıl yapıldığını açıklayan bir tanesi çıkacaktır. Gerçek olan şu ki, Büyük Piramitin inşaatçıları bizi atlatmayı bugüne kadar sürdürmüşlerdir.

Bu işin amatörünün, bir piramitin inşaatında neyin bu denli karmaşık ve olağanüstü olduğuna aklı ermeyebilir. Taş blokları üst üste dizildi mi mesele kalmaz. Ama uzman bunun böyle olmadığını, güçlüklerin piramitin kendi kadar muazzam olduğunu bilir. Çok büyük bir inşaatı dünya yüzünde dikmek için o zaman da bugünkü gibi halat, kablo, keski, tahta iskele, asansör, yük hayvanı ve kızak gereksiniliyordu. İşin güçlüğü buradan belli. Eski Mısır'daki tekniklerin uzmanı arkeolog Dr. Georges Goyon şöyle diyor:

Tahta Olmadan Piramit İnşa Etmek mi?

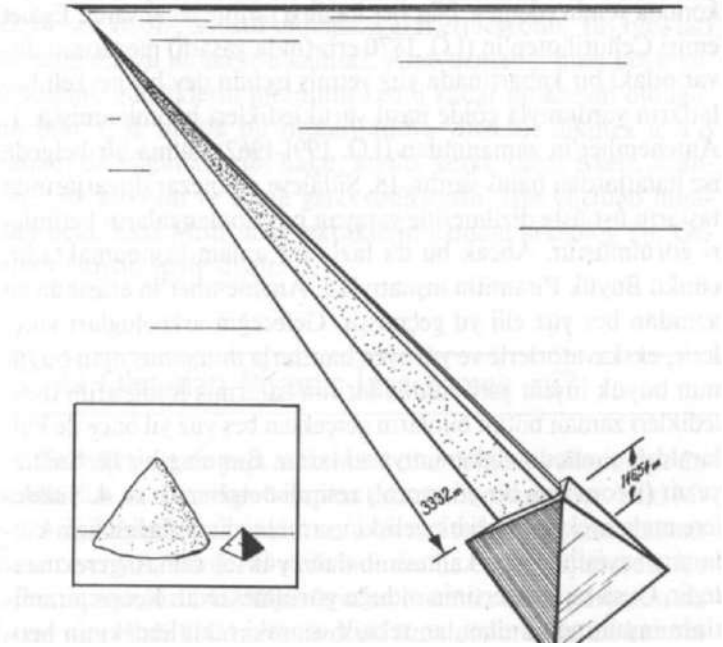
"En başta, iskele yapı malzemesi olarak tahta kullanmaya dayanan tüm varsayımları hesaptan çıkarmak zorundayız. Eski Mısır'la ilgili bilgilerimizin durumu bu noktada kesin konuşmamıza izin veriyor. Tahta Nil vadisinde daima ender bulunurdu. Keşifler, marangozlarla dülgerlerin en önemsiz tahta parçasını dahi işe yarar hale getirmeye ne denli özen gösterdiklerini kanıtlamıştır."

O tarihteki Mısır'da ılgın ve söğüt ağaçları, ayrıca bir miktar akasya, palmiye, çınar ve fundalık vardı. Ama kırkar tonluk yekpare taştan sütunları taşıyan veya bunlar için kaldıraç yapımında kullanılabilecek sedir veya abanoz gibi dayanıklı tahta cinslerinin ithal edilmesi gerekiyordu. Böylesi tahta ithalatı Lübnan, Suriye ve Orta Afrika'dan sınırlı miktarlarda gerçekleşiyordu. Nil'in yukarı boylarından tahta nakletmek için gemilere gereksinme vardı: tahtadan yapılmış gemilere! Develerle atlar ağaç kütüklerini çölden sürükleyip getiriyorlar mıydı yoksa? Hayır, her iki tür hayvan da Keops döneminde Mısır'da yoktu, taşıtları çekmek ve yük hayvanı olarak yalnız öküzlerle eşeklerden yararlanılıyordu.

Birkaç ton ağırlığındaki taş blokları halatların yardımıyla mı rampalardan yukarı çekilmiştir? Uzmanlar halat olmadan bu-

nun mümkün olamayacağı konusunda birleşiyorlar. Kimse bu konuda yemin edemese bile, her halde o tarihte halat vardı. Eyalet emiri Cehutihotep'in (İ.Ö. 1870 etrafında yaşadı) mezarının duvarındaki bir kabartmada yüz yetmiş işçinin dev bir heykeli halatların yardımıyla çölde nasıl sürükledikleri betimlenmiştir. I. Amenemhet'in zamanından (İ.Ö. 1991-1962) kalma bir belgede ise halatlardan bahis vardır. 18. Sülâleye ait mezar duvarlarında taşların üst üste dizilmesine yarayan basit palangaların betimleri görülmüştür. Ancak bu da fazla bir anlam taşımamaktadır, çünkü Büyük Piramitin inşaatıyla I. Amenemhet'in arasında en azından beş yüz elli yıl geçmiştir. Geleceğin arkeologları vinçlerle, ekskavatörlerle ve yürüyen bantlarla donanmış olan bugünün büyük inşaat yerlerinden birinin sararmış fotoğrafını inceledikleri zaman bütün bunların gerçekten beş yüz yıl önce de kullanıldığı sonucunu çıkaramıyacaklardır. Bunun gibi, 18. Sülâleye ait (Keops'dan bir yıl sonra!) resimli belgeleri 3. ve. 4. Sülâlelere maletmek tehlikeli bir çelişki içermektedir. Palangaların kullanımı sayesinde yapı kalitesinin daha yüksek olması gerekmektedir. Oysa bunun tersinin olduğu görülmektedir. Keops piramitinin inşaatında kullanılan teknik sonraki taklitlerdekinin hepsinden üstündür. Şöyle ya da böyle, halat olmadan Keops'un inşaat yerinde hiçbir iş görülemezdi, dolayısiyle de var oldukları[1] nı tartışmasız kabul etmek gerekir.

Rampalar ve iskeleleri açıklamak daha da güçtür. Oldukça yaygın olan bir görüş şudur: Gize yaylasındaki kazı ve yüzeyi düzleme çalışmalarından sonra işçiler en derindeki taş tabakasını parça parça yan yana dizerek bir taraça oluşturdular. Yalnızca daha derindeki odalara inen açıklıklar örtülmeden kaldı. Sonra, birinci terasın etrafına arabalarla kum taşındı. İşçi ekipleri, yontma taşlarla dolu kızakları ikinci katman için kumun üstünden yukarı çektiler. Bu iş de olduktan sonra, ikinci katın hizasına kadar yine kum taşınıp yığıldı. Piramit böylece kumdan bir dağla çevrili olarak teras teras yükseldi. Prof. Goyon metre başına yalnız 10 cm'lik bir yükseliş ve 146,549 metrelik bir piramit yük-

Rampa, piramitin yüksekliğiyle orantılı olarak 3332 metre uzunluğunda olmak zorundaydı. Hacmi de solda görüldüğü gibi piramitinkinin birkaç katı olacaktı.

sekliği için bütün Gize yaylalarının, bir buçuk kilometre çapında bir çember içerisinde görkemli bir kum katmanının içine çökmüş olacağını hesap etmiştir.

Kum yığma işlemi pratik açıdan bakıldığında mantığa sığmaz. Toynaklı yük hayvanları da aynen tahta kaldıraçlar ve kızaklar gibi kumların içine gömülecekti. Ayrıca, piramitlerin dibinde tapınak inşaatı yapılıyordu. Taşçılar, piramitin içinde baş bloklarını yontuyor ve dehlizler için monolitleri taş baltalarla düzletiyorlardı. Bütün bu çalışmaların bir kum dağının içinde sürdürülmesi olanaksızdı.

inşaatın etrafında bir kum yığının bulunması gerekmez, eğimli dev bir rampa da işimizi görebilir, öyle değil mi ya? Daha önce de çalışmalarından söz ettiğimiz Sir Flinders Petrie'yle yirmili yıllarda Alman arkeolog Ludwig Borchardt da bu kanıya varmıştı. Peki, bu rampa neden yapılmış olabilirdi? Tahta söz konusu değil. Yalnızca yörede yeterli miktarlarda bulunmadığı için değil, taş bloklarının, kızakların ve insanların ağırlığına dayanamayacağı için. Bir kilometre uzunluğunda eğik olarak yukarıya tırmanan ve en yüksek noktası 146 m. yüksekte bulunan tahta bir iskeleyi gözünüzün önüne getirin. Sallantılı tahta rampanın üstüne taş yüklü çok sayıda kızağın aynı zamanda yukarı çekilmesi gerekiyor, ikinci şeritte de işçiler boş sandıklarıyla aşağıya koşuyorlardı.

Demek oluyor ki rampanın tahtadan değil, taşlardan ve kurutulmuş çamur tuğlalarından yapılması akla yakın oluyor. Çetin soruların uzmanı Prof. Goyon böylesi bir rampanın eğim açısının metre başına 0,056 m'yi aşamayacağını söylüyor. Bu tür bir rampa ancak gemilerin yüklerini boşalttıkları Nil yönünde, yani doğuya doğru bir anlam taşır. Aksi gibi, piramitin inşaat alanı Nil'in kırk metre yükseğinde olduğundan, rampanın bu oranda daha yüksek ve uzun olması gerekiyordu: aşağı yukarı üç buçuk kilometre uzunluğunda! Varsayımsal kum yığınının bu durumda erişeceği hacmin yanında piramitinki devede kulak kalacaktı.

Rampa hangi materyalden oluşturulursa oluşturulsun ve kızakların rahatça kayabilmesi için bunun üst tabakasına ister yağ bulansın ya da bu tabaka nemli kilden oluşturulsun, piramitin her bir terasının yükselişinde, rampanın, *bütün uzunluğu boyunca bu yüksekliğe uydurulması* gerekiyordu. Ayrıca rampa mutlaka sürekli ve düzenli olarak yükselmeliydi. Dikçe bir yerinde ani bir dirsek mümkün değildi. Buna göre, eğim açısının rampanın bütün uzunluğu boyunca aralıksız olarak yenilenmesi gerekiyordu. Aynı şey, hangi maddeden oluşursa oluşsun, kaymayı sağlayan

kaplama malzemesi için de geçerliydi. Rampa üstünde gün boyu faal bir karınca trafiği egemen olduğuna göre, seviye değişikliklerini sağlamak için geriye yalnız gece kalıyordu. Tanrı Horüs'ün projektörü ışığında!

Hızlı, Daha Hızlı!

Acele niye? Piramitin yapımcılarının sonsuz denecek kadar çok zamanları vardı. Rampayı yeni yüksekliğe uydurmak için araya birkaç dinlenme günü sokulabiliyordu.

Adını taşıyan dünya harikasının sahibi Firavun Keops topu topu yirmi üç yıl hükümdarlık yapmıştı. Önceki Firavun Snofrunun piramit inşaatı işleri başından aşkın olduğuna göre, Keops hükümdar olmadan önce piramitinin inşaatını buyuramazdı. Ayrıca, tüm insan oğulları gibi Keops da Tanrı Osiris'in ona ne kadar bir hayat süresi tanıyacağını bilemezdi. Dünya harikasının inşaat süresi kısıtlı olduğundan Firavun'un bu eseri ölümünden önce denetlemek arzusu akla, mantığa uygundu. Keops'un hükümdarlık süresinin yirmi üç yıl olduğu düşünülürse, piramitin yirmi yılın içinde tamamlandığına dair Herodotus'un yaptığı açıklama akla yakındır. Ama uygulama açısından bakılınca, yirmi yıllık inşaat süresi insana kuşku duyurmaktadır.

Uzmanların görüşüne göre, Büyük Piramit yaklaşık 2,5 milyon taş blokundan oluşmaktadır. Bunların arasında 40 ton veya daha ağır olanları olduğu gibi, sadece bir ton çekenleri de vardır. Çoğunluk 3'er ton ağırlığındadır. Piramit üzerinde eğer 20 yıl çalışıldıysa, bu, yılda 125000 taşın işlendiği anlamına gelir. O zamanki Mısırlıların dahi her gün eşek gibi çalışmadıkları varsayılabilir. O tarihlerde sendika gibi kuruluşlar olmasa bile törenler ve bayram günleri vardı. Bu durumda yılın 300 gününün çalışma günü olduğunu kabul edelim. 125000 yekpare taş blokunu 300 çalışma gününe böldüğümüzde günlük verim 416,6 iş-

lenmiş blok oluyor. Dolayısıyla, piramit işçilerinin günde 12 ilâ 24 saat çalıştıklarını hesaba katıyorum - korkunç bir çalışma günü, değil mi!

Günde 416 taş 12 saate bölününce saat başına yaklaşık 34 blok ya da bu miktarı 60 dakikaya böldüğümüzde her iki dakikaya canavar gibi bir taş düşüyor! Bu basit hesapta elle tutulur taşlardan söz ediliyor, ki bu yanlış olur. Blokların kayanın içinden çıkarılması, saptanmış ölçülere göre yontulması, cilâlanması ve inşaat yerine nakledilmesi gerekiyordu.

Bugün bize yardımcı olan teknik dahi böylesi bir randımanı sağlayamaz. Sadece ortalama bir rakam ortaya koyan bu hesaba karşı bazı ters iddialar öne sürülmüştür. Örneğin, alt teraslardaki çalışmaların yukarıdakilerden daha kolay olması gibi. Ayrıca, piramit yükseldikçe daha az taş blokuna gereksinme duyulması. Ama bunlar *ortalama değeri* değiştirmez ki. Piramit yükseldikçe varsayımsal rampa da o oranda yükselecekti. Taş bloklarını yukarı çekmek için verilen emek de yükseklikle birlikte artıyordu. Bu ne düzen, ne planlamaydı! Cilâlı bir blokun iki dakikada bir tam yerine oturtulması!

Böyle bir ortamda yanıt bekleyen soruların seslendirilmesini kim kınayabilir?

Görgü Tanıkları Neler Söylüyorlar?

Eski tarihçiler Labirent konusunda olduğu gibi, piramit konusunda da fikir ileri sürmekten geri kalmamışlardır. Herodotus, Keops'un bütün Mısırlıları çalışmaya zorladığını yazmıştır. Piramitin yapı malzemesinin üstünde nakledileceği yolu inşa etmek bile başlı başına on yıl sürmüş. Piramitlerin üstünde bulunduğu tepenin içindeki yeraltı odalarının vücuda getirilmesi için gerekli süre bu on yılın içindedir. Herodotus'a bakılırsa, bu

odalar "mezar odası" görevi göreceklerdi. Keops ise onları, bir Nil kanalını içine iletmesi suretiyle bir ada üstünde inşa ettirmişti. Piramitin kendisi için ise yirmi yıl çalışılmıştı.

Herodotus tarihinin 2. cildinin 125. bölümünde piramit inşaatı hakkında bazı açıklamalarda bulunmaktadır:

"İnşaat, merdiven gibi basamak basamak gelişiyordu. Böyle bir basamak tamamlandıktan sonra, kalan taşlar kısa tahta kazıklarından yapılmış bir iskeleden geçirilerek yukarı taşınıyordu. Böylece, taşlar yerden ilk basamağa çıkarılıyordu. Taş buraya ulaştıktan sonra, ilk basamağın üstündeki başka bir iskelenin üstüne konuluyordu. Böylece ikinci basamağa ulaşan taş orada başka bir iskelenin üstüne naklediyordu. Bu da basamakların sayısı kadar makine olması sayesinde mümkün oluyordu. Aslında, oldukça hafif olan kaldıracın, üstündeki taş indirildikten sonra, basamak basamak yukarı taşınması da mümkündü." Herodotus'un yazdığına göre, kendisine her iki yöntem de nakledilmişti.

Herodotus'un yazılarındaki "makine" deyimi uzmanlar arasında epey tartışmaya yol açmıştı. Herodotus, taşların kat kat yukarıya nakledilmelerine yarayan "iskeleler"den söz ederken, bir tür kaldıraç ya da palangayı kastetmiş olmalı. Uzmanların da bu görüşe bir itirazları olmamıştır. Birleşik Amerika'nın Colgate Üniversitesi'nden mimari profösörü John Fitchen geçmişteki insanların yapı teknikleriyle yoğun şekilde ilgilenmiştir. Keops piramitinin inşaatı hakkında şunları yazıyor:

"Nispeten küçük bazı taşlar dışındaki taş bloklarının eski Mısırlılar tarafından ilkel asansörler ya da halatlar vasıtasıyla yukarı çekilmediğine muhakkak gözüyle bakabiliriz. Her biri tonlar ağırlığında olan blokların halatlarla yukarı çekilmesi mantığa sığmıyor. Pirainitlerin taş blokları büyük bir olasılıkla kaldıraç veya tahterevalli gibi yardımcı malzemeyle yukarıya iletilmiştir."

Önceli Herodotus'dan daha çok kılı kırk yaran Sicilyalı Diodor da bu görüşü doğruluyor. İki tarihçinin yazıları karşılaştırıldığında ikisinin de, kendilerine ancak yerinde bildirilenleri iletiklerinin bilincine varılıyor. Antik tarihçiler tarafından hakkında yazı yazmaya başlanıldığı sırada, piramitin, tüm görkemiyle iki bin yıldır o noktada yükseldiğini unutmayalım.

"Sekizinci kral Memfis'li Kemnis'di. Bu hükümdar elli yıl egemen oldu ve dünyanın yedi harikalarından sayılan üç piramitin en büyüğünü yaptırdı... Piramit baştan başa çok sert bir taştan yapılmıştır. Bunun işlenmesi her ne kadar çok güçse de, ebediyen ayakta kalacak kadar dayanıklıdır. Piramitin yapılmasının üzerinden en aşağı bin yıl, hattâ bazılarının söylediğine göre üç bin, dört bin yıl geçmesine rağmen, taşlar hiç aşınmamış, bina denebilir ki ilk gündeki gibi kalmıştır. Taşın Arabistan'ın çok uzak köşelerinden getirildiği, inşaatın da o tarihlerde makineler henüz icat edilmediği için, setler vasıtasıyla gerçekleştirildiği söylenir. İşin en inanılmayacak yanı da şu: bu yerde öylesine olağanüstü büyüklükte eserler inşa edilmesine, çevrenin de yalnız kumdan oluşmasına rağmen, buralarda ne bir setin kalıntılarından ne de yontulan taşların kırıklarından eser vardır. Hani eserin insan eliyle yavaş yavaş oluşturulmayıp, bir tanrı tarafından hazır halde çölün ortasına oturtulduğuna insanın inanacağı geliyor. Bazı Mısırlılar bu duruma türlü akıl almaz açıklamalar getirmişlerdir. Örneğin, setlerin tuzla güherçileden oluştuğu ve bu yöne akıtılan nehir sularının içinde bunda insan elinin bir rolü olmadan çözüldükleridir. Ama gerçek böyle olmasa gerek. Daha akla yakın bir açıklama, bu setleri yığan sayısız insan elinin bunları sonradan ufalayarak kumun içine karıştırdığıdır. Çünkü anlatıldığına göre, 36000 işçi bu işte zorla çalıştırılmış ve bütün piramit yirmi yıldan kısa zamanda tamamlanmıştır."

Herodotus ve Diodor Firavun Keops'a elli yıllık bir hükümdarlık süresi tanımaktadırlar - modern arkeoloji ise sadece yir-

mi üç yıl diyor. Bundan daha uzun bir hükümdarlık süresi piramitin inşaatı açısından daha akla yakın gelirdi!

Antik tarihçilerin en alaycısı olan ve öncellerinin bütün eserlerini tanımak avantajına sahip bulunan Kayüs Plinius Sekundus da Mısır piramitlerini kendine göre anlatmıştır. Dediğine göre: "Piramitler o tarihteki kralların sonsuz kibirinin bir kanıtı olarak, sonradan gelenlere hiç para bırakmamak veya halkı meşgul etmek için inşa edilmişlerdir."

Piramitlerin yapımı için en sonunda özgün bir neden!

Plinius'un anlatıları da soruna elle tutulur bir çözüm getirmiyor: "Piramitlerin en büyüğünü Arabistan'ın taş ocakları sağlamış, bu inşaatta 360000 kişi 20 yıl süresince çalışmıştır. Ama piramitlerin üçü 78 yıl ve 4 ayda tamamlanmıştır. Piramitleri tarif eden yazarlar şunlardır: Herodotus, Euhemerus, Sisahi'lı Duris, Aristogoras, Diyonisyus, Artemidorus, Aleksander Polihistor, Butoridas, Antistenes, Demetrius, Demoteles ve Apion. Ancak bunların hiçbiri, piramitlerin gerçek yaratıcılarının kimler olduğunu söylememiş, bu kişiler geçmişin sisleri arasında silinip gitmiştir. Çok önemli bir soru, yapının taşlarının hangi yoldan bu denli yükseğe çıkarılabilmiş olmasıdır. Bazılarına göre, eser yükseldikçe etrafına doğal sodyum karbonat ve tuz yığılmış, bu maddeler, nehrin sularını taşırarak yine bertaraf edilmiştir. Başkaları ise pişmemiş kilden köprüler kurulduğunu, yapı tamamlandıktan sonra da tuğlaların özel konutların yapımında kullanıldığını ileri sürmüşlerdir. Bunların gösterdiği gerekçe ise Nil'in, yöreyi sular altında bırakamayacak kadar derinde olmasıdır. Büyük piramitin içinde 86 endaze daha derinde bir kuyu bulunuyor, nehrin bunun içinden geçirilmesi gerekiyordu."

Antik tarihçilerin çelişkili ifadeleri yalnız iki kesin varsayım içeriyor:

a) Büyük piramitin yaratıcısı iki bin yıl önce dahi Mısırlılarca bilinmiyordu.
b) Bu inşaatın nasıl gerçekleştirildiğini kimse bilmiyordu.

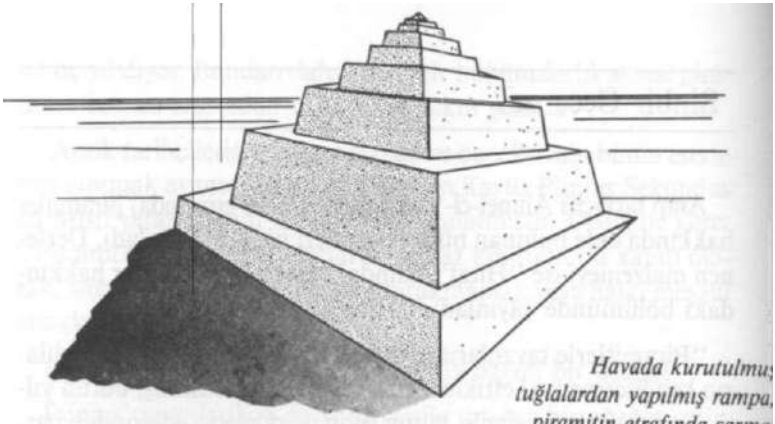
Binbir Gece mi?

Arap tarihçisi Ahmet-el-Makrizis (İ.S. 1360 etrafında) piramitler hakkında elde bulunan bütün belgeleri bir araya topladı. Derlenen malzemeyi ise "Hitat" adındaki eserinin piramitler hakkındaki bölümünde yayınladı. "Hitat"ta şöyle diyor:

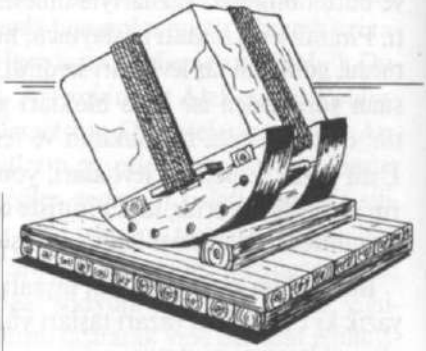
"Piramitlerle tavanlarına, duvarlarıyla sütunlarına Mısırlıların kendilerine mal ettikleri gizli bilgiler kaydedilmiş, bütün yıldızların resimleri çizilmiş, bütün şifalı maddelerin adlarından başka yararları ve zararları, tılsımların bilimi, aritmetik, geometri ve bütün bilimleri yazılarıyla dillerini bilen herkese açıklanmıştı. Piramitlerin inşaatı başlayınca, hükümdar dev sütunlar yonttu, görkemli taş levhaları serdirdi, batı ülkesinden kurşun, Assuan yöresinden ise kaya blokları getirtti. Bunlarla üç piramitin: doğudakinin, batıdakinin ve renklisinin temellerini attırdı. Üstü yazılı ve betimli levhaları, yontulup işlenmesi biten toplaın üstüne seriyorlar, taşa bir itişte 600 arşın yol aldırıyorlar, taş, piramitlere ulaşıncaya kadar bu işlem sürdürülüyordu...

Biliyordum zaten! Piramit inşaatı dünyanın en basit işiydi. Ne yazık ki "Hitat"ın yazarı taşları yürütme mucizesinin formülünü açıklamayı unutmuş.

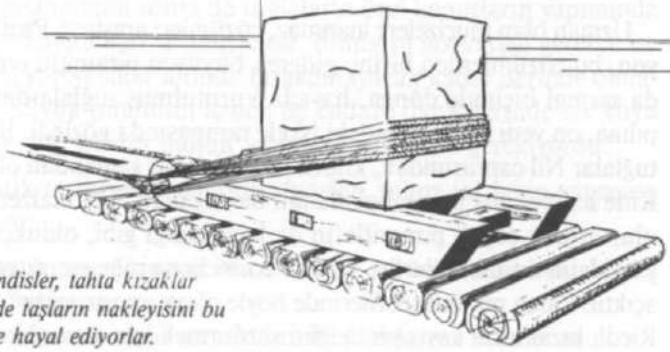
Uzman olan mucizelere inanmaz, çözümleri araştırır. Prof. Goyon, bu çözümlerden birini, giderek büyüyen piramitin etrafında sarmal biçimde dönen, havada kurutulmuş tuğlalardan yapılma, on yedi metre enindeki iskele rampasında gözledi. Bu tür tuğlalar Nil çamurundan, kilden ve ufalanmış samandan oluşur. Kitle halinde üst üste tabakalanan bu tuğlalar, aynı malzemeyle oluşturulan çeşitli piramitlerin de kanıtladığı gibi, oldukça dayanıklı bir inşaat sağlarlar. Kerpiç teorisi buna rağmen tartışmaya açıktır. Zaten piramit teorilerinde böyle olmayan var mıdır? Prof. Riedl, kızakların kayış yeteneğini sürdürmek için sarmal rampa-

Havada kurutulmuş tuğlalardan yapılmış rampa, piramitin etrafında sarmal biçimde yükseliyor.

Tahterevalli üstünde taş blokları.

Mühendisler, tahta kızaklar üstünde taşların nakleyisini bu şekilde hayal ediyorlar.

tarin ıslatılması gerektiğini ileri sürerek, haklı olarak buna itiraz ediyor. Riedl diyor ki:

"Her kızağın iki geniş ayağının her bir metrelik çekilişi için rampanın ıslatılmasında litrenin sekizde biri kadar su kullanıldığını varsayarsak, ki bu miktar, yarısı da buharlaşacağına göre oldukça azdır, 52000 taşlık ikinci katın inşaatı için, yaklaşık yüzde 6'lık bir eğimde zorunlu olan 34 metrelik bir rampada yaklaşık 22000 litre su harcanır. Bu, havada kuruyan 250 metre küplük Nil çamuruna günde 1380 litre su sızması demektir. Tuğla kitlesi çözülene dek bu durumda ne kadar zaman geçer dersiniz?"

Bunu kimse bilmiyor. Bana kalırsa, dev Gize inşaatında görevli işçilerle ustabaşılar ipnotize olmuş gibi kum saatine bakmış olmalılar! Bu ne denli gerilimdir! Dev bir taşın her iki dakikada bir tam yerine oturtulması gerekiyordu. Rampada bir tıkanma olduğu takdirde, arkadan gelen bütün kızaklar da tıkanıp kalacaklardı. Bu durumda rampanın üstünde toplam ağırlık tehlikeli derecede artmış oluyordu. Öyleyse ilerlemek, hiç durmadan ilerlemek gerekiyordu.

Viyana'nın Salıncağı

Viyana'lı ejiptolog Prog. Dr. Dieter Arnold taş bloklarının zahmetsizce bir kat yukarıya çıkarılmasını sağlayan makineyi tanıttı: tahterevalliyi. Bu aracın işleyişi çok basittir. Çocukken salıncaklı koltukta bir ileri, bir geri sallanan bir soytarı görmüştüm. Şakacı arkadaşları gizlice yaklaştılar ve koltuğun altına dönüşümlü olarak önden ve arkadan keresteler itmeye başladılar. Salıncaklı koltuk, sallantı eyleminin sonunda dengeye geldiği saniyenin onda biri kadar süre içinde ve arkaya sallanmasından hemen önce kereste yıldırım hızıyla altına kaydırılıyordu. Gazete okuyan soytarı, oturduğu yerin kat kat kerestelerin üstünde gi-

derek yükseldiğini farketmiyordu. Tâ ki gazeteyi bırakıp acı bir çığlıkla sallantılı kulesinden yuvarlanıncaya kadar...

Prof. Arnold'un tahterevallisi de aynen böyleydi. Koca bir taş bloku kaldıraçların yardımıyla tahterevallinin bir ucuna oturtulmakta ve halatlarla sıkı sıkıya bağlanmaktadır. İki işçi bundan sonra ağırlığın etkisiyle eğri duruma geçmiş tahteravellinin öbür ucuna atlarlar. Başka iki işçi yıldırım hızıyla tahtarevallinin altına bir kalas itmekte, ilk iki işçi aşağı atlamakta, bu kez başka iki işçi karşıt uca hoplamaktadırlar. Şimdi karşıt ucun altına bir kereste daha... Tahtarevalli böylece yüküyle birlikte birkaç santim yükselmiş olmaktadır.

Görünüm gerçekten gülünç olmuş olmalı. Sürekli olarak yukarı hoplayan ve aşağ atlayan işçiler... Rampanın üstünde sürekli ip atlanıyor sanırdınız. İki işçinin, yükün üstünde durup vücut ağırlıklarına yer değiştirtmek suretiyle sallantı hareketini sürdürmüş olmaları d;i mümkün.

Ne var ki bu sallanma ancak küçük ağırlıklarla geçerlidir, büyük ağırlık durumundci sallanma hareketi kısa zamanda son bulur. Tahtarevallinin ucundaki yük ne kadar ağır olursa, kalasların o kadar ince olma arı gerekir çünkü. Üç tonluk bir ağırlık durumunda yaıım dairle biçimindeki taban ayağının altına artık kalas itilemez. Bu, fren görevi yapar ve sallanma işlemini aniden durdururdu. Tahtanın üstündeki ağırlık aynı zamanda, her halde çelikten olmayan yumuşak taban ayağını da tahrip ederdi. Mümkün olan sadece, ince bir kalasla çok hafif bir yükseltmedir. Bu da, tahtaverallinin, gerçek yükün ve hoplayan işçilerin toplam ağırlığı bıikaç tona eriştiğinde çatlar, parçalanır. Uzunlamasına taş blokuyla tahteravelli oyunu söz konusu bile olamaz. Nedeni, bu tüı blokların sallantı yönünde tahterevalliye monte edilememeleri: blokun ucu daha ilk harekette yere çarpardı. Denge ve yerin aımğı sebebiyle enine olarak da iniş kalkış gerçekleşemez. Öyleyken, uzun mertek türü bloklar büyük piramitlerde geniş çapta kullanılmıştır. Kral odasının tavanıyla bu-

nun üstündeki odalarınkiler, her biri kırk tondan ağır çeken doksanı aşkın granit mertekten oluşmaktadır.

Daldırmak ve Kaldırmak

Viyana'dan Prof. Oskar Riedl piramit bilmecesini tahtaverallisiz ve rampasız olarak ve yüz bin işçinin yokluğunda çözümlemiştir. Kırkar ve ellişer ton ağırlığındaki granit ve mertekler Assuan'dan Gize'ye nasıl nakledilmişlerdir acaba? Mavnaların içinde mi dersiniz? Yok canım! Mavnaların altında! Riedl antik matematikçi Arşimed'i (İ.Ö. 278'de doğdu), bu kişinin adını taşıyan ve hiç durmamacasına dönen burguyu, ayrıca, icat ettiği daha bir sürü savaş makinesini anımsamış olmalı. Bu matematik dâhisi bir gün yıkanırken vücudunun, suda karadakinden daha hafif olduğunu farketmişti. Cisimlerin içindeki bu özelliğe özgül ağırlık denilmektedir. Bu granit mertek bir mavnadan suya düştüğünde eski Mısırlılar da bu etkiyi farketmiş olmalılar: taş blokları suyun içinde daha az ağırdırlar. Prof. Riedl, Mısırlıların ağır yüklerini su yüzeyinin altında iki teknenin arasına bağladıklarını tahmin ediyor. Tekneler daha öncesinde demirlenmiş ve yük suyun altına batana kadar suyla doldurulmuş olmalılar. Çalışkan eller bundan sonra teknelerdeki suyu boşaltmış, böylece, tekneler altlarına asılı granit mertekle birlikte suyun içinde yükselmiştir.

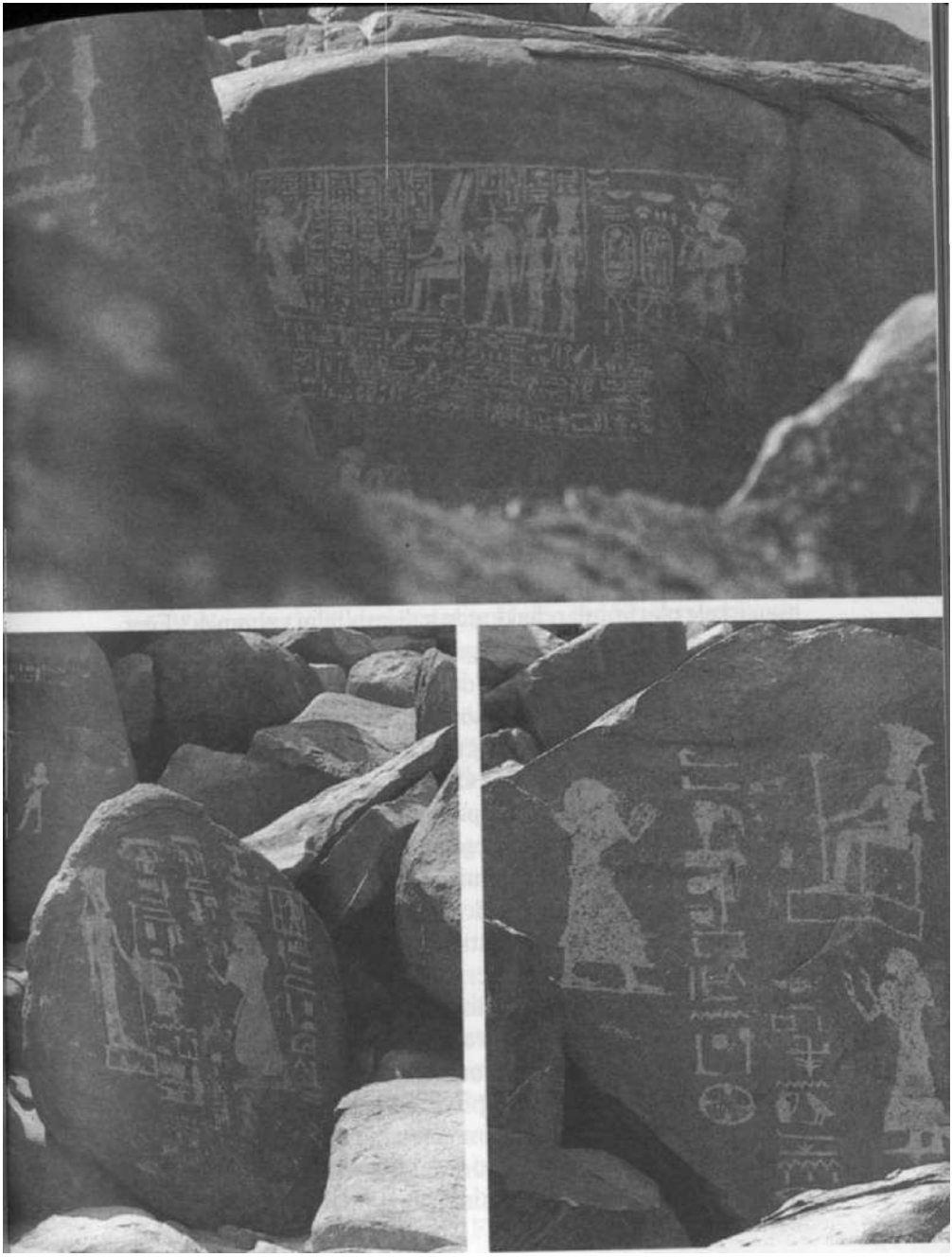
Riedl'in önerisi varsayımsal olarak çok akla yakındır - teorinin, bir yığın sığlığı ve hızlı akış yerleri olan Nil'de bin kilometrelik bir yol boyunca uygulanır olup olmadığı ancak eski Mısır tipi teknelerle yapılacak bir deneyle kanıtlanabilir. Bu arada, taşınan yükün mertek başına kırk beş tondan aşağı olmaması gerekir. Tek parçalı taş bloklarının ağırlığının yontulup cilâllanmış merteğinkinden fazla olacağı ortadadır çünkü. Gize hizasına gelince tekne özel bir mendireğin arkasına geçmekte, yine suyla dol-

durulmakta, böylece yükler dibe çökmekteydi. Ama hâlâ halatlara bağlı olduklarından ekip onları hazır bekleyen kızaklara çekmekteydi. Bu kızakların suyun altında, yükler doğru üstlerine çökecek şekilde yerleştirilmiş olmaları bile mümkündür.

Prof. Riedl'e bakılırsa, bu kızaklar, ter döken ve küfreden yüz kişi tarafından hiç bitmeyecekmiş gibi bir rampa üstünde yukarıya çekilmiyorlar, sıkı şekilde demirlenmiş bocurgatlarla hareket ettiriliyorlardı. Gize yaylasında diziyle bocurgat takımları hazır bekliyordu. Turnikelerde insanlarla öküzler aralıksız itmekte, yük kızakları dönüşümlü olarak bir bocurgattan ötekine geçirilmekteydi. En sonunda, piramitin eteğine varıldığında taş blokları tahtadan kaldıraç platformlarına geçirilmekteydi. Prof. Riedl'e göre her piramit yüzünde bu beş metre uzunluğunda yirmi platform vardı.

Prensip gayet basit olup, gökdelenlerin dışından pencere temizlemeye yarayan tertipler gibi rampasız, iskelesiz ve yığma setsiz işlemektedir. Piramitin tamamlanan her terasına bucurgatlar monte edilir. Aşağıya sarkan halatlar uzunca bir tahta iskeleye bağlanır. Bu iskelenin önünde ve arkasında turnikeli iki bocurgat bulunmaktadır. Bocurgatlardan yalnız biri çevrildiği zaman, iskele eğik biçime geçmekte, taş kitlesi de kol demirine benzer merteklerle kızaktan platforma geçirilmektedir. Yük şimdi bir destekle bloke edilmiştir. Birkaç işçi bundan sonra bocurgata sarılmakta, iskelenin eğik yüzeyi de böylece gıcırdayarak yatay duruma geçmektedir. Her iki bocurgatın birkaç çevrilişinin arkasından platform ve işçiler yükle birlikte piramitin bir üstündeki katındadırlar.

Prof. Riedl'in önerisi olağanüstü, değil mi? Piramit inşaatını "sihirsiz ve mucizesiz" mümkün kılıyor. Bazı şartlar göz ardı edilebilirse tabiî. Suyun altında yük taşıyan çok sayıda tekne için tahta bulunması gerekliydi. Sayısız kızağın, bocurgatın, kaldıracın ve platformun yapımı için de öyle. Bir bocurgatın onsuz dönemeyeceği ve hiçbir iskelenin, piramitin duvarı boyunca gı-

Nil'deki Sehel adası kayalarında gözlenen resimler, çeşitli sülâlelerden tanrı timleri sergiliyorlar.

cırdayarak yükselemeyeceği hesapsız miktarlarda birinci kalite halatın yokluğunda ise teori geçersiz kalabilirdi üstelik. Piramit inşaatçılarının elinde kenevirden örülü halatlar vardı kuşkusuz. Kenevirden halatlar ha? Bu malzemenin ancak iki ilâ üç tonluk bir yük için çekiş gücü olabilir. Elli tonluk bir taş bloku için kaç halat gereklidir acaba? Tahta eksenin etrafında taş bloku için kaç çekiş halatı gereklidir dersiniz? Çekiş halatı ne kadar zamanda tahta eksenin etrafından fırlıyordu? Turnikelerdeki ince kirişler ne kadar zamanda parçalanıyordu? İskele 96. taş kitlesinin ağırlığı altında ne zaıman çöküp altta kalan tertemiz yontulmuş ve yan yana dizilim > taş bloklarının kenarlarını parçalıyordu? Piramit inşaatı her halde kazasız belasız gelişmiş değildi, öyleyken, aşağı yuvarlanan dev taşların yapımı giderek ilerleyen yapı üstünde yol açtığı zarardan görünürde hiçbir iz yoktur. Firavun Keops'un zamanında (I.ö. 2551) bocurgatlar ve asansör gibi çalışan iskele platformları hakkında gelişmiş bilgi var mıydı? Eğer var idiyse, sonraki firav *m* kuşakları da aynı bilgilere sahip olmuş olmalılar. Şu halde Xeops'dan sonra gelenler, teknoloji çoktan var olduğu ve inşaaf asansör, iskeleler ve bucurgatlar sayesinde çocuk oyuncağına dönüştüğü halde, niçin bu kadar kırtıpil piramitler yaptırmışlardı? Örneğin, Firavun Niuserre (I.Ö. 2420-2396) Büyük Piramitin yapımından sadece yüz otuz yıl sonra yaşamış ve kendisinden önce gelen Keops'dan biraz daha uzun süre hükümdar olmuştu. Piramit yapımı için aynı derecede zamanı vardı, inşaat tekniğinin de Keops'dan beri daha bir gelişmiş olması gerekirdi. İnşaat ustaları ve mimarlar yüz otuz yılın içinde çok şey öğrenirler. Niuserre'nin Abusir'deki piramiti 51,5 metre yüksekliğindedir, kendisinden önceki firavun Sahure'ninki (I.Ö. 2458-2446) güneşe doğru 47 metre sivriliyordu, o da hâlâ 5. Sülâleden olan Firavun Unas (I.Ö. 2355-2325) ise Sakkarada topu topu 43 metrelik bir piramit yaptırabilmişti. Mısır'da basamaklı piramitler, tamamlanmamış ya da çökmüş piramitler vardır. Bunların hiçbirinde de çürümüş bir iskele kirişi ya da herhangi bir bocurgatın bağlantısına rastlanmamıştır.

Binlerce Yıl Dayanan Beton

Birleşik Amerika'da Miami kentinin Barry Üniversitesi'nde Uygulamalı Arkeoloji Bilimi Enstitüsü'nün müdürü olan Prof. Davidovits'e göre, Mısırlılar büyük piramitler için gerekli taşlan ne Assuan'dan ya da başka bir taş ocağından getirmişler ne de bocurgatlarla çekmişlerdir. Onlar bu taşları inşaat yerinde aynen beton gibi dökmüşlerdir.

Aynı zamanda kimyacı olan bilginin kanıt zinciri aynen bir detektif romanı gibi okunuyor:

Ejiptolog C E. Wilbour 1889 yılında Assuan'ın kuzeyindeki Sehel adlı Nil adasında hiyerogliflerle kaplı bir dikili taş bulmuştu. Sehel bugün Mısır'da eski tanrıların olağanüstü kaya betimleriyle ölmezleştirildikleri ender yerlerden biridir. Yazı yerine geçen işaretler geçen yüzyılda Brugsh, Pleyte ve Morgan adındaki arkeologlar tarafından çevrildi ve 1953'de Fransız ejiptologu Barquet tarafından yeniden deşifre edildi. Hiyerogliflerin Famine dikili taşına Ptolemaios çağında (I.Ö. 300 etrafı) oyulduğu konusunda fikir birliğine varıldıysa da, metin, bundan bin yıl önceye rastlayan bir dönemi anlatmaktadır. Dikili taşın üstündeki toplam iki bin altı yüz hiyerogliften altı yüz ellisi yapay taş yapımından söz ediyor. Bunun yöntemini eski Mısır'ın yaratıcı tanrısı Knum birinci piramiti yaptıran firavun Zoser'e (İ.Ö. 2609-2590) rüyasında açıklamıştı.

Bu garip bir rüya olmuş olmalı, çünkü Tanrı Hnum, Firavun'a 29 madenle çeşitli doğal kimyasal maddelerin listesini vermekle kalmayarak, sentetik taşların yapıştırılmasına yarayan doğadaki yapıştırıcıları da göstermişti. Tanrısal mesajlar alan yalnız Sakkara'nın basamaklı piramitinin yapıcısı Firavun Zoser değildi, sonradan Mısırlılar tarafından bir tanrı düzeyine yükseltilen ve mezarını bugün arkeologların boşu boşuna aradıkları baş mimarı Imhotep de bu noktada Firavunundan geri kalmamıştır.

Famine dikili taşının 6'dan 18'e kadar olan kolonlarında "beton" yapımı için zorunlu malzemenin dökümü yapılmış, ayrıca, bunların bulundukları yerler belirtilmiştir. Imhotep bu tanrısal direktiflere dayanarak, natron'u (sodyum karbonat) kille (alüminyum silikat) karıştırmış, bu hamur sonradan daha başka silikatlar ve alüminyum içeren Nil çamurunun katkısıyla daha da sağlamlaşmıştır. Arsenik içeren madenlerle kumun katkısıyla ise doğal taşla aynı moleküler bağlantıları gösteren çabuk kurur bir çimento oluşmuştur.

1979'da Fransa'nın Grenoble kentinde yapılan 2. Uluslararası Ejiptoloji Kongresi'nde taş konusunda uzman kimyacı Dr. D. Klemm, piramit taşları üzerindeki araştırmalarının sonuçlarını, şaşkın şaşkın bakan arkeologlara açıklamıştı. Dr. Klemm'le bilgin arkadaşları, Keops piramitinin on iki farklı taşından alınan örnekleri tahlil etmişler ve her bir taşın Mısır'ın bir başka bölgesinden gelmiş olacağını saptamışlardı. Şimdi Mısır'ın her köyünün "taşıyla" büyük esere katkıda bulunduğunu düşünenler yanlış yoldadırlar. Bunun da kanıtı, incelenen taşların ülkenin bütün öbür bölge erinden getirilmiş katkı maddeleri içermeleridir! Doğal bir granit bloku genelde homojendir, oysa Dr. Klemm'in incelediği taşların alt bölümleri yukarıdakilerden daha yoğundular, ayrıca bol miktarda hava kabarcıkları kapsıyorlardı.

Prof. Joseph Davidovits, kuramını daha da sağlamlaştırabilecek başka iki kanıt ileri sürmektedir.

Kaliforniya'daki ünlü Stanford Araştırma Enstitüsü Kahire'deki Ayn-Şems Üniversitesi bilginleriyle işbirliği halinde 1974'de büyük piramitlerde eletro-manyetik ölçümlere girişmişti. Taşın içine salman yüksek frekanslı dalgaların, kuru taş blokları tarafından tamamiyle yansıtılmaması gerekiyordu. Bu tür ölçümlerle gizli geçitler ve odalar keşfedilmesi umuluyordu. Çünkü piramitlerin de bütün Gize yaylası gibi tamamen kuru olacağı varsayılıyordu.

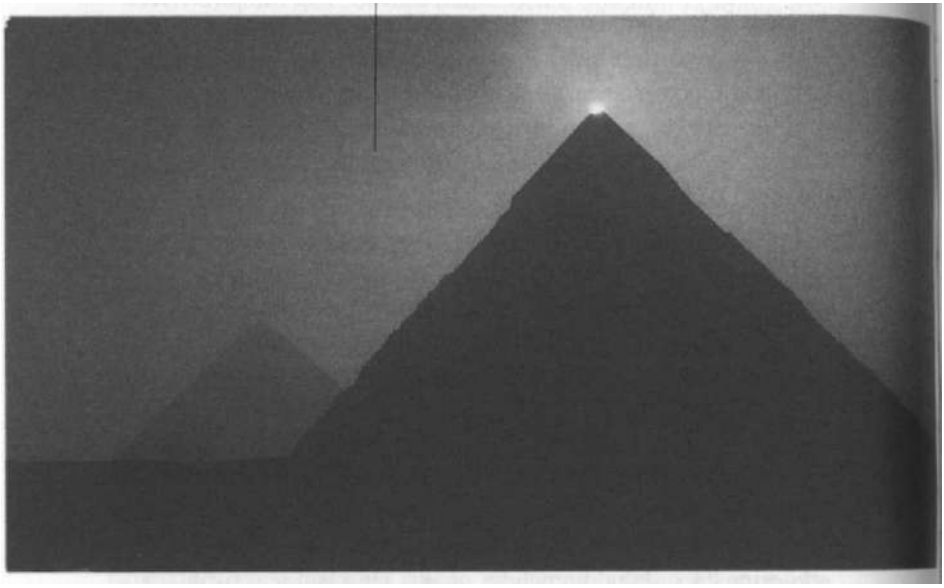
Gelin görün ki, ölçüm sonuçları tam bir karmaşa sergilediler. Yüksek frekanslı dalgalar taş tarafından tamamen massedilmişlerdi. Bu nasıl olabilirdi? Piramit blokları doğal taşlardan daha çok nem içeriyorlardı. Komputer hesapları yalnız Kefren piramitinde birkaç milyon litre suyun varlığını saptadı. Prof. Davidovits'in bu veriler karşısında vardığı sonuç: "Taş blokları yapaydır!" oldu.

İkinci kanıt bir Agatha Christie romanından alınsa bu kadar olurdu. Keops piramitinden alınan taş örneklerini mikroskopla incelerken, Prof. Davidovits insan saçı izleri, daha sonra ise 21 cm. uzunluğunda bütün bir insan saçı keşfetti. Saç, taşın içine nasıl girmişti? Olsa olsa Mısırlı bir beton karıştırıcısının başından düşmüştür.

Prof. Davidovits bu arada Mısır'ın çeşitli çimento ve beton türlerini, eski Mısır karışımlarının formüllerine göre karıştırdı. Yani —antik!— beton bizim betonumuzdan daha katı ve çevre etkilerine karşı daha dirençlidir, çünkü kimyasal reaksiyonlar sonucunda daha çabuk ve daha mükemmel şekilde kurumaktadır. Fransa'da "Geopolymere France"m betonu, bu çok çok eski reçeteye göre imal etmeye başlamasına bu durumda şaşmamak gerekir. Dynamit Nobel firması da yeni çimento karışımını imal etmeyi isterken, Amerika'da ise beton devi "Lone Star" daha katı ve daha çabuk kuruyan beton karışımını programına almıştır. Binlerce yıl dayanabilecek bir beton!

Sise Boğulmuş Piramitler

Çalışma arkadaşım Willi Dünnenberger'le bir kez daha büyük piramitlerin güneyindeki tepeciğin üstündeydim. Tarih 12 Mayıs 1988'di, vakit sabahın 6'sına yaklaşıyordu. Güleç yüzlü taksi şoförümüz Ahmet bizi gecenin karanlığında buraya getir-

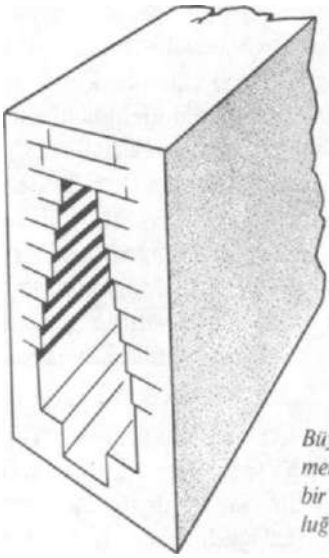
Sisin pençesindeki piramitler - tepedeki güneş bile ışınlarım geçiremiyor.

misti. Amacımız dünya harikasının güneş doğarken fotoğraflarını çekmekti. Ama kısmet değilmiş. Piramitler bize topu topu üç yüz metre uzaklıkta yükseldikleri halde, güneş doğduktan bir saat sonra bile onları hemen hemen seçemiyorduk. Yoğun sis bulutları firavunların şaheserlerini bir türlü kalkmak bilmeyen ıslak gri perdeler gibi sarıyordu. Sabahın loşluğunda lafazan turist rehberleri tarafından, "Mısır'a hoş geldiniz!" sözleriyle selâmlandık. Bu sırnaşık sözüm ona bekçilerin hangi kalıntıların içinde geceleddiklerini yalnızca her şeyi gören Horüs bilebilir. Çünkü bu adamlar günün her dakikasında karşınıza dikilir ve canınızı sıkarlar.

Hafifçe ürperiyorduk. Willi kameraları gözden geçirirken, ben piramitlerin bulunduğu yöne doğru elli metre kadar yürüdüm.

Simetrik üçgen yüzeylerin rofilleri er veya geç karşımıza çıkmalıydı. Bu arada saat sekizi bulmuştu, sis keten helvası gibi ışıldıyor, ay tarafından yayılıyormuş gibi donuk bir ışık, piramitleri inatla savunan filtrenin içinden tereddütle sızmaya çalışıyordu.

Willi, "Acaba Keops'un zamanında da burada sis olur muydu?" diye sordu. İkimiz de aynı şeyi düşünmüştük. O zaman işçi kafilelerinin günde on iki saat çalışmak için yeterli ışıkları olmayacaktı. Hayalet en sonunda saat sekiz buçuğa doğru çözüldü. Görkemli altı üçgen, her piramitten ikişer üçgensel yüzey, tüm azametleriyle bize bakıyorlardı. Mısırlılar, "İnsan zamandan korkar - zaman da piramitlerden korkar," derler.

Büyük galeri. Tek parçadan her merteğin içeriye doğru 8 cm.lik bir eğimi vardır. Dehlizin uzunluğu 46,61 metredir.

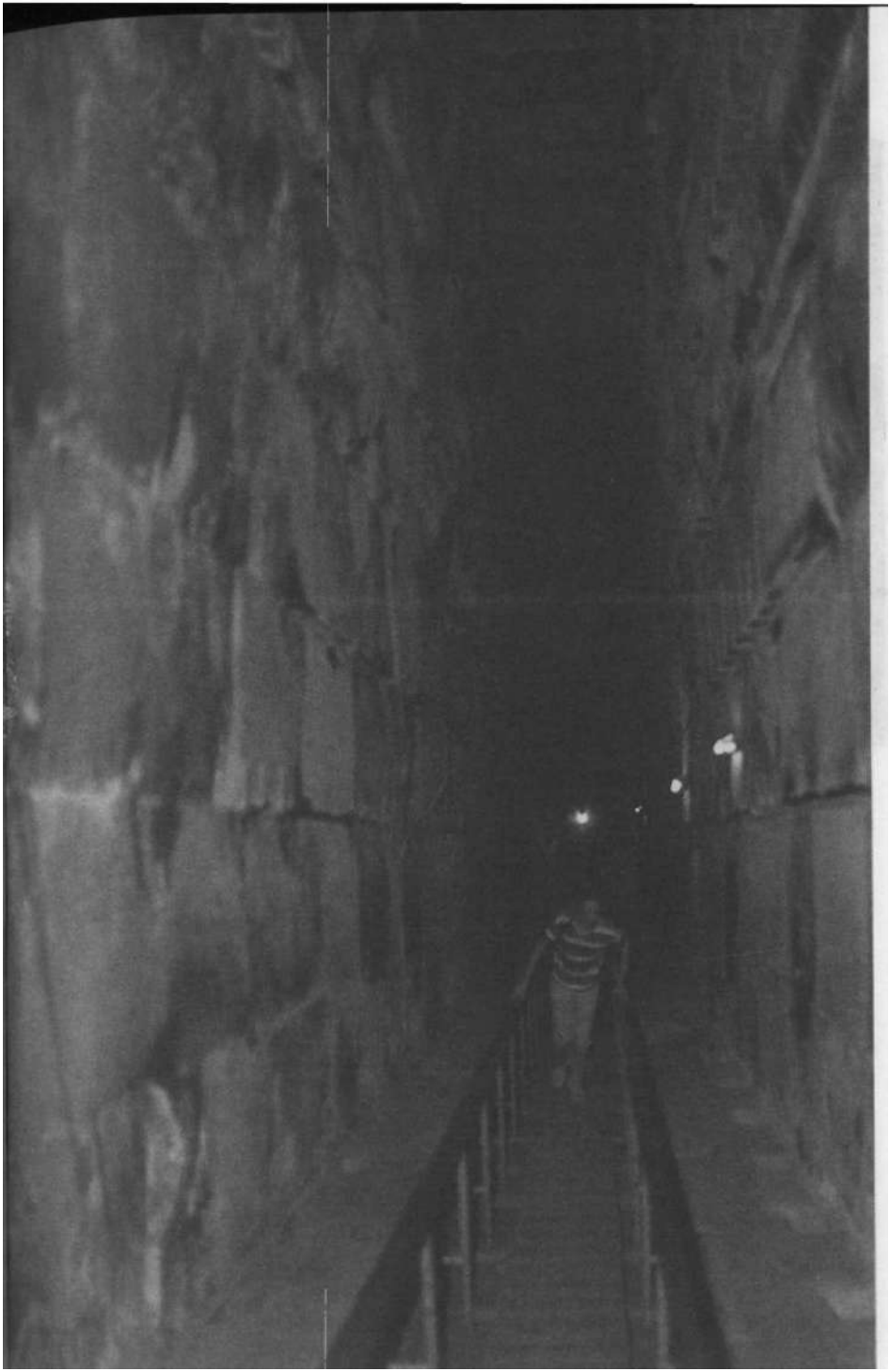
Ahmet, piramidin ağzındaki sakallı bekçiyle pazarlığa girişmişti. Otobüsler sel gibi turistleri boşaltmadan önce içeri girmek istiyorduk. Kral odasına giden büyük dehlizde uzun bir zaman durduk. En küçük bir gürültü duyulmuyor, elektrik ampulleri

dikey yan duvarlarına sarımsı bir ışık yayıyordu. İnsan bu dehlizde kendini minicik hissediyordu. Doğrudan yukarıya kral odasına giden görkemli geçit 46,61 metre uzunluğunda, 2,09 metre eninde ve 8,53 metre yüksekliğindedir. Yan duvarlarının alt bölümleri 2,29 metreye kadar çıkan cilalanmış kireçtaşı bloklarından oluşurlar. Bunları yedi sıra dev mertek izler. Bunların her biri içeriye doğru sekiz santim kaydırılmıştır. Böylelikle, başlangıçta geniş olan koridor tavana doğru giderek daralmakta, koridorun iki duvarı birbirine doğru eğilmekte, yatay levhalardan oluşan tavan da dolayısıyle sadece 1,04 metreye kadar daralmaktadır. Bu yapı tarzı, kapılarına, pencerelerine ve koridorlarına daima trapez biçimi veren Peru'nun İnkalarını anımsatmaktadır.

Bu büyük dehliz, insan tarihinin en akıl olmaz mimari harikasını oluşturmaktadır. Türlü piramit teorilerinin saçma olabilecekleri gerçeği burada insanın yüzünde kırbaç gibi şaklamaktadır. Sekiz buçuk metre yüksekliğindeki dehlizin karşılıklı granit mertekleri yatay olarak uzanmamakta, büyük galerinin eğim açısıyla birlikte verev olarak yukarıya sivrilmektedirler. Merteklerle levhaların düzeni öylesine kusursuzdur ki, cep fenerlerimizin huzmesini üzerlerine tutmamıza rağmen, ek yerlerini bir türlü keşfedemedik. Büyük piramitin inşaat ustalarının belki de dünyanın dışından gelen tanrılardan yardım gördükleri aklımızdan geçtiyse, bu inanış özellikle burada büyük galeride güç kazanmaktadır.

Alçakgönüllü olmayı her nedense unuttuk. Biz daima, insanoğlunun en büyük olduğuna, evrimin doruk noktası olduğuna inandırılmak istenmişizdir. Saçma diyorum size! Şaşmak yeteneğini kaybeden gerçekçi değildir. Gerçek insanüstü bir karakter taşır, evrenin sonsuz boyutlarıyla örülmüştür.

Son üç yılın içinde piramitler hakkındaki teorilerle dolu yaklaşık altmış kitap okuduğumu sanıyorum. Büyük galerinin inşaatı hakkında söylenenler saçmalık ve ukalalıktan başka şey delildir. Hiç kimse kesin bir şey bilmemekte, fakat iddia etmekten

Keops piramitindeki büyük galeri dünya mimarisinin akıl sır ermez harikalarından biridir. (181. sayfa).

de geri kalmamaktadır. "Söyleyecek bir şeyleri olmayan ve çenelerini tutmasını bilenlerden Tanrı razı olsun." (Oscar Wilde, 1856-1900).

Yanlış Yerde Bir Sanduka

Büyük galerinin güney ucunda Kral Odasına açılan 8,40 metre uzunluğundaki geçit yer alır. Başlangıçta eğilmiş durumda yol alıyorduk. Galeri topu topu 1,12 metre yüksekliğindeydi çünkü.

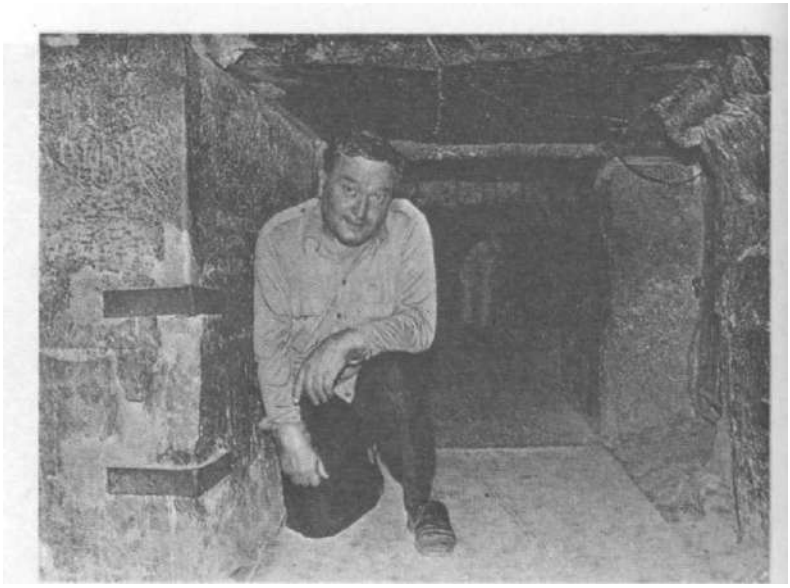
Fakat bir metre kadar sonra alçak koridor üç buçuk metreyi aşkın yükseklikte bir sofaya yer verdi. Üç ton ağırlığında granitten bir kafes eskiden bu girişi tıkamaktaydı. Üç metre sonra yeniden sırtlarımızı kamburlaştırmamız gerekti. Çoktandır gülmeyi unutan Ahmet önde ilerlemeye çalışıyor, Willi ile ben de onu izliyorduk. Belki de ilk kez yabancı turistlerle çevrili olmadan bu kral odasında bulunduğum için bir katedraldeymişim gibi huşu içindeydim. Kare biçimindeki oda kuzey-güney yönünde 5,22 metre, doğudan batıya ise 10,47 metreydi. Yüksekliği ise, 5,82 metreydi. Böylesi boyutları görüp de hâlâ "oda"dan söz edebilenlere şaşmamak elde değil. Bu salonun duvarları üst üste yığılmış —dikilmiş değil— dev granit merteklerinden oluşuyordu. Zemin ise granit levhalarıyla döşenmişti. Duvarlar insanın eline dümdüz bir mermer gibi geliyordu. Pembe renkli Assuan granitinden yapılmış tavanın dev mertekleri öylesi bir özenle sıralanmışlardı ki, ek yerleri olsa olsa ince bir siyah iplik gibi gözüküyordu. Tavanın yukarısında, gözlemcinin ulaşamayacağı üst üste yığılı kırkar tonluk taş bloklarından oluşturulmuş beş adet "yük azaltıcı oda" bulunuyor.

Ahmet hafifçe öksürdükten sonra eksiz tavanı işaret etti: "Keops'dan beri hiç kimse bunu başaramamıştır."

Willi, cep fenerinin ışığını olağanüstü tavanın üstünde santim santim gezdirdi. "Bunun üstündeki boş odalara yük hafifletici oda demek nereden akıllarına esti acaba?"

Ahmet gülümsedi. "Başka ne denmeliydi ki?"

Çekinerek lâfa karıştım. "Kral odasının yukarısındaki oda düzeni bana derhal bir Şinto tapınağını, bir başka dünyaya açılan kapıyı anımsattı. Ayrıca, arkeologların yük hafifletici odalardan söz etmeyi bırakmaları bence daha doğru olur. Bir kere yukarıdaki ara mekânları piramitin ekseni üzerinde, yani piramitin sivri tepesinin altında değiller. İkincisi, bu mekânlar inşaatçıların piramitlerin devâsâ ağırlığı hakkında kesin bilgi sahibi olmalarını

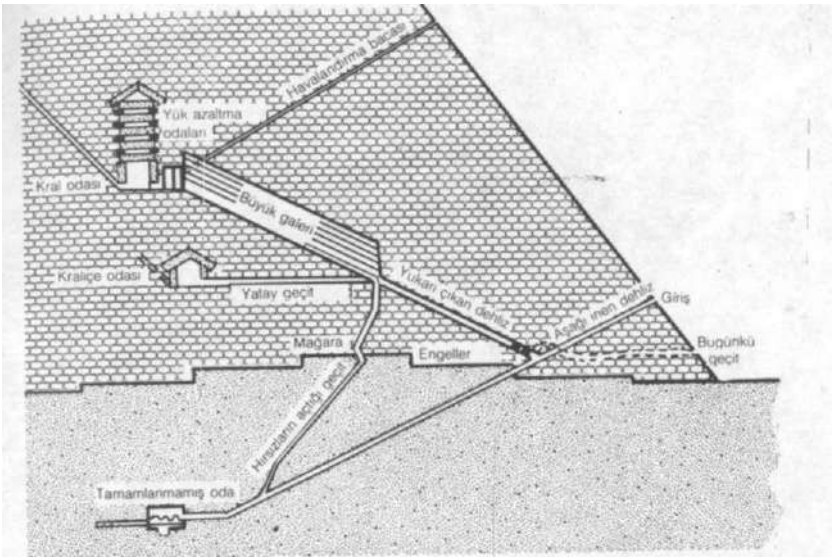

Kral Odasına giriş.

önlemektedir. Bütün bunlar Keops dönemiyle nasıl uyum sağlamaktadır? Bizler bütün bu hesapların ancak bilgisayarlarla altından kalkardık Şu halde, kral odası "yük hafifletici odalar"ın yokluğunda çöker miydi? Asla. Tavanın yukarısındaki boşluğu sadece, ağırlıkları kral odasına dayanmayan granit mertekleriyle örtebilirlerdi. Ayrıca; piramit içindeki öbür "yük azaltıcı odalar acaba nerededir?"

Ahmet, bugün küçük salonun batı duvarının dibinde duran siyah granitten sandukaya kadarki birkaç metreyi yürüdü. Bu, eskiden herhalde odanın ortasında bulunmaktaydı. Prof. Goyonun ölçümlerine göre sandukanın boyutları 2,28 x 0,98 X 1,04 metre.

Ahmet, "Burada pek çok şey tartışma konusu," diye belirtti. "Sanduka güya boş ve kapaksız olarak bulunmuş. Boş bir sanduka neye yarar? Üstelik, boyutları yukarıya yönelen ve büyük

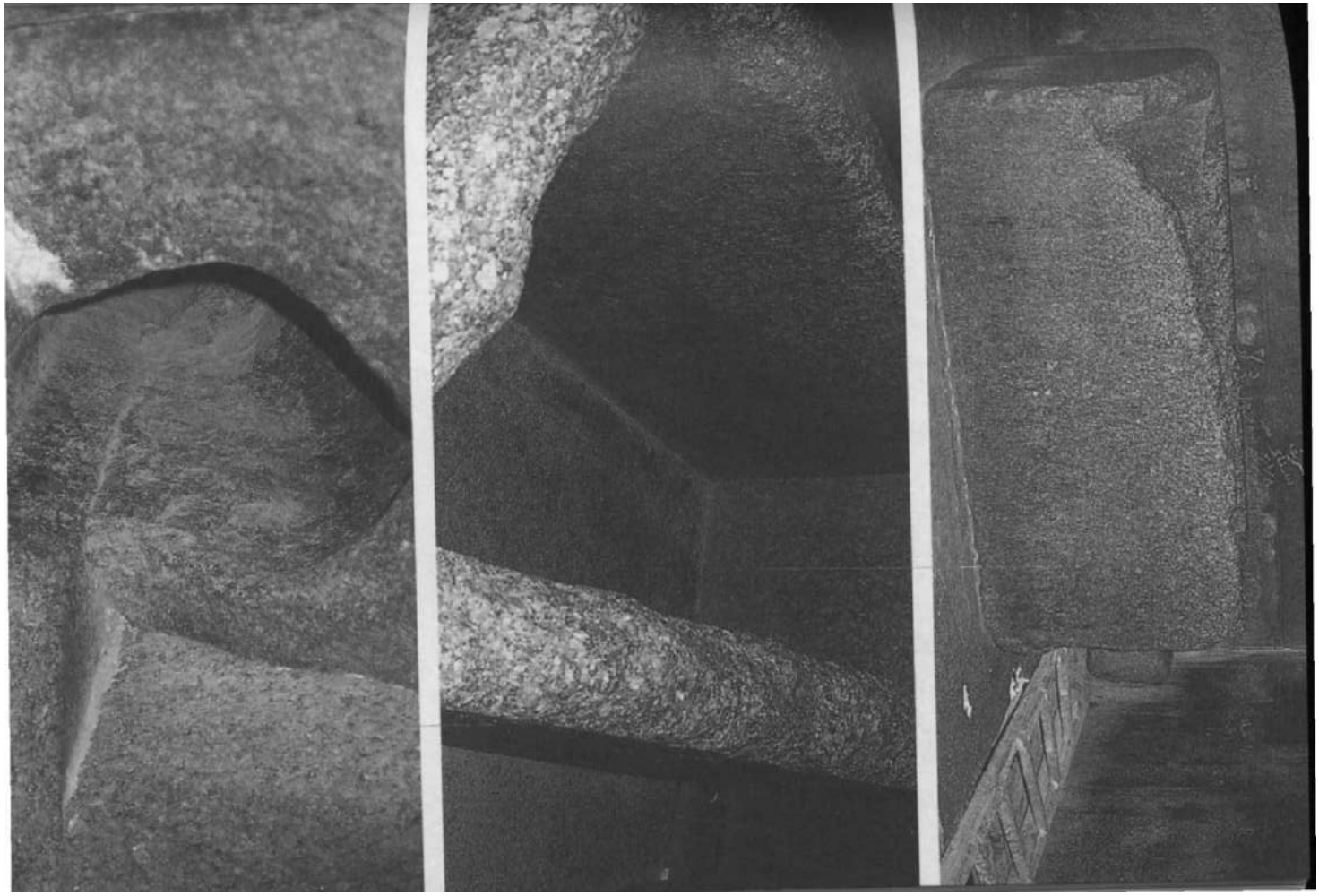

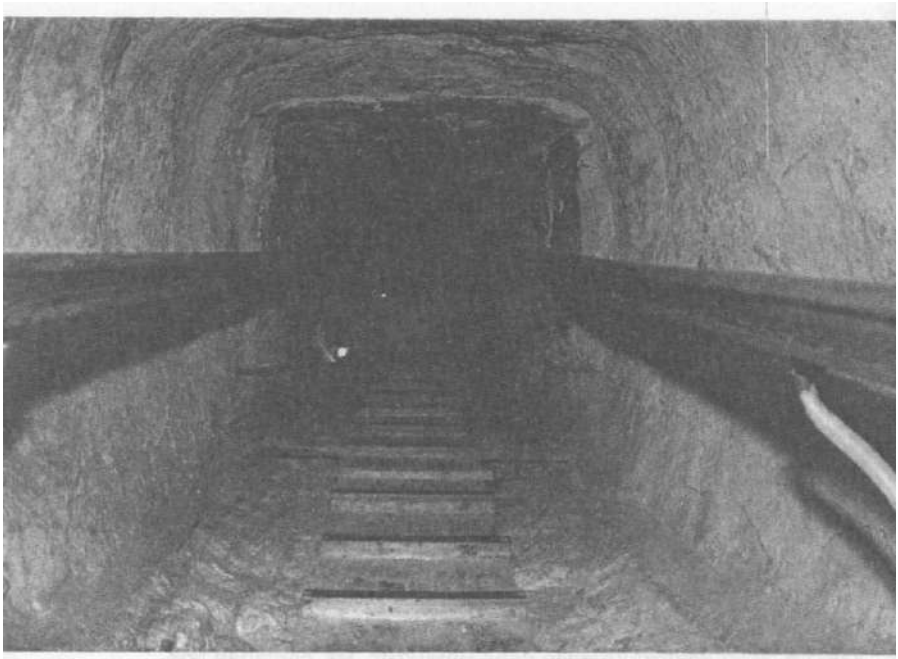
galeriye çıkan dehlizinkilerden daha büyüktür. Tek parçadan yontulmuş sanduka bu odaya nasıl girdi öyleyse?"

Willi kendine göre bir çözüm buldu. '[Piramiti sandukanın et- **1**
rafında inşa etmiş olmalılar. Kefren veya Mikerinos piramitlerindeki dehlizler de oradaki sandukalardan daha dar."

Ahmet de fikir yürüttü. "Öyle olmalı. Yalnız, büyük galerinin niçin yukarıya çıkan dehlizden kat kat daha yüksekte olduğu anlaşılmaz bir şey. Sandukayı büyük galeride dikey olarak taşımak mümkündü, oysa yukarıya çıkan dehlizin hiçbir yerine uymuyor. Yajni demek istediğim, büyük galerinin sekiz buçuk metrelik yüksekliği savurganlık olduktan başka, beyhude de. Sandukanın nakli için bunun yarısı yeterdi. Ve sizin varsaydığınız gibi, piramit sandukanın etrafında inşa edilmiş olsaydı, büyük galerinin var oluş nedeni ne olabilir?"

Mantık bu noktada çaresiz kalmaktadır. Uzmanlar, bir zaman-

"Yukarı çıkan dehliz" bugün güvenlik nedeniyle ayaklıklar ve parmaklıklarla donatılmıştır.

lar vakur bir rahip kafilesinin ölen Firavuna saygılarını sunmak için ilerleyeceği yokuş halinde, uzun bir salon olarak düşünüldüğünü ileri sürmüşlerdir. Vakarla ölüm uyumludur. ıAncak, aynı rahip kafilesinin büyük galeriye ulaşmak için daha önce yükselen dehlizde hiç de vakur olmayan şekilde iki büklijm yürümesi ve sürünmesi gerekecekti. Bu da çelişki oluşturmaktadır."

Willi, "Rahiplerin mimarı gibi matematik bir sağduyuyla inşaat yapan kişi gereksiz bir şey yapmaz" diye karşılık verdi. "Niçin aldatmaca geçitler ve boş odalar yapsınlar? Bu işler, öngö-

Kral Odasındaki sandukanın içi boştu (yukarıda ve ortada). Acaba ne işe yarıyordu? Aşağıda: *Kral Odasında bir hava bacası.*

rülen çalışma süresinin önemli bir kısmını yutacak yıllara mal olacaktı."

Ahmet en sonunda yine güldü. "Mezar soyguncularını unutuyorsunuz," dedi. "Amaç onları yanılgıya düşürmek olabilirdi."

Willi önce Ahmet'e, sonra bana baktı. Ve taştan bir banyo teknesi gibi aralarında duran sandukanın üzerinden Ahmet'e seslendi. "Ne mezar soyguncusu? Horüs adına, İ.Ö. iki bin beş yüz yılındaki Keops döneminden söz ediyoruz. Piramit inşaatçılığı önce Sakkara'nın basamaklı piramitiyle başlamıştı. Bu da Keops'dan topu topu seksen yıl önceydi! Mezar soyguncuları nereye ulaşabilirlerdi sanki? Piramitler çelik kasalar kadar yoğun korumalıydı."

Ona hak verdim. Ahmet de aynı şeyleri düşünüyor olmalıydı ki ilk kez olarak parmaklarının ucuyla çenesini kaşıdığını gördüm. O kafes itiraz kabul edilmez bir gerçek olarak kalıyordu. Yukarıya doğru uzanan dehlizle kral odası dev granit bloklarıyla kimseye geçit vermeyecek şekilde kapatılmıştı. Çıldırmak için! Hiçbir firavun Keops piramidinde son uykusunu uyumaya terkedilmediyse, bunca emniyet sisteminin, ağzı tıkalı dehlizlerin anlamı ne olabilir? Hiçbir mezar soyguncusunun bir piramitin içine adımını atmadığı bir devirde ne diye tuzaklara ve kör koridorlara gerek görülmüştü?

İki Karşıtlık: Anonimlik ve Caka

Piramitleri yaptıranlar insan tabiatını çok iyi tanımış, bilimsel merakın sonraki kuşaklara rahat yüzü vermeyeceğini bilmiş olmalılar. Bilgiye susamışlık insan zekâsının bir öğesidir. İnsanlar uzak bir gelecekte piramitlerin de mutlaka sırrını çözeceklerdi. Uzak geçmişteki insanların bıraktıklarını ancak o zaman

Erkek çocuklarla kız çocukları halıları kendi bildikleri gibi dokuyorlar.

el dokunulmamış olarak bulmaları gerekiyordu. Bu miras neden oluşuyor? Boş bir sandukadan mı?

Konuşma uğultuları, şaşkın seslenişler ve yüksek sesle söylenen adlar günün ilk turist kafilelerinin gelişini haber veriyordu. Beklentiler yansıtan ter içindeki yüzlerin yanından sürünür gibi geçerek çiğ sabah aydınlığına çıktık. Güneş ortalığı kavuruyordu. Sis son molekülüne varıncaya kadar yok olmuştu. Bir papirüs satıcısı, "Mısır'a hoş geldiniz!" sözleriyle bize yanaştı. Çocuğun bize uzattığı bol motiflerle bezenmiş rengârenk papirüse bakarken kafamda bir şimşek çaktı. Hiyeroglifler! Hiçbir salonda, hiçbir odada, hattâ büyük galeride ya da koridorların herhangi birinde yazıt görmemiştim. Bir firavun nasıl olur da dün-

yanın en devasa şaheserini diktirirdi de, bu marifetinden dolayı övunmezdi? Adını nasıl minicik bir hiyeroglifle değerlendirmezdi? Evet, eserin isimsizliği, inşaat sahibinin karakterine hiç, ama hiç uymamaktadır.

Plinius şöyle yazmıştı: "Bu gurur kaynağının yaratıcıları böylece haklı olarak geçmişin içinde unutulmuşlardır." Gurur ve kurumla isimsizlik birbiriyle bağdaşamaz. Firavun Keops eğer kibirli biriyse, hattâ Herodotus'a bakılırsa, yüz bin köleyi büyük piramit inşaatında ter döktürdüyse, o zaman kahramanlıkları ve başarıları bütün duvarlarda ilân edilmeliydi. Ezilenlerin, övgü dolu hiyeroglifleri duvarlardan kazıdıkları ileri sürülmüştür. Nasıl olur bu? Hem ne zaman? Piramit içeri girilmesine olanak vermeyecek şekilde kapatılmıştı. Hiçbir öfkeli kişi içeri girip hırsını Firavunun yazıtlarından çıkaramazdı. Ayrıca, modern görüş, piramitlerin yapımında kölelerin çalıştırılmadığı merkezindedir. Ejiptolog Karhlheinz Schüssler bu konuda, "Kesin olarak söylenecek olan şey, bu eski imparatorlukta köleliğin var olmadığıdır," demiştir.

Köleler olmayınca ve gönüllü ve özverili bir çalışmanın varlığında herhangi bir yazılı açıklamanın olmaması için bütün bütün bir sebep yoktur. Gönüllü bir el emeği, inşaat sahibinin büyüklüğünü mutlaka överdi.

Düşüncelerimin arasında Ahmet'in sesini duydum: "Papirüsün nasıl yapıldığını gerçekten biliyor musunuz?" Satıcılarla salkım salkım turistin arasında kendimize yol açarak nasıl olduysa taksimize ulaşabilmiştik.

Willi aracın arka koltuğundan, "Papirüs yapılmaz, o Nil'in kıyılarında yetişen bir bitkidir," diye alaylı bir çıkış yaptı.

"Peki, bitki nasıl oluyor da parşömenvari yumuşak ve elâstiki bir yaprağa dönüşebiliyor?"

Nil Akmaya Başladığından Beri Papirüs

Willi omuzlarını silkerken Ahmet gaza bastı ve usta bir manevi ayla arabayı insan, deve ve otomobil kalabalığının arasından dışarıya, Sakkara yoluna çıkardı. Bir halı imalathanesinin önünde kısa bir mola verdik. Erkek çocukları ve kırmızı eteklikler giymiş kız çocukları bir duvarın önünde oturmuşlar, körpe çocuk elleriyle mekikleri iplik karışıklığının içinde yürütüyorlardı. Kuzguni siyah saçlı ve grimsi beyaz gömlekli yalınayak erkek çocukları, gıcırdayan tahta dokuma tezgâhlarını emin hareketlerle kullanıyorlardı. Çocuklar hayatlarından hoşnut gözüküyorlardı, gülüyorlar, şarkı söylüyorlar, verilen bahşişlere hiçbir arsızlık gösterisinde bulunmadan teşekkür ediyorlardı. Ahmet, halılardaki motiflerin çocuklar tarafından tasarlandığını, renk kompozisyonlarının da onların eseri olduğunu anlattı. İki kilometre ileride ise Nil vadisindeki sayısız papirüs fabrikalarından birine geldik. Bol su içeren ve yüksekliği dört metreyi bulabilen bitkinin işlenmesi binlerce yıldan beri hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

Sap yaklaşık yirmi santimetre uzunluğunda parçalara kesilmekte, yeşil kabuk bir bıçakla soyulmaktadır. Eskiden bu elastiki kabuktan kemerler ve sandal ayakkabılar yapılırdı, bugün ise katı [yakıt olarak kullanılmaktadır. Sapın içindeki beyaz etli kısım bir bıçakla ince şeritler halinde kesilir ve altı gün boyunca bir su banyosunun içinde bekletilir. Bu işlem papirüs şeritlerini suya doyurur ve esmerleşmelerine neden olur. Şeritler bundan sonra bir pres ya da sopayla ezilir ve biri yatay öbürü ise dikey olmak üzere çaprazvari olarak pamuklu bir bezin üstüne yayılır. Bu bezin üstüne bir ikincisi yayılır ve şeritler iki bezin arasında bir kez daha ezilir. Bu bezler sık sık değiştirilir ve bu işlem, papirüs şeritlerinden satranç tahtası modeli kuruyuncaya kadar sürdürülür. Papirüsün etli bölümü jelatin içerdiğinden kurumuş şeritler birbirine yapışır. Yaklaşık on gün sonra elastiki ve oldukça di-

rençli bir papirüs yaprağı hazırdır. Bundan sonra istenilen renklere kolayca boyanabilir.

Mısırlılar binlerce yıldan beri tüm mesajlarını papirüslere emanet etmişlerdir. Öyleyse bunlara niçin piramitlerin inşaatı hakkında hiçbir kelime kaydedilmemiştir? Bütün yapıların en olağanüstü olanının yaratıcısı niçin kimse tarafından tanınmamaktadır? Ne derseniz deyin, mantık bunu kabul etmiyor. Bu arada, Keops'un kendi piramitinde değil de, başka bir yerde gömülü olduğunu ileri sürenler vardır. Ama niçin? Yaptırdığı mozole dünya yüzünde türünün en güvenli olanlarından biriydi. Kendi piramitine gömülmeme kararını ne zaman vermiş olabilir? Bu kararın, piramitin inşaatının ilk evrelerine rastladığı düşünülemez. Buna önce mimarlarla rahipler isyan ederlerdi. Ölçüsüz el emeğini düşünün. Keops, eseriyle Mısır topraklarına hiçbir zaman silinmeyecek bir işaret taşı oturtmuş oldu. Kutsallığını sonsuzlara kadar ilân etmek fırsatını kaçırmaya göz yumması aklın alacağı iş değil.

Bu veriler karşısında yalnızca üç olasılık söz konusu olabilir:

a) Keops'un mezar odası çoktandır yağma edilmiştir.
b) Mezar odası bugüne kadar keşfedilememiştir.
c) Piramitte gömülmemek kararı Keops'a ait değildir.

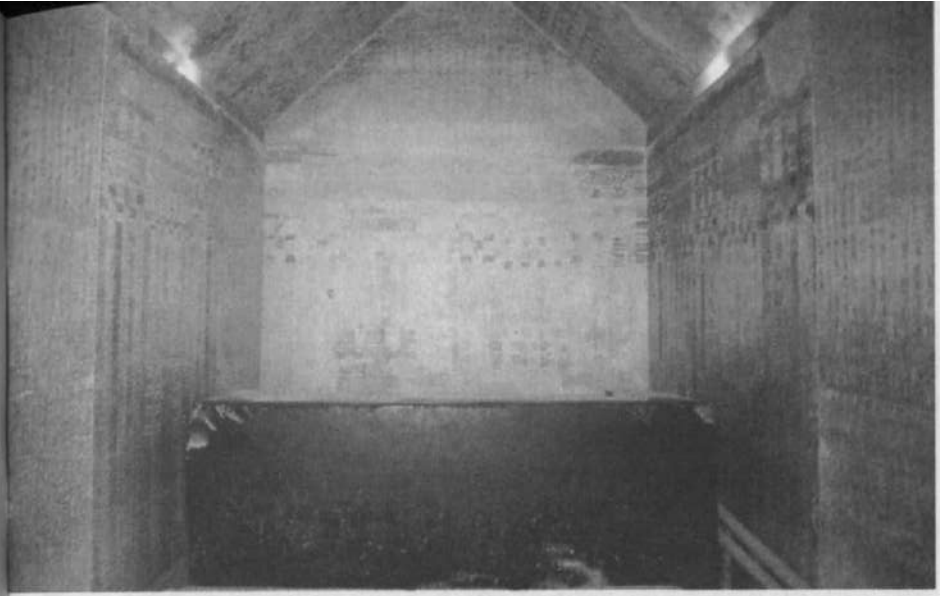
A ile b noktalarına tekrar döneceğim. Üçüncü seçenek gerçekleri reddetmektedir. Keops piramiti en sonunda taş blokları ve kafeslerle kapatılmıştı. Piramitin Keops'un ölümü sırasında tamamlanmadığını, kendisinden sonra gelenlerin ise bu firavundan, onu piramitin içinde görmeyi istemeyecek kadar nefret ettiklerini varsayarsak, yapı şu halde niçin tamamlandı? Hiç kimse nefret edilen bir firavun için parmağını oynatmazdı. Zaten Keops'un yerine geçenlerin kendilerine özgü inşaat projeleri vardı.

Bütün bunlardan çıkan sonuç şudur: Keops ya piramitinin içinde bir yerde yatmaktadır ya da piramit Keops'a ait değildir.

bu delikten Firavun Unas'ın piramitine girilmektedir.

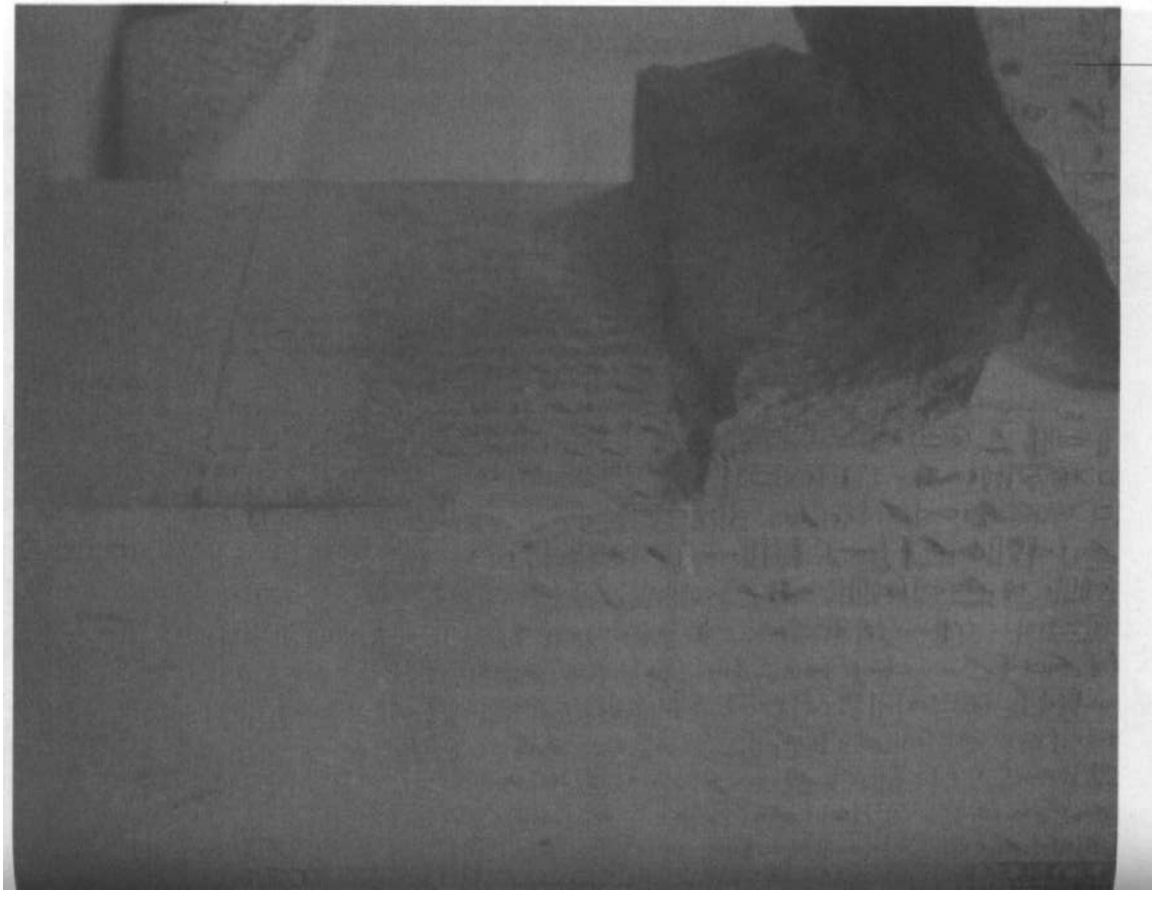

Fayum Vahasına giden yolun iki yanını otobüs enkazları çeviriyor. Satıcılar tetikte bekliyor.

Unas piramitinin iç duvarları çeşitli yazılarla bezelidir.

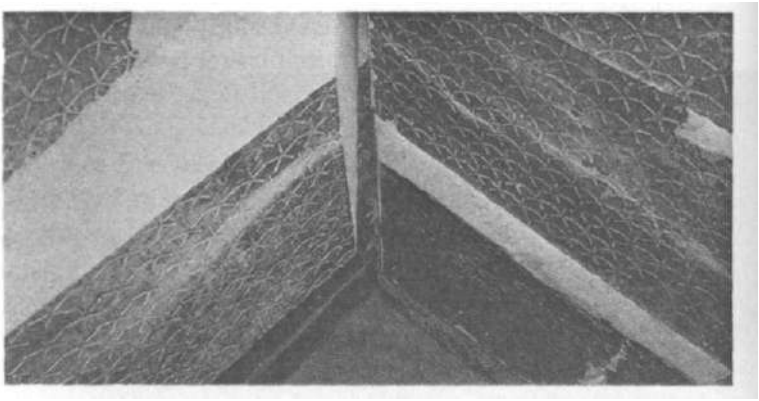

ramışlardır. Bu metinler mitoloji, din ve sihirle ilgili yazılı kanıtlardır ve bunlarda evren daima önemli bir rol oynar. 5. Sülâlenin sonunda ve 6. Sülâle sırasında oluşturulmuş olmakla birlikte piramitlerdeki metinlerin geçmişin çok daha derinlerine uzanan inanışları dile getirdiği tartışma götürmez. Piramitlerdeki metinlerin anlamının öbür dünyadaki yaşantı için icat edilmiş direktifler içerdiğini anlamak zor. Örneğin, en eski piramitlerdeki metinlerde Firavun'un arzusunun, gelecekteki yolculuklarında gökte güneş tanrısı Re-Atun'la karşılaşmak olduğunu öğreniyoruz. Bilginler bunun manevi açıdan anlaşılması gerektiğini söylüyorlar. Ama gerekir mi? Firavunla rahiplerinin, bize çocuksu gözükse bile, gökteki yolculukları hakkında kesin fikirleri vardı. Ruhla değil, gemiyle yolculuk ediliyordu.

Uzay Teknolojileri ve Çocuk Oyuncakları

Çocuklarımız niçin oyuncak trenlerle oynarlar? Büyükler gerçek trenlerle yolculuk ettikleri için. Boyu bir karış yumurcak niçin oyuncak otomobilini koştururken dudaklarıyla motor seslerini taklit eder, tüt-tüt diye bağırır. Büyüklerinin Tüt-tüt diyen şık arabaları olduğu için. Başları miğferli ve kulaklıklı yumurcaklar niçin evin odalarında koşup tutturur ve "XY Gezegeninin Fatihleri" oyununu oynarlar? Televizyon ekranında aynı şeyi yapan büyüklerini gördükleri için. "Yanıldım mı?" adlı kitabımda yalnız çok eski çağların insanlarının değil, günümüzün yerli kavimlerinin de ufuklarını aşan teknolojileri taklit ettiklerini göstermek için bir takım örnekler vermiştim.

— Wewak adasının yerlileri bir hayalet hava alanıyla tahta ve samandan uçak modelleri yapmışlardı. Böylelikle, gerçek uçakları çekeceklerini ümit ediyorlardı.

V-biçimli tavandaki yıldızlar bir zamanlar altın gibi parlıyordu.

— Yeni Gine'nin yüksek yaylalarında yaşayanlar '30'lu yıllarda beyazları lk kez gördükleri zaman, onların tanrılar olduklarını zannetmişlerdi. Bu yanılgının başlıca nedeni beyazların arkalarındaki pantolonlar ve sırtlarındaki çantalardı. Eski bir görgü tanığı yirmi yıl sonra, "Çantalarının içine karılarını sakladıklarını düşünmüştük. Ve yabancı yaratıkların dışkılarını nereye bıraktıklarını da merak etmiştik. Pantolonun dışına geçemezdi çünkü," diyecekti.

— Yeni Gine'nin doğusundaki Markham vadisinde bambulardan radyo istasyonları ve yuvarlanmış yapraklardan izolatörler oluşturulmuştu. Ev yüksekliğindeki odun kütükleri antenleri temsil ediyordu. Kulübeler, bükülmüş bitki liflerinden "tellerle" birbirine bağlıydılar. Sonradan, yerlilerin, beyazların kıyıdaki etkinliklerini inceledikleri anlaşıldı.

— Rus Maclay 1871 eylülünde Vitiaz adlı gemisiyle Yeni Gine kıyısındaki Bongu'ya yanaştığında yerli halk tarafından kuşkuyla karşılanmıştı. Yerliler bir keresinde Kaptan Maclay'ın gece vakti bir fenerle dolaştığını görmüşler ve o günden itibaren onun aydan geldiğine inanmışlardı. Maclay onlara aydan değil, Rusya'dan geldiğini anlatmaya boşu boşuna uğ-

raşmıştı.Havsalaları böyle bir şeyi almıyordu. Rus onlar için çok özel bir varlıktı. Yalnız teni beyaz olduğu için de değil. Bunda etkin olan, bu kadar büyük bir gemiyle gelmesi ve apansız ortaya çıkmasıydı. Yerliler onu Tanrı Tamo Anut olarak adlandırdılar, gemisi de tanrısal taşıt ilân edildi. Günün birinde batmış bir gemiden tahta bir heykel kıyıya sürüklenince, bunu, yeni tanrıları Tamo Anut'un simgesi yaptılar.

Etnolojik eserler benzer örneklerle doludur. Bunların hepsi, insanların, anlayamadıkları bir teknik karşısındaki tutumlarını göstermektedir. Bu arada taklitçilerin çocuk ya da yetişkin olmalarının hiç önemi yoktur, çünkü büyükler de çocuklar gibi davranmakta, yabancı teknolojiyi aynen çocuklar gibi anlamaktan âciz kalmaktadır.

Yeni Olan Nedir Ki?

İnsanoğlu tâ başından beri taklitçinin biriydi ve öyle kaldı. Hepimizin kendimize örnek aldığımız kişiler vardır, onları gizlice taklit ederiz, çok kez başka mesleklerden olmayı, şu yâ da bu kişi olmayı isteriz. Direksiyon başına oturur ve otomobilin hiçbir zaman yerden kalkmayacağını bildiğimiz halde, kendimizi küçük pilotlar gibi hissederiz. Dinsel ve kültürel cisimlerle urbaların örneklerini bile antik çağlardan almaktayız. Atalarımızın örnekleri ise çok daha eskilere dayanıyordu. Taç ve asa hangi çok eski modeli taklit ederek oluşturuldu? Bazı etkinliklerin ancak protokol tarafından saptanmış giysilerle yerine getirilmesini kimden öğrendik? Kanatlı melek ve başı haleyle çevrili azizlerin betimlemelerinin kaynağı nedir? Tanrı'nın Hazreti Musa'ya vahyettiği yasa levhalarının içinde bulunduğu sandığın, büyük altar ve semavi tahtın gerçek modeli neredeydi? Biz dünyalılar "gökyüzüne yolculuk", "kalıtsal günah" "halâs" gibi anlaşılması güç kavramları neye borçluyuz?

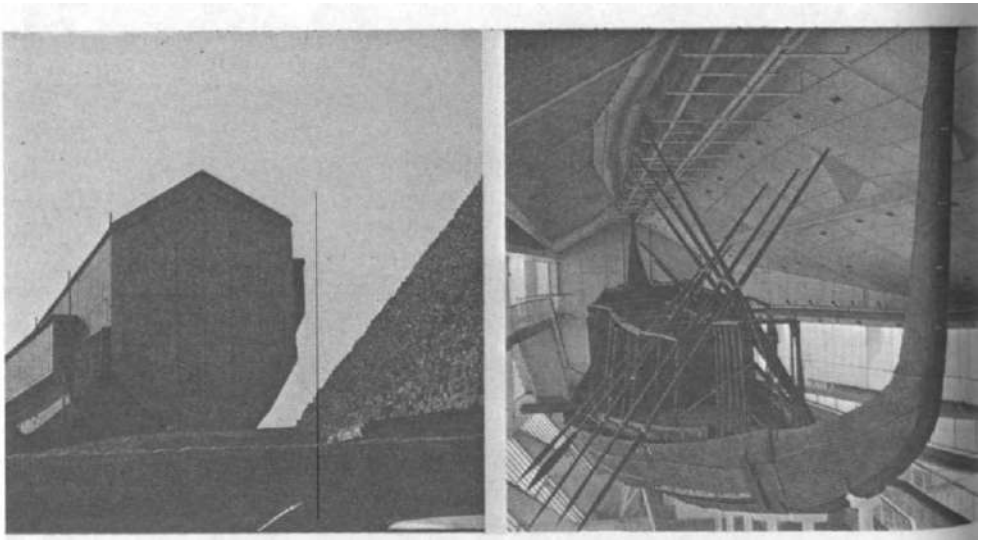
Günümüz ve tarih bilimi bir firavunun ruhuna kısa bir bakış atmamıza olanak veriyor. O ya da ataları gerçek tanrıları: gemileriyle gökyüzünde yolculuk eden dünya dışından gelenleri gözlemişlerdi. Böylesi olaylar hiç kuşkusu yok ki kuşaktan kuşağa aktarılan rivayetlerde yer alacaktı. Seçme insanlar çok, çok eskiden tanrılara hizmet etmek ayrıcalığına bile erişmişlerdi. Hiç kuşkusuz esaslı yıkandıktan sonra... Özel giysilerle ve muhakkak ki "semaviler"den setler ve dış avlularla ayrılmış olarak. Dünyanın dışından gelenler hastalıkların kendilerine bulaşmamasına özen gösterirlerdi. Dinsel ibadetler ve törenler gözlemlerden, kuşaktan kuşağa geçen rivayetlerden, taklitçilikten ve tanrıların hiçbir zaman anlaşılamamış eşyasından doğdu. Rivayetlere göre tanrılar eğer kayıklar içinde gökte yol aldılarsa, Firavunun da özel bir kayığı olmalıydı. Bu kayıkla uçamayacağının bilincinde olup olmadığı ya da ölümünden sonra bununla havalanacağını mı zannettiği belli değil. Önemli olan işin kökeni.

Firavunların güneş kayıkları felsefî bir fikirden, gökte belirip kaybolan yıldızların gözleminden doğmadı, her şeyin kökeni, bir zamanki gerçekleri kuşaktan kuşağa aktaran söylentilerdi. İnsanlar teknelerle Nil'i katettiler - tanrılar ise göğü. İnsanlar, firavunlarının görkemli teknesiyle tanrılara gittiğini, semavi varlıklarla hemen hemen eşdeğerde olduğuna inanmalıydılar. Bir tanrı-firavunla rahipleri, bilmiş olsalar bile, saltanatın ölümle son bulduğunu hiçbir zaman itiraf edemezlerdi. Tanrılar hiçbir zaman ölmezler.

Dolayısiyle, piramitlerin yanında ve altında sanatkârane yapılmış zengin bezeli güneş kayıklarının belirmesine şaşmamak gerek. Bu kayıklardan biri yıllardan beri Keops piramitinin yanıbaşındaki feci bir binada durur. Kısa bir zaman önce elektromanyetik dalgalar kayalık zeminde bir başka kral kayığının bulunduğunu saptadı. Assuan'dan Nil deltasına kadar tapınak kabartmalarında bu teknelerden vardır. Müzelerde de öyle. En eski piramit metinlerinin sahibi Firavun Unas'ın da güneş kayığı vardı.

Popüler yazındakinin aksine uzmanlar bu teknelerin amacı hakkında kesin bir şey bilmiyorlar. Genelde Firavunun bir gündüz, bir de gece gemisinin olduğu varsaydırdı. Bunun da nedeni Mısırlıların, güneşin gece ölülerin diyarında dolaştığını sanmalarıydı. Bu nedenle de gündüz için bir gemi, gece için de bir başka gemi gerekliydi. Güneş kayığına "Adaklarla Yüklü Gemi", "Hacı Gemisi", "Ruhlar Teknesi" ya da "Kraliyetin Denetim Botu" da denilmekteydi. En azından "Mısır'ın Ölüler Kitabi'nın kaynağı piramit metinleri çeşitli yorumlara açıktır. Örneğin, "Evrenin Efendisinin Şarkısı"nda şair (ya da rahip) "Horusun Gözü" adlı bir tanrıçaya seslenir. Tanrıçadan suyu, bitkileri ve yiyecekleri Firavun için hazır tutması, Firavunun engelle karşılaşmadan dolaşabilmesi için de göğün kapılarını açması istenir. Kaçak Ka ve Ba için maddî yiyecek maddeleri mi?

Firavun Keops'un gökyüzü teknesi bugünpiramitinın yambaşında feci bir binada sergileniyor. Eskiden piramitin yanındaki kayanın içindeydi ve bu ağır kirişler tarafından örtülüydü (203. sayfada).

Kralın teknesi Philae'deki bir tapınak duvarında da betimlenmişti.

Sakkara'da bulunan Unas piramidindeki 273 ve 274 no.lu metinlerde ölenin evrende gerçekleştireceği etkinlikler övülmektedir:

"Güçlerin efendisidir o,
anası bilmez adını.
Unas'ın görkemi göktedir
gücü ise ufukta...
Unas göğün boğasıdır...
Göğün sakinleri hizmet ederler Unas'a..."

Unas piramitinin mezar odasında metinler daha da belirsizleşmektedir. Orada Firavunun "bir bulut gibi" gökyüzünün yolunda olduğu, güneş tanrısının gemisinde özel bir yere oturduğu anlatılmaktadır. Unas, "Güneş gemisinin rehberi" olarak nite-

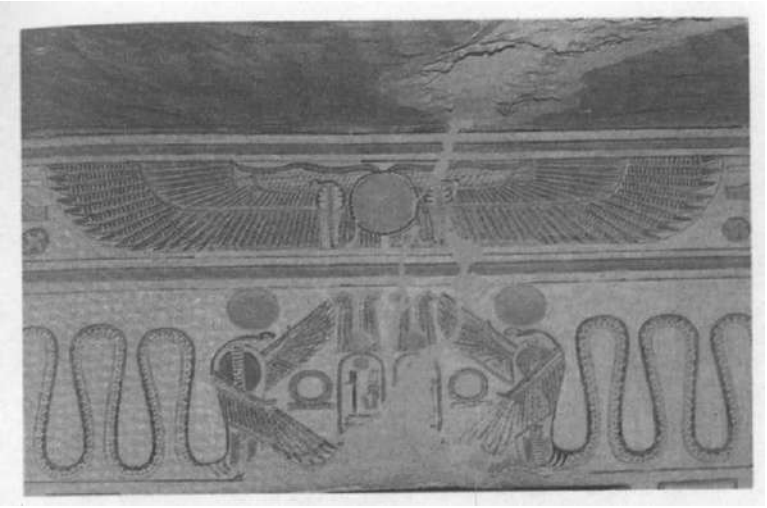
lenmekte, "takımyıldızlara giden sonsuz yolda yalnızlık pek büyük olduğu için" evrenin karanlığı içinde yardım istediği açıklanmaktadır. Ne kadar doğru.[1]

Gemi, "yolculuklar"ı çağrıştırmaktadır. En azından Birinci Sülâlenin firavunları kendilerini "tanrıların oğullan" olarak görürlerdi. (Aynen yakın tarihe kadarki Japon, Pers ve Habeş imparatorları gibi) Firavunun, "bir tanrının oğlu" olarak, ölümden sonra oğulun dünyadaki naipliği sırasında semavi işleri yöneten "baba"yı araması doğaldı. Ve dünyada en büyük prensin kral babasının mirasına sahip olması gibi, öbür dünyada da böyle olması usuldendi. Böylece, piramitteki metinlerde ölen firavun yıldızlar arasındaki yeni hükümdar, ruhların ve eski tanrıların ürkmeleri gereken güçlü yargıç olarak övülür.

Bütün bunların doğru olduğunu uzmanlar tartışmamakta, ancak ejiptologlar gök gemisine gerçek gözüyle bakmamaktadırlar. Sembolik cisimler taklit tekniğini simgelemektedir. Hiçbir Firavun yalnızca Ka ve Ba'yla semavi babasının huzuruna çıkmaya cesaret edemezdi. Adak olarak hazineleri ve güç durumlarda rüşvet paralarını beraberinde götürmesi gerekiyordu. Gerçek bir araçta gerçek değerler. Günümüzdeki petrol şeyhinin oğlu pille çalışan aldatmaca bir Rolls-Royce'la sarayın içinden fırtına gibi geçmektedir - semavi tanrıların oğulları da altın bezeli bir kayıkla aynı şeyi yapıyordu.

Eski Mısır'da Astronotlar mı Vardı?

Eski Mısır'ın çeşitli tapınak ve anıtlarında dikkati çeken bir bezeme: kanatlı güneş kursu da aynı yöndeki görüşü kanıtlar niteliktedir. Altın bir kurs ya da geniş kanatlı bir tür küre 5. Sülâleden beri göklere egemen şahini ve güneşi simgelemektedir. Bununla birlikte, tapınak tavanlarını ve sayısız tapınak girişlerini

Firavun Setlios'un mezarındaki kanatlı güneş kursu.

süsleyen bu motifin modeli tarih öncesine kadar gitmektedir. Gerçekten de daha 1. Sülâle zamanından kalma *bir çift kanat üstündeki güneş kayığı* betimi saptanmıştır. Kanatlar üstünde kayan güneş kayığı betimi anlamını kaybedince, kanatlara altın kurs eklenmiştir. Odalarla salonların girişinde yinelenen bu betimleme çok kez "hut" veya "api" kelimelerinin yer aldığı yazıtlarla bir arada görülmektedir. Kelime kökü açısından "hut" "uzatmak" anlamına gelir, "kolları uzatmak" gibi, buna karşın "api" kelimelerinin yer aldığı yazıtlarla bir arada görülmektedir. Kelime kökü açısından "hut" "uzatmak" anlamına gelir, "kolları uzatmak" gibi, buna karşın "api"nin kökü "uçmak" fiilini anlatır.

Kanatlı güneş kursuyla yeri, Assuan'la Lüksor'un arasında Nil'in batı kıyısındaki dev Edfu tapınak alanı olan Tanrı Horüs arasında ilişki kurulmaktadır. Bugün hâlâ çok yaygın olan, tapınak alanının eski Horüs tapınağıyla ortak yanı pek azdır. Yazıtlarla

arkeolojik kazıların belirlediğine göre, burasının eski krallığa ait bir Horüs tapınağının kalıntıları üzerinde oluşmuştur. Edfu'nun bir tapınak duvarına çizilmiş kanatlı güneş kursu efsanesi de eski kaynaklara dayanıyor. Bunda, Tanrı Ra'nın maiyetiyle birlikte nasıl "bu yörenin batısında, Pehennu Kanalının doğusuna ayak bastığını anlatır. Yeryüzündeki temsilcisi olan Firavun, herhalde zor durumdaydı ki semavi uçmandan düşmanlarına karşı yardım istedi.

"Kutsal Majesteleri Ra-Harmahis kutsal kişilik sahibi Hor-Hut'a der ki: Ey sen güneşin çocuğu, benden olan sen yüce varlık, karşında olan düşmanı tepele, hem de en kısa zamanda. Hor-Hut bunun üzerine kanatlı büyük bir güneş kursu kılığında yukarıya, güneşe doğru uçar. Gök hizasında düşmanları görünce, onların üzerine öylesine büyük bir güçle saldırıya geçer ki, onlar ne gözleriyle görebilirler, ne de kulaklarıyla duyabilirler. O kısa zaman süreci içinde tek kişi hayatta kalmaz. Parlak renkleriyle ışıl ışıl olan Hor-Hut da kanatlı büyük bir güneş kursu şeklinde Ra-Harmahis'in gemisine döner!'

Mantıksız Mantık

Bütün bunlara simgesel açıdan bakmanın gerektiği açık. Öyleyken hiyeroglifler yorumlara açık kapı bırakırlar. Hiyeroglifl erin çevirmeni Jean-François Champollion'dan çok önce, İngiltere'de Gloucester piskoposu olan William Warburton (1698-1779) Eski Mısır'ın yazısıyla ve eski anlatılarıyla yoğun şekilde ilgilenmiş, bu arada eski Mısırlıların iki yazı türü kullandıklarını açıklamıştı. "Bunların bir tanesi, söylenenleri keşfetmek ve başkalarına açıklamak, ama öbürü meseleyi gizli tutmak için."

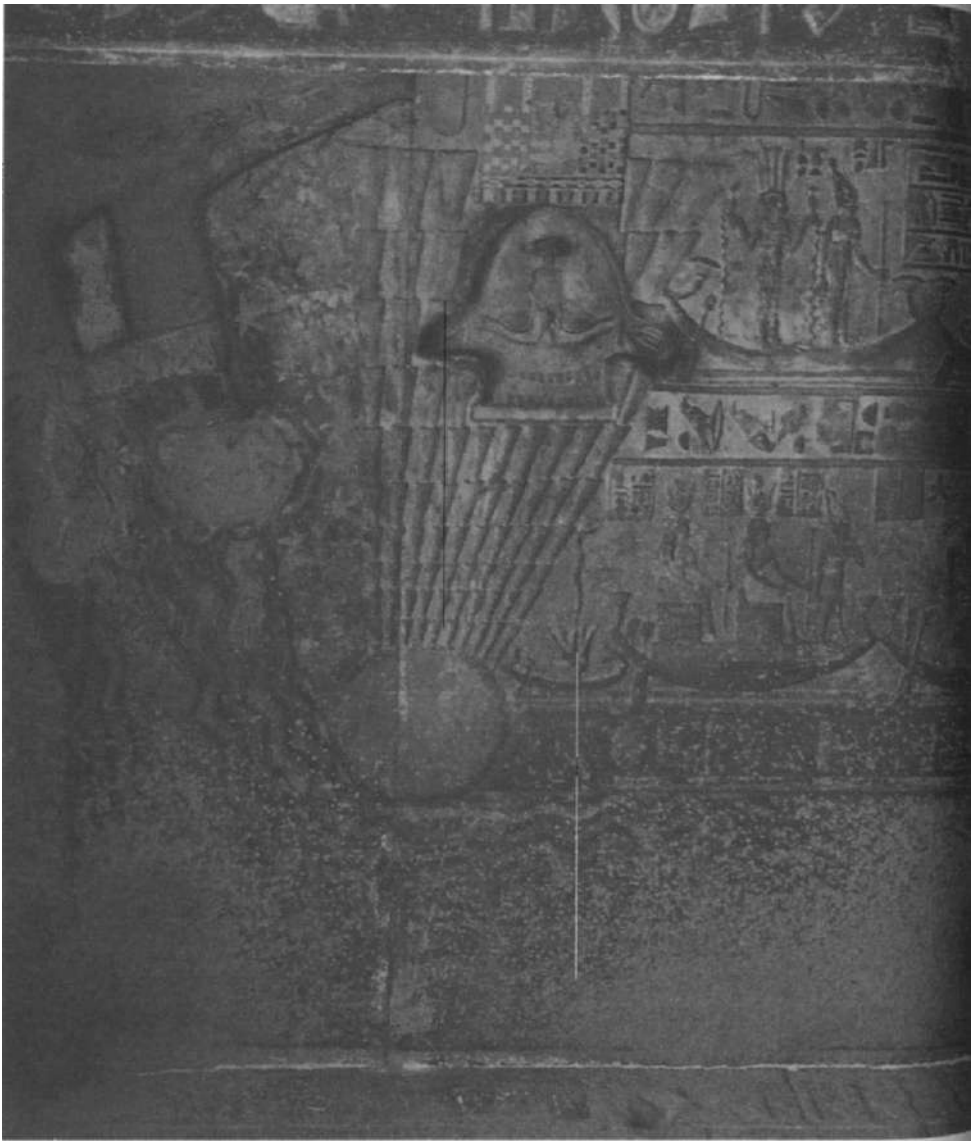
Son zamanlarda, Champollion'un deşifre etme çalışmalarına rağmen anlaşılamayan eski hiyeroglifler keşfedilmiştir. "Kanat-

h güneş kursu" efsanesini yalnızca dinsel kör uçuşun sisleri arasında hayal etmekte güçlük çekiyorum. Uçan tanrı Ra Firavuna düşmanlarına karşı yardımda bulunduktan sonra, *"Burada yaşamak hoş olurdu,"* diye saptadı. Son olarak etraftaki araziye bir ad yakıştırıldı ve "Göklerin Tanrıları" ile "Yerin Tanrıları" övüldü. Özgün metinde şunlar yazılıydı:

> "Hor-Hut kanatlı büyük bir kurs olarak yukarıya, güneşe doğru uçtu. Bu nedenle o günlerden beri Göğün Efendisi diye adlandırılır..."

Edfu'daki yazıtın da kanıtladığı gibi, tanrısal yardım durumu kanatlı güneş kursunun bulaştırılmasının ve yaygınlaşmasının gerçek nedeniydi. Güneşin hayalî bir ölüler veya canlılar diyanndaki konumunun bununla ilgisi yoktu. Edfu'daki metin açıktır:

Tapınak kapılarının üzerindeki güneş kursları geometrik bir özenle oluşturulmuştu. Dendera tapmağının tavanındaki bu resim, Mısırlıların, güneşi ışınlarıyla tasavvur ettiklerini kanıtlıyor.

Dendera tapınağının altındaki gizli yeraltı mezarlığındaki duvar kabartmaları, kaybolmuş bir teknik beceriyi göstermektedir.

"Harmahis gemisiyle yol aldı ve Horüs'ün kentine adımını attı. Tot diyor ki: "Ra'dan olma ışın yayıcı onun şekliyle düşmanları yendi. O günden sonra Işık Dağından olma Işın Yayıcı diye anılacaktı. Harmahis Tot'a şöyle dedi: "Bu güneş kursunu tanrıların Aşağı Mısır'daki bütün yerlerine, Yukarı Mısır'daki bütün yerlerine ve tanrıların bütün yerlerine ulaştırın."

Lâfı açılmışken, burada kullanılan "Işın Yayıcı" kelimesi bana değil, Edfu metinini 1870'de çeviren Prof. Heinrich Brugsch'a aittir. "Kanatlı güneş kursu" modern ejiptolojide ne oldu dersiniz? Kanatlı bir güneş kursu yerine, kanatlı bir güneş kayığını betimleyen özgün anlam unutulmuştur. Bir zamanların gerçeğini tanımaktan âciz ol ın akadermk hayal gücü, gerçekleri mitosa dönüştürmektedir. Dünyaya böylece yine düzen egemen olur. Ama hangisi?

Çok sevimli bir ejiptolog, herhangi bir tanrının insanların mücadelelerine karışması fikrinin dayanılmaz bir şey olduğunu ileri sürmüştü. Dünyanın dışından gelenlerin dünyamızın işlerine karışmış olmaları yolundaki benim fikrim de aynı derecede dayanılmazdır. İnsan mantığı garip fırlayışlar yapmaktadır. Örneğin, Eski Atik'te Tanrı, duman, ateş, deprem ve gürültüyfe bu dünyaya girerek seçilmiş ulusun (Yahudilerin) yararına olmak üzere savaşlara burnunu sokmaktadır. Gerçekten. Mantıksa, hangi mantık?

Konu Işık

Piramitlerdeki metinler her ne kadar eski Mısırlıların hayalgücüne biraz ışık tutuyorsa da, çok önemli bir noktayı aydınlatmayı başaramamaktadır. Öyle ya, Mısırlılar piramitlerinin iç odalarını nasıl aydınlatıyorlardı? Hiyeroglifler ve sanatkârane betimlemelerle dolu duvarlar karanlıkta oluşturulmuş olamazlar çünkü. Yoksa süslü taş blokları açıkta bezendikten sonra mı karan-

İlk dejhlizlerdeki yerlerine ulaştırılmışlardı? Mümkün. Ama inşaatçıların süslü duvarlarla levhaları nakledilebilmek için pamuk içinde ambalaj yapmış olmaları gerekirdi, çünkü onlara hiç kimsenin ve hiçbir şeyin çarpmaması gerekiyordu. Bir olasılık da üstü açık piramitlerin içinde çalışılmış olması, odaların, ancak taşçılar ince bezemelerini tamamladıktan sonra dış dünyadan yalıtılmış bulunmalarıydı. Toprak yüzeyinin yukarısındaki piramitlerde aydınlatma sorunu çözümlenebilir idiyse de, yeraltındaki dehlizlerde böyle bir olasılık yoktu. Birçok piramitler toprağın içinde keşfedilen mağaraların üzerinde bina edilmiştir. Lüksor'daki Krallar Vadisinde bulunan mezarlar da hiç güneş ışığı almayan dönemeçli çukurlardı. Şu halde, görkemli renklerle bezenmiş mezar galerilerindeki duvarlarla tavanlar nasıl aydınlatılmıştı? Yoksa her sanatkârın yanmasında meşale taşıyan biri mi duruyordu? Yoksa yağ kandilleri mi vardı? Ya da güneş ışınları aynalar aracılığıyla karanlık dehlizlere mi iletilmişti?

Peter Krassa'yla Reinhard Habeck olağanüstü bir araştırmanın ürünü olan "Firavuna Işık" adlı kitaplarında aynı soruları soruyorlardı. Mısır'la ilgilenen herkesin kitaplığında bulunması gereken bu eserde Krassa'yla Habeck meşalelerin, yağ kandillerinin ve balmumunun tüttüğünü, is parçacıklarının duvarlarda ve tavanlarda saptanabileceğini anımsatıyorlar. Oysa öyle bir şey yok. Ya aynalar? O çağdaki demir aynalar pek bir işe yaramazlar, dönemeçlerde ışığın dağılması ve soğutulmasıyla ışıklarının üçte birini kaybederlerdi. Üç aynadan sonra da karanlık egemen olurdu.

"Küçük bir ışık yakmak, büyük karanlığa küfretmekten daha iyidir." (Konfüçyüs İ.Ö. 551-479).

Kleopatra'nın, Romalı dostu Jül Sezar'ı piramitin karanlık koridorlarından geçirdiğini varsayalım. Birdenbire elinde gizemli bir ışık belirir, duvarları aydınlatır ve şaşıran Romalı imparatorun gözlerini kamaştırır. Sezer korkuyla, "Bu ne ışık mucizesidir, sevgilim?" diye sorar.

Genç kadın, "Bu nesneye cep feneri denilir," diye gururla yanıtlar. "Binlerce yıl önce atalarımız bunu kullanırlardı. Siz ileri derecede uygar Romalılar bu ışık kaynağını bilmez misiniz?"

Krassa'yla Habeck ilginç düşüncelerini "Ancient Astronaut Society" (Eski Astronotlar Derneği)nin dergisi için şöyle özetlediler. Eski Mısırlılarda elektrik ışığı vardı.

Delice bir fikir mi? Tarih bize, elektrik akımının etkisinin ancak 1820'de Danimarkalı H.C. Oersted tarafından tanıtıldığını öğretiyor. Michael Faraday deneyleri sürdürdü, 1871'den beri de Thomas Edison'un ampulünü biliyoruz.

Thomas Edison İlk Değildi

Bu tarih bilgisi gerçek değildir. Bağdat Ulusal Müzesinde on sekiz santim yüksekliğinde pişmiş topraktan bir vazo, bundan biraz kısa bir sakır silindir ve üstüne bitüm ve kurşun parçacıkları yapışıp kalmış okside olmuş bir demir çubuktan oluşan bir gereç sergilenmektedir. Bu garip vazo 1936'da Alman arkeologu Wilhelm König tarafından Bağdat yakınlarında Partlara ait bir yerleşim yerinde yapılan kazılarda bulunmuştu.

König, bu garip buluntunun bir tür elektrik akımı üreten batarya olabileceğinden kuşkulanmıştı. İncelemeler tahminini doğruladılar. Vazonun içinde ince bir bakır levha yaklaşık on iki santim uzunluk ve iki buçuk santim çapında bir silindir biçiminde kıvrılmış ve bir çinko-kurşun alaşımıyla lehimlenmişti. Sıkı sıkıya kapanan ve bitümle yalıtılmış bir bakır kapak silindirin tabanını oluşturuyordu. Vazonun öbür ucunda silindir yine bitümden bir tapayla kapatılmıştı. Bu tapadan silindirin içerisine on bir santim uzunluğunda bir demir çubuk daldırılmıştı. Silindir, Galvani'nin, adını taşıyan pil için kullandığıyla aynı bileşimde asit ya da kalevî bir sıvıyla doldurulmuştu.

Akımın varlığı 1957'de Birleşik Amerika'nın Pittsfield kentinde General Electric Yüksek Gerilim Laboratuvarında çalışan Amerikalı EM. Gray tarafından kanıtlandı. Söz konusu apareyin aslına sadık bir kopyesi ve bir bakır sülfat solüsyonu kullanımı sayesinde elektrik akımı üretmeyi başardı. Şuhut Rabuah'daki höyükte ve Dicle kıyısındaki Slevkiye ile komşu Kresifon'daki başka buluntuların elektrik bataryası olduğu kanıtlanmış oluyordu. Bunlar Mısırlılar tarafından da kullanılmışlar mıydı acaba?

Lüksor'un yetmiş kilometre kadar kuzeyinde TJendera'daı bulunan bir yeraltı mezarlığındaki duvar kabartmaları Krassa'yla Habeck'in varsayımlarını doğrulamaktadır. Dendera'daki tapınak alanı özellikle Tanrıça Hathor'a adanmıştı. Daha eski çağlarda bu tanrıça gökyüzü tanrıçası ve güneş tanrı Horüs'ün annesi olarak biliniyordu. Mısırlılar gökteki yıldızları dev bir ineğe benzettiklerinden Tanrıça Hathor'a insan şekline ek olarak inek şekli de yakıştırılırdı. İnsan olarak daima sığır boynuzları ve bir güneş kursuyla birlikte betimleniyordu. Hathor aynı zamanda dansın, müziğin, aşkın, ama bunlarla birlikte bilim ve astronominin tanrıçasıdır.

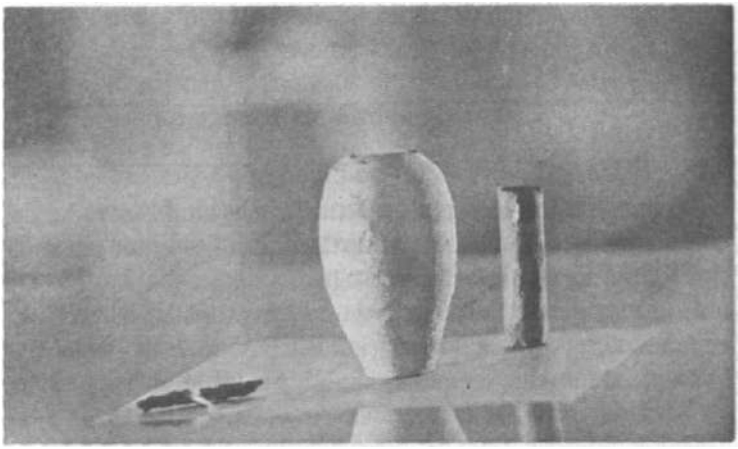
Firavuna Işık

Tanrıça Hathor'un tapınağı Dendera eski krallık zamanında da biliniyordu. Tapınak-kent Mısır tarihinin akışı içinde öneminden çok şey kaybetti, Ptolemaios döneminde ise yeni baştan restora ve inşa edildi. Bu yerler bugün bütün turistler için ziyaret edilmeye değer. Kolonlu dehlizler, duvarlar ve tavanlar, Eski Mısır'ın yeni tanrı kavramına kapsamlı bir bakış atılmasını sağlar, bu kavramın ise daha eski modellerin yokluğunda var olmayacağı muhakkaktır. Dendera, Mısır'da, bu ülke yılının otuz altı onluk bölümünü içeren eksiksiz burçlar kuşağının bulunduğu tek yerdir. Günümüzde Paris'in Louvre Müzesi'nde hayranlık topla-

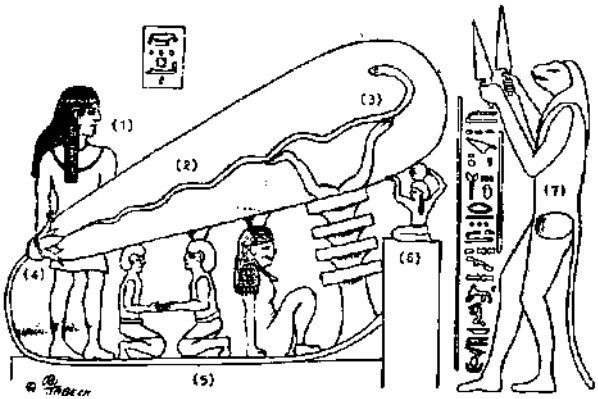
yan on iki ana şekil ve matematik ile astronomik işaretlerden oluşan olağanüstü kabartma, geçen yüzyıl içinde Dendera'daki bir tapınak tavanından patlayıcı ile ayrılarak alınmış ve yüz elli bir franga Kral 18. Louis'ye okutulmuştu. Dendera'nın burçlar kuşağı betimini inceleyen astronomlar, I.Ö. 700'lere ait olduğunu ileri sürmüşlerdir, yaşının I.Ö. 3733'e kadar uzandığını tahmin edenler bile vardır.

Dendera'nın eşsiz olan bir özelliği de yeraltı odalarıyla bunların, çoktan unutulmuş zamanlara ait gizemli duvar kabartmalarıdır. Bu odalardan birinin boyutları 4,60 m ile 1,l2 m'dir. Buraya köpek kulübelerininkine benzer daracık bir aralıktan girilir. Oda alçak tavanlı ve boğucu olduktan başka, bekçilerin tasasızca salıverdikleri idrarların kokusu her tarafına sinmiştir.

"Duvarlarda çok büyük ampulleri hatırlatan bir cismin yanında insan şekilleri seçilmektedir. Bu "ampullerin" içinde dalgalı çizgileriyle yılanlar bulunmaktadır. Yılanların sivri uçları, ampullerin sapı olarak yorumlanabilecek bir lotus çiçeğiyle devam etmektedir. Kabloya benzer bir şekil, üstünde hava tanrısı-

Bağdat'taki müzede bir elektrik bataryası.

(I) Bir insan (2) kabarcık biçimli bir cisim tutuyor. Bunun içinde (3) bir yılan göze çarpıyor. Kabarcık biçimli cisimle yılanın alt ucu (4) bir yu vay la son buluyor. Bunun içinden çıkan (5) bir kablo, üstünde havaların tanrısının çömeldiği bir küçük sandığa (6/ kadar gidiyor. Elinde bilenmiş bıçaklar (7) tutan maymun, bilmeyen bir kimsenin karşılaşabileceği tehlikeyi simgeliyor.

nın diz çöktüğü küçük bir [sandıkta son bulmaktadır. Bunun hemen yanıbaşında kuvvet alâmeti olarak iki kollu olarak betimlenen bir Djed-sütunu yer almaktadır. Djed-sütunu ise yılanla birleşmektedir. Dikkate değer bir şekil de, ellerinde iki bıçak tutan koruyucu ve savunucu güç olarak yorumlanan maymunsu şeytandır."

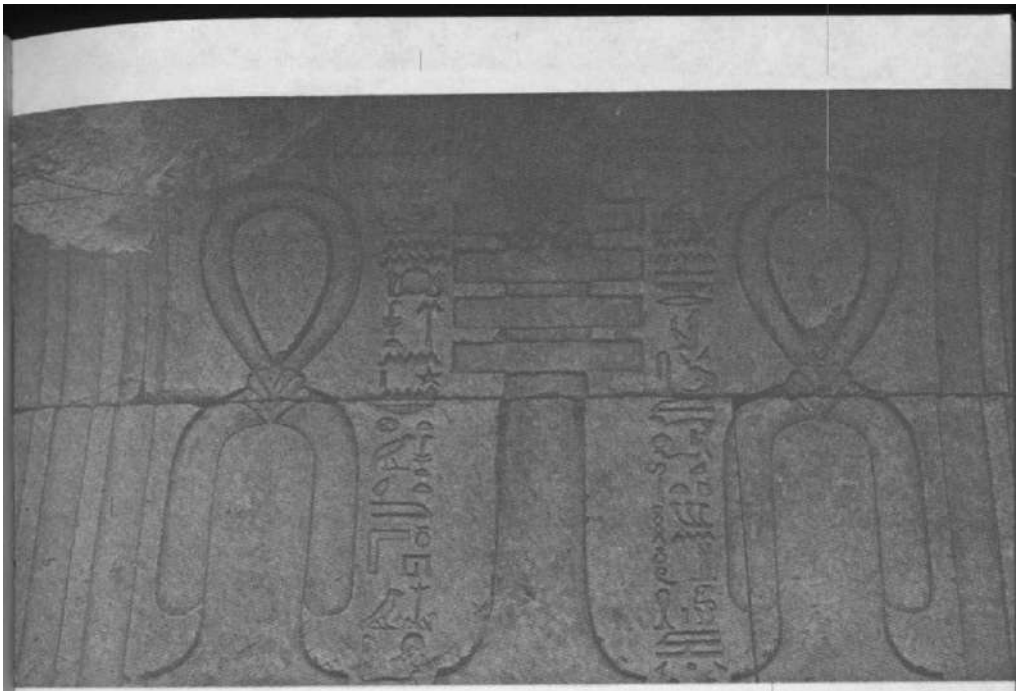
Bu konuyu bilmesi gereken uzman bilginler, dar ve ışıksız odadaki bu kabartmalara bir anlam vermekten âciz kalmaktadırlar. Bir "ibadet odası"ndan, bir "kütüphane"den, "arşivler"den ve ibadetle ilgili cisimlerin saklanmasına yarayan "depolar"dan söz edilmektedir. Yalnızca bir köpeğin geçebileceği büyüklükte bir delikle ulaşılan bir "depo" ya da "kütüphane" düşünülebilir mi? Gülünç! Duvarlardaki betimlemeler de uzmanları çaresiz bırakmaktadır. Örneğin, bir "Djed-sütunu" nedir?

— Sürekliliğin bir simgesi.
— Ölmezliğin bir simgesi
— Tarih öncesinden kalma bir fetiş
— Yaprakları dökülmüş bir ağaç
— Kertikli bir direk
— Bir doğurganlık alâmeti
— Bir başak şekli

Sağduyu sahibi Krassa'yla Habeck bunu bir izolatör (yalıtkan) olarak görmek eğilimindedirler. Niçin olmasın? Eski krallıkta "aziz Djed" rahipleri olduğu gibi, baştanrı Ptah da "Aziz Djed" olarak görmek eğilimindedirler. Niçin olmasın? Eski krallıkta si"nin, kralın rahiplerle birlikte başkanlığını ettiği kendine özgü törenleri vardı.

Djed-sütunun da çeşitleri çoktur. Bir yalıtım tekniği dinsel simgeye dönüşmüştür.

Djed sütununun başka çeşitleri

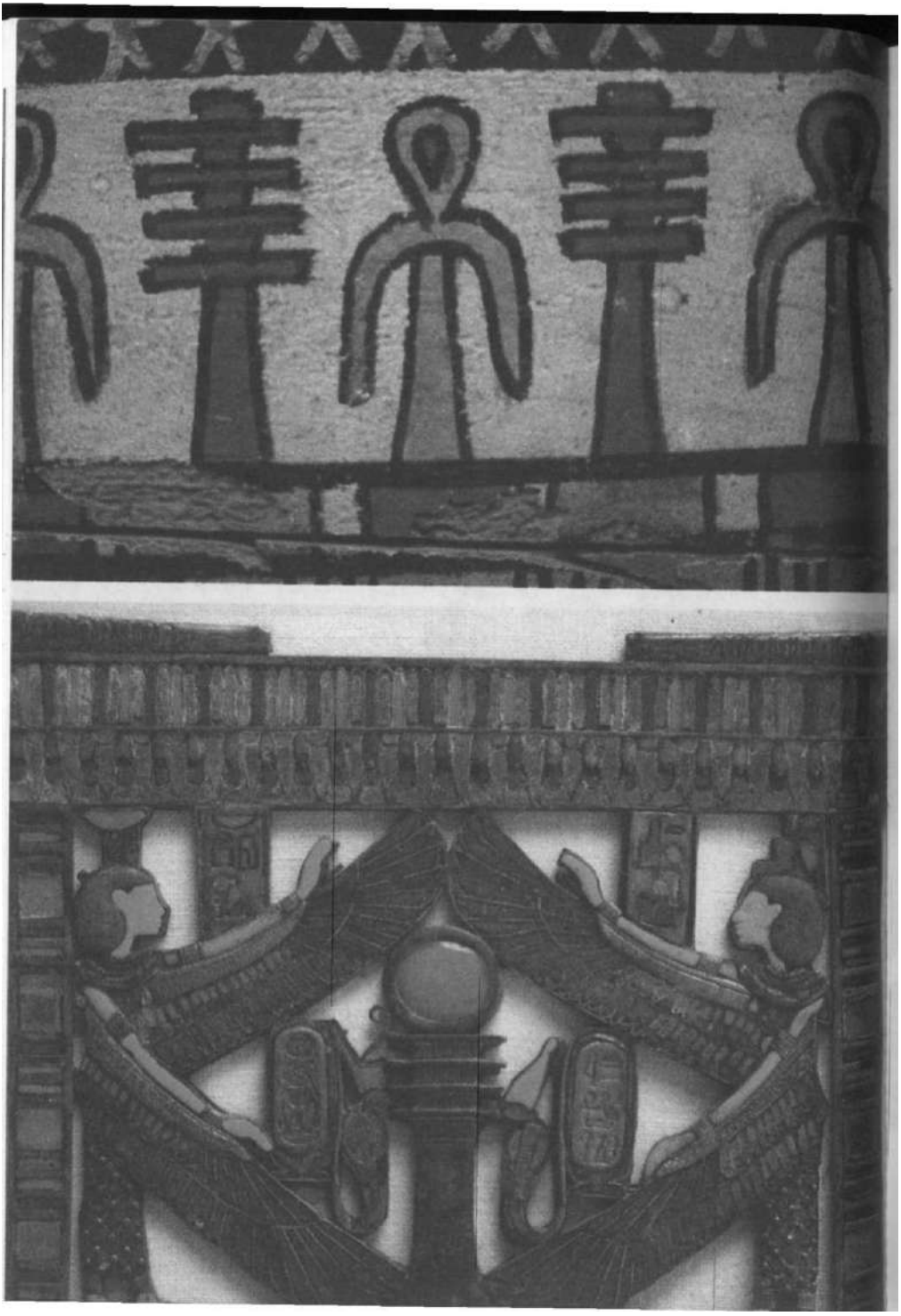
Bir Djed-sütunu günlük olaylardan değildi. Yalnızca erbabı bununla ilgilenebilirdi. Bu tür sütunlar en eski piramitin, Sakkara'daki Zoser'in altında bulunmuştur. Bu garip cismin ne tür yorumlara hedef olduğunu gördükçe gülmemek için kendimi zor tutuyorum. Gözlerimizi açıp her şeyi gerçekte olduğu gibi görmeyi ne zaman başarabileceğiz? Djed-sütunu öylesine açıkça yanlış anlaşılmış bir tekniği anlatmaktadır ki, körlerin bile bunu görmemesi olanaksızdır. Peygamber Yesaya "...ve gözlerini kapalı tutuyorlar ki gözleriyle görmesinler.,." dememiş miydi.

Dendera'daki mezarın duvarlarında gizli bir bilim yüceltilmektedir: bu, elektriktir. Uzmanların, ;ski Mısırlıların elektrik akımıyla iş gördükleri görüşüne katılmalarını beklemiyorum. Aslında çok yazık.

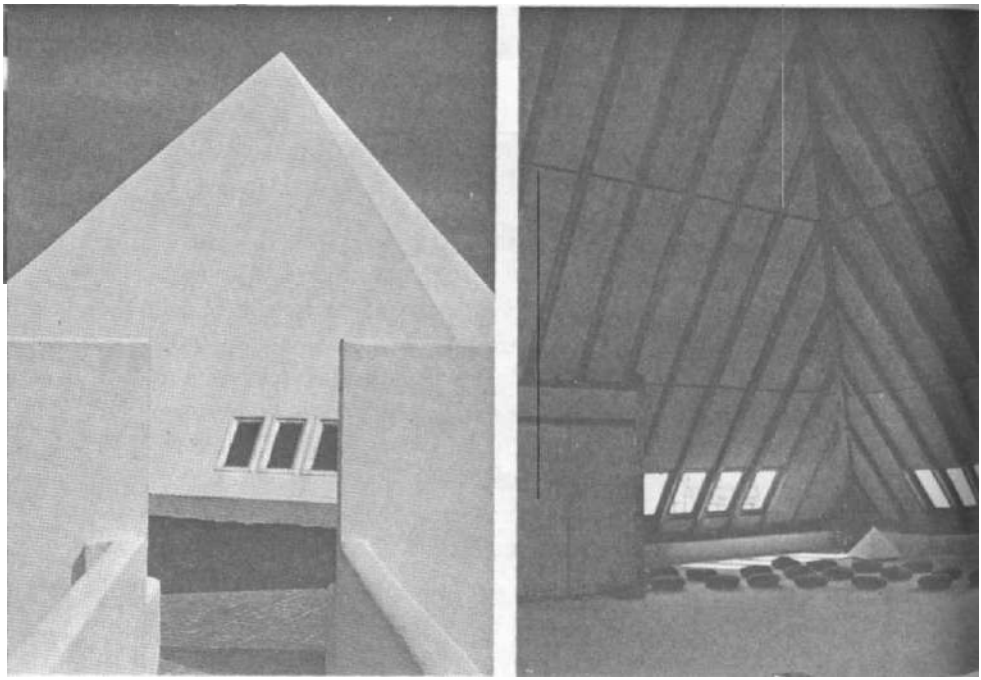
Piramiilerin Sihri

Dört yön gözönüne alınarak inşa edilmiş sekiz metre yüksekliğindeki bir piramitin içinde duruyorum. Çevremde açık gri renkli dört üçşen düzey birbirine doğru şevleniyor ve başımın tam yukarısında birleşerek piramitin tepesini oluşturuyorlar. Bej renkli bir halı, **zemini** duvardan duvara kaplıyor. Etrafa çiçek gibi mor yastıklar serpiştirilmiş, yastıklardan bazılarının üstünde susan ve kendi içlerine dalmış erkeklerle kadınlar oturuyorlar. Gözlerimi piramit düzeylerinin üstünde dolaştırıyorum, aşağıda, üçgenlerin en parlak yerine sekizer küçük pencere açılmış: toplam otuz iki pencere. Ayaklarım, yere kakılmış altı köşeli altın bir yıldızın üstüne basıyor.

Piramitin her köşesinde ayrıca küçük bir cam piramit ışık veriyor. Hafifletilmiş, mat bir ışık iç mekânı yumuşak sarı tonlarıyla dolduruyor, sünger kaplı kapı kanatları kapatılıyor - ve mü-

zik başlıyor. Önceleri bu, yumuşak bir hışırtıdan, uzaklardaki bir fıskiyenin fısırtısı gibi yumuşak bir ses dizisinden ibaret, sonra, ani bir gümbürtü ve sarsıntı patlıyor, titreşim bütün piramit yüzeylerinden sanki akıyor, duygularımı sarıyor, beni bir titreşimler evrenine sürüklüyor. Büyülenmiş gibi ve kıpırdayabilmekten âciz halde yıldızımın üstünde duruyor, Antonin Dvorak'ın Viyana Filarmoni Orkestrası tarafından çalınan "Yeni Dünya Senfonisi"ni içime sindiriyorum. Melodi dizisi kulakları sağır edici bir kreşendoyla son buldukkan sonra bile, hâlâ ipnotize olmuş durumda ve çevremden habersiz olarak oracıkta katıyorum. Ani sessizlik üzerimde şok etkisi yapıyor. Binlerce düşünce ve

Lanzarote'deki ETORA piramiti.

• ilham beynimin gri hücrelerine saldırıyor, beni bu dünyadan koparıyor ve yıldızlarla beneklenmiş gece göğüne fırlatıyor.

Ölü Tanrıya ilişkin parolanın ancak benbenci beyinlerden kaynaklanabileceğinin hiç bu denli bilincinde olmamıştım. Öldüğü söylenen tanrı her yerde, çepçevre etrafımda, varlığımın her atomunda, her molekülünde. Vücut hâlâ aşağıda piramitin merkezinde durmaktaysa da, bilincim piramitin tepesinden öteyi fışkırıyor. Kendimi evrenin bir parçası, ışık hızıyla dört bir yöne yayılan bir şimşek gibi hissediyorum. Gözlerim yok, öyleyken, piramitin, altımda içinde yüzdüğü süt beyazlığındaki ışığı görüyorum. Kulaklarım yok, öyleyken, şimdi piramiti saran Philipp Glass'ın, "Glass Works" adlı parçasının iç içe akan melodilerini tüm benliğimle duyuyorum. Saniyenin aynı onda birinde müzik parçasının başlığını bilmeme imkân olmadığının, Philipp Glass adındaki bir besteci hakkında hiç, ama hiçbir şey bilmediğimin bilincine varıyorum. Ne oluyoruz böyle? Her tarafı etkileyen ve her yerde aynı zamanda ortaya çıkan bu netliğin anlamı ne olabilir? Birisi yoksa içkimin içine bir ilâç mı. kattı? Ya da tinsel bir gücün mü kurbanı oldum?

Vücudumun içine geri çekiliyor ve sessiz adımlarla piramitten çıkıyorum. Dışarıda Lanzarote adasındaki E T O R'A piramidindeki kadrofonik tesisatı kuran genç ses kontrol teknisyeniyle karşılaşıyorum. E T O R A özel bir konferans merkezidir, oradaki birkaç toplantıya davet edilmiştim. Sivrisineksiz ve başka asalaksız bir cennet orası.

"Piramitin içinde çalınan parçanın adı ne?" diye soruyorum.

"Philipp Glass'ın Glass Works'u."

"Akustik için sizi kutlarım! Her şeyi çok iyi ölçüp biçmişsiniz."

Ses teknisyeni güldü. "Hiçbir şey ölçülüp biçilmedi. Ben işitme duyuma güveniyorum. Ayrıca oraya piramit etkisi egemen."

Piramit Etkisi

Bu etkinin keşfi insanda masal etkisi yapıyor.

Çiçekli Côte d'Azur'ün Nis kentinde Antoine Bovis adında biri bir nalburiyenin sahibiydi. Bay Bovis'in aslında vidalar ve percinler satmaktan daha yüce emelleri vardı. İnatçı ve kılı kırk yaran bir mucitti ve daha kimsenin bir "New Age" (Yeni Çağ)ı ağzına almadığı otuzlu yıllarda dükkânında demir çubuklarından ve her türlü araç gereçten başka manyetik sarkaçlar, kendi icadı olan "biyometre" ve bana benzer şeyler satılıyordu. Bovis, onu Gize'deki büyük pirarr ite kadar götüren bir Mısır seyahatinde başka turistlerin farketmeden yanından geçip gittikleri garip bir keşifte bulunmuştu. Kral odasında küçük bir çöl sıçanı ölüsü yerde yatıyordu. Hayvancığın binlerce yıllık yapıya nasıl girebildiğini Tanrı bilirdi.

Antoine Bovis, ayakkabısının ucuyla sıçana hafifçe dokundu. Böceklerin ya da karıncaların leşe giden yolu bulup bulamadıklarını merak ediyordu. Bay Bovis ayağının ucuyla küçük sıçanı defalarla evirip çevirdikten sonra, ani bir kararla eğildi ve onu avucuna aldı. O an şaşkınlıktan donakaldı: çöl sıçanı tüy kadar hafifti, büzülmüş ve mumyalaşmıştı.

Hangi gizemli güçler burada etkilerini göstermişlerdi? Küçük sıçan niçin çürümemişti?

Garip Bay Bovis evine döner dönmez demir çubuklarıyla tahtadan küçük bir piramit oluşturdu. İçgüdüsü daha işin başından itibaren ona doğru olanı yaptırdı. Gize'deki piramitte olduğu gibi, Antoine Bovis piramit modelini kuzey-güney yönünde yerleştirdi, sonra, piramitin içine, modelin üçte biri yüksekliğinde olan küçük bir tahta kaide oturttu. Kaidenin, büyük piramitte temele göre üçte bir yükseklikte olan kral odasının konumunu işaret etmesi gerekiyordu. Bay Bovis en sonunda ani bir ilha-

ma uyarak, kaidenin üstüne akşam yemeğinden kalma küçük bir parça dana eti yerleştirdi.

Etin bundan sonraki günlerde kokmaya başlaması gerekirdi, ama kokmadı. Göz göre göre kurudu. Göze görünmeyen bir güç sanki suyunu emiyordu. Bovis mumyalaşma işlemine böylece tanık olduktan sonra, başka deneylik etleri piramitin içine veya dışına koyarak beklemeye koyuldu.

Piramit içindeki bütün organik maddeler sularını kaybederken, piramit dışındakiler ise kokuştular.

Bu öyküyü ilk kez okuduğumda, çok mantıklı, diye düşündüm. Piramitin içindeki et hemen hemen havasız bir ortamda çevreden yalıtılmış oluyor, bakteriler vakumlu ambalajlarda olduğu gibi ona hemen hemen ulaşamıyorlar. Ama et parçaları niçin kuruyorlar? Özsularını çeken nedir?

93304 No.lu Çek Patenti

Gazetenin birinde Bay Bovis'in deneylerini okuyan Çek radyo mühendisi Karl Drbal da aynı doğrultuda düşünmüş olacak. Drbal, Antoine Bovis'nin deneylerini tekrarladı, doğrulandıklarına tanık oldu ve et, yumurta ve peynirin piramit deneyleri için yanlış malzeme olduğunu düşündü. Bir taş parçası, bir kahve kaşığı ya da yüksük dolusu su da bir piramit modelinin içinde kurur muydu acaba?

Kari Drbal, sadece sekiz santimetre yüksekliğindeki karton piramitine sığacak küçüklükte bir cisim aradı. Bakışı birden bir işe yaramayacak, kullanılmış bir jilete takıldı. Radyo mühendisi, jiletin piramitin içinde kalan azıcık keskinliğini de kaybedeceğini tahmin ediyordu. Yirmi dört saat sonra jiletin keskin kenarını bir büyütecin altında inceledi. Jilet sanki bilenmiş gibiydi. Yoksa yanılıyor muydu? Kari Drbal hemen bu eski jiletle sa-

kalını traş etti. Sonra, jileti tekrar piramitin içine bıraktı. Bir gün sonra aynı jiletle yine mükemmel bir traş oldu. Ne olup bitiyordu acaba? Yoksa jiletin keskinleşmesi onun hayal ürünü müydü? Parmaklarını sinek kaydı traş olmuş çenesinin üstünde gezdirdi. Ne düşüneceğini bilemeyen Kari Drbal, deney malzemesini tekrar piramitin içine koydu ve tam elli gün aynı jiletle traşını oldu.

Bütün bunlar 1949 yılının Şubat ve Mart aylarında oluyordu. İnatçı radyo mühendisi beş yıl ve üç ay daha, 6 Temmuz 1954'e kadar deneylerini sürdürdü. Bir tek jilet için ortalama kullanım süresi 105 günlük traştı. Kari Drbal bu arada çeşitli markalardan 18 jilet kullandı ve aynı jiletle 200, 170, 165, 111 ve 100 kere traş oldu. Deney süresi sona erdikten sonra bile Drbaj aynı bedava jilet bileme yöntemine sadık kaldı. Ve yirmi beş yıl içinde topu topu yirmi sekiz jilet tüketti! Jilet fabrikatörlerinin bu duruma pek sevinmeyecekleri ortadaydı.

Şimdi sıra jilet mucizesinin patentini almaya gelmişti. Ama bu iş nasıl olacaktı? Kari Drbal piramit modelinde hangi işlemin mucizeyi gerçekleştirdiğini bilmiyordu. Sonunda buna rağmen başvuruda bulunda ve patent komisyonunun iddiasının doğruluğuna kolay kolay kanaat getirmeyeceğini bildiği için, komisyon üyeleri arasında bulunan metalürji uzmanına içinde jilet olan küçük bir piramit armağan etti. Ellili yıllarda Çekoslovakya'da her gün yeni bir ji et bulmak büyük lüks sayıldığı için, kuşkucu metalürji uzmanı jileti kendi sakalında denedi.

Kari Drbal 1959 yazında "jiletlerin ve usturaların keskinliğinin korunması için icat ettiği mekanizma"nın patentini elde etti. 91340 No.lu Ç;k patentiydi, bu.

Jilet deneyi o zamandan beri binlerce defa yinelenmiş, deney piramitiyle jiletin kesici yüzeyi tam kuzey-güney yönünde yerleştirildiği sürece her defasında aynı sonuç alınmıştır. Dr. Gottfried Kirchner TERRA X televizyon yayınında, Münih Teknik Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. J. Eichmeier tarafın-

dan yapılan bilimsel bir deneyi açıklamıştır. Bu deneyde bir jiletin bir yarısı sekiz gün boyunca pleksiglastan bir piramitin içinde, öbür yarı da kapalı bir çekmecenin içinde durmuştu. Deney sonunda her iki yarı jilet elektron mikroskopuyla incelenmişlerdi. Dr. Kirchner, "Kesici yüzeylerin enindeki farklılıklar kadar, iki yarı jiletin yüzeysel yapısındakiler de belirgindi," diye yazıyor.

Akıl Almaz Şeyin Açıklamaları

Hangi güç, çelikten yapılma bir jiletteki molekül yapısını, böylelikle de atomların düzenini değiştiriyor? Bu deneyin niçin yalnız bir piramit içinde işlerliği var da, bir küpün ya da silindirin içinde yok? Piramit biçiminin özelliği nedir ve gizemli enerji niçin piramitin bir yüzü, pusulaya göre tam kuzeyi gösterdiği zaman etkili olabiliyor? Değişikliklerin yalnız çelikte değil, başka malzemede de görüldüğü de artık tartışılamaz, ama bunun nasılı hâlâ bilinmiyor. Dr. Kirchner bu konuda Amerikalı bilim adamlarının savını öne sürüyor: bunlara göre, deney cisimlerinin ışıma enerjisi piramitin içinde zaptedilmektedir. "Enerji kenar yüzeylerinden dışarı çıkamaz, aksine, mekânın içine yansır." Aralıksız yansımalar ise yapıyı değiştirirler.

Bu açıklama ilk ağızda akla yakın gelmekteyse de, yanıtlananlardan çok soru doğurmaktadır. Bütün moleküler yapılar, dolayısıyla da bütün maddeler ışımaktadırlar. Radyoastronomlar ancak maddelerin bu kendilerine öz ışımaları sayesinde evrende grup grup organik ve anorganik maddelerin varlığını saptayabilmektedirler. Ancak, ışıma aynı zamanda enerji kaybı anlamına gelir. Bir ışın kaynağı aralıksız ışıdığı takdirde, bir süre sonra yok olmaya mahkûmdur. Atomdan küçük ortamda ışıyan enerji aralıksız yenilenmektedir. Bunun nedeni ise, atomların yapıtaşları elektronların bünyelerini değiştirmeleri ve bir enerji yüzeyinden öte-

kine sıçrayab ilmeleridir. Durum şöyle ki, kartondan bir piramidin kenarı bir elektronun geçmesine elverişlidir. Aynen bir ağın, havanın geçmesine elverişli olması gibi. Bir piramitin eğim açısı burada neyi ieğiştirebilir ki?

Piramitler içindeki jiletler konulu en uzun süreli deney dizisini gerçekleştiren Çek uyruklu Kari Drbal, piramit etkisinin bir dizi başka nedenini ortaya atmaktadır. "Jiletin billursu yapısının minik aralıklarında Dipol-su molekülleri bulunmaktadır. Bunlar, ışıma enerjisinin yankısı etkisiyle atılmaktadırlar. Kari Drbal bu konuda sembolik olarak "jiletin kesici yüzeyinin bir tür su kaybetmesi"nden söz edilebileceğini söylüyor.

Piramitin iç mekânında yansıdıklarına göre, bu Dipol-su molekülleri nereye gidiyorlar acaba? Kari Drbal, kendilerini çevreleyen havaya karıştıklarını söyleyerek mümkün olan tek çözümü öne sürüyor. Deneme piramitleri havayı geçiriyorlar ne de olsa. Ama piramit deneyi, herhangi bir hava değiş tokuşuna olanak tanımayan bir vakum ortamında yapıldığı takdirde, ne oluyor? Dipol-su moleküllerini çelikten sökmek için ölçülebilir nasıl bir güç gereklidir?

Sovyet fizikçisi Malinov garip piramit etkisini dünyanın mıknatıs alanlarıyla bağlantılı olarak "eİektronmanyetik dalgalar'la açıklamıştır. Piramit inşa ettiren bütün firavunlarda bu dalgalar acaba niçin gıda maddelerindeki küfleri, çürümeye yol açan mantarları ve bakterileri öldürüyor, buna karşın aynı gıda maddelerini koruyor, hattâ doğal aramalarını kuvvetlendiriyor? Teorilerimle yakından ilgilenen "Ancient Astronaut Society" adlı kuruluşun çerçevesinde üyelerimizi akla gelebilecek tüm maddelerle piramit deneyleri yapmaya teşvik ettik. Aylardan sonra çeşitli mesleklerden erkeklerden ve kadınlardan, hattâ öğrencilerden 118 yazı elimize geçti. Bunların hepsi çeşitli boyutlarda ve çeşitli malzemelerden piramit modellerini bahçeye, mahzene, tavan arasına, yatak odasına, bir yüzme havuzuna demirlenmiş deniz yatağına, hattâ buzdolabına koymuşlar ve en akla gelmez maddelerle deneylerini gerçekleştirmişlerdi. Yukarı Bavyera'dan

on altı yaşındaki bir delikanlı, plastik bir kutunun içine karıncalar koyduğunu, ancak bunların dört gün sonra öldüklerini bildiriyordu. Aynı yaşlarda bir lise öğrencisi yirmi dört saat sonra tümüyle ölüp giden sineklerle yaptığı deneyini tarif ediyordu. Zavallı hayvanlar oksijen, sıvı ve yiyecek yokluğuna kurban olmuş olacaklardı. Hemen telefona sarılarak genç deneycilere dehşet verici çalışmalarını kesmelerini büyürdüm. İnsanlar ne kadar acımasız olabiliyorlar!

Tatilini İsviçre'nin Tessin kantonunda geçirmekte olan bir kadın öğretmen, küflenmiş bir parça ekmeği parşömen kâğıdı kaplı piramitinin içine koydu ve "orası çok nemli olduğu ve küf mantarları nemle karanlığı sevdikleri için" yirmi iki santim yüksekliğindeki sanat eserini mahzene bıraktı. On sekiz gün sonra küf yok olmuştu, ekmek ise bir dokunuştu unufak oldu.

Küçük bir mumu camdan bir piramitin içine yerleştiren Konstans Gölü kıyısındaki adam ise şaşırıp kalmıştı. Söylediğine göre, onun asıl görmek istediği mumun düzgün şekilde yanmaya devam edip etmeyeceğiydi. Küçük alev oksijen azlığı nedeniyle ikide birde sönünce, sabrı tükenen adam piramiti bir kitap rafının üstüne bıraktı. Dokuz gün sonra geçerken piramide göz attığında mumun balmumundan kopuk bir parmağa dönüştüğünü görecekti. Mumun şekilsizleşmesinin nedeni sonbahar ısıları olmuş olamazdı: odadaki öbür mumlarda hiçbir değişiklik gözlenmiyordu çünkü.

Almanya'nın Wuppertal kentinden ressam Elka, yağlı boyayla minyatür resimler yapmaktadır. Parlak renkli eserleri miniktir: kenar uzunlukları beş santimi geçmez. Bayan Elka da yeni yaptığı bir tablocuğu yirmi sekiz santim yüksekliğindeki bir piramitin içindeki tahta bir kaidenin üstüne oturtmuştu. Amacı bir deney yapmak değildi: küçük bir evi, bir kediyi ve dolunayı görüntüleyen küçük resim, piramitin camdan üçgen yüzeylerinin arkasında daha bir değerleniyordu. Bir hafta sonra Bayan

Elka'ya resmi değişikliğe uğruyormuş gibi geldi. Üç hafta sonra, ay gökyüzünden yere damlamış, kahverengimsi siyah damın boyası kabuklanmıştı, göğün koyu mavisi yoğun şekilde parlıyordu, kendinin kuyruğu ise erimişti.

Hamburg'da karı koca Burgmüller'lerin âdi balla giriştikleri piramit deneyi de aynı doğrultuda bir sonuç vermiştir. Burgmüller'ler bir gökdelenin 8. katında oturuyorlardı. 14.5 santimetre yüksekliğindeki küçük pleksiglas piramitlerini satın almışlardı. Bay Burgmüller sabah kahvaltısından sonra minik bir kabın içine iki çorba kaşığı bal koymuş ve kabı piramit içindeki kaidenin üstüne bırakmıştı. Yirmi dört gün sonra bal "katı balmumu görüntüsündeki" bir toprağa dönüşmüştü. Bayan Burgmüller odanın temizlenmesi sırasında farkında olmayarak piramitin kuzey-güney konumunu bozuverdi. Şu işe bakın: altı gün sonra bal her zamankinden daha akıcı olarak kaptan damlamaya başlamıştı. Her yıl esrarengiz şekilde ağlamaya başlayan Napoli Katedrali[1] ndeki Aziz Januariusen gözyaşları da belki bu şekilde açıklanabilir.

Daha çok rastlantıya borçlu olduğumuz bu sonuçlar "muhasebeci tipleri" tarafından doğrulanmaktadır. Bu deyimle, deneylerinin günü gününe, hattâ saati saatine kaydını tutan ve deney konusu cisimleri duyarlı terazilerle ölçen sakin ve düzenli kişileri kastediyorum. Avusturya'nın Graz kentinden Gerhard Leiner kendine 4,5 milimetre kalınlığındaki tahtadan bir piramit modeli hazırladı. Deney dizisine 19 Mart 1983 günü saat 12.30'da başladı. Kuzey-güney yönündeki piramitinin içine 60,2 gram ağırlığında yedi günlük bir yumurta yerleştirdi. İkinci bir yumurta deney alanının dışında bırakıldı. Deneyin yapıldığı yerin ortalama ısısı 19 santigrat derecesiydi.

4 Ekim —yani iki yüz gün sonra— piramitteki yumurta ağırlığının yüzde 58,8 ini kaybetmişti, sarısı hâlâ canlı bir sarı renkteydi, kokusu da normaldi. Yani Mumurta yenilebilir durumdaydı. Oysa piramitin dışındaki yumu'ta leş gibi kokuyordu. Ger-

hard Leiner'in uzun bir süreye dağılmış başka deneyleri de aynı sonucu verdiler.

Kuruluşun başka üyeleri, elma dilimleri, turplar, bitki tohumlan, tütün, portakal suyu, hıyar ve domates gibi bitkiler, hatta çileklerle deneyler yaptılar. Bütün deneyciler piramitin içindeki bütün meyvalarda daha keskin bir tat gözlediler. Folyeyle kaplı piramit biçimindeki bir serada bulunan sebzeler, piramitin dışındaki benzer bitkilerden daha çabuk geliştiler, hıyarlarla domatesler daha sıkı etli, daha iri oldular, kokuları da başka yerde yetişen benzer sebzelerinkinden kat kat daha yoğun oldu.

Bu büyü mü, hayal mi? Hile mi, kendi kendini aldatma mı? Hayal gücü gerçi gerçeğe karşı savaşta biricik silâhtır - ama burada bir rolü yoktur. Denemelerin konuları ölçülebilir ve gözle görülür biçimde değişiyorlardı, sonuçlar ise bilimin de gerektirdiği gibi her zaman yinelenebilir. Yalnız, gerçekte ne olduğunu ve niçin olduğunu kimse bilmiyor.

Dostlarım bana bir tür limonluk gözüyle bakılabilecek bir cam piramit armağan etmişlerdi. Bir akşam yeterince olgunlaşmamış bir şişe kırmızı Bordeaux şarabını yudumluyordum. Bu Bordeux ham, ekşimtırak ve karakterden yoksundu. Birden taraçanın bir ucunda duran cam piramit gözüme ilişti. Ani bir ilhamla aynı marka kapalı bir şarap şişesini cam piramidin içine bıraktım - ve onu unuttum. Sonbahar ve kış geldi, geçti. İlkbaharda karıma taraçanın toparlanmasında yardım ediyordum ki, birden şarap şişesini farkettim.

Bordeaux daha koyu bir renk almıştı, tadı da daha dolgun, asitten arınmış ve yedi yıllık kalite şaraplar gibi kadifemsiydi. Uzmanlar bunun ne demek olduğunu bilirler. Mahzende yatan aynı yılın ikinci bir şarabıyla bir deneme yaptım. Aradaki fark çarpıcıydı. Ziyaretçilerin^ o zamandan beri camdan piramitimin altında daima bir şişe Bordeaux şarabının bulunduğuna tanık olurlar. Özel vesileler için.

Lanzarote Adasında ETORA'daki seminerim sırasında dünyasal ve galaktik ölçümler ve dalga uzunluklarıyla uğraşan Hans Cousto adındaki bir matematik dehasıyla tanışmıştım. Cousto, "kozmik kameriye" dediği 9,84 m. yüksekliğinde bir piramit projesi ortaya atmıştı. Günün birinde ben de kozmik bir şarap mahzeni inşa etmeyi düşünüyorum. Lâf arasında canlı bilgisayar Cousto'ya dünyanın çapıyla Büyük Piramit arasında ne gibi bir bağlantı olduğunu sordum.

"Dünyamızın Ekvator'daki çapı 12756326 metredir. Dünyadaki bir günün 86400 saniyesi vardır. Metreyi saniyelere böldüğümüz takdirde, piramitin 147,64 metrelik yüksekliği çıkar."

İyi ama, niçin saniyeler? Eski Mısırlılar bizim saniyelerimizi bilmiyorlardı, öy e değil mi? Saniye dediğimiz zaman ölçüsünün bizim icadımız o madiğim öğrendim: "Bir dakikanın 60 saniyesi, bir saatin ise 60 dakikası olduğunu biliyoruz. 60x60=3600 eder. Bu, dairenir derecelere bölünmesidir. Bunun dörtte biri olan 90 derece dik açıdır. Görüyorsun ya, saniyelerimizin geometri ve dünyanın çevresi de çok sıkı bir bağlantısı vardır, hem de oldum olası!"

Mümkün Olan İçin Öneriler

Piramitlerle ilgili rakamlar - piramitlere ait güçler vardır, oysa hiçbir üniversite gizemli bağlantılara aydınlık getirmeye zahmet etmemektedir. Bağışıklık ve sağlık koruma alanlarının uzmanlarının, niçin bazı bakterilerin, virüslerin ve mantarların bir piramitin içinde öldükleri, başkalarının ise bu akıbete uğramadıklarıyla ilgilenmeleri gerekirdi. Piramit biçimi zorlukla yok edilebilecek zehirleri değiştiriyor mu? Lehimleri, kaynakları sertleş-

tiriyor mu? Ham petrolle doğadan koparılan başka kimyasal maddelerin etkisi piramitlerle üstünleşir mi? Baharların tadı yoğunlaşır mı ya da bir havuzun suyu klorsuz temizlenebilir mi? Piramitler arıtma tesisi, tatlı su deposu olarak işe yarayabilirler mi? Şarabı piramitlerin içinde soylulaştırmak, taze sebzeleri, çiçekleri ve meyvaları daha dayanıklı kılmak mümkün müdür? Dünyayı kateden bir gezgin olarak, duyarlı ilâçların, soğutucuların çalışmaması ya da var olmaması nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerde ne kadar çabuk bozulduklarını çok iyi biliyorum. Hiçbir kimya laboratuvarı niçin piramit biçimli ambalajları denemiyor acaba?

Burada aniden aklıma gelen soruları kaydettim. Düşüncelerin etkileri vardır, içlerinden biri belki uyanık bir beyni harekete geçirir. Açık seçik bilinmediği için, piramitlerin gücünden yararlanmamak yazık olur doğrusu.

Kendinizi gevşek mi hissediyorsunuz? Yorgun musunuz? Ya da karamsar? O zaman iki saat süreyle bir piramitin içinde oturun, yalnız başınızın, piramitin alttaki üçte birine rastlamasına dikkat edin. Tükenmiş düşünce kamaranızdaki nöronların nasıl yeniden akmaya başladıklarını görüp şaşıracaksınız. Bununla birlikte bu egzersizin pek uzun süre uygulanmaması gerekir - piramitin etkisinin su dolu kafaları bile büzdüğünü unutmayalım.

Önünüzdeki problemi mi çözemiyorsunuz? O parlak fikri mi bir türlü yakalayamıyorsunuz? O her şeyi çözümleyecek esin nerede acaba? Piramidin sihri size yardımcı olabilir. Ben buna hayretle tanık olmuşumdur.

Radyo-astronomlar uzun yıllardan beri evrende dünyamızın dışındaki hayat biçimleriyle bağlantı kurmaya çalışmaktadırlar. Çok mütevazı araçlarla ve ancak çok kısıtlı dalga uzunluklarıyla araştırma yapıldığı için şimdiye kadar başarısız olunmuştu. Radyoastronomi tümüyle elektromanyetik dalgalara dayanmaktadır. Bunun da nedeni, radyo dalgalarının saniyede üç yüz bin

kilometreyle en hızlı iletişim aracı olmalarıdır. Ama dünya için hızlı olan evren için yeterince hızlı değildir. Yirmi ışık yılı uzaklıktaki bir güneş sisteminde alıcı başında oturan dünyamızın dışındaki biriyle görüşme can sıkıcı olabilir hattâ. Sorularımıza çoktandır beklenen yanıtlar en azından kırk yıl sonra verilebilir. Radyo veya ışık dalgalarından gerçekten daha hızlı olan bir şey yok mudur? Piramit şekli evrene yönelik bir iletken, dünyaya ait olmayanların kulağı mıdır? Doğru olarak yönlendirilmiş bir piramitteki manyetik güçler düşüncelerimizi güçlendiriyor mu? Dua ettikleri zaman insanlar, bir tapınağın "ses yansıtıcı"nın üzerinden övgülerini ve dileklerini ebedî yaratıcıya iletebiliyorlar mı? Piramidin gücü insanların düşüncelerini ışıktan hızlı impulslara mı dönüştürüyor? Dünyanın uzaklarındaki bir piramitte dünyanın dışına ait telepatlar mesajlarımızı mı bekliyorlar?

Zaman yolcusu olmak istemez miydiniz? Zamanın dalgalarıyla bir kere olsun geçmişe veya geleceğe sürüklenmek fena mı olurdu? Başka düzeylerle ve yabancı varlıklarla bir kere olsun bağlantı kurmak istemez miydiniz? Piramitte bir gece geçiren tarihçi Paul Brunton'un bildirdikleri doğruysa, orada gerçekten olağanüstü şeyler oluyormuş.

Paul Brunton o gece eski bir MIsır dininin yüksek düzeydeki rahipleriyle karşılaştı, tinsel bir varlığa dönüştürüldü ve her şeyin öğretildiği salona götürüldü. Bu arada, kaybolmuş kuşaklara ilişkin anıların, bundan başka, Yaratıcının ilk büyük peygamberle yaptığı anlaşmanın piramitte saklandığını öğrendi. Brunton, bu tinsel varlıkların onu ayrıcı piramitin çok derinlerinde bulunan bir odaya götürdüklerini bildirdi.

Büyük Piramitte gelmiş geçmiş cuşaklara ait belgeler saklanıyor muydu ya da hâlâ saklanıyo r mu? Henüz keşfedilmemiş odalar ve dehlizler var mı? Bu aman kapsülü" insanlık tari-

hinin hangi döneminde düşünülüp gerçekleştirildi? Piramitin altlarında Paul Brunton tarafından tarif edildiği gibi bir oda var mı?

Evet, var - ben oraya indim çünkü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SFENKSİN GÖZLERİ

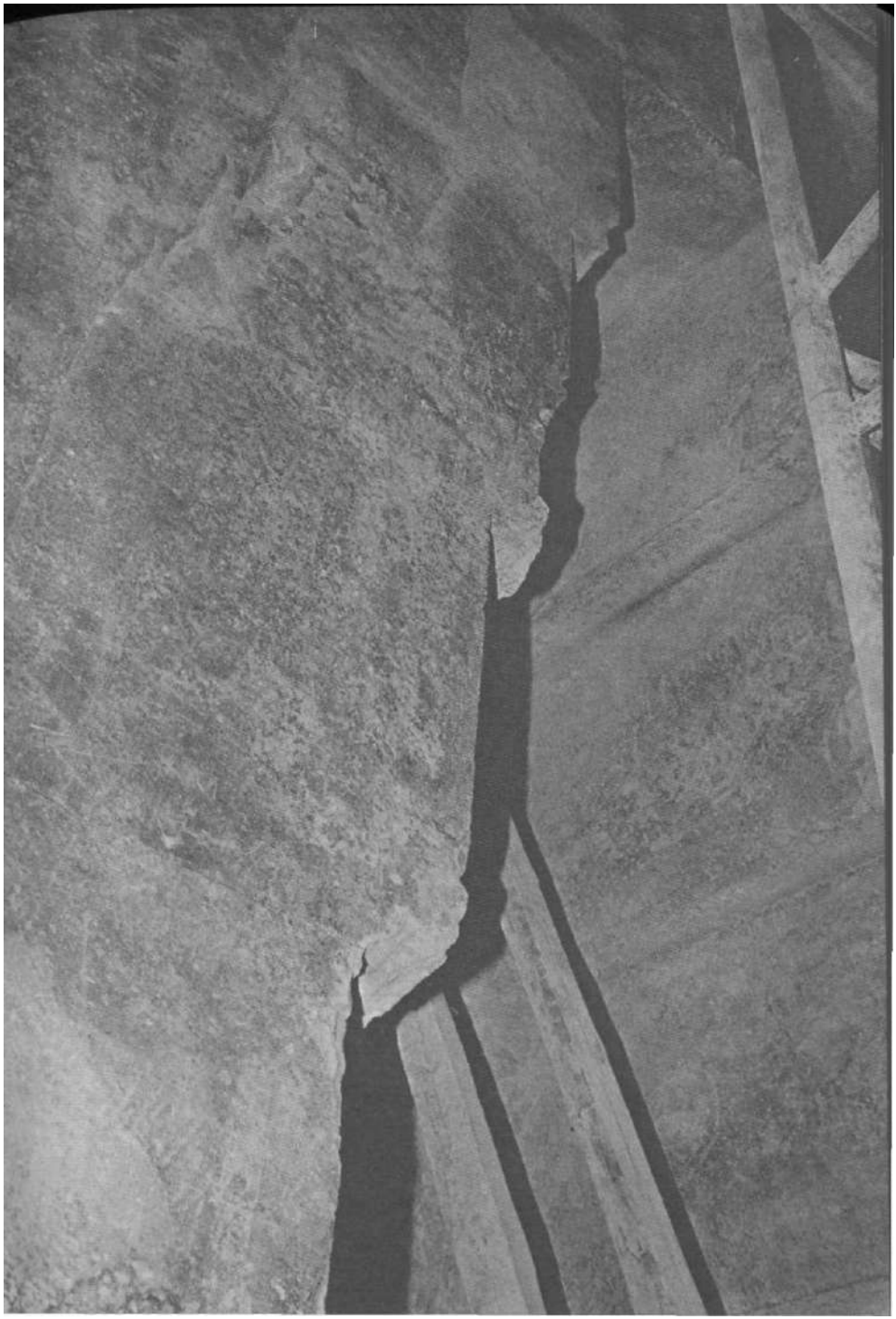
"Yalnız bir demetlik çiçek topladım ve onları bağlayan iplikten başka şey katmadım onlara."

Michel de Montaigne,
Fransız deneme yazarı
(1533-1592)

1988 aralığının başlangıcı. Gize yaylası sanki silinip süpürülmüş ve bomboş bırakılmış. Ortalıkta ne turist otobüsü var, ne klakson sesleri ve itiş katış, ne develer, atlar, sırnaşık satıcılar, ne de Büyük Piramitin girişinin önünde yılan gibi uzayan bir kuyruk. Antik yapıların etrafı İsviçre'deki bir sokak gibi tertemiz. Okul çocukları etrafta zıplayıp oynuyorlar, saygısız oğlanlar toplarını piramitin duvarlarına savuruyorlar. Keops'un dünya harikasının girişinde oturan ciddi yüzlü iki bekçinin görevi, nasılsa buraya yolu düşecek yalnız turistleri içeri sokmamak.

Zaten hiçbirinin de geldiği yok ki. Gize'de neler oluyor böyle? Yabancılar birdenbire istenmeyen kişi mi ilân edildiler? Güleryüzlü bir görevli bizi aydınlatıyor: "Büyük galeride restorasyon çalışmaları yapılıyor. Bütün turizm acenteleriyle oteller durumu bildikleri için, turistler Gize'ye getirilmiyor Mısır'da görkemli tapınak çok, Sakkara turu, Gize'nin iptal edilmesinden dolayı hayal kırıklığına uğrayan turistlerin fazlasıyla yüzünü güldürüyor."

Biz, yani fotoğrafçı Rudolf Eckhardt'la ben, genç görevliden bizim için bir istisna yapılmasını rica ederek, Büyük Piramitte

sadece birkaç fotoğraf çekmek istediğimizi söyledik. Turist itiş kakışının arasında bu nasılsa mümkün olmayacaktı. Adam bizi ejiptologların barakasına götürdü. Eski bir sedirle birkaç sandalyede öğrencilerle görevli müfettişler oturuyordu. Beni sabırla dinlediler, kimliklerimiz elden ele geçirildi. Bu arada kamera donatımlarımızın üstünde kaçamak bakışlar dolaşıyordu.

Ekibin şefi, "Video mu? Film mi çekeceksiniz?" diye sordu.

Gülümseyerek, "Hayır," dedim, "yalnız birkaç resim çekeceğiz?"

Bize siyah renkli ve bol şekerli bir çay ikram ettiler, ben de oradakilerin hepsine İsviçre çikolatası dağıttım. Biraz gevezelik ettik. Geçmiş yıllarda Mısır hakkında pek çok şey okumuş olmama şükrediyordum. Derken, ekibin şefi bir öğrenciye bizimle gitmesini buyurdu. Büyük Piramite kadar yürüdük. Öğrenci bizden açıklamalar isteyip istemediğimizi sordu.

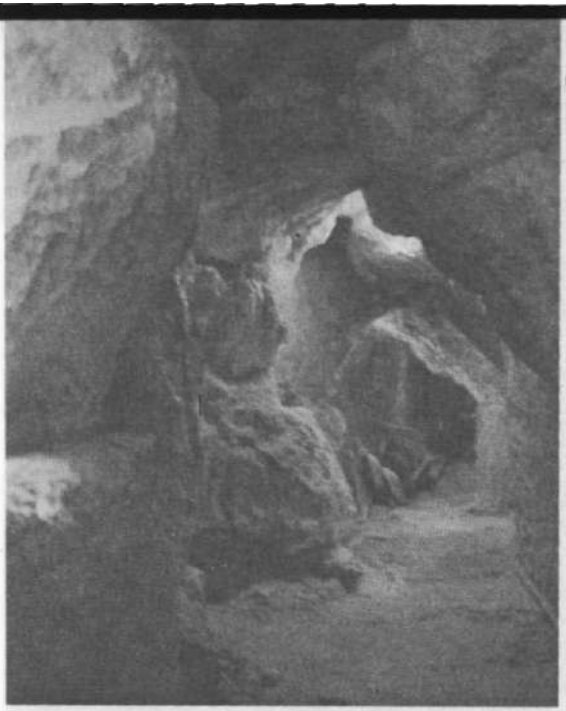
"Hayır" diye karşılık verdim. "Piramit hakkındaki literatürün yabancısı değiliz. Sadece rahatsız edilmeden fotoğraflarımızı çekmek istiyoruz."

Piramitin girişine çıkan yokuşta refakatçimiz iki arkadaşına rastladı. Konuşmalarının uzadığını görünce, ben "bizim" öğrenciye burada bekleyebileceğini, resimleri çektikten sonra yanına döneceğimizi söyledim. Öğrenci olur gibilerden başını salladı ve kapının dibindeki bekçilere birkaç direktif yöneltti. Bizi, öne eğilerek ve Arapça "Salem" sözüyle içeri aldılar.

Kayanın İçindeki Mezar

İlk gözüme çarpan, tırmanan dehlize girişin, genelde turistlerin kullandıklarının aynı olmadığı oldu. Taş bloklarının arasın-

Gize'ye yaptığım son ziyarette Kraliçe Odasına iskeleler dikmişlerdi.

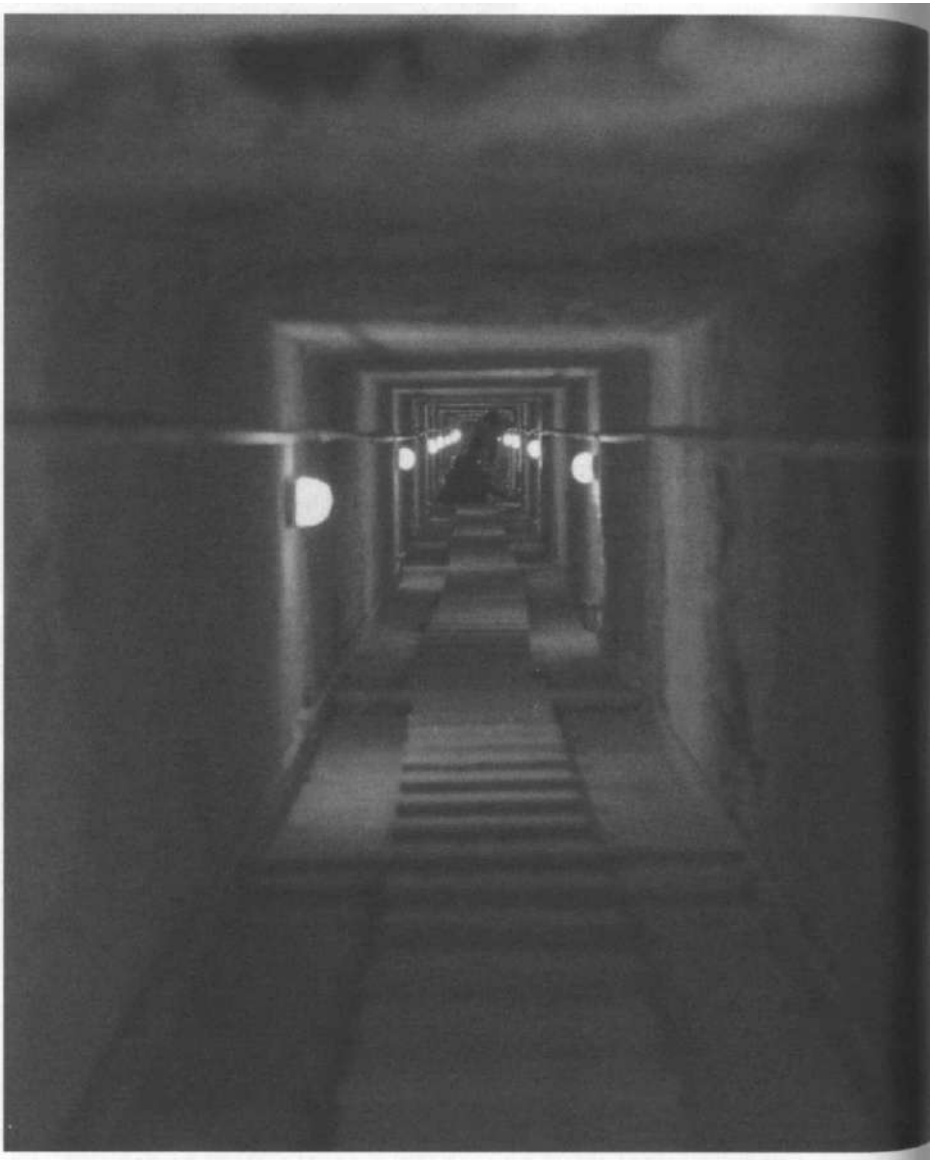

Hafif kıvrımlı bir dehliz. Keops piramitinin içlerine uzanıyordu. Büyük galeri de iskelelerden tıkanmıştı.

da açıimış hafifçe eğri bir galeriden içeriye giriliyordu. Her ziyaretimde olduğu gibi yine duvarlara kakjilmış tahta tutamakları kavrayarak kendimi yukarıya, Büyük Galeriye çektim. Karşılaştığım görüntüyü Piramit dört bin beş yüz yıllık tarihi boyunca hiç yaşamamıştır. Bütün galeri demir iskeleler ve kerestelerle âdeta tıkanmıştı. Arzuladığımız ayrıntıların fotoğraflarını çekmemizin olanağı yoktu. Hiç değilse Kraliçenin Odasının ağzını tıkayan ve her zaman kapalı duran parmaklığın açıkj olduğunu sevinçle gözledik. Ne çare ki orada da görüntü aynıydı: iskeleler, keresteler, merdivenler ... Geri dönerek "Üç Yol Kavşağı"na ulaştık. Aşağı inen ve yukarı tırmanan dehlizler bu noktada giriş galerisiyle birleşiyorlardı. Ampullerden donuk bir ışık yayılıyordu. Piramitin altındaki derinlere inen koridorun ağzındaki parmaklık da açık duruyordu. Sonu gelmeyecekmiş gibi gözüken "kuyu"ya baktım. Duvarlardaki ışık noktalan sonsuzluğun içinde kayboluyorlardı. Aşağıda ne olduğunu piramit literatüründen biliyordum. "Yeraltı mezar odası" denilen bir mağara vardı. Görevliler burasının ziyaret edilmesine pek ender olarak izin veriyorlardı. Gerekçesi de bu işin pek yorucu, hattâ tehlikeli oluşu. Şimdi biz kuyunun basındaydık. Görünürde hiçbir görevli olmadığı gibi, dışarıdaki iki bekçi hiç kimsenin içeri girmemesini sağlıyorlardı.. Birkaç kez, "Hallo, orada kimse yok mu?" diye seslendik. Çağrımız duvarlardan yansıyıp bize döndü. Piramitin içinde yalnızdık.

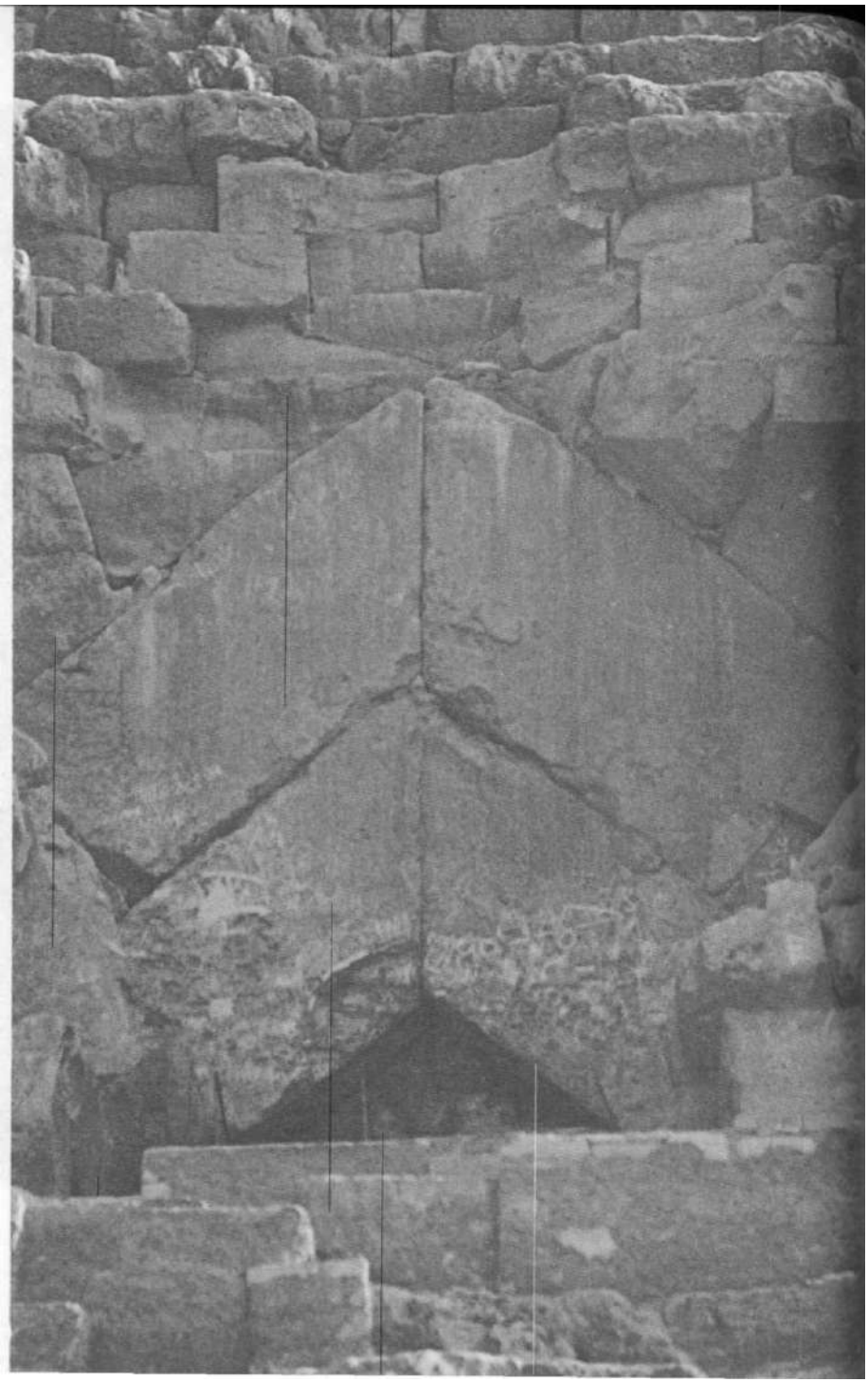
Galerinin boyutları 1,20x1,60 metreydi. Bu, dik durmak için fazla alçak, karın üstünde sürünmek için ise fazla yüksekti. Kamera kutularından birini boynumdan göğsüme, öbürünü ise sırtıma sarkıttım, başımla omuzlarımı içime çektim, dizlerimi büktüm ve badi badi bir yürüyüşle derinlere yöneldim. Daha ağır bir donatımı yüklenen Rudolf da beni izledi. Cep lambamla beyaz renkli Tura kireç taşından cilâlı duvarları sürekli aydınlatıyordum. Ne özenli çalışma! Taş blokları arasındaki ekler çekülün işaret ettiği çizgiyi izlemiyor, koridorun eğimiyle uyum sağlıyordu. Eğim açısı ise 26 derece, 31 dakika ve 23 saniyeydi. So-

Işıklı noktalar kuyunun sonsuzluğunda kayboluyorlardı.

luyarak yolumuza devam ediyorduk. Yaklaşık kırk metre sonra biraz soluk almak için durduk. Saçlarımın perçemleri alnıma yapıştı. Dizlerimizi bükerek altmış beş metre daha ilerledikten sonra, sağda duvar içine bir oyuğun açıldığı noktaya vardık. Binlerce yıllık borudan yüzümüze temiz hava çarptı. Koridor hâlâ derine doğru sürüp gidiyordu. Hiç mi bitmeyecekti acaba? Bacaklarım sancıyordu, kaslarım böylesi jimnastik hareketlerine alışık değildi ne de olsa. Seksen metre... Doksan metre... altımızda artık hiçbir ışık seçilmiyordu. Bu dehlizin bir mağarada son bulduğunu biliyorduk, ama bu denli hiç bitmeyecekmiş gibi uzayabileceğini aklımıza getirmemiştik. 118 metre sonra ayaklarımın altında pürüzlü bir zemin hissettim, hava yapışkan ve sıcaktı, ama artık doğrulabilmiştik. Yerde bir projektör atılı kalmıştı. Koparılmış bir cereyan kablosunun saçakları, yanından barsak gibi sarkıyordu. Rudolf cep fenerimin ışığından yararlanarak kablonun uçlarını elleri titreyerek birleştirdi. Elektrik kontağına yol açmamak kadar elektriğe kapılmamaya da özen gösterdiğini söylemeye gerek yok. Birden ortalık aydınlandı.

İçinde bulunduğumuz mağara, piramitin temelinin yaklaşık otuz beş metre derinindeydi. Arap söylentilerine göre, Binbir Gece Masallarıyla meşhur olan Harünülreşid'in oğlu Halife Abdullah Al-Ma'mun bu mağaraya ilk kez adımını atan adammış. Al-Ma'mun 813 de Bağdat'ta tahta çıkmış ve 820'den 827 yılındaki ölümüne kadar Mısır'a da egemen olmuştu. Genç Al-Ma'mun açık görüşlü olarak biliniyordu, bilimleri teşvik ediyor, Arapları dünyada üstün bir konuma geçirmeyi amaçlıyordu. Eski el yazmalarına bakılırsa, Büyük Piramitin altında otuz gizli hazine odası bulunuyormuş. Al-Ma'mun'un bu hazinelere ulaşmak isteyeceği tabiiydi, Mısır'ın hükümdarı olarak onu kimse bu yüzden kınayamayacaktı. Müslüman din adamlarının gözünde ise Piramitler putperest eserleriydi. Kutsiyetlerinin bozulmasına kimsenin bir itirazı yoktu.

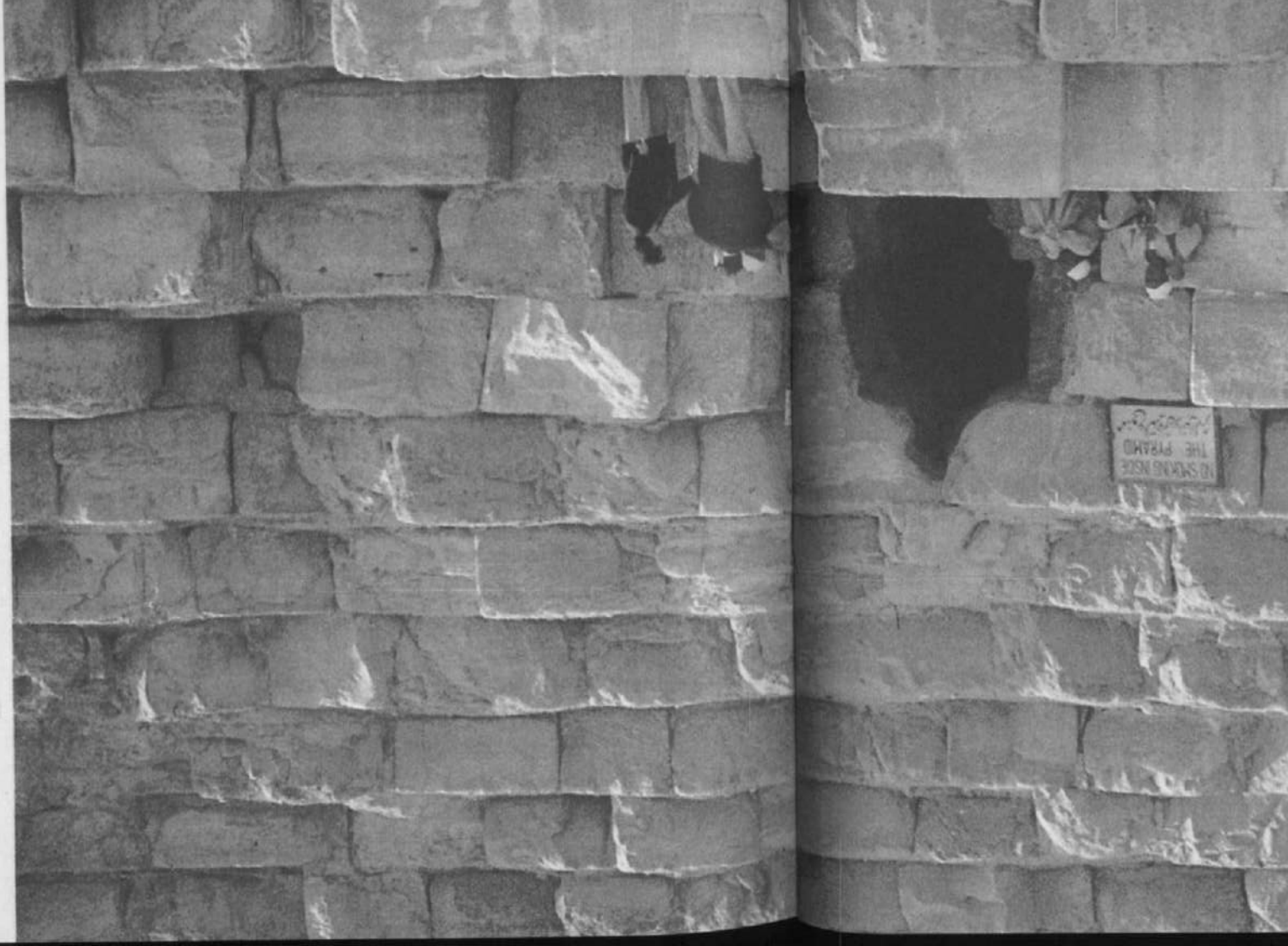

Bir Piramit Nasıl Çatırdatılır?

Al-Ma'mun ustalardan, işçilerden ve inşaat kalfalarından bir ekip kurdu. Bu kişiler piramit içine bir giriş açmakla görevlendirilmişlerdi. Bütün iskarpelalar ve manivelalar piramit duvarından bir tek parça dahi sökmeye yeterli olmayınca, duvarları yıkmak için yararlanılan eski bir savaş tekniği hatıra geldi. Bir piramit blokunun hemen önünde çok kuvvetli bir ateş yakıldı, bunuq üzerine üfürülünce taş blokunun kızdığı bir an geldL İşte o **zurnan** ısınan taşın üstüne sirke döküldü, taşın üstünde çatlaklar oluştu ve sonunda tokmaklarla ufalanması mümkün oldu. Al-Ma'mun'un adamları bu suretle bugün hâlâ turistlerce kullanılan giriş yolunu açabildiler.

Girişler: ***Piramitin ana girişi on kaya katmanı daha yüksektedir (solda).*** Yukarıda: ***Tamamlanmamış mezar odasının girişi.*** Bundan sonraki iki sayfa: ***Piramitte bu deliği açan Al'Ma'mun'un adamlarıydı. Bugün turistlerin içeri girmesine yaramaktadır.***

Ekip büyük çabalarla piramitin içinde otuz metre kadar ilerleyebildi, ama meşaleler azıcık oksijeni de tükettiklerinden hava azaldı, yapışkan ve zehirli bir hal aldı. Cesaretleri kırılan adamlar pes edip başarısızlıklarını hükümdarlarına itiraf etmeye hazırlandıkları sırada, birden oldukları yerde mıhlanıp kaldılar. Piramitin içinde önce bir gümbürtü, arkasından da sert bir patlama duyulmuştu. Bir dehlizin yakınında olmaları gerekiyordu. Piramitin içinde bir kaya yuvarlanmıştı.

İşçiler yepyeni bir hevesle vurmayı, kırmayı, oymayı, ter dökmeyi sürdürdüler. En sonunda, Rudolf'la benim az önce çömelerek badi badi katettiğimiz dehlize vardılar. Al-Ma'mun'un adamları ilk önce derine inmeyi istemeyerek yokuşu tırmandılar ve Büyük Piramitin esas gizli kapısına ulaştılar. Bu giriş, yerin 16,5 metıe yukarısında ya da Al-Ma'mun tarafından açtırılan oyuktan on taş katmanı daha yüksektedir. Adamlar birbirlerine ce^ sarei verdikten ve Tanrı'ya şükrettikten sonra, karanlık dehlize den aşağıya, ikimizin şimdi durduğumuz geniş mağaraya kadar indiler.

Projektör tavanı aydınlatıyordu. Tavan, kayanın içinde oyul muştu. Projektörün ışığı duvarların, tek bir kaya blokundan oyul'muş olağanüstü heybetli iki kaidenin üstünde dolaşıyordu. Dev kayanın içinden garip iki yuvarlak tümsek yükseliyordu. Arkamızda yaklaşık dört metre daha derinde koruyucu bir parmaklıkla çevrili kaba yontulmuş kuyu gibi bir delik daha vardı. Bunun solundaki güneydoğu duvarında yine bir aralık vardı: az önce içinden geçtiğimiz aşağıya inen dehliz kadar geniş bir aralık. Badi badi yürüyüşe artık alıştığımızdan içeriye süründük. Bu yokuş, bakalım, bizi hangi veni odalara göstürecekti? Fakat on beş metre sonra yolumuz sona erdi. Bu derinlikte çıkmaz yol neye yarardı?

Kayanın içinde oyulmuş oda doğudan batıya 14,02 metre, kuzeyden güneye ise 8,25 metreydi. Normal boyutlar. Günümüz ar-

keologları burayı "tamamlanmamış mezar odası" olarak niteliyorlar. Mantıksızlıkların orta yerindeyiz.

Çelişkiler

Yani sözüm ona mezar odası "tamamlanmamış" mı? Çeşitli noktaları dikkatli olarak bir bir gözden geçirmeliyiz. Mağaranın, piramit tepesinde dikiliyken kayanın içinde oyulmuş olması çok zayıf bir olasılık. Öyle ya, molozlar nereye gitti? Şu halde, önce yeraltındaki tesis, sonra üst yapı dersem yanılgıya düşmüş olmam. Taşçılar kaya zemininin otuz beş metre altına nasıl ulaşabildiler? Hiç kuşkusuz kazarak, kırarak. Kafilenin öndeki işçisi, aynen bir köstebek gibi, bakır ya da demir keskilerle kırdığı kaya parçalarını arkaya itmiş, arkadaşları da taş kırıklarını açık havaya çıkarmış olmalılar. Eğri dehliz aşağıya doğru uzadıkça, karanlık o denli anmış olsa gerek. Meşalelerin, balmumunun ve yağ kandillerinin oksijenin son kalıntılarının da hakkından gelmemiş olması olanaksız.

Başka çözüm olmadığı için, sonraki maden kuyularındaki gibi havalandırma bacalarının açılmış olması gerekirdi. Öyleyse bunlar nerede? Aşağıya inen dehlize bağlı bir tek çapraz baca biliniyor; bunu da açan mezar soyguncuları idi. Ama ekipler belki de karanlıkta radarla, röntgenle ya da kedi gözüyle çalışıyorlar, başlarının üstüne yağan, parmaklarını sıkıştıran veya ayaklarını ezen taş parçalarını umursamıyorlardı. Bir olasılık da molozların kızaklarla yukarıya çekilmiş, havanın da hayvan barsaklarından yapılma hortumlarla taş tozlarına boğulmuş mağaraya pompalanmış olmasıdır.

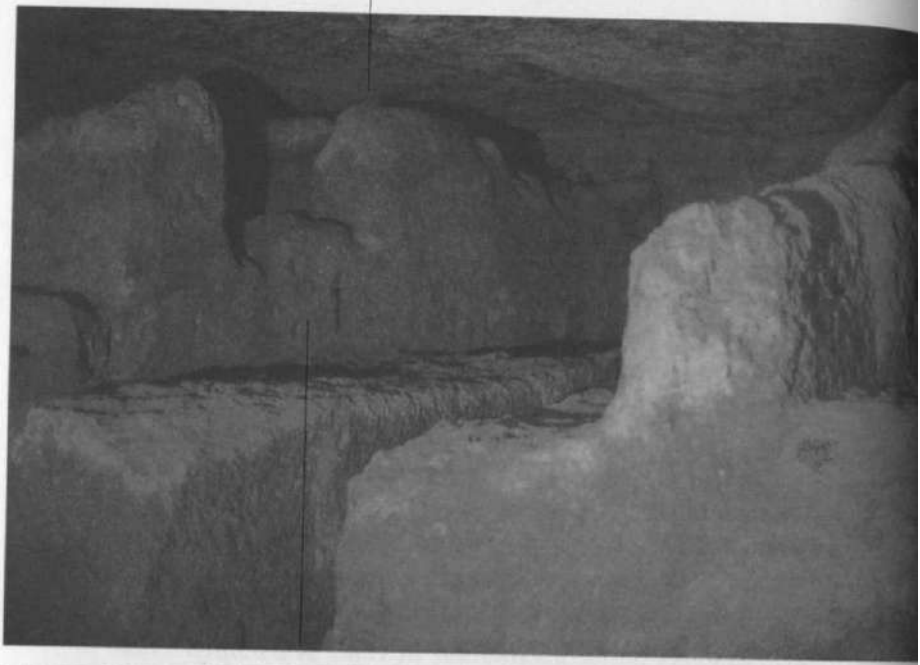
Alaylı anlatımım, gerçeğin nasıl olmadığını göstermek amacını taşıyor. Piramitin altındaki bu odalara giden hava bacaları olmuş olmalı. Uzmanlar, ışıkları yakın, tavanları ve duvarları eli-

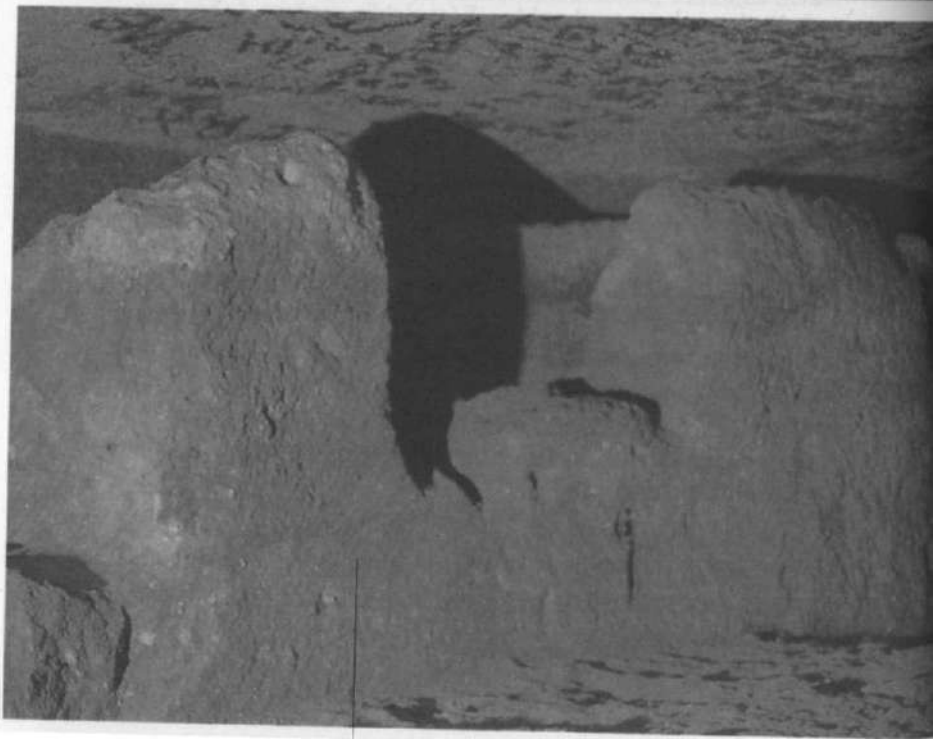

Keops Piramilinin 35 metre altında: kayalık salon. Piramitin inşasından önce yapılmış olması gerekir.

nizle vurarak kontrol edin! Belki de eski anlatılarda sözü edilen hazine odalarından birini keşfedersiniz.

Galeri yarı yerine kadar kazılıp açıldıktan sonra, şen işçilerin, şaka olsun diye, güney batı ucunda on beş metre uzunluğunda olan ve hiçbir yere çıkmayan bir koridor açmış, bunu ayrıca cilalanmış taş bloklarıyla kaplamış olmaları gerekir. Son olarak, yerde bir delik açtıkları, tamamlanmamış odayı arkalarında mağara olarak bıraktıkları ve güçlükle izlediğimiz galeriyi özenle cilalanmış, dev Tura bloklarıyla astarladıkları anlaşılıyor. Şimdi sorarım size, bu daracık yerde bunca çabaya, bunca tere ne gerek vardı? İçerisine hiçbir şey konulmayacak otuz beş metre derindeki bir delik için mi?

Nasıl doğdularsa öyle ölecek kadar ihtiyatlı yaşayan kimseler bulunduğu gibi, beyinlerini yalnız okumak için gereksinen ve hiçbir zaman düşünmek için gereksinmeyen başkaları da vardır. Duyduğuma göre, piramit inşaatı sırasında planlar kısa vâdede değiştirilmiş. Nasıl olur bu? Aşağıda "tamamlanmamış" mezar odasında kaya duvarından taşlar kırıldığı ve gün ışığına çıkartıldığı sürece, derine inen yüz metrelik kuyu cilalanmış Tura bloklarıyla kaplanamazdı. 3u kaplama işinin daha ilk on metresi, aşağıdaki mağaradan molozların taşınmasını engellemiş olurdu. O kadar kimsenin geçmesine yetecek yer olmadıktan başka, taş döküntüleri pırıl pırıl cilâ anmış ve kaplanmış duvarları çizerdi. Böyle bir belirti gözlenmiyor. Günümüz arkeologlarının yaptıkları gibi, kaya içindeki odıya "tamamlanmamış mezar oda", artık gereksinilmeyen mağara, yeni bir inşaat ustasının kanısıyla gereksiz gözüyle bakacak olursak, bu takdirde, kullanılmayacak mezar odasına giden 118 metrelik giriş koridorunun niçin cilalanmış Turataşı bloklarıyla kaplandığını anlamak zor. Aşağıya inen dehlizin cilâlanması çalışmaları ne de olsa ancak yeraltındaki molozların boşaltılması işleminden *sonra* başlayabilirdi. Bu kralla-ra lâyık giriş, piramitin altındaki tamamlanmamış pis bir çukur uğruna mıydı? Aynı mağaradan bir de çıkmaz galeri mi ayrılacaktı? Burada insana mantıklı gelmeyen pek çok şey var.

Ben üç çözüm olasılığı üzerinde duruyorum:

1. Aşağıdaki galeriler daha da devam ediyor. Herhangi bir taş blokunun arkasından kim bilir nerelere gidiyor.
2. Mağara şimdiye kadar çoktan boşaltılmıştır.
3. Mağarada biri belki de kış uykusuna benzer bir durumda dinleniyordu.

Bu kimse ne dünyasal adlara, yazılara ve saygınlığa değer veriyordu, ne de taş bloklarıyla kaplanmış bir salon istiyordu. Tek tasası vücuduydu. Bu vücudun belli bir süre zarar görmeden dayanması gerekiyordu. Odanın içinde süs püs lüzumsuz-

du. Fikirlerin üçünün birbiriyle bağlantılı olması da mümkündür.

Al-Ma'mun'un cesur soyguncu ekibi "tamamlanmamış mezar odası"nda ne keşfetti acaba? Binlerce yıldan beri ilk kez Büyük Piramiti zorlayanlar burada neler buldular?

Arapların Heyecan Verici Keşifleri

Kesin bir şey bilen yok. Envanter listeleri ya düzenlenmemiştir ya da artık yokturlar. Coğrafyacı ve tarihçi Taki ad-Din Ahmed ben'Ali ben'Abd al-Kadir ben Muhammed al-makrizi'nin (1364-1442) "Hitat" adlı eserinde derlediği eski Arap ve Kopt yazmaları ve belge parçaları 14. yüzyılda Kahire kütüphanelerinde ortalıkta sürünüyordu. Metinleri incelemekte yarar vardır. Bazı bölümler Binbir Gece Masallarının ağdalı ve abartılı lisanını hatıra getirse bile, geride birçok adlar, veriler ve şaşılacak içerikli söylentiler kalır. "Hitaf'ta üç büyük piramitin "uygun bir yıldız"ın etkisinde inşa edildiği okunuyor.

"Piramiti yaptıran bunun üzerine batı piramitinde renkli granitten otuz hazine odası açtırdı. Bunlar, zengin hazinelerle, araç gereçle, değerli elmaslarla bezeli boy heykelleriyle, en üstün kalite demirden âletlerle, paslanmayan silâhlarla, kırılmadan katlanabilen camla, garip tılsımlarla, basit ve bileşik devaların çeşitleri ve öldürücü zehirlerle doldurulduldular.

Aynı kişi doğu piramitinde çeşitli gökleri ve gezegenleri betimletti, ayrıca,resimler yaptırdı. Bütün bunlara yıldızlara adanan günlük ve bu konulardaki kitaplar eklendi. Orada sabit yıldızlar ve devirlerinde nelerin olup bittiği de yer alır...

Piramiti yaptıran, kâhinlerin ölülerini siyah granitten sandukalarını renkli piramite yerleştirtti. Her kâhinin yanında, olağanüstü hünerlerinin, hayatının ve eserlerinin tanıtıldığı, hayatında neler yaptığının anlatıldığı bir kitap yer alıyordu.

Yer altındaki kayalık salonda bulunan kör kuyu ne işe yarıyordu?

Piramitin efendisinin kaydettirmediği hiçbir bilim dalı yoktu. Ayrıca buraya yıldızların, armağan olarak verilmiş hazinelerini, bunlardan başka da kâhinlerin hazinelerini de getirtti, ki bunlar sayılamayacak kadar büyük bir yekûn tutuyordu."

Bunlara ek olarak, Kral'ın her piramidin altına, içeri girmek isteyebilecekleri çeşitli silâhlarla karşı koyan putlar yerleştirdiği duyulmuştu. Bu bekçilerden biri "dik duruyordu ve elinin altında bir tür kargı bulunuyordu. Başının etrafına bir yılan dolanmıştı ve bu yılan bekçiye yaklaşan her bir kimsenin üstüne atılıyordu." Bir başka put, taht gibi bir sandalyede oturan ve elinde bir kargı tu an, iri iri açılmış gözlerinde şimşekler çakan biri olarak tanımlanıyordu. Ona bir bakan bir daha kımıldıyamıyor ve ölene kadar olduğu yerde mıhlanıp kalıyordu. Üçüncü piramitte

tetikte bekleyen bir bekçi ise içeri girenleri kendine çekiyor, onlar da bekçiye yapışıp kalıyor ve bir daha kurtulamayarak ölüyorlardı. Piramiti yaptıran öldüğünde piramitlerin birinde son uykusunu uyumaya terkedilmişti.

Arap anlatılarına bakılırsa, üç piramitin hepsinde hazinelerin ve akıl almaz içerikli kitapların bulunması gerekiyor. Al-Ma'mun hazine odalarını yağmalattı mı acaba? Sandukaların içinde mumyalanmış ölüler buldu mu?

"Al-Ma'mun büyük piramiti açtı. Ben de içerisini inceledim ve kaidesi bir kare oluşturan, tavanı ise yuvarlak olan kubbeli büyük bir oda gördüm. Bunun ortasında dörtgen şeklinde açılmış on endaze derinliğinde bir kuyu bulunuyordu. Buraya inildiğinde, dört kenarın her birinin ortasında birer kapı görülüyor, buradan, içinde ölüler: Âdem'in oğulları - bulunan büyük odalara giriliyordu...

Denildiğine göre, Al-Ma'mun'un zamanında buraya çıkılmış ve büyük olmayan kubbeli bir odaya ulaşılmıştı. Burada yeşil bir taştan, bir tür malakitten yapılmış bir insanın boy heykeli bulunuyormuş. Heykeli Al-Ma'mun'a götürmüşler. Derken, bunun bir kapakla kapatılmış bulunduğumun farkına varılmış. Kapak açıldığında, heykelin içinde, türlü değerli taşlarla bezenmiş altından bir zırh taşıyan bir insan ölüsü bulunduğu görülmüş. Göğsünde kabzası olmayan bir kılıç, başının yanında da ateş gibi ışıklar saçan tavuk yumurtası büyüklüğünde bir taş bulunuyormuş. Al-Ma'mun bu taşı almış, ama içinden bu ölünün çıkarıldığı putu ben 511 yılında Mısır'da Kral sarayının kapısının yanında durur gördüm.

...orta odaya girdiler ve orada saydam ve parlak taşlardan yapılmış üç katafalk buldular. Bunların üstünde üç ölü yatıyordu. Her birine üç giysi giydirilmişti ve başının yanında bilinmeyen bir yazıyla yazılmış bir kitap duruyordu... Al-Ma'mun, odalarda bulunan herşeyin alınmasını emretti. Ama sütunla-

rın yanındaki figürleri aşağıya çektirmiş, bunun üzerine de kapılar eskisi gibi kapanmışlar."

Bütün bunlara hayal ürünü diyebilirsiniz. Ama biz bulunduğumuz zamandan eski anlatılanları nasıl inanılmaya değmez olarak niteleyip küçümseyebiliriz? İçimizden biri orada mıydı? Kendimizi elektronik kitle iletişimi toplumu olarak en iyi bilinçlendirilmiş ve aydınlatılmış toplum olarak kabul ediyoruz, oysa bilginlere, öğrencilere, gazetecilere medya yaratıcılarına ve sokaktaki adama götürülen enformasyon önceden elenmiş, filtre edilmiş, tek yönlü olarak posası çıkarılmıştır. Kendi hakkımızdaki kanımız ;ok kez tekrar tekrar sindirilmiş peşin fikirlere dayanır, bunların düşünürleri de tek yönlü bir enformasyon akışının kurbanıdırlcr. "Arap vakanüvisleri masal anlatıyorlar", "Piramitler hakk nda bilinecek ne varsa biliniyor" veya "Garantili bilimsel öğretiler" gibi genellemeler, arkasında bilgisizliğin gizlendiği lâf kalabalığından başka şey değildir. Enformasyon seli bizi yalnız belli fikirlere kapımızı açmaya zorladığı için, tek yönlü olduk. Çok kez bir şeyi bildiğimize *zannediyoruz.*

Arap vakanüvisleri Al-Ma'mun'un "değerli taşlarla bezeli bir zırh giymiş bir insan ölüsü" bulduğunu anlatıyorlar Masal mı bu? Bu tür "zırhlar" Eski Ahid'den bilinmiyor mu? Musa'nın 2. kitabının 28. bölümünde (Eksodos) Harun'un (Musa'nın kardeşi) ve Levili rahiplerin ne tür giysiler giymek zorunda oldukları anlatılmaktadır. Bunların arasında farklı on iki değerli taşla bezeli bir göğüs zırhı da vardı.

Yeni Dehlizler ve Odalar

Üç büyük piramitte heykeller, sandukalar ve bilimsel içerikli kitaplar mı varmış? Ölçüsüz abartılar mı bunlar? "Bilim", pi-

ramifier hakkında her şeyi çoktandır bilmiyor mu? İyi niyetliler buna inanıyorlar.

1968 sonu ve 1969 başında Nobel Fizik Ödülü sahibi Dr. Luis Alvarez tarafından Kefren piramitinde yapılan ışınım deneyi herkesçe biliniyor. Alvarez'le ekibi, kozmik ışınların gezegenimizi sürekli bombardıman ettikleri ve örneğin, bir taş gibi katı cisimlere girişte enerjilerinin küçük bir bölümünü kaybettikleri gerçeğinden yola çıkmışlardı. Bir metre karelik alana saniye başına yaklaşık on bin proton çarpmaktadır. Bu kozmik zerrelerin enerji açısından en zengin olanları en kalın kayaç katmanlarına girerler, başkaları bütün gezegenin içine işler. Kaç elemansal zerreciğin bir kayaç katmanını delip geçtiği ölçümlerle saptanır. Kültenin içinde boşluklar bulunduğu takdirde, protonlar boşluklardan geçişlerinde daha az frenlenirler, böylece proton akımı yoğun kültenin içinde olduğundan daha güçlü olur.

Kefren piramidinde özel bir oda düzenlendi. Burada, kozmik zerreciklerin ışınları manyetik bir bant üstünde zaptediliyordu. Bu bantlar bir IBM bilgisayarı tarafından değerlendiriliyor, piramit biçimi, büyüklük ve eğim açıları bilgisayar programında hesaba katılıyordu.

Daha 1968 sonunda iki buçuk milyonu aşkın kozmik ışının yolu kaydedildi. Bilgisayar değerlendirmesi piramitin şeklini doğru olarak verdi, böylece, deney sırasının mantıkî, ölçüm gereçlerinin de doğru olduğu anlaşıldı.

Sonra, büyük bir şaşkınlık başgösterdi. Osilograflar tam bir kaos örneği sergiliyorlardı. Hiçbir şey seçilemiyor, kozmik zerrecikler sanki köşenin etrafında viraj çeviriyorlardı. Aynı manyetik bantlar kalkülatöre takıldığı takdirde, bilgisayar farklı veriler ve farklı grafikler kusuyordu. Çıldırmak işten değildi. Çeşitli Amerikan enstitülerinin, IBM firmasının ve Kahire'nin Ayn Şems Üniversitesinin katıldığı o çok pahalı deney işe yarar sonuç vermeden son bulmuştu. Dr. Amr Gohed gazetecilere buluntuların "bilimsel açıdan olanaksız" olduğunu söyledi ve pi-

ramitlerin yapısının ya karmakarışık olduğunu ya da işin içinde açıklaması mümk in olmayan, ister büyü, Firavun laneti, sihirbazlık ya da ne isterseniz deyin, bir sır bulunduğunu söyledi.

O zamandan beri yeni araç gereçlerle ve yeni yöntemlerle piramitlerin içinde yeni odalar, yeni boşluklar aranmıştır. Jean-Patrice Dormion ne Gilles Goidin adlı iki Fransız mimarı 1986 yazında elektronik detektörlerin yardımıyla Keops piramidinin içinde boşluklar keşfettiler. Mısırlı ilgililerin de yardımıyla iki buçuk meı:re kalınlığındaki taş bloklarının içine mikrosondalar sürüldü. Fransızlar, Kraliçe odasına giden dehlizin altında üç metre eninde ve 5,5 metre yüksekliğinde olan ve billûrsu kuvarz kumuyla doldurulmuş bir boşluğa rastladılar. Kraliçe Odasının kuzey bat duvarının arkasında da bir oda vardı. Şu ana kadar bu odaya açılan herhangi bir kapı keşfedilememiştir. Öyleyse Arapların anlatılarını ne hakla masal olarak niteleyebiliyoruz?

Fransız mimarlarının başarılarının öğrenen Tokyo'nun Waseda Üniversitesine bağlı Japonlar da geri kalırlar mı? Elektronik alanının sihirbazları granit, kireç taşı, kum taşı gibi çeşitli kayaların içini aydınlatan bir tür radar cihazını dememişlerdi. Waseda Üniversitesinin 22 Ocak 1987'de Kahire'ye varan yüksek düzeydeki ekibi, bir ejiptoloji profesöründen, bir mimari profesöründen, bir jeofizik doktorundan ve çok sayıda elektronikçiden oluşuyordu. Ekip başkanı Mısır Eski Çağ yönetiminin başkanı Dr. Ahmed Kadri'yle işbirliği yapan Profesör Sakuji Yoşimura'ydı.

Elektronik alanında her zaman üstün maharet sahibi olan Japonlar, üstün araç gereçlerle ve bilgisayarlarla donanmış olarak Kraliçe Odasına giden dehlizi, Kraliçe odasının kendini, bunun yukarısındaki Kral Odasını, aynı zamanda Büyük Piramitin güneyir deki bütün bölgeyi, son olarak da Sfenks'i ve Sfenks'i çevreleyen bölgeyi sonde ettiler. Sonuç ne oldu dersiniz? Japon araştırmacı ekibi, Büyük Piramitin içinde bütün bir dehliz ve boş mekan labirentinin varlığının şaşmaz işaretlerini keşfetmeyi başardı.

Waseda Üniversitesinin bol resimli bilimsel raporu, hepsi merteklerle donatılmış olan tek tek bölümlere piramit içindeki koridorlara, kuyulara ve ara boşluklarına ait ölçüm verilerini altmışı aşkın sayfada sergilemektedir. Kral odasının güney batısında oldukça büyük bir mekân bulunmuştur. Bir başka mekân da büyük dehlizin ana ekseninin güney batısına rastlamaktadır. Bir dehliz Kraliçe odasının kuzey batı duvarından yola çıkmaktadır. Keops piramidinin güneyinde de piramitin altına uzanıyor görünen kırk iki metre uzunluğunda bir çukur saptanmıştır. Japon elektroniği ayrıca, piramitin altındaki kaya platosunda ikinci bir güneş kayığının varlığını ortaya koymuştur.

Bizi daha ne sürprizler bekliyor dersiniz? Piramitlerde keşfedilmemiş mekânlardan söz açılınca daima bezgin bir gülümseyişle dudak büken bilginler, şimdi ne diyecekler bakalım. Elektronik sayesinde saptanan dehlizlerle odalarda neler bulunduğu ya da yağmalanıp yağmalanmadıklarını şu sırada kimse bilmiyor. Hiç kimse mi? 1988 Aralığında büyük galeriyle kraliçe odasının iskeleler ve keresteler tıkanmış durumda olduğunu daha önce söylemiştim. Ancak görünürde hiçbir işçi yoktu. Bu durumda gecenin karanlığında yeni elektronik analizlerde ve kazılarda mı bulunuluyor sorusunu sormamak elde değil. Mikrosondalar cam lifleriyle piramit bloklarının içine itilip kayıtlar mı yapılmaktadır? Eğer böyleyse bence çok normal. Turist itiş kakışının arasında kim doğru dürüst çalışabilir çünkü. Ama şunu da soralım: Ejiptoloji, hırsızlar gibi gecenin karanlığında ve halkın gözlerinden uzakta binlerce yıldır kapalı odaları açmakla saygınlığını yitirmez mi? Ondan sonra sergilenen buluntuların dışında başka şeyler bulunmadığına kim inanır?

Keops'la Aldatmaca

Büyük Piramit'in içinde bizi belki ejiptologları özellikle üzecek bir sansasyon bekliyordun Yani bu piramiti yaptıranın Ke-

ops olmadığı. Bir uzmana Büyük Piramiti yaptıranın kim olduğunu her ne zaman sorsam, yanıt derhal Keops oluyor. Hiç kuşkusu yok mu bunun? Yok. Bunu sorgulamak bilime hakaret sayılıyor. Ama cilayı kaşırsak, bu bilimsel açıdan garantileşmiş kanı sarsıntı geçirir.

Bütün yapıların en görkemlisini dikenin Keops olup da başkası olmadığına duyulan inanç nereden geliyor? Büyük Piramit'te herhangi bir yazılı yazıt, bunu yaptıranı öven ve ululaştıran hiçbir metin bulunmadığını gözönüne getirelim. Buraya isimsizlik egemen.

Keops'un, piramitin yapımcısı olduğunun yalnız iki işareti olduğunu kabul etmek gerekir. Herodotus, piramiti yaptıranın Keops olduğunu yazmıştır. "Keops" Yunancadır, Mısır diliyle bu adın karşılığı "Kufu"dur. Piramiti yaptıran, Sicilyalı Diodorun yazılarında "Kemnis" diye adlandırılmaktadır. Kayüs Plinius Sekundus ise kendinden önceki yazarları yalancı çıkarmak ister gibi, "İçlerinden hiçbiri gerçek yapıcıyı bildirememektedir" diyor. Arkeoloji böylece bir yandan Herodotus'a dayanırken, öte yandan onu yerin dibine batırmaktadır.

Keops/Kufu'nun yapıcılığının ikinci kanıtı Kral odasının yukarısındaki yük azaltma odalarından birindeki bir yazıta dayanmaktadır. İyi ama durun! Büyük Piramit'te herhangi bir yazıt olmadığını tekrar tekrar söylemedim miydi?

Bu olay, baş kahramanı bir dolandırıcı olan bir tür polisiye romandır. Bu olay ise Sherlock Holmes tarafından değil, eski Doğu lisanlarının bir uzmanı olan Zecharia Sitchin tarafından incelenmiş ve çözümlenmiştir.

Bir hassa subayı olan İngiliz albayı Howard Vyse 29 Aralık 1835'de Mısır'a gelmişti. Stafford Kontunun yeğeni olan Vyse, tüm disipliliğine karşın, çeşitli davranışları nedeniyle ailesinin yüz karası olmutu. Piramitlerle ilgili sırlar bu İngiliz subayını büyülemişti. Birkaç zamandır Gize'de aramalarda bulunan İtalyan

yüzbaşı Giovanni Battista Caviglio'yla (1770-1845) işbirliği yaptı. Ama iki arkadaş birkaç ay sonra bozuştular ve 13 Şubat 1837'de birbirleriyle tüm ilişkilerini kestiler. Konsolos'tan arama izni koparan İngiliz Vyse, İtalyanı kazı alanından kovdurdu.

Howard Vyse'dan yetmiş iki yıl önce ingiliz diplomatı Nathaniel Davison (1783'de öldü) büyük galerinin sonunda tavanda bir delik keşfetmiş ve 8 Temmuz 1765'de buradan içeriye sürünmüştü. Davison o tarihte yük azaltma odalarından kral odasının yukarısına rastlayan en alttakine ulaşmıştı. Howard Vyse hiç kuşkusuz bu "Davison Odası"nı biliyordu. Hattâ not defterine "Davison Odası"nın yukarısında gizli bir mezar odasının varlığından şüphelendiğini yazmıştı. Vyes her şeyden önce ünlü olmak istiyordu. Adı tarihe mal olmalıydı. Bunu ailesine borçluydu. 27 Ocak 1837'de günlüğüne, İngiltere'ye dönmeden önce mutlaka bir şeyler keşfetmek zorunda olduğunu yazmıştı. Vyse'le baş mühendisi John S. Perring barut edinerek Davison Odasının yukarısında piramit blokunun içinde bir yol açtılar. Vyse ile Perring gerçekten de 30 Mart, 27 Nisan, 6 Mayıs ve 27 Mayıs 1837 tarihlerinde "Davison Odası"nın yukarısında sırasıyla Wellington, Nelson, Arbuthnot ve Campbell adını verdikleri dört boşluk daha keşfettiler. Vyse üst odalardaki bazı taş bloklarının üstünde kırmızı boyayla bazı işaretlerin yapılmış olduğunu farketti. İnşaat ustalarının, Vadi Maghara'daki taş ocaklarından çıkarılan blokları nakliye karmaşası arasında hedeflerine ulaşmalarını sağlamak için renkle işaretledikleri biliniyordu. Fırçayla yapılmış bu işaretlerden biri K-u-f-u diye okunuyordu. İşaretli taş blokunun Kufu/Keops piramitine ait olduğu kanıtlanmış oluyordu. Heyecan verici haber bütün dünyada yankılandı. Howard Vyse en sonunda başarmıştı.

Keops piramiti için kullanılması hedeflenen iki milyon taş blokunda "Kufu" adına rastlanması gerekirdi. Ne çare ki bu o tarihte kimseyi rahatsız etmedi.

Amerikalı Oryantalist Zecharia Sitchin "Evrene Çıkan

Basamaklar" adındaki kitabının 13. bölümünde, ayrıca iki ek eserinde, dolandırıcı olarak Vyse'ın maskesini düşürdü. Howard Vyse'ı hedef alan kanıtlar öylesine sağgörülü bir kriminolojik şaheserdir ki, ejiptologların nasıl olup da hâlâ yanılgılarına dört elle sarıldıklarını anlamak zor.

Zecharia Sitchin, verilere, günlük kayıtlarına ve özellikle sahtekârın yaptığı bir imlâ hatasına dayanarak Vyse-Perring ikilisinin ipliğini pazara çıkarmaktadır. "K-u-f-u" yazısının keşfedilmesinden hemen sonra uzmanlar kuşkularını dile getirmişler, fakat zafer çığlıkları seslerini bastırmıştı. Hiyeroglif uzmanlarından ejiptolog Samuel Birch bile 1837'de kendine göre sonuç çıkarmıştı: "Yazı, yan-hiyeratik veya çizgisel - hiyeroglif harfleriyle yazıldığı için, pek okunaklı değilse de..." Biraz sonra da şöyle diyordu: "Anlam ... pek anlaşılır gibi değil ... yorumlanması zor..."

Hiyeroglif uzmanı Samuel Birch'ü şaşırtan neydi? Fırçayla yazılı olan yazı, Keops'un zamanında olmayan işaretlerle yazılmıştı. Eski Mısır'da yüzyıllar içinde resimli yazıdan "hiyeratik bir yazı" türemişti - ama bu, Keops'dan uzun zaman sonraydı. Labirentsin sözüm ona kâşifi Richard Lepsius bile hiyeratik yazıya çok benzediği için, bir fırça ve kırmızı boyayla oluşturulmuş işaretlere şaşmıştı.

Bu işaretler Keops piramitine nereden gelmişti? İnşaattan yüzyıllar sonra birisi içeri girmiş ve taş bloklarına bezemeler mi yapmıştı? Ama buna olanak yoktu - yük azaltma odalarına giriş yoktu, Vyse içeriye ulaşmak için patlayıcı kullanmak zorunda kalmıştı.

Ejiptolog değil, sadece asker olan Vyse, hiyeroglifler hakkında sadece standart bir eser biliyordu: John Gardner Wilkinson'un 1828 yılında yayınlanan "Materia hieroglyphica" adlı kılavuz kitabını. Sonradan farkedildiğine göre, "Kufu" adı Wilkinson'un kılavuz kitabında yanlış olarak yazılmıştı. "K" sessiz harfi gü-

neş simgesi "Re"yle temsil edilmişti. Sahtekâr ikili Vyse/Perring Keops'dan yüzyıllar sonra kullanılmış bir yazıya başvurmuş olmakla kalmayıp, üstelik Wilkinson'un kitabındaki imlâ hatasını da benimsemişlerdi. Kırmızı rengin taze olduğunu da mı kimse farketmemişti? Zecharia Sitchin bu konuda şöyle diyor:

"Bu soru o tarihte işin içindekilerden biri, yani Perring tarafından, Gize piramitleri hakkındaki kitabında yanıtlanmıştır. Bu eserde, eski Mısır yazıtlarında kullanılan rengin "Arapların *moghrah* dedikleri kırmızı aşıboyasının bir bileşiği olduğunu ve hâlâ kullanıldığını... taşların üstündeki desenlerin de o kadar iyi dayandığını ki dün mü, yoksa üç bin yıl önce mi oluşturulduklarını anlamanın olanaksız olduğunu" yazıyordu.

Zecharia Sitchin'in açıklamasından bir sürü ejiptologa söz ettim. Hiç kimse boyanın analizini bilmiyor. Howard Vyse'ın saygın bir arkeolog olduğu savıyla avunuyorlar. Oysa Vyse arkeolog değildi. Saygın olup olmadığı belli değil, ama şöhret peşinde olduğu muhakkak.

Saygınlığın, dürüstlüğün arkeolojide ne derece etkin erdemler olduğu bilinemez. İngiliz Howard Carter 4 Kasım 1922'de Tutankhamun'un mezarının keşfiyle üne kavuştuğunda, kimse bildirdiklerinden kuşkulanmaya cesaret edememişti. Carter'in şöhretine diyecek yoktu. Ne yazık ki Tutankhamun'un esas mezarının girişindeki odalar mezar soyguncuları tarafından talan edilmişti - en azından Carter öyle diyordu. Uzmanların dünyası o zamandan beri Carter'in yalan söylediğinin bilincine varmıştır. Tutankhamun'un mezarının resmen açılışından *önce* o mezara inmiş, orada kasten ortalığı karıştırmış ve bir dizi değerli eşyayı aşırmıştı. Amacı, kontratta öngörüldüğü gibi bunların yarısını Mısır hükümetine bırakmak zorundan kurtulmaktı. Bu polisiye roman Berlin'deki Mısır Müzesi'nden Dr. Rolf Kraus tarafından açıklanmış, fakat ne uzmanların çevresi ne de halk buna herhangi bir tepki göstermemiştir.

Piramiti Yaptırar Kimdi?

Keops'un Büyük Pi'amit'i yaptırdığına işaret eden inandırıcı en küçük bir kanıt yoktur, bütün bunlar piramiti yaptıranın gerçekten o olmadığını kınıtlamasa da, aleyhindeki kanıtlar daha ağır basmaktadır. Görünürde hiçbir hiyeroglif, hiçbir metin, hiçbir heykel, büst ve övgülerle dolu duvar yoktur. Mısır Müzesinde sergilenen beş santim boyundaki zavallı bir fildişi heykelciğin Keops'a ait olduğu söylenir. Buna karşın, Keops'un *aleyhinde* sağlam bir kanıt vardır, ama ne var ki uzmanlar tarafından hesaba katılmamaktadır.

1850 yılında İsis tapınağının kalıntıları arasında bugün Kahire'deki Mısır Müzesi'nde şaşkınlık uyandıran bir dikili taş bulunmuştu. İsis tapınağı Büyük Piramit'in hemen yanındadır. Dikili taştaki yazıda Keops'un, "piramitin sahibesi İsis'in evinin Sfenks'in evinin yanında inşa ettirdiği" deniliyor. İsis "piramitin sahibesi" olarak nitelendirildiği takdirde, bu, Keops tarih sahnesinde belirdiği sırada Büyük Piramit'in orada bulunduğu anlamına gelir. Ayrıca, arkeologların kanısınca Keops'u izleyen Kefren tarafından yaptırıldığına hükmedilen Sfenks'in de o tarihte var olması gerekiyor. Uzmanlar bu sağlam bildiriyi niçin hesaba katmıyorlar? Dikili taş 1850'de bulunmuştu. Anımsıyorsunuzdur: Bundan on üç yıl önce Howard Vyse'ın sahte keşifleri dolayısıyla Keops'da karar kılınmıştı. Dikili taşın bu ortamda yeri yoktu. Arkeologlar onun, Keops'un ölümü sonrasında yaptırılmış olan ve yerli rahiplerin tasarımlarını desteklemeyi amaçlayan bir sahtekârlık ürünü olduğunu ileri sürdüler.

Bütün bunlar şu soruyu hatıra getiriyor: Gize'deki dünya harikasını yaptıran eğer Keops değil idiyse, kim olabilir? Ejiptologlar Keops'dan sonraki kronolojiyi aralıksız olarak biliyorlar. Burada, Keops'dan sonra ek bir firavuna yer yoktur. Keops'dan sonraki biri değilse, öyleyse ondan *önceki* biri. Bunun düşüncesi bile uzmanlara dayanılmaz geliyor. Öyle ya, bu takdirde yapı-

ların kronolojik sırasını allak bullak ediyor. Arap vakanüvislerinin bu bakımdan bize bir yardımları dokunabilir mi acaba? Anlatıları bakalım neleri açıklıyor:

"Bugüne kadar Kahire'nin tam karşısında yükselen piramitler üç tanedjr. İnsanlar, bunların inşası, yaptıranlarının adları ve yaptırılmalarının nedeni konusunda fikir birliği içinde değillerdir ve çok kez çarpık olan çeşitli savlar öne sürmüşlerdir. Şimdi, Ulu Tanrı dilerse, doğru olan bir bilgiyi nakledeceğim.

Öğretmen İbrahim ben Vasıf Sah Al-Katib "Mısır'la ve Harikalarıyla İlgili Haberler"de Saurid'i anlatıyor. HusaFın oğlu, Tadrasan'ın oğlu, Tumidun'un oğlu, Sirbak'ın oğlu, Sahluk[1] un oğlu Saurid'i Mısır'ın Tufan'dan önceki krallarından biriydi bu ve başkenti bu kitapta ele alınan Mısır kentleri arasında adı geçecek Amsus'tu. Kahire yakınındaki iki büyük piramiti yaptıran oydu... İki piramitin yaptırılmasının nedeni, Saurid'in Tufandan üç yüz yıl önce gördüğü düştü: dünya, üstündeki insanlarla birlikte dönüyor, insanlar dehşet içinde kaçışıyor, yıldızlar gökten düşüyordu..."

Bu kadar kesin isim sırasını görüp de bu metni masal ya da mitos olarak değerlendirmek zor. Demek tufandan üç yüz yıl önde Saurid adındaki bir kral bir düş görmüş ve bu düş piramitlerin yapılmasıyla sonuçlanmıştı. Bu kralın kâhinleriyle danışmanları da korkunç düşlerin pençesinde kıvranmışlar, dünyanın sonu kehanet edilmişti. "Gök yarıldı, içinden göz kamaştırıcı bir ışık fışkırdı... Ellerinde demir topuzlar olan adamlar gökten inmişler ve bunlarla dünyanın insanlarının üzerine saldırmışlardı."

Tufandan da Eski mi?

Kral, Akıllı Adamlara Mısır'ın Tufandan sonra oturulabilir halde olup olmayacağını sordu. Buna evet denilince, piramitlerin

inşasına karar verdi. Amacı, insanların o zamanki tüm bilgilerinin korunması idi. Mükemmel bir neden. Tufandan önce yaşamış Saurid, piramitlerin tepesine bir yazıt dikti. Bunda şöyle deniliyordu:

"Ben Kral Saurid, bu piramitleri o zaman yaptırdım ve inşaatlarını altı yılda tamamlattım. Benden sonra gelip de benim gibi bir kral olduğunu düşünen kimse, onları varsın altı yüz yılda yıksın: Yıkmanınyapmadandaha kolay olduğunu ise bilmeyen yoktur. Ve ben, tamamlandıkları zaman onları brokarla kapladım, varsın o hasır giydirsin...

Kral Saurid ben Sahluk öldüğü zaman onu piramitlerin doğusundakine gömdüler. Ama Hugib batıdaki piramitte, Karuras ise altı Assuan, üstü ise Kaddan taşlarından yapılmış piramitte gömüldü. Bu piramitlerin yerin altında birer kubbeli dehlize bağlı kapıları vardır. Her dehliz yüz elli endaze uzunluğundadır. Doğu piramitinin kapısı kuzey yüzünde, batı piramitininki ise batı yüzünde, duvar taşlarıyla kaplı piramitin kubbeli dehlizinin kapısı ise güneydedir. Piramitlerde gizli bulunan altınlarla zümrütler anlatılacak gibi değildir.

Bu yazıyı Kopt lisanından Arapçaya çeviren adam, Arapların zaman ölçümüne göre 225 yılındaki Tot'un ilk gününün gün doğusuna kadarki tarihleri topladı - ki o gün bir Pazardı. Böylece, tutar olarak 4321 güneş yılı çıktı. Adam Tufan'dan o güne kadar ne kadar zaman geçtiğini araştırınca da 1741 yıl, 59 gün, 13 4/5 saat ve 59/400 saati buldu. Bunu yekûndan çıkarınca, geriye 399 yıl, 205 gün, 10 saat ve 21/400 saat kaldı. O zaman, bu tarihli yazının Tufan'dan o kadar yıl, gün, saat ve saat bölümü önce yazıldığı sonucuna vardı."

"Hitat"ta arka arkaya verilen çeşitli Arap anlatılarında piramitlerin inşaatıyla ilgili çok kez birbiriyle çelişen tarihlere rastlanmaktadır. Bunlardan size bir örnek veriyorum:

"Abu Zaid Al-Balhi anlatıyor: Piramitlerin üstünde onların yazısıyla yazılmış bir yazıt bulunmaktaydı. Bunlar anlamlandırıldı ve şöyle dediği anlaşıldı: "Bu iki piramit 'Düşen Akbaba' Yengeç Burcundayken yapılmıştı." Bu tarihten itibaren Peygamberin Hicretine kadar geçen zaman hesaplandığında iki kere 36000 güneş yılı bulundu."

Kimdi bu ileri görüşlü Kral Saurid? Arzularla özlemlerin düşler dünyasında icat olunan sislere bürünmüş bir masal kişisi miydi yoksa tarihin bir köşesine oturtulabilir miydi? "Hitat" onun hakkında "Arapların İdris dedikleri Hermes" olduğunu söyler. Bizzat Tanrı ona yıldızlar bilimini öğretmiş, dünyaya bir felâket geleceğini, fakat dünyanın bir bölümünün kurtulacağını ve orası için bilimlerin gerekli olduğunu haber vermişti. Hermes ya da İdris ya da Saurid bunun üzerine piramiti yaptırmış. "Hitat"ın 33. bölümünde bu nokta daha da netleşiyor:

"Bazı kimselerin dediklerine göre: Peygamber, kral ve bilge kişi nitelikleri dolayısiyle 'Güçlü' olarak adlandırılan birinci Hermes (İbranilerin Âdem'in oğlu Seth'in oğlu Enos'un oğlu Kenan'ın oğlu MahalalePin oğlu Jared'in oğlu Henoh ya da İdris dedikleri kişidir) Tufan'ın yaklaştığını yıldızlardan okumuştu. Bunun üzerine piramitleri yaptırmıştı. Amacı, hazineleri, yazıları ve kaybolmasından, yok olmasından korktuğu şeyleri saklamak, onları korumak."

Tufan'dan önceki boyutlarda düşünmeye alışık olmayan biz Batılılar, Arap vakanüvislerinin Tufan'dan önceki olayların tarihlerini saptamaya niçin merak sardıklarına akıl erdiremiyoruz. Muhammed ben Abdullah ben Abd-el-Hakim konuyu çok iyi belirlemektedir:

"Kanımca piramitler ancak Tufan'dan önce inşa edilmiş olabilirler, çünkü daha sonra inşa edilmiş olsalardı, *insanlar bunu mutlaka bilirlerdi."* Çok yerinde bir görüş. Aksini kim iddia edebilir?

"Hitat"ta Eski Ahit'teki Henoh'la Hermes ve İdris'in aynı kişi oldukları iddiası da çok ilginç. Bundan çıkan sonuçlar pek çoktur. Hehon, Hermes, İdris ya da Saurid'i piramiti yaptırdığını ileri süren yalnız "Hitat" değildir, Arap kâşif ve yazarı İbn-Battuta (14. yüzyıl) da Henoh'un, "içlerinde bilimsel kitapları ve başka değerli eşyayı kurtarmak için" Tufan'dan önce piramitleri yaptırdığını ileri sürmüştür.

Dostum Henoh

Bu Henoh da kim? Kendisinden daha önceki kitaplarımda da söz ettiğim için, biyografisini kısa geçeceğim.

Henoh adı İbranicede "sırdaş, idrakli, vukuflu olan" anlamına gelmektedir. Musa onu insanlığın on ceddi âlâsının yedincisi, 969 yaşına kadar yaşadığı söylenen oğlu Metuşelah'ın gölgesinde kalmış Tufan öncesi bir peygamber olarak nitelemiştir. Eski Ahit'te Henoh'un şöyle rastgele adı geçer, oysa bu peygamber dışlanmayı hiç de hak etmemişti. Henoh, birinci şahısla yazılmış ilginç kitapların yazarıdır. Bu Henoh kitapları Eski Ahit'in bir parçası değillerdir, Hıristiyanlığın ilk dönemlerindeki kilise yazarları Henoh'u anlamamışlar, onu dışlamışlardır. Allahtan, Habeşistan kilisesi bu emre uymamıştır. Henoh metinleri Habeşistan Kilisesi tarafından Eski Ahit'in bir bölümü olarak kabul edilmiştir.

Bugün Henoh kitaplarının özü aynı olan iki çeşidi vardır: Habeş ve Slav Henoh kitapları. Yüksek düzeydeki bilimsel metin karşılaştırmaları asil yazının tek bir yazardan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Henoh metinlerini sırf teoloji açısından yorumlamaya kalkışan kişi, bir garip bildiriler labirentine saplanmaktadır. Ama ağdalı ifadeleri atıp öze indiğimizde olağanüstü dramatik bir anlatıyla karşılaşmaktayız.

I

Henoh kitabının ilk beş bölümü bir dünya mahkemesini haber vermektedir. 17-36 sayılı bölümlerde Henoh'un çeşitli dünyalara ve uzaktaki göklere yaptığı yolculuklar anlatılmakta, 37-71 sayılı bölümler söz konusu peygambere "semaviler" tarafından anlatılan parabolları nakletmekte, 72-82 sayılı bölümler ise güneş ve ayın devirleri, artıkgünler, yıldızlar ve gök mekanizması hakkında çok titiz bilgiler vermektedir. Bunların dışındaki bölümler, Henoh'un Tufan'ı haber verdiği oğlu Metuşelah'la konuşmalarını içermektedir. En sonda da Henoh bir ateş arabasının içinde gökyüzünde kaybolmaktadır.

Silavların Henoh kitabı, Habeş Henoh'unkinde bulunmayan bilgiler içermektedir. Slavların metinleri Henoh'un semavilerle hasıl karşılaştığını anlatır.

> Henoh'un, Tanrı'nın, en ulların mekânlarını görmesi için yanına aldığı ve sevdiği bilge kişi ve büyük yazarın kitapları... 365. yaşam yılının ilk ayında, ilk ayın ilk gününde ben Henoh evimde yalnızdım... Birden, dünyada o vakte kadar hiç görmediğim irilikte iki adam bana göründüler. Yüzleri güneş, gözleri yanar meşaleler gibi parlıyor, ağızlarından alevler fışkırıyordu. Tüyleri çeşitli görünümlerdeydi, ayaklarının rengi koyu kırmızı, kanatları Tanrı'dan parlak, kolları kardan beyazdı ve yatağımın başında duruyor, bana adımla sesleniyorlardı. Ben ise uykumdan uyandım ve o adamları belirgin olarak karşımda durur gördüm. Ve o adamlar benimle konuştular: Cesur ol, Henoh... bugün bizimle göğe çıkıyorsun. Ve oğullarına ve evinin bütün çocuklarına dünyada ve evinde sensiz yapmaları gereken her şeyi şöyle ve kimsenin de seni, Tanrı seni onlara tekrar iade edinceye kadar aramamasını söyle...

Henoh böylece dünyanın yukarısına çıkarılır ve orada çeşitli "melekler"le tanıştırılır.

Ona "çabuk yazmayı" mümkün kılan bir âlet verilir ve "melekler"in söyledikleri her şeyi yazmakla görevlendirilir. "Oh He-

noh, semavi levhaların yazılarına dikkat et, orada yazılı olanları oku ve hepsini teker teker kaydet."

Böylece, üç yüz altmış kitap: Tanrıların insanlara mirası derlenmiş oldu. Aradan uzun haftalar geçtikten sonra, Henoh yabancılar tarafından evine getirildi. Ama bu kez sevdikleriyle ebediyen onlardan ayrılmak üzere vedalaşacaktı. Yazılı kitapları oğlu Metuşelah'a emanet etti, onu bu kitapları korumak ve gelecek kuşaklara teslim etmekle görevlendirdi. Peki, ne oldu bu kitaplar? Elde olanların dışındaki Henoh kitapları kaybolmuş sayılmaktadır.

Tartışmalarda Henoh'tan söz açıldığı ve ben Tufan'dan önceki bu peygamberin ayrıcalıklı bir insan olarak bir ana uzay gemisinde dünyanın dışından gelenler tarafından bir kursa tâbi tutulduğunu önerdiğim zaman, mutlaka bir tür uzay elbisesi giymiş olması gerektiğini ileri sürüyorlar. Öyle mi acaba? Astronotlar bizim uzay mekikleriyle uzay istasyonlarında uzay elbisesi olmadan da dolaşabiliyorlar. Dünyanın dışından gelenlerle Henohun, yalnız karşılıklı olarak kendilerini virüs ve bakteri değiş tokuşuna karşı korumaları gerekirdi. Henoh bakalım neler anlatıyor:

"Tanrı Mikhail'e dedi ki: Yürü, Henoh'un üstündeki dünya giysilerini çıkar, vücudunu iyi bir merhemle ovuştur ve arkasına semavi elbiselerimden giydir. Mikhail de Tanrı'nın ona dediklerini yaptı: Vücuduma merhem sürdü ve beni giydirdi. O merhemin görünümü daha çok güçlü bir ışığa, yağlılığı çiğe, kokusu da mürrüsafi'ye benziyordu. Ayrıca, güneşin ışınları gibi parlıyordu. Ve ben kendime bakınca, semavilerinden biri gibi olduğumu, onlardan farklı gözükmediğini gördüm."

Gerçekten ilginç bir anlatı. Gerçek ve evrensel Tanrı, Henoh'un özellikle yağlı ve yoğun kokusu olan bir merhemle ovulması-

ni emretmişti demek. Biz insanların zaten oldu bitti kendimize özgü bir kokumuz vardır.

Eski Ahit'teki peygamber Henoh'la Arapların, piramitlerin yapımından sorumlu gördükleri o bilinmeyen Kral Saurid arasında bir bağlantı var mıdır?

a) İkisi de Tufan'dan önce yaşamışlardı.
b) İkisi de tanrılar tarafından yaklaşan Tufan'a karşı uyarılmışlardı.
c) İkisi de bütün bilimler hakkında kitaplar yazmışlardı.
d) "Tanrı'nın bizzat kendisi" ikisine de astronomi bilimini öğretmişti.
e) İkisine de eserlerini gelecek kuşaklar için saklamalarını emretmişti.

Görüş birliklerine karşın ağırlaşan çelişkiler de kendini göstermektedir. Saurid'in bir piramitin içinde gömüldüğü varsayılır - Henoh bir gök gemisiyle dünyadan ayrılmıştır. Ayrıca, eldeki Henoh kitaplarında Eski Atik peygamberinin piramitleri yaptırdığına dair bir tek söz boşu boşuna aranmıştır,
i

Öte yandan, Henoh, Saurid ve Yunan tanrılarının habercisi Hermes arasında hiç kuşkusuz bağlantılar da kurulabilmektedir. Ne var ki Hermes Tufan'dan öncesine ait olmadığı gibi, piramitleri yaptırdığına dair de hiçbir kanıt yoktur.

İşim gereği deneyimlerim, bana, halk arasındaki söylentilerin ve anlatıların gerisinde hayal ve uydurmadan daha fazla bir şeyler görmeyi öğretmiştir. Önemli olan garnitürleri eleyip özü anlayabilmektir. Yunanlı şair Hesiod'un İ.Ö. 700'lerde "Beş İnsan Cinsinin Mitosu"nda yazdığına göre, başlangıçta ölmez tanrılar "Kronos ve arkadaşları" insanları yaratmışlar. Bir de bizden önce sonsuz dünyada yaşayan yarı tanrı diye nitelenen o ulu cins varmış.

Adını taşıyan piramiti yaptırdığı varsayılan Firavun Keops'u gerçekten temsil ettiği kesinlikle bilinen biricik heykelcik. Yüksekliği sadece beş santim (Mısır Müzesi, Kahire).

Yarı tanrılar aynı zamanda yarı insandırlar. Dünya dışından gelen genlere sahip dünyasal yaratıklar. İster Hermes ister Henoh, İdris ya da Saurid, bunların hepsi bu seçkin klanın üyesiydiler. "Çok uzun zamanlar önce" ifadesi, bunların hepsine uymaktadır. Üstelik, söylentiler hepsiyle "saklanmış olan yazılı kitaplar" arasında bağlantı kurmaktadır. Bu bağ Saurid'i, İdris'i, Henoh'u ve şunu da unutmamalı ki insanlığın birçok hocasını, en başta da Hesiod'un sözünü ettiği yarı tanrıları kapsamaktadır.

Benim için burada önemli olan, mitosların karşılaştırmalı bir etütü değil. Ben asıl Büyük Piramitlerin inşaatı ve piramidin içinde tüm dinsel düşüncelerimizi, insanlığın en eski tarihiyle evrimi allak bullak edecek çok, çok eski yazılı kanıtlar bulmak olasılığıdır.

Dostum ejiptologlar için Firavun Keops'un piramit inşaatıyla ilgisini kesmek için bir neden yoktur. Sülâlelerin kronolojisinde ondan sonra bir başka piramit yapıcısına yer yoktur, her biri kendi tapınaklarını dikmiştir ve bunların hepsinin tarihi saptanabilir. Ayrıca, Mısır kralı adları "Torino Papirüsü"nden biliniyor: bugün Torino'da muhafaza edilmekte olan İ.Ö. 13. yüzyıla ait bir belgeden. Ejiptologlar bunlardan başka Abidos'daki I. Set tapınağında ve Karnak tapınaklar yöresinin birçok duvarında kralların ad listelerini bulmuşlardır. Ejiptologların çalışmalarını takdir etmemek elde değil. Böylece, Mısır hükümdarları sıkı sıkıya saptanmış olmaktadır.

Belgelenmiş Onbinlerce Yıl

Keops'dan *önce* her şey nasıldı? Sülâlelerin sayımı İ.Ö. 2920'lerde Menés adlı bir Tinit kralıyla başlar. (Min ile Hor Ananın da adları geçmektedir.) Bu Menes'in zamanında Mısır devleti oldukça iyi organize edilmiş olmalıydı ki, Menés ülkenin sı-

nırlarını aşan askerî harekâtlara girişmişti. Ayrıca, Memfiş'in güneyinde Nil'in yolunu da değiştirtmişti. Böylesi işler yabana anlamaz, üstelik, Menes'in de öncelleri vardı.

Bu tarih saptamalarının can alıcı noktası şudur: Hıristiyanlar yılları İsa'nın doğumundan itibaren sayarlar, Romalılar ise I.Ö. 753 yılından Roma'nın kuruluşundan itibaren sayarlardı. Oysa eski Mısırlılarla ilgili olarak sayılarla ifade edilebilecek hiçbir zaman başlangıcı bilinmiyor. Uzmanlar, Menes'ten sonraki kronoloji için çalışmalarını, tarihi saptanabilen buluntulara, yapılara ve astronomik hesaplara dayandırdılar. Bu tarih silsilesi birkaç aykırılık dışında doğrudur, ne çare ki birinci sülâleden önceki zaman hakkında hiçbir şey ele verememektedir.

İşte burad i efsane işin içine karışmaktadır. Efsane gayet kesin isim listeleri, hükümdarlık süreleri vermekte, gelgelelim, arkeoloji bunlarla ilgili anıtları veya sanat eserlerini bulamamıştır. Geçmişin on binlerce yıl gerilerine giden, ancak, sağlam belgelerle kanıt anamayan isimlerle tarihler neye yarar?

Sekiz yazılı eser, bunlardan başka da Mısır tarihine ait bir kitapla Sothis Kitabı Mısırlı rahip Maneto'ya mal edilmektedir. Bunların içinde yarı tanrılar ve tanrılar çağına kadar uzanan tarih öncesi devirlere ait kralların adları ve hükümdarlık süreleri yer almaktadır. I.Ö. yaklaşık 3. yüzyılda yaşayan Maneto o eski sayıları nereden buldu? En eski zamanlardan beri yılları olağanüstü olaylara göre etiketlemek usuldendi. Böylece, "tarih listeleri" gelişerek salnameleri oluşturdular. Rahipler sınıfı bu salnameleri korudu ve kopye ettirdi. İnsanların övülmeye lâyık işleri ve tanrıların huşu uyandıran olağanüstü icraatı ancak bu şekilde ölmezleştirilebilirdi çünkü.

Firavunlar imparatorluğunun en parlak günlerini yaşadığı ve salnamelerin artık kesin takvim tarihleri nakletmedikleri sonraki zamanlarda, özel olaylar durumunda salnamelerden yararlanmak âdetti. Daha önce de benzer bir olay olup olmadığı görülmek isteniyordu. Söylendiğine göre, IV. Ramses Heliopolis'e yap-

tığı bir ziyaret sırasında adını altından işaretlerle bir ağacın üstünde yazılı bulmuştu. Bunun üzerine hemen "salnameler, krallığın başlangıç tarihine kadar gözden geçirildi" ve benzer bir olaya rastlanmadı. Salnamelerde olağanüstü tabiat âfetleri ve tanrıların beklenen dönüşleri gibi olaylar da aranıyordu.

Bu tür salnameler araştırmalar için rahip Maneto'nun emrindeydi. Maneto, Mısır'ın ilk hükümdarının ateşi de icat etmiş (getirmiş?) olan Hafaistos olduğunu yazıyor. Onu Kronos, Osiris, Tifon (Osiris'in bir kardeşi), sonra da Horos (Osiris'le İsis'in oğlu) izlemiştir. "Tanrılardan sonra Tanrıların çocuklarının soyu Mısır'a 1255 yıl egemen olmuştur. Sonra, başka krallar 1817 yıl iktidarda bulunmuştur. Arkadan, başka otuz krallar, Memfis kralları 1790 yıl hüküm sürmüştür. On Tinit kralının hükümdarlık süresi ise 350 yıldır. Böylece, tanrıların çocuklarının krallığı 5813 yılı kapsamıştır.

Bu tarihleri Maneto'dan öğrenen yüksek rütbeli Hıristiyan ruhanisi Ösebyus, bunların ay yılları olduğunu, ama yine de İ.Ö. 30000 güneş yılı geriye gittiğini belirtmektedir. Maneto'nun verdiği tarihler hiç kuşkusuz bilginler arasında tartışma konusudur. Başlıca neden de hangi tarihten itibaren ileriye ya da geriye hesap edilmesi gerektiğinin belli olmamasıdır.

On binlerce yıl önceki tarihleri saptamak arkeologları ürkütmektedir. Maneto'un tarihleri ay yıllarına bağlanmaktadır. Bununla beraber, adam rahipti ve rahip olarak rahiplik makamını çok, çok eski bir geleneğe dayandırmakta menfaati vardı. Meneto'nun dürüstlüğünü şüphe konusu etmeyen eleştirmenler, onun, abartılarla kaynayan eski salnameleri kopye ettiğini ileri sürerek avunmaktadırlar. İşin anlaşılamayan yanı, ne rahip ne de Mısırlı olan ve kendine perestişle suçlayamayacağımız başka antik yazarların niçin aynı derecede "olanaksız veriler"e bel bağladıklarıdır.

Kırk ciltlik bir tarih kitaplığının yazarı Sicilyalı Diodor genelde kitaplarında şüphe ve eleştiri unsurlarını ön planda tutar. Öy-

leyken, ilk kitabında eski tanrıların "yalnız Mısır'da birçok kentin temelini attıklarını", tanrıların arkalarında nesil bıraktıklarını, bunlardan "bazılarının Mısır'da kral olduklarını" bildirmektedir. O çok eski çağlarda insanoğlunun atası henüz çok ilkel bir yaratıktı, Diodor'a göre, ancak tanrılar insanları birbirlerini yemek alışkanlığından vazgeçirmişlerdir. Yine Diodor'a göre, insanlar tanrılardan sanatları, madenciliği, araç ereç yapımını, toprağın ekilip biçilmesini ve şarapçılığı öğrenmişlerdir.

Söylenildiğine göre, konuşma ve yazı da yardımsever semavi yaratıklardan kaynaklanmaktadır.

"Bunlar herkesçe anlaşılan dili getirmişler ve insanları buna göre eğitmişler, o zamana kadar adı olmayan pek çok şeye ad vermişler, yazının icadında tanrılara ibadetin ve kurban kesmenin düzenlenmesi gibi onun (Hermes ya da Henoh) eseri olmuştur. O aynı zamanda yıldızların düzeniyle seslerin armonisini gözlemleriyle keşfetmiştir... Anlatılan bir başka şey de onun, Osiris zamanında nasıl kutsal yazıcılığa atandığıdır."

Bu kadarı görmezlikten gelinemez. Zaman ve mesafe bakımlarından Diodor'a o kadar uzak olan Henoh da "kutsal yazıcı" olarak adlandırılmaktadır. Eski Ahit'teki peygamberden haberi olmayan Diodor gibi, Henoh da "ben" diye başlayan anlatısında "Gökyüzünün Bekçileri"nin dünyaya olumlu ya da olumsuz öğretmen olarak geldiklerini yazıyor.

"İlkinin adı Jequn'du: meleklerin bütün çocuklarını ayartan, onları karaya indiren ve insanoğlunun kızlarıyla baştan çıkaran oydu. İkincisinin adı A.sbeePdi. Bu da meleklerin çocuklarına kötü öğütler veriyor, vücutlarını insanoğlunun kızlarıyla yozlaştırmalarını öneriyo du. Üçüncünün adı Gadreelldi. İnsanoğlunun çocuklarına ölüme yol açan teknikler gösteren oydu. Havva'yı da baştan çıkardı ve insan çocuklarına cinayet âletlerini, zırhı, kalkanı, kelle uçuran kılıcı, özetle bütün cinayet silâhlarını gösterdi... Dördüncünün adı Penemue'ydi. Bu da insan çocuklarına acıyla tatlının arasındaki farkı gösterdi,

akıl ve sağduyunun bütün sırlarını öğretti. İnsanlara kâğıt üstünde mürekkeple yazı yazmayı öğretti..."

Binlerce yıl önce tarih biliminin daimî bir parçası olan böylesi anlatılara niçin karşı koyuyoruz? Tarihsel araştırmalarımız, Firavun Menes'e kadar uzanmak koşuluyla daha akıllıca bir çözüm önerebiliyor mu? Diodor'a karşı inandırıcı kanıtlar nerede? Uzmanlığın laneti işte burada. Bir ejiptolog eski Hint efsaneleri hakkında bir şey, bilmez. Bunun gibi Sanskrit konusunun uzmanı da Henoh veya Esra'yı, Amerika tarihinin bir uzmanı Rigveda'yı, Sümerleri inceleyen bilgin Maya tanrısı Kukulkan'ı bilmez. Bir akıllı çıkıp karşılaştırmalı etütler yapmaya kalkışınca da, bu işi daima teoloji ya da psikolojinin kısıtlayıcı görüş açısından yapar. Diodor'un anlatılarının kanıt dizisi binlerce yıl önce evrensel olarak onaylanmıştır. İlgili raportörlerin farklı adlar taşımaları ve farklı öykülerin yardımıyla aynı şeyi anlatmaya çalışmaları bir şey farkettirmez. Dünyanın yedi beldesinin bütün eski vakanüvislerinin anlattıkları süzgeçten geçirilince, öz olarak aynı şeyi anlattıkları görülür. Acaba biz niçin bu vakanüvislerin anlattıklarının tek kelimesine inanmak istemeyiz? Biliyorum, bir gerçek hiçbir zaman galip geftnéz, ama karşıtları da yavaş yavaş tükenirler. Mısır tanrısı Osiris'in Hindistan'da da birkaç kent kurduğuna dair Diodor'un yaptığı saptama, benim için o kadar net ve açık ki, bunu hedef alan herhangi bir akademik tartışma fena halde canımı sıkar. Diodor'un bildirdiği zamanla ilgili veriler nelerdir?

"Osiris'le İsis'ten Mısır'da adını taşıyan kenti kurmuş olan İskender'e kadar on bin yıldan uzun zaman geçmiştir - bazıları ise geçen zamanın yirmi üç bin yıldan az olmadığını yazarlar.''

Diodor birkaç sayfa sonra, kitabının 24. bölümünde Olymposun tanrılarıyla devlerin savaşını anlatır. Eleştirmen Diodor bu arada, Herakles'in doğumunu Trova Savaşından bir kuşak ön-

ceye almakla yanıldıklarını, çünkü Herakles'in doğumunun insanoğlunun dünya sahnesine ilk çıkması zamanına rastladığını Yunanlıların kafasına kakar. Mısırlılarda ilk insandan beri on bin yıl geçtiği varsayılır, Trova Savaşından beri geçen zaman ise bin iki yüz yıl bile değildir."

Diodor'un neden söz ettiğini bildiği, 44. bölümde Mısırlıların verdikleri tarihleri kendi Mısır ziyaretiyle karşılaştırmasından belli. Çok eskiden Mısır'a tanrılarla kahramanlarının egemen olduğunu yazar. Aradan geçen zaman ise on sekiz bin yıldan az değildir. Son tanrısal kral İsis'in oğlu Horos olmuştur. İnsan kralların egemenliği ise Moeris'ten itibaren en az beş bin yıl, bizzat Mısır'a geldiğinin 180. Olimpiyata kadar sürmüştür...

Diodor çok titizlikle çalışmış, o zamanki kaynakları incelemiş, bilgi sahipleriyle görüşmüştür. Oysa biz öyle yapmadık. Din adına eski kütüphaneleri yok ettik, değerli el yazmalarını alev alev yaktık, ulusları un bilge kişilerini katlettik. Kartaca kütüphanesindeki beş yüz bin el yazması ne oldu? Yandı! Sibyline Kitapları ya da Persleıin altından harflerle yazılı kitabı "Awesta" ne oldu? Yandı! Bergama, Kudüs, İskenderiye kütüphaneleriyle içerdikleri milyonlarca eser? Yandı! Orta Amerika uluslarının paha biçilmez değerdeki el yazmaları mı? Onlar da yandı! Yangın çıkarma tutkusuyla dolu geçmişimiz korkunç!

Herodotus ve 341 Heykel

Diodor'dan yüzyıllar önce Mısır'ı ziyaret eden Herodotus da Tarihinin 2. cildinde (141. ve 142. bölümler) Mısır tarihinin büyük eskiliği hakkında belirgin bir örnek vermektedir. Anlattığına göre, Teb'deki rahipler oıha, her biri 11340 yıllık bir yüksek, düzeydeki rahipliği temsil eden 341 heykel göstermişler "Çünkü her üst düzeydeki rahip orada daha hayattayken heykelini yaptırırmış. Rahipler onları saydılar ve birbiri arkasından bana gös-

tererek daima oğulun babayı izlediğini kanıtlamak istediler. Böylece, en son ölenden başlayarak sırasıyla başlangıca kadar gittiler... Betimlerini gördüklerimizin tanrılardan çok farklı, bu tür insanlar olduğunu gösterdiler. Bu adamlardan önce tanrılar Mısır'da[1] egemen olmuşlar ve insanların arasında yaşamışlar.. Yılları titizlikle saydıkları ve kaydettikleri için, Mısırlılar bunu kesinlikle biliyorlar..."

Rahipler, gezgin Herodotus'a, yukarıdaki 11340 yılın belgelenmiş olduğunu ileri sürerek niçin yalan söylemiş olsunlar? Tanrıların 341 kuşaktır artık aralarında yaşamadığını niçin özellikle vurgulasınlar? Tarih verilerini niçin ellerindeki heykelleri göstererek kanıtlamaya çalışıyorlar? Her şeye kolay kolay inanmayan Herodotus, rahiplere "çoğu vakalarda öyle olduğunu bana gerçeklerle kanıtladılar," diye belirtiyor. Tarihçi ayrıca gerçeklerle anlatılar arasında bir ayırım yapıyor:

"Şimdiye kadar bildirdiklerimin tümü kendi gözlemlerime, vardığım yargılara ve yaptığım araştırmalara dayanıyor. Şu andan itibaren Mısır tarihini duyduğum şekilde anlatacağım. Bununla birlikte, bu anlatılardaki birçok nokta gördüklerime uymaktadır."

Bize öğretilenlere göre Menés birinci sülâlenin ilk firavunu olarak I.Ö. 2920 dolaylarında yaşamıştır. Aynı öğreti ve Herodotus[1] un da belirttiğine göre, bu Menés, Memfis yukarısında Nil'in yatağını değiştirtmiştir. Ancak, öğretiler Herodotus'un on sekiz satır aşağıda yazdıklarını örtbas etmeye çalışmaktadır:

"Menes'i, adları rahipler tarafından bir kitaptan okunan üç yüz otuz kral izlemiştir."

Menes'ten sonraki üç yüz otuz kral arasında piramitleri yaptırana gerçekten yer yok mudur? Ve: Herodotus'a gösterilen ve her biri bir yüksek düzeydeki rahip sınıfını temsil etmesi gereken heykellere göre ay yılları sorunu kendiliğinden çözümlenmektedir. "Bütün insanları birkaç zaman, bazı insanları da her za-

man aptal yerine koymak mümkündür, ama bütün insanları her zaman aptal yerine koyamazsınız." (Abraham Lincoln)

Sfenks'in Gözü

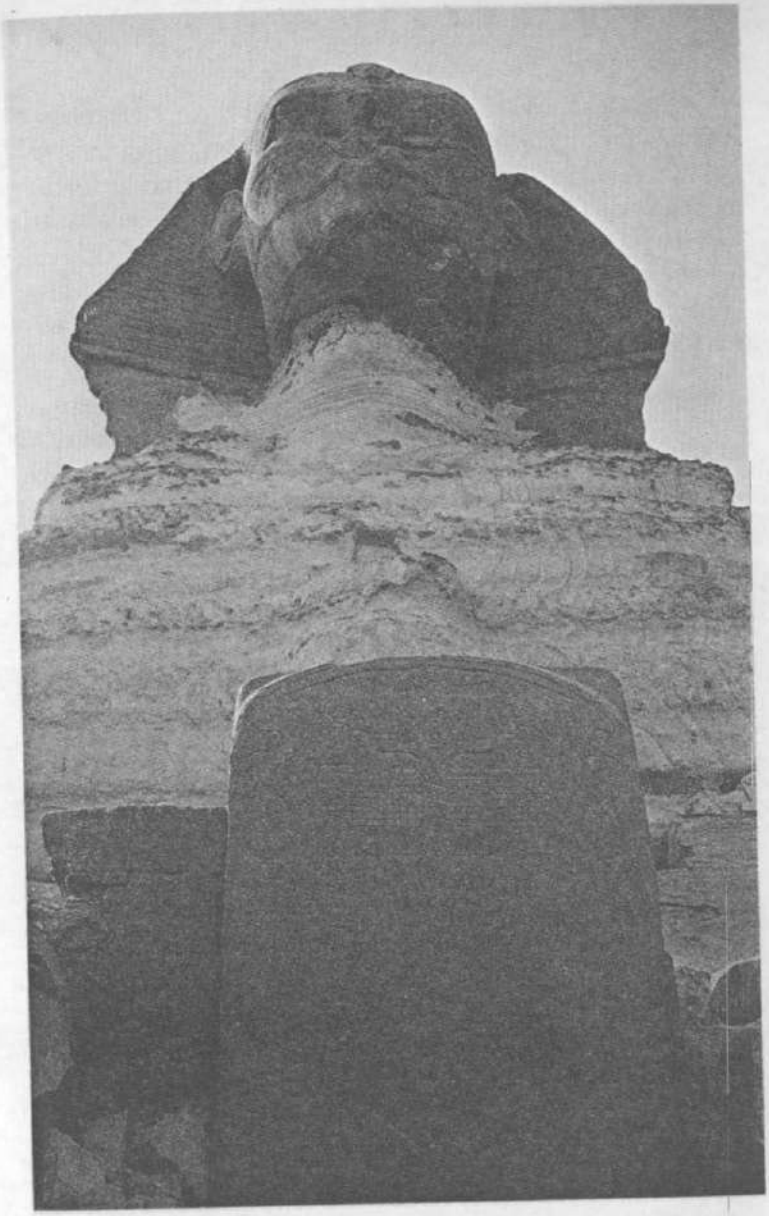
Bir zamanlar M'em fis yöresinde, büyük piramitlerin bulunduğu yerde avlanmayı seven Mısırlı bir prens vardı. Bir öğle vakti bitkin halde Sfenks kafasının gölgesine çökerek uykuya daldı. Derken, "Büyük Tanrı" ansızın ağzını açarak uyuyan prensle, bir babanın oğluyla konuşması gibi konuştu:

"Bana bak, başını kaldır ve gözlerini bana çevir, oğlum Tutmosis. Ben senin baban tanrı Harahte-Hepere-Re-Atum'um. Sana hükümdarlık... Mısır'ın zenginliklerini vermek istiyorum. Bütün ülkelerin vereceği haraçlar da senin olacak. Uzun yıllardan beri yüzüm sana çevrili, kalbim de seninle dolu. Üstünde durduğum çölün kumu beni sıkıyor. Dileğimi yerine getireceğine söz ver..."

O prens günün birinde Firavun JV. Tutmesis (Tutmes) oldu (İ.Ö. 1401-1391). Hükümdarlığının daha birinci yılında tanrısal babasının arzusunu yerine getirdi. Sfenks'in etrafındaki kumları taşıtarak heykeli ortaya çıkarttı. Düşünde gördüğü dokunaklı öyküyü de bugün Sfenks'in ön pençelerinin arasında duran bir dikili taşa yazdırttı.

Sfenks hakkında kesin bir şey bilen yok. Dev heykelin bir zamanlar erkeksi mi yoksa dişimsi mi çizgilerinin olduğunu bile. Belki her iki cinsi de simgeliyordu. Tutmosis'in giriştiği kurtarma operasyonu uzun süreli olmadı. Sfenks yine kumlara gömüldü, Ptolemaioslar onu bir kez daha kumların koynundan kurtardılar, ama kum tekrar gövdesini kapladı.

Sfenks'in 1818'de Giovanni Battista Caviglio tarafından kazılarla kumların içinden çıkarılması tarihte de yer etmiştir. Howard Vyse'Ie bozuşan kişi olan Caviglio bu aıada aslanın pençe-

Firavun IV. Tutmosis'in rüyasını anlatan dikili taş Gize Sfenksi'nin pençeleri arasında bulunuyor.

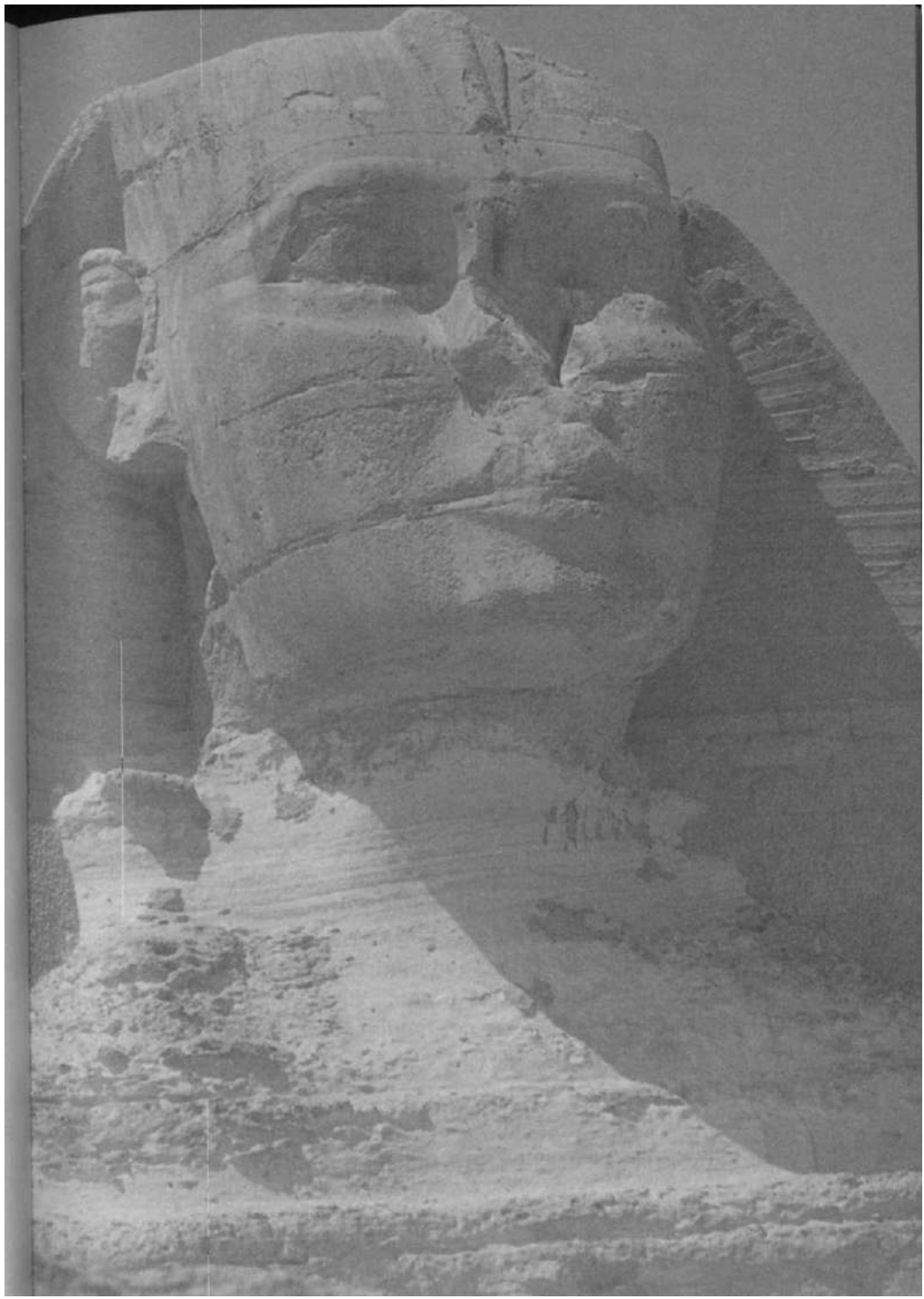
leri arasında taş levhalar a kaplı bir dış avlu keşfetti. Bu, bir 'geçitle bölünmüştü ve bu geckte taştan bir arslan yatıyordu. Aradan yetmiş yıl geçtikten sonra o sırada Mısır Asarıatika İdaresi müdürü olan Gaston Maspero, Sfenks'i yine gün ışığına çıkarttı, kırk yıl sonra ise Sfenks yine kumların içine gömüldü. Gizemli anıt Herodotus zamanınpa da kumların içinde kayıp olmuş olsa gerek. Tarihçiliğin babası eserlerinde onun hakkında tek söz sarfetmemektedir.

Bu Sfenks nedir? Bir tek dev kaya blokundan oyulmuş yetmiş beş metre uzunluğunda ve yirmi metre yüksekliğinde bir aslan vüc udu. Esrarengiz görünümlü bir kafası, kafasının arkasında da bir peçe vardır. Ejiptolog Kurt Lange bu heykele "krallık gücünün anıtsal simgesi" demektedir. Gerçekte neyi simgeliyor? Görevi nedir? Yapılmasındaki amaç neydi? Bu sorular yanıtsız kalmıştır. Aradan geçen binlerce yıl görkemli anıtı kemirmiş, olası yazıtlar ve Sfenks'in bir zamanlar göğsüne bastığı bir şekil dağılmıştır.

Richard Lepsius da kendi zamanında yarı yarıya kumla örtülü olan Sfenks'in anlamını merak etmişti. Lepsius, "Acaba hangi kralı simgeliyor?" diye soruyor ve ekliyor: "Simgelediği kral eğer Kefren'se anıt niçin onun adını taşımıyor?^

Sfenks'in gözleri ardına kadar açıktır. Büyük bir sükûnetle altındaki minik insanlara azametle ve biraz da alayla bakıyor gibime geliyor. Uzmanlar en azından bu noktada birleşiyorlar: Gize Sfenksi bütün Sfenks'lerin en eskisi, sonraki taklitlerin modeli ve anas: dır. Firavun Kefren'e (İ.Ö. 2520-2494) mal edilmesi, bu yönde sağlam kanıtlar bulunduğu için değil, sırf Tutmosis dikili taşının ufalanmış bir bezemesinin üstünde "Kefren" adının deşifre edi meşindendir. Tutmosis Kefren'den bin yıl sonra yaşamıştı, dikili taşında "Kefren" bezemesinin varlığına ancak o açıklık getirebilirdi.

Kayüs Plinius Sekundus 36. kitabının 17. bölümünde şöyle yazıyor:

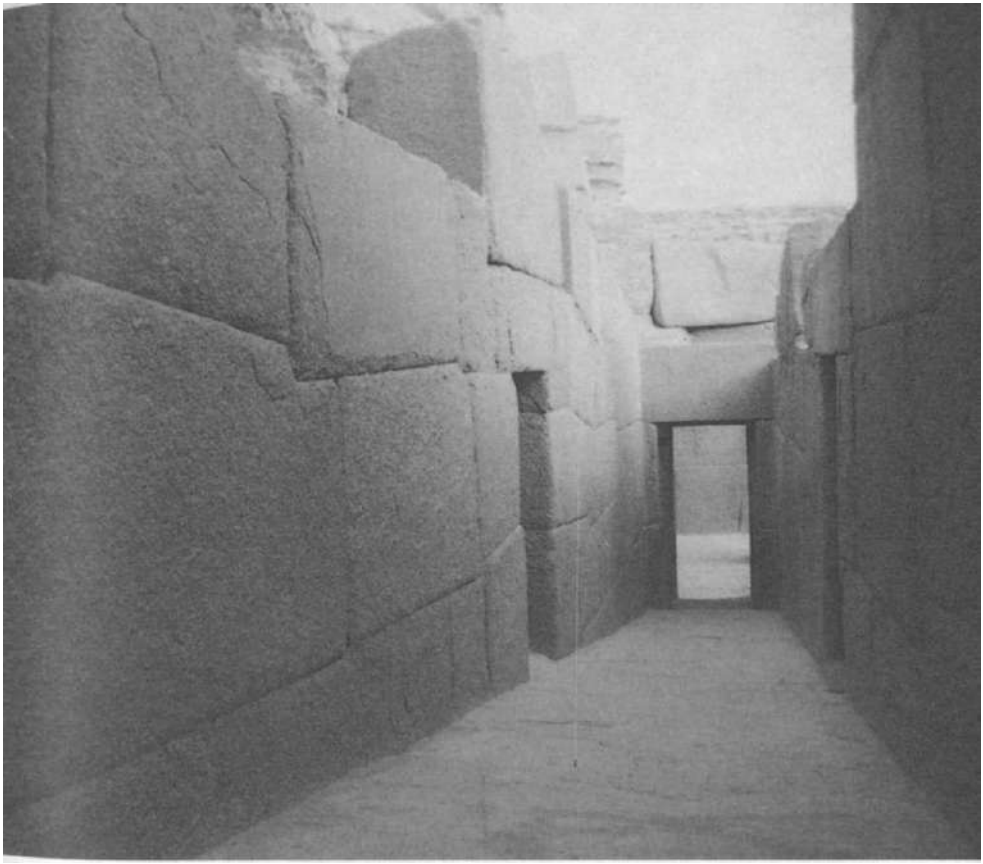

"Bu piramitlerin önünde duran Sfenks, ora sakinlerinin bir tanrısıdır ve kendisine gösterilen hayranlığın çok daha fazlasına lâyık olmasına karşın, yazarlar tarafından sessizlikle geçiştirilmektedir. İçinde Kral Harmais'in gömülü olduğu söylenen bu anıt buraya ?aşka yerden getirilmiş olmalı. Bir tek doğal taştan oyularak yapılmıştır ve bu devasa anıtın kırmızı yüzü bir tanrı gibi yüceltil] nektedir."

Ejiptolojide "Harmais" adlı bir kral yer almadığı gibi, şimdiye kadar Sfenks'in altı ıda hiçbir mezarın varlığı saptanmamıştır. Plinius'un "Harmais"i belki de Herodotus'un "Amesis"iyle aynıdır. Böylece, yine nitoslar alanına dönüyoruz, çünkü Herodotus'a göre, "Mısırlıların iddiasına göre Amasis'in hükümdarlığına kadar on yedi bin yıl geçmişti..."

Sfenks ve piramit insan kendini bildi bileli birbirine bağlıdır. Devasalıkları ve isimsizlikleri ikisini birleştirir. Yetmiş beş metre uzunluğunda ve yirmi metre yüksekliğindeki karma bir yaratığı hic kimse kayanın içinden sessiz sedasız yontamaz. Üstelik plan, proje olmadan ve bu durumda iskele kurulmadan bu bütün bütün olanaksız. Piramitlerin üstünde veya içinde, "Ben, Firavun XY bu yapıyı yaptırdım" gibilerden bir yazının bulunması beklenirdi. Sfenks'de de böylesi uygun düşerdi: "Ben Tanrıça Tanrı XY bu mezar beldesine bekçilik ediyorum." ya da "Sonsuza kadar insanlara hatırlatırım ki..." Piramitlerin olduğu gibi Sfenks'in de etiketsiz bir anıt olmasına yol açan nedenler ne olabilir? Daha o zamanlar bu iki yapıyla ilgili olarak kasten açıklanmayan bir sır mı vardı? İsimsizlik sonraki kuşakların kötü niyeti veya ihmal miydi, yoksa belli bir amacı mı vardı? Sicilyalı Diodor'un bir saptaması burada dinamit etkisi yapmaktadır. Yoksa en eski tanrılardan bazılarının yeryüzünde gömüldüğünü mü iddia ediyordu? Nasıl? Ve nerede?

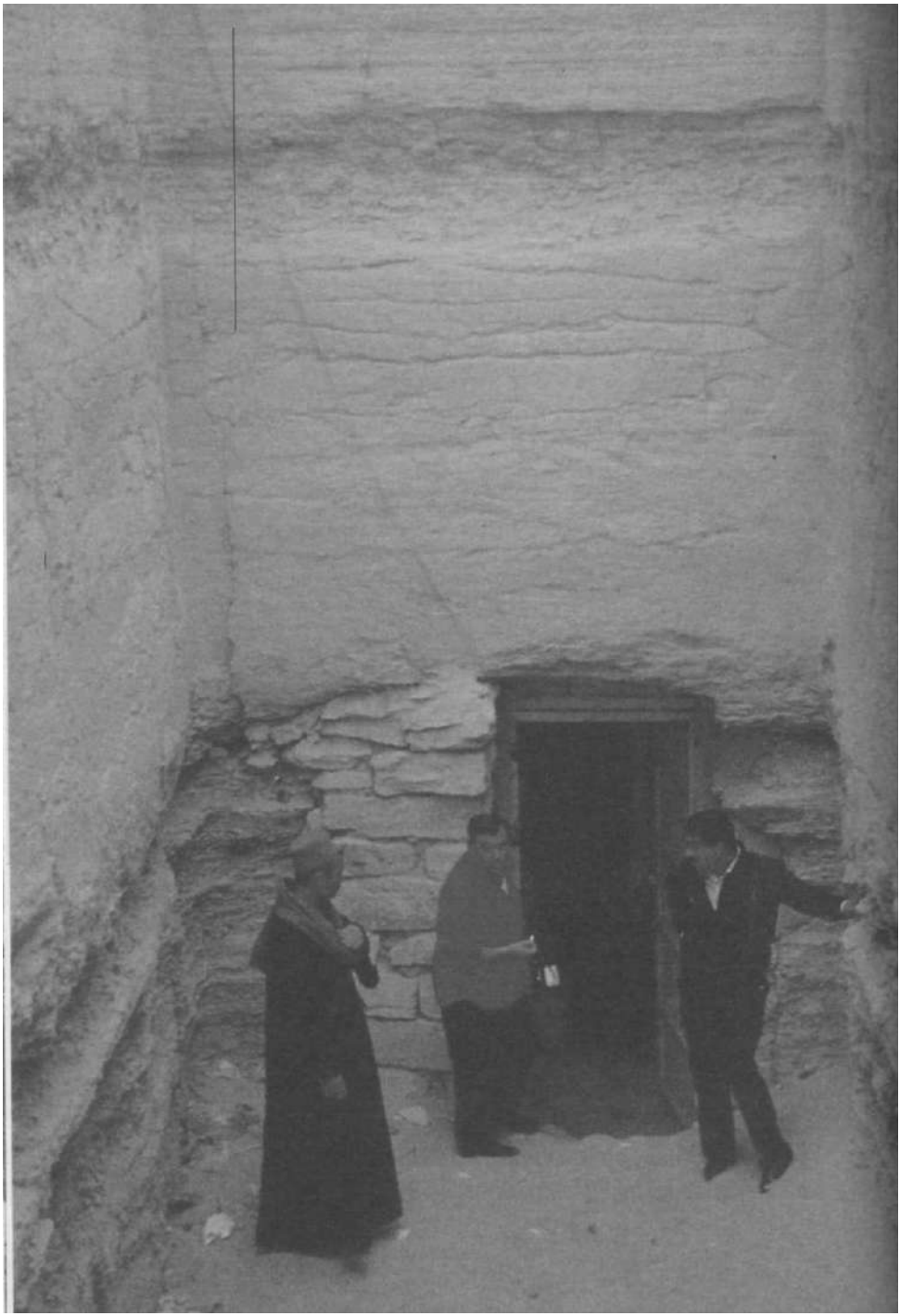
"Bu tanrıların gömülmesiyle ilgili olarak anlatılanlar çok kez çelişirler. Bunun da nedeni, bu gibi konular hakkındaki bilgilerini halk arasında yaymalarının rahiplere yasaklanmasıydı.

Özenle birbirine eklenmiş taş bloklarından oluşturulmuş bu duvar Peru 'daki İnka başkenti Cuzco'da da bulunabilirdi. Ama bu fotoğraf Gize Sfenksi'nin yanıbaşındaki tapınakta çekilmiştir. Peru'da insanlara hocalık yapan inşaat uzmanları Mısır'dakilerin aynı mıydı?

Ve bunu yaptıkları takdirde büyük tehlikelere hedef olacaklardı."

Bu kısa bildiri dehşet verici. Demek dünyanın bilinmeyen bir yerinde tanrılar gömülü, öyle mi? Yüksek rütbeli rahipler bunu biliyor, fakat kesinlikle bilmezlikten geliyorlardı. Öyleyse bu tanrı-

krallardan biri niçin Büyük Piramitin altında yatıyor olmasın? Bu kişinin Saurid, veya İdris, Kenon, Hermes ya da başka bir adının olması önemsiz.

Büyük Piramit eğer bir tanrı-kral ya da tanrı çocuğu tarafından yaptırıldıysa...bu iş eğer Keops'dan önceki bir çağda olmuşsa... piramit eğer gizli kitaplar ve değerli araç, gereçler gizliyorsa... bu tanrı-krallardan biri eğer piramitin içinde gömülmüşse, o zaman isimsizlik maksatlı demektir. Diodor böylece esrarı aydınlatmış oldu. Tanrı mezarları hakkında bilinenleri yaymak kesinlikle yasaklanmıştı.

Ya Sfenks? Bu şekliyle dünyasalla dünya dışı unsur, dünyasal hayvanla tanrısal zekâ arasındaki bağın olağanüstü hatırasıdır. Bedenle çözümsel anlayış, olağanüstü güçlü ilkellikle en üstün kültür arasındaki bağın taşlaşmış simgesidir. Sfenks binlerce yıldır alayla gülümsüyor, Sfenks'in gözleri gelişmemizi anlayışla gözlüyor ve gözlerimizin en sonunda açılacağı güne kadar gözlemeyi sürdürecek. Bu gün sandığımızdan yakın, piramitteki gizli odalarla dehlizlerin yerleri saptandı bile.

Ortadan Kaybolan Firavun

Keops'dan altmış yıl önce yaşadığı saptanan Firavun, arkasında çözümlenmesi özellikle güç bir muamma bıraktı. Üçüncü Sülâleden Sehemhet (İ.Ö. 2611-2603) bu. Bu hükümdar Sakkara'daki basamaklı piramitin güney batısında kendi piramitini yaptırmaya girişmişti, fakat bunun hiçbir zaman tamamlanmadığı yüksekliğinin sekiz metreyi geçmemesinden belli.

Aradan geçen binlerce yıl içinde bu piramit kumların içinde gözden kayboldu ve ancak 1951'de Mısır'lı arkeolog Zekeriya Goneim'in Çabalarıyla yeri saptandı.

Firavun Sehemhet'in mezarı Sakkara'nın kayalık tabanının çok aşağılarındadır.

Dr. Zekeriye Goneim, içine kapanık ve dikbaşlı bir bilginin tam tersi, son derece zeki ve yetenekli bir arkeologdur. Seminerleriyle kazılarını dostça ve esprili bir hava içinde yönetmiş, öğrencilerin sorularını yanıtlamaya her zaman hazır olmuştur. Yerin altından çıkarılan kemiklerle kalıntılara öykülerle hayat vermeyi daima bilmiştir. Zekeriya Goneim, Sehembet piramitinin altında bir dehlizi ortaya çıkaran kaya içine oyulmuş kapıyı keşfettiğinde, bunun altındaki mezar odasının, binlerce yılı dokunulmadan geçirmiş olmasını içten diliyordu.

Kazı ekibi yıllar boyu derin çabalarla kum ve kaya katmanlarını kaldırmayı sürdürmüştü. Zekeriya Goneim bu arada, içinde, aralarında ceylanlar ve koyunlar da bulunan binlerce hayvan kemiğinin yer aldığı başka bir dehlizle de karşılaştı. I.Ö. 600 yıllarına ait yazı parçaları içeren altmış iki kırık levha da gün ışığına çıkmıştı. Birisinin onları, Firavun Sehemhet'in ölümünden iki bin yıl sonra oraya bırakmış olması gerekti. İşçiler en sonunda 1954 yılının Şubat ayı sonlarında kendilerini çöl zemininin derinlerindeki asıl mezar odasının önünde buldular. Zekeriya Goneim buranın açılışını yapmayı büyük bir yüce gönüllülük gösterisiyle o tarihteki kültür bakanına bıraktı. 9 Mart 1954 mühim gün olacaktı.

Adamlar son bir galeriyi aştıktan sonra Keops Piramidindeki "tamamlanmamış mezar odası" gibi kayanın içinde oyulmuş bir yeraltı salonuna süründüler. Odanın ortasında somaki mermerden olağanüstü güzellikte bir sanduka duruyordu. Sandukanın kuzey ucunda birisinin son bir saygı nişanesi olarak sandukanın üstüne bıraktığı bir çiçek demetinin kalıntıları seçiliyordu. Zekeriya Goneim bitki tozunun üstünü örttürdü. Artık şansın yüzüne güldüğünden şüphe etmiyordu. Bitki kalıntıları tabakası sandukaya el sürülmediğinin kanıtıydı. İşçilerle arkeologlar gülüyorlar, dans ediyorlar, yer altındaki salonda zıp zıp zıplıyorlardı. En sonunda el sürülmemiş bir sanduka ele geçmişti!

Eşsiz sanat eseri bundan sonraki günlerde titizlikle incelendi.

Dr. Zekeriya Goneiın'in büstü Kahire'deki Mısır Müzesinin önündedir.

Geçmiş dört bin beş yüz yıl içinde sandukanın zor kullanılarak açıldığına dair en küçük bir işaret yoktu, hattâ değil açılmak, bir açma girişimi bile farkedilmiyordu. Firavun Sehemhet hiç kuşkusuz sandukasının içinde yatıyordu. Tozlaşan çiçek buketi bunun ek kanıtıydı. Görkemli sanduka, yalnızca yapıldığı malzeme ve kremimsi beyaz rengiyle değil, aynı zamanda hava geçirmezliğini sağlayan sürme kapı nedeniyle eşsizdi. Sandukaların genelde kapakları vardır. Ama bunda yoktu. Sehembet'in san-

dukasında aynen vahşi hayvan kafeslerinde olduğu gibi, ön yüzünde yukarıya doğru çekilen bir sürme kapı vardı. Somaki mermerin içinden oyularak ray üstüne oturtulmuş bir kapı. Ejiptoloğların o vakte kadar gördükleri en güzel ve aynı zamanda en eski sanduka ayrıca eşi görülmemiş bir sanat eseriydi bu.

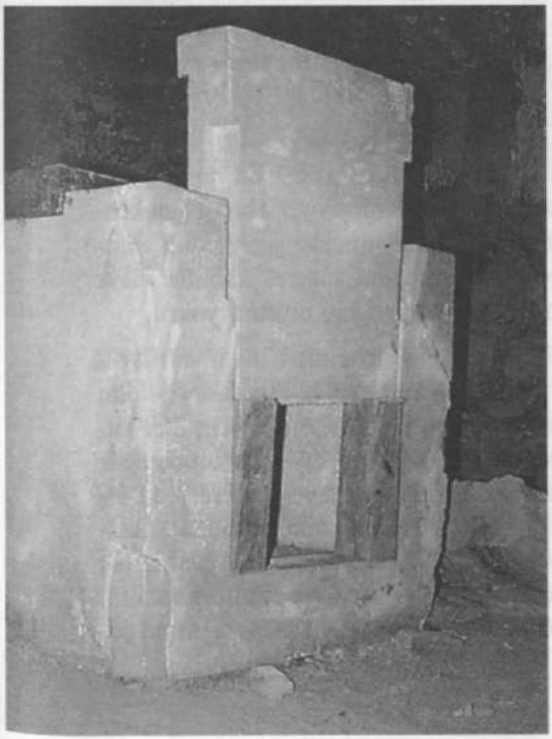
Zekeriya Goneim Sudanlı özel bir polis ekibi angaje etti. Bunlar mezar odasını gece ve gündüz koruyarak kimseyi içeri bırakmadılar. İnadıyla bilinen Sudan'lı polisler bir tek emri kesin şekilde yürürlüğe koydular. Her şey sandukanın resmî şekilde açılışına kadar dokunulmadan kalacaktı.

26 Temmuz 1954'te en sonunda beklenen tarih geldi. Mısır hükümet temsilcileri, seçme arkeologlar ve bütün dünyadan bir gazeteci ordusu törene davet edilmişlerdi. Sinema kameraları ve fotoğraf makineleri kritik noktalara yerleştirildi, sanduka projektörlerle aydınlatıldı. Herhangi bir şeyin aniden çözülüp dağılması tehlikesinden korunması gereğine karşı kimyasal maddeler bile hazır bulunduruluyordu. Zekeriya Goneim bir kez daha sandukaya baktı, ölçüsüz bir umut ve mutluluğun pençesindeydi. Sonra birden, sandukanın açılmasını emretti.

İki işçi önce bıçaklarını, sohra keskilerini sürme kapının alt kenarındaki belirli belirsiz ek yerine soktular. İpler gereken yerlère bağlandı, başka işçiler sandukanın üstüne çıktılar ve var güçleriyle çekmeye koyuldular, Bıınca kişi tüm gücünü birleştirerek sürme kapıyı açmak için tam iki saat ter döktü. En sonunda bir aralık farkedildi, bir gıcırtı duyuldu ve kapı birkaç santim kadar yükseldi. Aralığa hemen taht^ lobutlar itildi. Basın temsilcileriyle arkeologlar, aralığın sanHm santim büyümesini büyülenmiş gözlerle seyrettiler.

Zekeriya Goneim herkesten önce yere çömeldi ve bir lambayla sandukanın içini aydınlattı. Birden duraksadı ve fenerin ışığını şaşkın halde oyuğun içinde gezdirdi. Sandukanın içi boştu!

Büyük bir hayal kırıklığı: Firavun Sehemhet'in tek bir somaki mermer blokundan oyulmuş sandukası boştu!

Arkeologlar bu işe hiçbir anlam veremiyorlardı. Gazeteciler de flaş bir haberden yoksun bırakılmanın hayal kırıklığıyla kazı yerini terkettiler. Bundan sonraki günlerde Zekeriya Goneim sandukayı fenerinin ışığında tekrar tekrar inceledi. İçinde bir tek kurn zerresi bile yoktu. Görkemli somaki sandık yapıldığı günkü kadar temizdi.

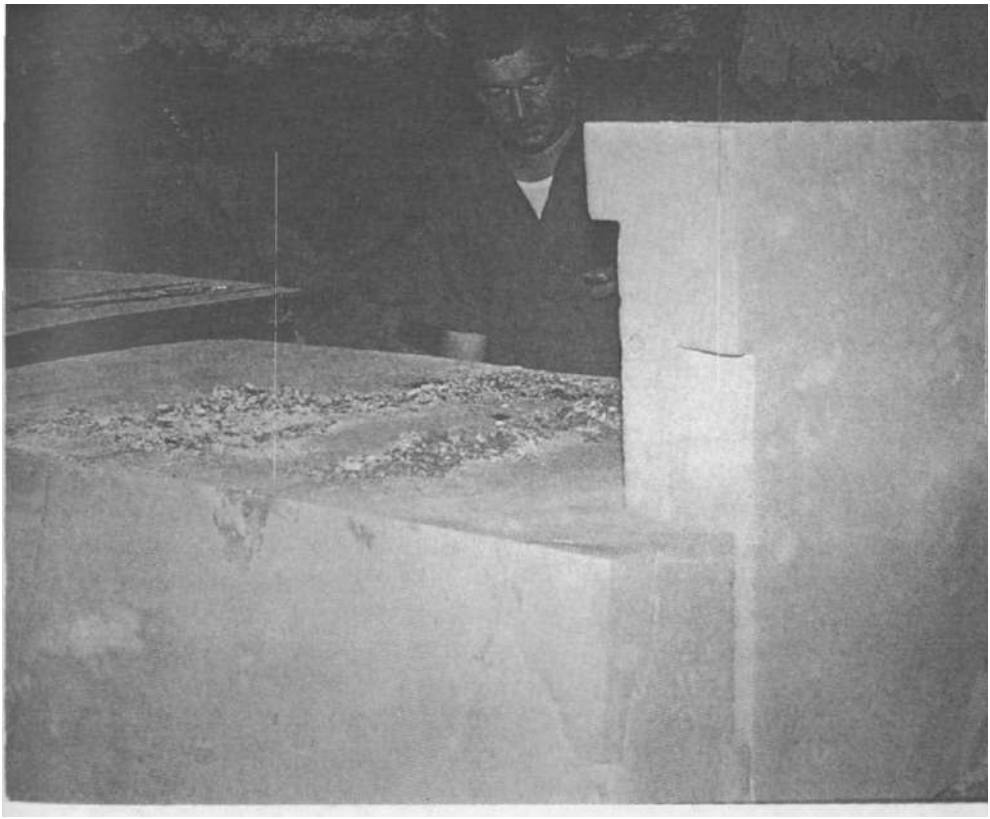
Uyuyan Ölüler mi?

Bu da ne demek? Sehemhet'in mumyası tabanları mı yağladı yoksa hiç mi gömülmedi? İkincisi akla yakın geliyor, ama her nedense gerçeklerle çelişiyor.

Şunları anımsayalım: sanduka mühürlenmiş, binlerce yıldır dokunulmadan ilk günkü gibi kalmıştı. Sandukanın üstündeki çiçek demeti kalıntısı da, mezara kadar inmesine izin verilen sevgili tarafından son bir kez selâmlandığı anlamına geliyordu.

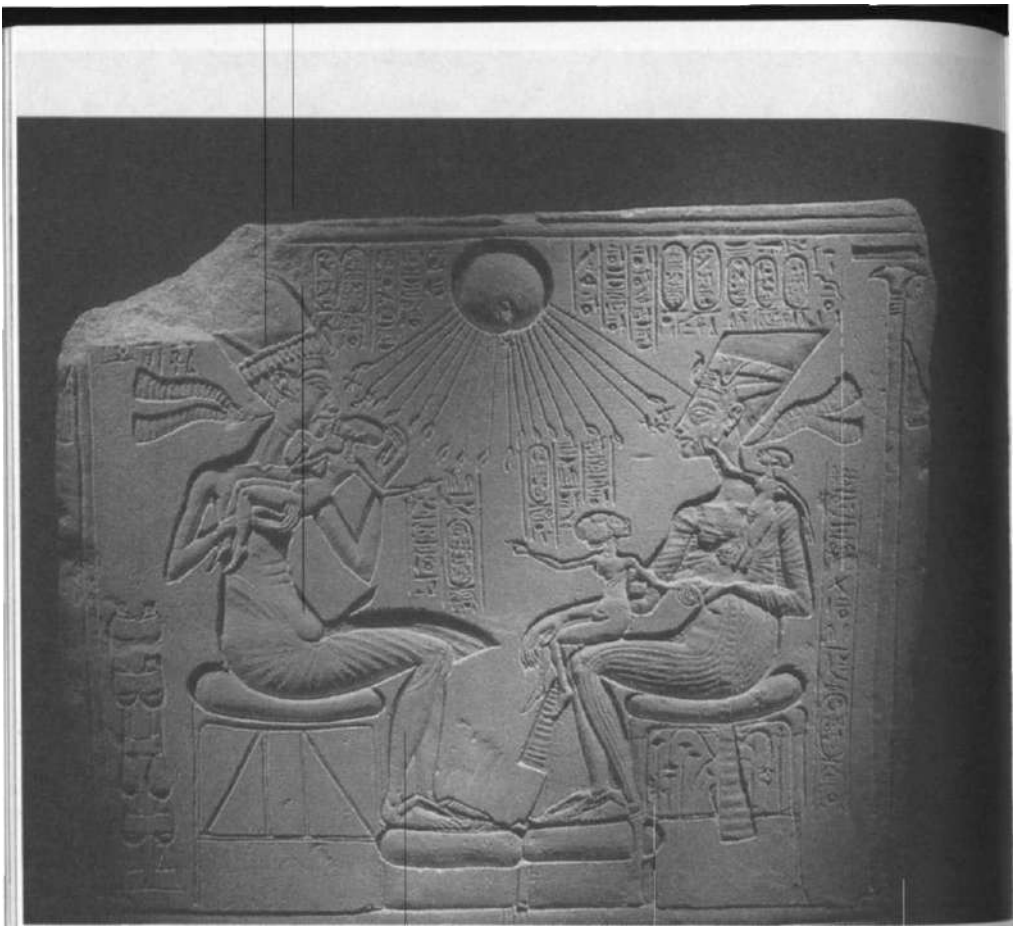
Rudolf Eckhardt'la yerin altındaki salonda durup sandukanın, üstündeki çiçek kalıntılarıyla birlikte dört bir yandan fotoğraflarını çeke'ken, bilim-kurgu alanında yer alması gereken, fakat hasıraltı da edilemeyen çeşitli düşünceler geçiyordu aklımdan. Boş sanduka gerçeğini omuzlarımı silkerek kabullenmeye ve gerçek düşüncelerimi örtbas etmeye hiç niyetim yoktu.

Sicilyalı Diodor iki bin yıl önce ne söylemişti? Bazı tanrıların yeryüzünde toprağa verildiğini, öyle değil mi? Şimdi Keops'dan bile çok eski kaya salonunda dururken, taşlaşmış çelişkiler kafama çarpılıyord a. Bir yanda güzellik ve işçilik açılarından eşsiz bir sanduka, öbür yanda düzletilmiş tavanı ve duvarlarında taş levhaları bulunmayan kaya içinde oyulmuş bir salon. Sandukanın görkemi ve ince işçiliği bu kaba kaya deliğine hiç, ama hiç uymuyordu. Çok, çok eski tarihlerde yaşamış efsanevi bir kralın sandukasının önünde mi duruyordum? Yoksa bir tanrının ço-

Binlerce yıllık bir çiçek demetinin kalıntıları bugün hâlâ sandukanın üstünde dikkati çekiyor.

cuğu mu burada son uykusuna yatırılmıştı? Eğer öyleyse bu uyku ebediyete kadar sürmeyecekti, aksi halde Zekeriya Goneim sandukanın içinde bir ölü bulurdu. Ölüm uykusu olsa olsa birkaç on yıl sürmüş, bu sürenin sonunda uzay yolcusu meslektaşları ölüyü buradan alarak tekrar hayata döndürmüşlerdi. Saçma mı diyorsunuz? Gelecekteki astronotları uzun yolculuklarında uykuya benzer bir duruma geçirmeyi düşünmüyor muyuz? Fikir gerçeklere o kadar aykırı değil. Tanrı çocuğu XY'nin dünyadaki hayatı son mu bulmuştu? Ciddi bir hastalığa mı yakalan-

mıştı? Konu, vücudu belli bazı ilâçlarla kış uykusuna yatırmak ve arkadaşlarının, ana uzay gemisiyle dönerek onu bulmalarını ve gemiye nakletmelerini mi beklemekti? Tek parçalı taş bloklarıyla kaplı bir mezar'odası bu yüzden gereksiz, hattâ tehlikeli mi olurdu? İnsanlar çünkü bu takdirde son iki kayanın ek yerleri birbirinin üstüne oturana kadar taş yontma çalışmalarını sürdürecekler, bu da "uyku odası"na yıllarca girip çıkılması anlamına gelecekti, ki özellikle bunun engellenmesi lâzımdı. Kral bir keıe derin uykusuna yattıktan sonra, hiçbir taşçının ve hiçbir rahibin sandukanın içinde bulunduğu mağaraya ayak basması gerekiyordu. Sandukanın bulunduğu mağaranın isimsizliği ve unu-

Doğaya karşı gelen gösteriş merakı. Amaç da tanrılarla aradaki bağı kanıtlamak. Solda: Firavun Ahenaton, karısı Nefertiti ve uç çıplak çocukları. En küçüğü Nefertili'nin omuzu üstünde. Hepsinin kafatasının şekilsizleştirildiği dikkati çekiyor. Yukarıda: Peru'daki ka müzesinden şekilsiz/eştirilmiş kafatasları.

tulması kral emriydi. *..'.'Rahiplere, bu gibi konular hakkındaki kendilerine verilen bilgileri yaymaları yasaklandığı için." (Diodor).*

Yeniden Doğuşa Doğru

Yeniden doğmak düşüncesi o çok eski kralların derin uykularına yattıkları zamandan mı kalma dersiniz? Sonraki tarihlerde yaşayan firavunlar, rahiplerin eskiden beri bildikleri ve haliyle hükümdarlarına açtıkları sırrın bilincinde olarak o kralları taklit mi ediyorlardı? Onlar da mı ölü vücutların sadece uyudukla-

rina,ve sonradan tanrılar tarafından alınarak "uzay"a götürüldüklerine inanmışlardı? Altın ve değerli taş gibi dünyasal değerlerin, sonradan yeniden uyandırma ekiplerine ödenmek için mezarlarda hazır tutulması inanışının gerçek nedeni bu muydu? Piramitlerdeki metinler bunun için mi ölen firavunun yıldızlar göğü tarlalarına yolculuğunu ağdalı ve umut dolu bir dille anlatırlar?

Efsanelere ve anlatılara dayalı belgelerden doğan kurgusal sorular, diyebilirsiniz. Bilgilerimizin en kötü yanı onlara geçmiş olmadan sahip olamayacağımız.

Şimdiye kadar "uyuyan çok eski bir kral" ya da tanrı çocuğunun mumyası ele geçmemişse de, eskiden var olduklarının elle tutulur işaretleri vardır. İnsanoğlu oldum olası büyük bir taklitçi olmuştur - eskiden beri ve bugün hâlâ bazı modellere göre kendini yönlendirmiştir ve yönlendirmektedir. Aksini iddia edebilir miyiz? Moda eğilimlerinin her yıl yinelenen taklitçiliği, güzel örneklere benzemek tutkusundan başka nedir ki? İnsanoğlu, asayı ve tacı, teknik araç gereçleri ve güzellik ideallerini kopya etmiştir. Bu arada tanrıların görünüşünü de taklit etmeye çalışmaması hayret verici olurdu.

Atalarımızın hangi davranışı, kolayca ortak bir kökene bağlanabilecek derecede doğaya aykırı ve aynı zamanda evrensel?

Kafatası deformasyonları, öyle değil mi? İnsanların gösterişe düşkünlüklerinin bu en feci örneği, elektronik iletişimin, jet uçaklarıyla yolculukların ve TV-uydularının olmadığı devirlerde nasıl olmuş da tarih öncesi atalarımızda bu denli yaygın olabilmiştir acaba? Şekilsizlikler şakaklarda başlamakta, alınlardan yukarıya doğru eşek arılarının bedenleri gibi kubbelenmekteydi. Arka kafalar böylece çok kez normal bir kafatasının üç katı bir hacme sahip olmaktaydı.

Peru'daki İnkalar hakkında, rahiplerinin, çok küçük yaşlardaki erkek çocukları arasından bazılarını seçerek henüz son şeklini bulmamış, küçük kafataslarını kıtıkla astarlanmış tahtala-

rın arasında hapsettikleri bilinmektedir. Rezelerin arasından geçirilen şeritler çekilmekte ve aradaki mesafeyi yavaş yavaş, fakat sürekli olarak daraltmaktaydı. Bazı çocukların bu yönteme dayanılmaz acılar arasında katlanmış olmaları lâzım, aksi halde, yetişkin erkekleri arasında bu şekilsizleşmiş kafatasları olmazdı.

Atalarımızı, öz çocuklarının kafalarını uzunlamasına ezmeye iten ne akıl almaz sapkınlıktır bu böyle? Bu konuda görüştüğüm arkeologlar, akla yakın bir neden öne sürememişlerdir. Şekilsizleşmiş kafatasının, taşınmasını kolaylaştırdığı alın bağlarından söz edilmiştir. Oysa normal alınlı normal bir kafa alın bağının üstünde, uzunluğuna çekilmiş bir ard kafadan daha büyük yükler taşıyabilir. Bir "güzellik ideali"nden ve "bir sosyal grubun öbürlerinden ayırımı"ndan da söz edilmiştir.

Kafatası deformasyonları Peru'ya özgü bir âdet değildir dostlarım! Aynı şeye Kuzey Amerika'da, Meksika'da, Ekvador'da, Bolivya'da, Patagonya'da, Okyanusya'da, Avrasya step kuşağında, Atlas dağları ülkelerinde, tarih öncesi Orta Avrupa'sında (Brötanya, Hollanda) ve hiç kuşkusuz Mısır'da da rastlanmaktadır.

Kanıt

Niçin mi? Çocukların kafataslarını, eski tanrılara benzemeleri için, şekilsizleştirmek gerekiyordu. İnsanlar yer küresinin her tarafında saygı uyandıran, zeki yaratıklara rastlamışlardı. Dünyanın her yerinde taklitçiler bu varlıklara en azından dış görünüş bakımından benzemeye çabalamışlardır. Rahipler de bu barbarca hileyi benimsemişler, uzunlamasına çekilmiş ard kafalarla tanrısal izlenim uyandırmaya çalışmışlardır. Normal insanların da bu durumdan etkilenecekleri tabiîydi. Bakın, bu adam bir tanrıya benziyor, bir tanrı gibi davranıyor, diyeceklerdi. Böylesi bir insan da geri türdeşleri arasında özel bir saygınlık sahibi olacaktı.

Bu kafatası deform asyonları *bir tek* ulusun içinde var olmuş olsaydı, buna yerel nedenler bulunabilirdi. Öyle olmayınca da, uzunlamasına arkaya uzayan kafatası tanrıların uluslarası alanda kabul edilmiş özelliği olmuştur. Bize heykellerden ve tapınak duvarlarından gülümseyen Mısır'ın tanrılarıyla tanrı çocuklarının olağanüstü boyutlu kafatasları, yukarıki iddiaların, tartışma kabul etmez kanıtıdır.

Evrenden gelen o ilk tanrılar ve hocaları ben icat etmedim, tanrı çocuklarının ve tanrı kralların mucidi de ben değilim. Geçmişin sisleri arasında kalmış o çağlara ait çılgınca verilerden ve

piramit' erde bilimsel kitaplarla değerli eşyanın bulunduğu iddiasından da ben sorumlu değilim. Piramitlerle Sfenks'lerde kime ait olduklarını belirten bir işaretin bulunmayışının, yer altında bir kayanın içinde oyulmuş salonda sıkı sıkıya kapatılmış, ama buna rağmen içi boş çıkan bir sanduka bulunmasının sorumluluğu da bana ait değil. Ama okullarda öğretilen bilimler tek yönlü olduğu ve akademik sınırlılığa biraz temiz hava katmak istediğim için, söylentileri ve çeşitli görüşleri ele alıp tek tek tartışmak istedim.

Çoktandır unutulmuş çağlara ait bütün bu tanıtları gözden geçirirken, Michel Eyquem de Montaigne'in (1533-1592), üstün vasıflı bir filozof grubunun karşısında yaptığı konuşmasını tamamlamak için kullandığı bu cümleyi anımsamaktan kendimi alamadım:

"Beyler, bir demetçik çiçek topladım ve onları bağlayan iplikten başka bir şey katmadım onlara."

BİTTİ

Erich von Däniken

ERICH von Däniken, 14 Nisan 1935'de İsviçre'de Zofingen'de dünyaya geldi. Fribourg'daki "College Saint Michel"de geçirdiği lise yıllarında eski, kutsal yazılara ve çözümü bulunamamış arkeolojik muammalara merak sarmıştı. 20 yıl önce yazdığı "Geleceğe Yönelik Anılar"ı, bütün dünya dillerine çevrilerek 50 milyon basan başka 13 bestseller izledi.

SAHRA'nın çöl kumlarının altında her türden milyonlarca hayvan mumyasının yattığından hangi turistin haberi vardır? Yerin altında Nuh'un koskoca bir gemisi... Eski Mısırlılar hangi nedenle yüz binlerce timsahla beş milyon kuşu mumyalamışlardı? Erich von Däniken, bir zamanlar dünyada değişik türleri ve büyük farklılıkları bulunan harika bir yaratığın bulunduğunu yazan eski belgeleri gözden geçiriyor. Bu gibi canavarlar çok eski tarihlerde dünyamızda gerçekten yaşadı mı? Yoksa bunların hepsi hayal ürünü mü? Erich von Däniken bu yaratıkların bir zamanlar gerçekten var olduklarını kanıtlıyor. Ama onları üreten hangi genetik tasarımcı olmuştu? Ve ne zaman?

Erich von Däniken keskin görüşüyle ve espriyi de ihmal etmeyerek, eski rivayetleri ve güncel piramit teorilerini inceliyor. Nil'in kıyısındaki eski ülkeye pek çok şeyi açıklayabilecek yeni sorular yöneltiyor ve bize büyüleyici bir gerçek içerisinde yolculuk yaptırıyor.

ISBN 975-10-0243-5

9 789751 002433